

Przekłady Literatur Słowiańskich

Tom 7, część 2

**Bibliografia przekładów
literatur słowiańskich (2015)**

Zespół Redakcyjny

Bożena Tokarz (redaktor naczelna)
Leszek Małczak (zastępca redaktor naczelnej)
Marta Buczek (sekretarz Redakcji)

Rada Programowa

Edward Balcerzan (Poznań), Đurđica Čilić Škeljo (Zagreb),
Nikolaj Jež (Ljubljana), Zvonko Kovač (Zagreb), Eva Malá (Nitra),
Martina Ožbot (Ljubljana), Ivo Pospíšil (Brno), Tone Smolej (Ljubljana),
Elżbieta Tabakowska (Kraków), Lidija Tanuševska (Skopje)

Recenzenci w 2016 roku

dr. sc. Đurđica Čilić Škeljo, doc. (Zagreb), dr hab. Magdalena Dyras (Kraków),
prof. dr hab. Grzegorz Gazda (Łódź), prof. dr hab. Joanna Goszczyńska (Warszawa),
prof. dr Marko Jesenšek (Maribor), dr. sc. Zrinka Kovačević, doc. (Zagreb),
prof. dr hab. Anna Legeżyńska (Poznań), dr hab. prof. AJD Anna Majkiewicz (Częstochowa),
prof. dr hab. Aleksander Naumow (Kraków), prof. dr hab. Libor Pavera
(Bielsko-Biała–Praga), prof. dr hab. Danuta Rytel-Schwartz (Leipzig),
red. prof. dr. Miran Štuhec (Maribor), prof. dr hab. Bogusław Zieliński (Poznań)

Redakcja językowa

Iliana Genew-Puhalewa (Bułgaria), Srđan Papić (Serbia), Elena Micevska (Macedonia),
Petra Gverić Katana (Chorwacja), Karolina Dohnalová (Czechy),
Miroslava Kyselová (Słowacja), Tina Jugović (Słowenia), Eric Starnes (USA)

Adres Redakcji

Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego
41-205 Sosnowiec, ul. Gen. Grot-Roweckiego 5, p. 4.15
e-mail: tokarzbozena@gmail.com; leszek.malczak@us.edu.pl
Oficjalna strona internetowa czasopisma:
www.pls.us.edu.pl

INDEX **COPERNICUS**

I N T E R N A T I O N A L

Publikacja jest dostępna także w wersji elektronicznej:

Baza Czasopism Humanistycznych i Społecznych

www.bazhum.pl

Central and Eastern European Online Library

www.cceol.com

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities

cejsh.icm.edu.pl

Uznanie autorstwa — Użycie niekomercyjne — Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International

Spis treści

Wstęp (<i>Bożena Tokarz</i>)	5
--	---

Przekłady bułgarsko-polskie i polsko-bułgarskie

Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2015 roku (<i>Dorota Golek-Sepetliewa</i>)	9
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Bułgarii w 2015 roku (<i>Adriana Kovacheva</i>)	11
Dorota Golek-Sepetliewa: Na tropie literatury bułgarskiej w Polsce w 2015 roku	15

Przekłady chorwacko-polskie i polsko-chorwackie

Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2015 roku (<i>Antonina Kurtok</i>)	27
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Chorwacji w 2015 roku (<i>Petra Gverić Katana</i>)	31
Petra Gverić Katana: Dvadeset pet godina bilježenja prijevoda: hrvatsko i poljsko ogledalo / O dwudziestu pięciu latach przekładów literatury polskiej i chorwackiej: zwierciadła przekładu (tłum. <i>Antonina Kurtok</i>)	35/53

Przekłady czesko-polskie i polsko-czeskie

Bibliografia przekładów literatury czeskiej w Polsce w 2015 roku (<i>Jakob Altmann</i>)	75
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Czechach w 2015 roku (<i>Jakob Altmann</i>)	79
Izabela Mroczek: Komentarz do bibliografii przekładów literatury czeskiej w Polsce i literatury polskiej w Czechach w 2015 roku	83

Przekłady macedońsko-polskie i polsko-macedońskie

Bibliografia przekładów literatury macedońskiej w Polsce w 2015 roku (<i>Magdalena Błaszak</i>)	93
---	----

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Macedonii w 2015 roku (<i>Magdalena Błaszak</i>)	95
Zofia Dembowska: Przekłady literatury macedońskiej na język polski i polskiej na język macedoński za 2015 rok	97

Przekłady serbsko-polskie i polsko-serbskie

Bibliografia przekładów literatury serbskiej w Polsce w 2015 roku (<i>Katarzyna Majdzik</i>)	107
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Serbii w 2015 roku (<i>Estera Sobalkowska</i>)	111
Estera Sobalkowska: Komentarz do bibliografii przekładów literatury polskiej w Serbii i serbskiej w Polsce w 2015 roku	115

Przekłady słowacko-polskie i polsko-słowackie

Bibliografia przekładów literatury słowackiej w Polsce w 2015 roku (<i>Marta Buczek</i>)	127
Marta Buczek: Komentarz do bibliografii przekładów literatury słowackiej w Polsce w 2015 roku	131
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowacji w 2015 roku (<i>Zuzana Pojezdalová</i>)	145
Zuzana Pojezdalová: Tłumacze literatury polskiej w świetle <i>Słownika słowackich tłumaczy literatury pięknej XX wieku</i>	149

Przekłady słoweńsko-polskie i polsko-słoweńskie

Bibliografia przekładów literatury słoweńskiej w Polsce w 2015 roku (<i>Monika Gawlak</i>)	161
Monika Gawlak: Rola Instytutu Mikołowskiego w upowszechnianiu przekładów literatury słoweńskiej w Polsce w ostatnich latach	167
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowenii w 2015 roku (<i>Karolina Bucka Kustec</i>)	181
Anna Muszyńska Vizintin: Przekłady literatury polskiej w Słowenii w 2015 roku	187

Dodatek

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Bułgarii w 2014 roku (<i>Adriana Kovacheva</i>)	201
Noty o Autorach	203
Indeks autorów (<i>Joanna Cieślak</i>)	207
Indeks tłumaczy (<i>Joanna Cieślak</i>)	213

Wstęp

W „Przekładach Literatur Słowiańskich” t. 7, część 2: *Bibliografia przekładów literatur słowiańskich (2015)* odnotowano tłumaczenia, które ukazały się w roku 2015. W zakresie wyboru oryginałów ujawniły się pewne zmiany preferencji w stosunku do lat ubiegłych, mniej lub bardziej uchwytne w poszczególnych parach literatur.

W związku z tym autorzy komentarzy przyjęli różne perspektywy oglądu zjawiska: kryterium wyboru oryginału, cel kultury przyjmującej, różnice w zakresie wyborów w ramach par przekładowych i wynikający z tego wzajemny stosunek do własnej i cudzej twórczości, rola inicjatyw wydawniczych oraz tłumacza jako pomostu między dwoma kulturami. W takim podejściu ujawniają się różnice wzajemnych potrzeb między kulturami słowiańskimi, jak również nieznane sobie duże obszary kulturowo-literackie, w celu poznania których podejmowane są próby wyrównania tych wzajemnych braków — między innymi w postulacie zaopatrywania przekładów obszerniejszymi komentarzami lub posłowiami. Dotąd szczególną o to dbałością wykazywali się tłumacze i wydawcy literatury polskiej w Słowenii.

Przyjęta przez autorów perspektywa analizy danych bibliograficznych jest jedną z wielu, inspiruje bowiem do wielu innych przemyśleń w zakresie odkrywania słowiańskich odrębności w podobieństwie.

W niniejszym tomie, podobnie jak w poprzednich opracowaniach bibliograficznych, nie wszystkie wątpliwości zostały rozwiązane. Warto więc przypomnieć, że brak tytułu oryginału oznaczono jedną gwiazdką, brak nazwiska tłumacza — dwoma gwiazdkami, a brak tytułu oryginału i nazwiska tłumacza — trzema gwiazdkami.

Bożena Tokarz

Przekłady

**bułgarsko-polskie
i polsko-bułgarskie**

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Karabaszliw Zachari:** *18% sivo / 18% szarości*. Tłum. Hanna Karpińska. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 413 s. [proza].
2. **Terzijski Kalin:** *Ima li koj da vi običa / Czy jest ktoś, kto cię kocha*. Tłum. Hanna Karpińska. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 202 s. [proza].
Dva konkretni slučaâ / Dwa konkretne przypadki, s. 105—109.
Ima li koj da vi običa / Czy jest ktoś, kto cię kocha, s. 5—19.
Koleda / Boże Narodzenie, s. 119—127.
Koleden triptih / Świąteczny tryptyk, s. 89—103.
Lûbov / Miłość, s. 149—156.
Nevermore / Nevermore, s. 129—141.
Oranżevo, počti kafâvo / Pomarańczowe, prawie brązowe, s. 143—148.
*Osemdeset hilâdi levgi pod Ženskiâ pazar / Osiemdziesiąt tysięcy mil pod Bab-
skim Bazarem*, s. 69—79.
Po edin ot dvata p"tâ / Jedna z dwóch dróg, s. 39—43.
Poboiša / Rękoczynny, s. 81—88.
Problemi s čistačkata / Problemy ze sprzątaczką, s. 45—53.
Prosâk / Żebrak, s. 25—37.
*Razhodka prez prostranstvoto s malki otbivki v"v vremeto / Spacer po prze-
strzeni z niewielkimi dygresjami w czasie*, s. 55—67.
S"birač"t na cennosti / Kolekcjoner cennych rzeczy, s. 21—23.
Slučaj s vratovr"zka / Historia z krawatem, s. 111—117.
Umora ot razbiraneto / Zmęczenie rozumieniem, s. 157—193.

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Akant” 2015, nr 6.
Angelowa Wania
Jeden uścisk, tylko*.
Oczekiwanie*. Tłum. Mieczysław Wojtasik, s. 25 [poezja].
2. „Dialog” 2015, nr 5.

Tenew Georgi

Zliát princ / Zły książę. Tłum. Hanna Karpińska, s. 195—232 [dramat].

3. „Inter- Literatura—Krytyka—Kultura” 2015, nr 1.

Terzijski Kalin

Chce mi się*.

Čovečestvoto e čovek / Ludzkość jest człowiekiem.

Dl’niát m’ drec / Powinności mędrca*.

My*.

Rady 2*.

Tragedia niewielkich poetów. Tłum. Anna Zajacová, s. 61—64 [poezja].

4. „LiryDram” 2015, nr 7.

Njagolowa Elka

Replika na svešta / Replika świecy. Tłum. Aleksander Nawrocki, s. 68 [poezja].

5. „Poezja Dzisiaj” 2015, nr 110.

Njagolowa Elka

Replika na svešta / Replika świecy. Tłum. Aleksander Nawrocki, s. 20 [poezja].

Opracowała Dorota Golek-Sepetlieva

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Bułgarii w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Bińczyk Marek**: *Książka Twarzy / Kniga na liceto*. Prev. Margreta Grigoro-
rova. Veliko T’rnovo, Izdatelstvo „Faber”, 2015 [proza].
2. **Dolega-Mostowicz Tadeusz**: *Moral**. Prev. Ivan V’lev. Sofiâ, Izdatelstvo
„Hermes”, 2015 [proza].
3. **Dukaj Jacek**: *Inne pieśni / Drugi pesni*. Prev. Silviâ Borisova. Sofiâ, Izda-
telstvo Colibri, 2015 [proza].
4. **Gill-Piątek Hanna, Krzywonos Henryka**: *Bieda. Przewodnik dla dzieci /*
Bednostta. P’tevoditel za deca. Prev. Pavlina Sivova. Sofiâ, Izdatelstvo
Točica, 2015 [proza].
5. **Gutowska-Adamczyk Małgorzata**: *13. Poprzeczna / 13-ta prâka*. Prev. Mi-
lena Mileva. Sofiâ, Izdatelska k’ša „Emas”, 2015 [proza].
6. **Kapuściński Ryszard**: *Autoportret reportera. Rwący nurt historii. Zapiski*
o XX i XXI wieku. Ten inny / Avtoportret na reportera. Stremitelniât hod
na istoriâta. Zapiski za XX i XXI vek. Drugiât. Prev. Blagovesta Linogor-
ska. Predgovor i redakciâ Minka Zlateva. Sofiâ, Izdatelstvo COHM, 2015
[proza].
Autoportret reportera / Avtoportret na reportera, s. 39—144.
Rwący nurt historii. Zapiski o XX i XXI wieku / Stremitelniât hod na istoriâta.
Zapiski za XX i XXI vek, s. 145—306.
Ten inny / Drugiât, s. 307—357.
7. **Kielar Marzanna**: *MateriaPrima / P’rvomateriâ*. Prev. L’czesar Selâški.
Veliko T’rnovo, Izdatelstvo „Faber”, 2015 [poezja].
8. **Masternak Zbigniew**: *Nędzole / Kletnâcite*. Prev. Lina Vasileva. Sofiâ,
Izdatelstvo Fargo, 2015 [proza].
9. **Mielcarek Tomasz**: *Obecność / Pris’sstvie*. Prev. L’czesar Selâški. Sofiâ,
Izdatelstvo „Simolini 94”, 2015 [poezja].
10. **Naslednici. Antologią nova polska dramaturgiâ**. S’tavitelstvo Jacek Kop-
ciński. Red. Vera Deânova. Prev. Ina Mihajlova, Vera Deânova, Ma-
riâna Minkovska, Milena Mileva, Boško Božkov, Pravda Spasova,

Joanna Popova, Borâna Punčeva, Dimitrina Lau-Bukowska, Elżbieta Ejsymont. Sofiâ, Black Flamingo Publishing, 2015 [dramat].

Bieliński Mariusz

Nad / Otgore, nad nas. Prev. Boško Božkov, s. 225—286.

Fertacz Magda

Trash Story / Trash Story. Prev. Mariâna Minkovska, s. 131—172.

Koterski Marek

Dzień świra / Denât na otkaçalkata. Prev. Pravda Spasova, s. 287—368.

Kowalewski Maciej

Miss HIV / Mis Spin. Prev. Borâna Punčeva, Dimitrina Lau-Bukowska, s. 457—492.

Masłowska Dorota

Między nami dobrze jest / Vsičko ni e nared. Prev. Pravda Spasova, s. 413—456.

Muskaria Amanita

Daily Soup / Daily Soup. Prev. Joanna Popova, s. 369—412.

Palyga Artur

Nieskończona historia / Nezav”ršena istoriâ. Prev. Mariâna Minkovska, s. 533—627.

Pruchniewski Marek

Łucja i jej dzieci / Luciâ i nejnite deca. Prev. Milena Mileva, s. 173—224.

Rudzka Zyta

Cukier Stanik / Cuker Sutien. Prev. Elżbieta Ejsymont, s. 493—532.

Sikorska-Miszczuk Małgorzata

Popieluszko / Popeluško. Prev. Vera Deânova, s. 83—130.

Tomczyk Wojciech

Norymberga / Nûrnberg. Prev. Ina Mihajlova, s. 25—82.

11. **Nyczaj Stanisław:** *Żarliwy niepokój. Wiersze wybrane / Plammenno bezpokojstvo. Izbrani stihotvorenîa.* Prev. L”czazar Selâski. Kielce, Izdatelstvo „Ston 2”, 2015 [poezja].

12. **„Različnoto patence” i... drugi, ne samo prikazki. Antologiâ s”vremenni polski piesi za deca i mladeži.** S”stavitelstvo Zbigniew Rudziński. Red. Vera Deânova. Prev. Elżbieta Ejsymont, Antoaneta Popova, Boško Božkov, Pravda Spasova, Vera Deânova, Lech Majewski. Sofiâ, Black Flamingo Publishing, 2015 [dramat].

Bardijewska Liliana

Eliksir starości / Eliksir na starostta. Prev. Boško Božkov, s. 279—303.

Zielony wędrowiec, czyli baśń o największym marzeniu / Zeleniât p”tešestvenik ili prikazka za naj-golâmata mečta. Prev. Boško Božkov, s. 71—102.

Degórska Izabela

Bajka o szczęściu / Prikazka za šastieto. Prev. Elżbieta Ejsymont, s. 11—34.

Wszystkie smoki o tym wiedzą / Vseki zmej tova go znae. Prev. Elżbieta Ejsymont, s. 131—154.

Guśniowska Marta

Baśń o Rycerzu bez Konia / Prikazka za Ricard bez kon. Prev. Antoaneta Popova, s. 103—129.

Jarosz Robert

W bezczce chowany / V b"čvička otgledan. Prev. Vera Deânova, s. 183—222.

Kusiak Iwona, Źołyński Cezary

Inne Kaczętko / Različnoto patence. Prev. Pravda Spasova, s. 223—251.

Prześluga Malina

Blee... / Pfu... Prev. Pravda Spasova, s. 253—278.

Nic, Dzika mrówka, Adam i Ewa / Nišo, Divata mravka, Adam i Eva. Prev. Pravda Spasova, s. 155—182.

Wojtyszko Maciej

Wakacje smoka Bonawentury / Golâmata vakanciâ na zmejčeto Bonaventura. Prev. Antoaneta Pavlova, s. 35—70.

13. **Zagajewski Adam:** *Niewidzialna ręka / Nevidimata r"ka.* Prev. Silviâ Borisova. Sofiâ, Izdatelstvo za poeziâ DA, 2015 [poezja].
14. **Źóltowska-Darska Yvette:** *Messi. Mały chłopiec, który stał się wielkim piłkarzem / Mesi. Malkoto momče, koeto stana golâm futbolist.* Prev. Desislava Popova. Sofiâ, Izdatelstvo Egmont B"lgariâ, 2015 [proza].

Opracowała *Adriana Kovacheva*

Na tropie literatury bułgarskiej w Polsce w 2015 roku

On the trail of Bulgarian literature in Poland in 2015

Dorota Gołek-Sepetliewa

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, dorota.golek-sepetliewa@us.edu.pl

Data zgłoszenia: 30.03.2016 r. — Data recenzji i akceptacji: 16.05.2016 r.

Abstract: The article comments on translations of Bulgarian literature in Poland in 2015, basing its findings on literary analyses for the purpose of presenting preferences in the readers' market in terms of genre forms, conventions, styles, and subject matter. In the abovementioned year, translations (by Hanna Karpińska) of the following works were published: Kalin Terziyski's collection of short stories *Is there anybody to love you?*, Zachary Karabashliev's road novel *18% gray*, and Georgi Tenev's crime drama *The Evil Prince*. The writers created texts for a wide array of readers, based on the realistic convention, simplified stylistics, and topics that relate to readers' everyday experiences. The problems of contemporary life (that of the individual, society, or politics) touched upon in such works elicit strong emotional reactions from readers.

Key words: Bulgarian literature, Zachary Karabashliev, Georgi Tenev, Kalin Terziyski.

W 2015 roku ukazały się na polskim rynku wydawniczym nowe przekłady z literatury bułgarskiej autorstwa Hanny Karpińskiej. W majowym numerze miesięcznika „Dialog” opublikowano sztukę teatralną pt. *Zły książę* Georgiego Tenewa. Oficyna Książkowe Klimaty¹ wydała dwie pozycje: zbiór opowiadań Kalina Terzijskiego pt. *Czy jest ktoś, kto cię kocha?* oraz powieść Zacharego Karabaszliewa *18% szarości*.

Wymienione teksty należą do korpusu współczesnego piśmiennictwa bułgarskiego. Poddanie ich analizie będzie pomocne w określeniu repertuaru form, konwencji i tematów obecnych, aprobowanych i popularnych na obu rynkach czytelnicznych. Z pewnością trzy omawiane przykłady łączy kategoria tak zwanych

¹ Wydawnictwo, mające swoją siedzibę we Wrocławiu, powstało w 2013 roku i specjalizuje się w edycji współczesnej prozy pochodzącej z rejonów usytuowanych na południe od Polski. Dotychczas zostały opublikowane przekłady między innymi z literatur: słowackiej, czeskiej, greckiej, bułgarskiej, rumuńskiej.

tekstów bliskich życiu dzisiejszego odbiorcy. Tenew, Karabaszwew oraz Terzijski kreują bohaterów literackich pokrewnych czytelnikom pod względem psychicznym i emocjonalnym. Pisarze wydają się nader wyczuleni na współczesne problemy uwarunkowane położeniem geograficznym, sytuacją polityczną oraz życiem społecznym. U podstaw omawianych tekstów leżą archetypiczne wyobrażenia na temat walki dobra ze złem, a także próby uporządkowania rzeczywistości zdominowanej przez chaos. Nie oznacza to jednak łatwych rozwiązań na poziomie akcji/fabuły utworów, ponieważ ich finał niejednokrotnie okazuje się niejednoznaczny. Kolejną kwestią, o której należy wspomnieć, jest wybór odpowiedniej formy literackiej oraz gatunku przyciągających uwagę odbiorców. Karabaszwew odwołuje się do czytelnego modelu powieści drogi o rozpoznawalnej i atrakcyjnej strukturze. Kamelia Nikołowa twierdzi, że tekst Tenewa jest bliski estetyce konwencjonalnej sztuki, uzupełnionej elementami brutalistycznego dramatu². Sam autor podkreśla związki własnej twórczości z kinem (*neo-noir*), natomiast krytycy doszukują się w niej przejawów fascynacji brytyjską dramaturgią typu *in-your-face*. Z kolei krótkie formy prozatorskie Terzijskiego trafiają w gusta szerokiego kręgu czytelników dzięki atrakcyjnej fabule oraz przywołaniu produktywnych motywów, wywołujących w odbiorcach silne emocje. Pisarz opisuje marazm rzeczywistości, niemoc i pustkę człowieka pogrążonego w samotności, zagubienie, odczucie bezsensu życia, frustracji i izolacji wynikające z niezaspokojonego pragnienia miłości, co w wielu przypadkach skutkuje przemocą i agresją.

Twórczość Georgiego Tenewa (ur. 1969) jest znana czytelnikowi polskiemu z wydanego w 2012 roku tomiku opowiadań pt. *Światło święte* w tłumaczeniu studentów filologii bułgarskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uważna lektura zbioru krótkich form prozatorskich ujawnia skłonność bułgarskiego pisarza do łączenia tradycyjnej techniki narracji realistycznej z elementami fantastyki grozy. Wprowadzanie pierwiastków sprzecznych z codziennym doświadczeniem przełamuje zasadę prawdopodobieństwa i wytwarza atmosferę napięcia, chaosu, niesamowitości i dziwaczności. W opowiadaniach, opartych na popkulturowym toposie katastrofy, opisywany jest postapokaliptyczny krajobraz niepozabawiony rodzimego kolorytu (motyw Starej Płaniny, kinematografii bułgarskiej). Wyobrażenia na temat bliżej nieokreślonej przyszłości i nowego pokolenia burzącego dawny ład połączone są z tematyką przemocy, różnorodności seksualnej, nieskrępowanej erotyzacji życia, rasizmu, półświatka, przemocy oraz biopolityki.

Małgorzata Wnuk stwierdza: „Tenewa projekcja przyszłości, rodzaj katastrofizmu wynikającego bezpośrednio z naszych działań, to wyraz swoistego lęku o tożsamość. Strachu o dziedzictwo narodowe i możliwość partycypowania w kulturze narodowej [...]”³. Trudno jednak uznać prozatorskie kreacje bułgarskiego pisarza

² K. Nikołowa: *Nowy dramat bułgarski. Ku teatrowi politycznemu*. Przeł. H. Karpińska. „Dialog” 2015, nr 5, s. 237.

³ M. Wnuk: „*Tylko miłość*”. W: G. Tenew: *Światło święte*. Oprac. i red. M. Wnuk, R. Sendek. Kraków 2012, s. 11.

za transpozycje katastrofy realnej czy prawdopodobnej. Warto przywołać słowa Bartosza Szurika: „w większości apokaliptycznych utworów nie chodzi o żadne doniosłe przesłanie. Wszystkie one muszą być jednak atrakcyjne dla odbiorców, bowiem w samym motywie zagrożenia tkwi coś naturalnie urzekającego, tak jak w sile potężnego destrukcyjnego żywiołu tkwi estetyczne piękno”⁴. Tenew świadomie rezygnuje ze ścisłości znaczeniowej tekstu, dzięki fragmentacji semantycznej opowiadań z powodzeniem zostaje wytworzona dominująca aura niespójności, lęku i niepewności. Dobitnej wulgarności i atmosferze katastrofizmu towarzyszy tkliwość oraz nostalgia za utraconym niegdyś ładem. Robert Sendek zwraca uwagę na przemyślany tryb epickiej wypowiedzi: „Tenew prowadzi narrację w oryginalny i nowatorski sposób, wymagający uważnej lektury. Tekst jest rwany, fragmenty składające się na poszczególne opowiadania zestawiane są ze sobą w zaskakujący, nieoczekiwany sposób, tworząc mocno kontrastowe w wielu wypadkach obrazy”⁵.

Georgi Tenew jest znanym i rozpoznawalnym w Bułgarii twórcą, w którego dorobku można odnaleźć teksty prozatorskie, poetyckie, dramaturgiczne, a także scenariusze filmowe i telewizyjne. Wraz z reżyserem Jaworem Gyrdewem oraz scenografem Nikołą Toromanowem założył w latach 90. grupę artystyczną Triumviratus, realizującą projekty teatralne oraz wspierającą produkcję przedstawień. W 2012 roku otrzymał nagrodę ASKEER w dziedzinie dramaturgii za sztukę *Завръщане във Витенберг*. Tenew współpracuje również z sofijskim teatrem Sfumato, słynącym z niekonwencjonalnych interpretacji tekstów scenicznych oraz eksperymentów artystycznych. Jego utwory wystawiano na deskach teatralnych w Niemczech, Francji oraz Rosji.

Sztuka *Злият принц* (*Zły książę*) miała swoją premierę jesienią 2013 roku w Teatrze Narodowym im. Iwana Wazowa w Sofii, wyreżyserował ją sam autor. Spektakl, w mniemaniu Mariany Cwetkowej, został zrealizowany w stylu hollywoodzkim⁶. Dramat Tenewa można osadzić w nurcie tak zwanego nowego brutalizmu (*in-her-face theatre*), bazującym na szokowaniu odbiorcy i wprowadzaniu go w stan niepokoju. Dostarczanie mocnych wrażeń nierzadko wynika z przekraczania granic dobrego smaku. W czasach współczesnych, jak pisał Piotr Dobrowolski, „jedynym okrucieństwem, które zdolne jest jeszcze zatrwazać, staje się jego forma fizyczna, akty brutalności i przemocy”⁷.

Kamelia Nikołowa zwraca uwagę na aspekt ujęcia sztuki Tenewa w kategoriach tekstu politycznego, mającego wyraźne odniesienia do współczesnych

⁴ B. Szurik: *A-pop-kalipsa*. „Znak” 2013, nr 692, s. 122.

⁵ R. Sendek: *Poemat recytowany w masce przeciwgazowej*. W: G. Tenew: *Światło święte...*, s. 18.

⁶ M. Цветкова: „Злият принц” — трилър по холивудски. *Годишник на Народния театър „Иван Вазов” 2013*. Red. Г. Борисов. Народен театър „Иван Вазов” 2014, s. 274—275. O ile nie zaznaczono inaczej, tłumaczenia tekstów mojego autorstwa — D.G.S.

⁷ P. Dobrowolski: *Teatralne wojny z kontrolą medialną*. „Przestrzenie Teorii” 2007, nr 7, s. 209.

problemów rzeczywistości społecznej w Bułgarii. Jak zaznacza badaczka, kierunek ten we współczesnym dramacie bułgarskim łączy autorów, którzy „piszą w różnych estetykach, i reprezentowany jest przez zaledwie kilku dramatopisarzy z pojedynczymi własnymi tekstami i jedną niedawno powstałą niezależną grupę [...]”⁸. W minionym okresie teatr polityczny inspirowany był zideologizowanym życiem społecznym, w obliczu którego dramaturdzy manifestowali swoje wątpliwości lub wprost przeciwnie — utwierdzali zasadność jego konstrukcji. Współcześnie teatr polityczny ma odmienną funkcję, jak twierdzi Dorota Sajewska: „zaczyna krążyć przede wszystkim wokół radykalnego zakłócenia normy społecznej przez jednostkę”⁹.

Tenew w swej twórczości odwołuje się do społeczno-politycznego doświadczenia odbiorców i uwypukla problemy, w które uwikłane jest współczesne społeczeństwo bułgarskie. Z powodzeniem obrazuje mechanizmy rządzące rzeczywistością sterowaną przez mafię, wszechobecną korupcję oraz bezkarność lokalnych oligarchów. Zamiast globalnej metafory politycznej pisarz przedstawia konkretne, niewielkie środowisko bułgarskiej prowincji, ukazując w jasnej formie patologię rządzącą miejscowymi układami.

Wnikliwa analiza dramatu pozwala stwierdzić, że Tenew nie dąży do realizacji idei teatru politycznego, formułowanej w wypowiedzi programowej Thomasa Ostermeiera zatytułowanej *Teatr w dobie przyspieszenia*¹⁰. Niemiecki reżyser wprowadza do rozważań nad nowym teatrem politycznym pojęcie oczyszczenia, jak pisze Sajewska, osiąganego poprzez „przekroczenie tabu, seksualność, przemoc, brutalność”¹¹. Trudno jednak mówić o funkcji oczyszczającej w dramacie bułgarskiego autora, związanej chociażby z projekcją innej/możliwej/alternatywnej rzeczywistości, ukazaniem sensu jednostkowego cierpienia czy wprowadzeniem motywu kary za popełnione winy. Tenew, podejmując kwestie traumatyczne, związane z ciemną stroną natury człowieka (motyw licznych zabójstw z zimną krwią i premedytacją), nie stawia pytań o psychiczne uwarunkowania sprawcy. Należałoby zapytać, czy ten typ teatru poszerza społeczną świadomość wobec ideologicznych niedomówień i kreuje wrażliwość widzów na liczne współczesne dewiacje?

Centralną figurą dramatu *Zły książę* jest komisarz policji, były wojskowy, weteran — uczestnik misji w Iraku, obecnie funkcjonariusz w prowincjonalnym miasteczku, w którym dominuje wszechobecną korupcja, a relacje międzyludzkie uwikłane są w sieć towarzysko-biznesowo-politycznych powiązań, układów i porozumień. Na lokalnej społeczności kładzie się cieniem niewyjaśnione od roku i wstrząsająco brutalne morderstwo młodej dziewczyny. Wraz z rozwojem akcji dramatu poznajemy niecną przeszłość głównego bohatera, który wykorzystywał stanowisko dowódcy oddziału wojskowego w Iraku do załatwiania intratnych,

⁸ K. Nikołowa: *Nowy dramat bułgarski...*, s. 234.

⁹ D. Sajewska: *Pod okupacją mediów*. Warszawa 2012, s. 58.

¹⁰ T. Ostermeier: *Teatr w dobie przyspieszenia*. „Didaskalia” 2000, nr 36, s. 15—18.

¹¹ D. Sajewska: *Pod okupacją...*, s. 65.

nielegalnych interesów. Formacja pod jego pieczęą zajmowała się procederem konwojowania heroiny do Afganistanu. Nielegalny biznes doprowadził do śmierci trzech żołnierzy z podległej mu jednostki. Komisarz, prawdopodobnie cierpiący na syndrom postwojenny¹², jest człowiekiem pozbawionym wyższych uczuć, aroganckim, manifestującym poczucie wyższości wobec ludzi ze swego otoczenia. Kieruje się chłodną i cyniczną kalkulacją zysków i strat, popelnia z zimną krwią kilka morderstw.

W Bułgarii sztuka Tenewa zyskała zróżnicowane recenzje. Dla przykładu Gergana Pirozowa zarzuca brak wiarygodności przedstawionym zdarzeniom, które w intencji autora miały oddawać stan współczesnej rzeczywistości bułgarskiej i nie wróży sztuce powodzenia¹³.

Książka Kalina Terzijskiego wzbudza spore zainteresowanie, a więc trafia w potrzeby i gusta czytelników polskich, czego dowodem są liczne recenzje i omówienia dostępne w internecie. Bułgarski pisarz — z wykształcenia lekarz psychiatra, zajmujący się twórczością literacką — opublikował w swojej ojczyźnie osiem tomów opowiadań, trzy tomiki wierszy i cztery powieści. Jest także autorem scenariuszy radiowych i telewizyjnych. Borislav Gyrdev określa Terzijskiego jako pisarza o ugruntowanej pozycji na bułgarskim rynku czytelnicy, cieszącego się popularnością medialną¹⁴. W swoim kraju Terzijski przybiera pozę celebryty, ma szerokie grono odbiorców, zainteresowanych kupnem systematycznie publikowanych pozycji książkowych. Nie stroni od obecności w mediach i często pojawia się na szklanym ekranie. Uznawany za prowokatora i wywrotowca lubuje się w ujawnianiu szczegółów własnej zawiłej biografii — chętnie dzieli się doświadczeniem choroby alkoholowej, rozważa przyczyny nieudanego życia rodzinnego.

Na rynku wydawniczym, jak twierdzi Angel Igow, Terzijski zrobił „szybką, głośną i bezkompromisową karierę”¹⁵. Młody krytyk nie bez ironii dodaje:

Kajo jest wszędzie, na wszystkich kanałach, gazetach, rozmowach, niezależnie czy chodzi o literaturę, psychiatrię, alkohol czy pozaziemskie cywilizacje. Sprzedaje książki, które są czytane. Jego wszechobecność powoduje szerokie spektrum reakcji — od delikatnej zawiści, poprzez umiarkowany sceptycyzm, aż do nieskrywanego zachwyty (wśród studentek drugiego roku). Krótko mówiąc: Kalin Terzijski jest gwiazdą¹⁶.

¹² Zob. С. Евлогиев: *Принцът на смъртта*. W: *Годишник на Народния театър...*, s. 271.

¹³ Г. Пирозова: *Упойка, ужас или споделяне*. „Капитал/Light”, 22—28.03.2014, s. 39.

¹⁴ Б. Гърдев: „Войник” на Калин Терзијски. „Литературен вестник” 2013, nr 20, s. 4.

¹⁵ А. Игов: *Разтърсващо. Без натоварване*. „Култура” 2011, nr 38. <http://www.kultura.bg/bg/article/view/18969> [Data dostępu: 12.03.2016].

¹⁶ А. Игов: *Разтърсващо. Без натоварване...*

Według Igowa sekret popularności książek pisarza tkwi w patosie oraz emocjonalnym stylu, silnych namiętnościach, kreowaniu życia na pełnych obrotach. Co więcej, krytyk wróży Terzijskiemu międzynarodową sławę, ponieważ pisarz tworzy oczekiwany przez czytelnika zachodniego wizerunek małego, usytuowanego na Bałkanach kraju, pełnego alkoholików, szaleńców, bezdomnych psów, społecznej nędzy oraz czarnego humoru. „Prawdziwa Europa Wschodnia”¹⁷ — kwituje z przekazem Igow.

Powieści bułgarskiego pisarza przyciągają uwagę już samymi tytułami: *Алкохол*, 2010 (*Alkohol*), *Людост*, 2011 (*Szaleństwo*), *Воиник*, 2012 (*Żołnierz*), *Любовта на 45-годишния мъж*, 2013 (*Miłość 45-letniego mężczyzny*). Pierwsza z wymienionych książek ma charakter autobiograficzny i jest zapisem zmagania autora z chorobą alkoholową oraz jego doświadczenia w zawodzie lekarza psychiatry.

Opublikowany w Polsce zbiór opowiadań *Czy jest ktoś, kto cię kocha?* otrzymał w 2011 roku Europejską Nagrodę Literacką. Warto przywołać w tym miejscu słowa Agnieszki Fulińskiej: „istnieją trzy podstawowe przyczyny popularności gatunków popularnych: związek z najważniejszymi archetypami ludzkości, klasyczna forma narracyjna i bezpośrednia reakcja na otaczający świat i problemy żyjącego w nim człowieka”¹⁸. Terzijski kreśli w konwencji realistycznej konkretną rzeczywistość ze sfery powszedniości, jednak akcent zostaje położony na elementy tragizmu losów ludzkich. Ten typ prozy skupia jak w soczewce problemy psychiczne i osobowościowe współczesnych jednostek, których treść życia wypełnia zmaganie się z frustracją, monotonią, powtarzalnością zdarzeń, lękami i obsesjami (*Kolekcjoner cennych rzeczy*, *Pomarańczowe, prawie brązowe*), poczuciem niespełnienia w licznych sferach egzystencji (*Jedna z dwóch dróg*).

Opowiadania Terzijskiego, wpisujące się w schemat literatury popularnej, stanowią odbicie konstrukcji dzisiejszego świata i dysfunkcji współczesnego społeczeństwa. Bohaterów krótkich i dobrze skonstruowanych opowieści łączy niedostatek miłości. Narracja, oparta na ironicznym dystansie i rezerwie wobec opisywanych traumatycznych zdarzeń i nieszczęść, wzmacnia napięcie oraz grozę nieprzyjawnego świata przedstawionego. Dla pogrążonych w rozpacz postaci, doświadczających stresu i izolacji, niejednokrotnie wyjściem z życiowego impasu okazuje się tragiczny finał — gest samobójczy (*Czy jest ktoś, kto cię kocha?*). W repertuarze tematów znajdują się również między innymi wątki agresji płynącej z bezradności i alkoholizmu (*Rękoczynny*), drobnych oszustów, naciągaczy ulicznych (*Żebrak*) czy tragicznej śmierci syna — narkomana (*Problemy ze sprzątaczką*).

Sceneria pogrążonego w deszczu, szarudze i mroku miasta wzmacnia poczucie pesymizmu i beznadziejności. Tłem większości opowiadań jest realistyczny

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ A. Fulińska: *Dlaczego literatura popularna jest popularna?* „Teksty Drugie” 2003, nr 4, s. 61.

pejzaż miejski stanowiący metaforę wewnętrznych zmagania człowieka z przeciwnościami losu (*Spacer po przestrzeni z niewielkimi dygresjami w czasie*). W krajobrazie urbanistycznym odnajdujemy ciekawy zapis subiektywnej refleksji zrodzonej w czasie spaceru po Babskim Bazarze. Narrator z powodzeniem oddaje niezwykle kolorystyczny najstarszego w Sofii targowiska, słynącego z kontrastów, dominującego chaosu i hałasu, wszechobecnego brudu i alkoholu oraz epatujących brzydota zakamarków.

Warto przypomnieć, że dla literatury popularnej „stopień artystycznej oryginalności dzieła nie stanowi najważniejszego kryterium wartości”¹⁹. Punkt ciężkości zostaje przesunięty na świadome utrzymanie typowej dla kultury masowej konwencji — chodzi między innymi o kreowaną aurę niesamowitości, okrucieństwa, grozy, które z powodzeniem dostarczają czytelnikowi silnych przeżyć emocjonalnych. Terzijski umiejętnie odwołuje się w swej prozie do strategii nieoczekiwanych zwrotów akcji i niespodziewanych puent.

Aprobujące i negujące twórczość Terzijskiego opinie bułgarskich krytyków literackich oraz burzliwe dyskusje medialne, w których centrum jest sam autor, zwiększają jego popularność. Brakuje jednak merytorycznej refleksji krytycznej, określającej i precyzującej miejsce twórczości Terzijskiego w najnowszej literaturze bułgarskiej. Przykłady krańcowo przeciwstawnych ocen, formułowanych na łamach czasopism, dezorientują odbiorców i stawiają pod znakiem zapytania jakość osądów. Czytelny przykład ambiwalencji i niespójności odnajdujemy w słowach Mitko Nowkova na temat poczytności zbioru opowiadań *Има ли кой да ви обуча?*, która wynikałaby, jego zdaniem, z umiejętności rozdawania nadziei w warstwie ideowej oraz zdolności bycia „nie inżynierem, ale imażynistą ludzkiej duszy”²⁰. Ten sam krytyk, w ankiecie dotyczącej wydarzenia literackiego w 2011 roku, określił małe formy prozatorskie Terzijskiego mianem „sentymentalnych klisz”, napisanych przez człowieka o skłonnościach ekshibicjonistycznych²¹.

W 2015 roku opublikowano również książkę debiutancką pt. *18% szarości* pisarza mieszkającego przez wiele lat w Stanach Zjednoczonych — Zacharego Karabaszliwa (ur. 1968). Rozpowszechniona w 2008 roku w Bułgarii współczesna powieść drogi szybko zyskała miano bestsellera wydawniczego, doczekując się w stosunkowo krótkim czasie kilku dodruków. Dzięki niezwyklej popularności włączona została do listy 100 ulubionych książek bułgarskich w plebiscycie The Big Read, zorganizowanym przez radio BBC. Przekłady powieści na język angielski i francuski ukazały się w Stanach Zjednoczonych oraz we Francji.

Karabaszliw zyskał uznanie również jako dramaturg — dzięki sztukom teatralnym *Аутопсия* (2004), *Неделя вечер* (2006) i *Откам* (2008), które zostały

¹⁹ A. Zawada: *Proza polonistyki jutra*. W: *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo — wiedza o języku — wiedza o kulturze — edukacja. Zjazd Polonistów, Kraków, 22–25 września 2004*. T. 1. Red. M. Czermińska. Kraków 2005, s. 636.

²⁰ М. Новков: *2011: Годината на разказа*. „Култура” 2012, nr 9, s. 7.

²¹ *Вашето литературно събитие на 2011*. „Литературен Вестник” 2011, nr 41/42, s. 19.

zauważone na wielu krajowych festiwalach i konkursach. Obecnie pisarz pełni funkcję redaktora naczelnego w jednym z wiodących wydawnictw bułgarskich — Siela (Сиела).

Milena Kirowa określa książkę *18% szarości* Karabaszliewa jako pozycję dla czytelnika dojrzałego, jednak dostrzega jej liczne mankamenty. Zarzuca powieści brak oryginalności, zwraca uwagę na banalność problematyki egzystencjalnej głównego bohatera oraz utarty schemat epicki, zakładający trzy punkty widzenia narratora.

Karabaszliew nie kryje strategii, która przełożyła się na niezwykle popularność i dostępność odbioru powieści. W jednym z wywiadów przyznaje: „włożyłem wiele pracy, by łatwo się czytała. Wypowiedź jest uproszczona, miejscami minimalistyczna”²². Nasycona mową bohaterów, płynna i swobodna narracja nie unika odwołań do języka kolokwialnego. Uwagę przyciąga umiejętny dobór środków językowych, tworzących specyficzny żargon subkultur młodzieżowych, oddających nacechowaną stylistycznie mowę ulicznych pijaczków, przestępczego półświatka czy dilerów narkotykowych. Wartka akcja z jej nieoczekiwanymi zwrotami nasuwa skojarzenia z kanonami literatury popularnej. W książce nie brakuje scen nadużywania alkoholu i seksu, bijatyk czy ucieczki.

Opuszczony przez żonę inteligentny, wrażliwy i zraniony główny bohater w czasie długiej podróży po Ameryce próbuje ustalić przyczyny bolesnego niepowodzenia, poszukując źródeł porażki w sobie samym. Uświadomienie sobie bezgranicznej miłości do życiowej partnerki następuje w momencie jej zniknięcia. Tajemnicza nieobecność kobiety nadaje jej aurę niezwykłości. W oczach Zacka urasta ona do rangi ucieleśnionego anioła o atrybutach piękna i dobra.

Głównej osi narracyjnej towarzyszy konsekwentnie zapis wybranych rozmów Zacka i Stelli, tworzących obraz rozwijającej się od pierwszego spotkania intymnej relacji damsko-męskiej. W dramatycznym punkcie kulminacyjnym fabuły główny bohater uświadamia sobie, że ukochana straciła życie w wypadku samochodowym.

Karabaszliew umiejętnie stosuje gradację nie tylko na poziomie przedstawionych wydarzeń, lecz także sprawnie operuje natężeniem emocji odbiorców. Pisarz z rozmysłem uatrakcyjnia fabułę, by trafić w gust czytelników. Nie próbuje jednak pogłębić rysu psychologicznego głównego bohatera, którego motywacja działania wydaje się w wielu momentach naiwna, płytka i powierzchowna (uwidoczniona chociażby w motywie rezygnacji z pasji fotograficznej na rzecz dostatniego życia). Centralna postać powieści o cechach przeciętności nie przechodzi procesu dojrzewania czy osobowościowej metamorfozy.

Współcześni bułgarscy prozaicy Karabaszliew oraz Terzijski stosują w swej prozie realistyczną konwencję fabularną. Na plan pierwszy wysuwają się fakto-

²² С. Петкова, З. Карабашлиев: *Пътуване в черно-бяло: Разговор със Захари Карабашлиев [за романа му „18 процента сиво”, С., Сиела, 2008]*. „Култура” 2008, nr 30, s. 5.

graficzność, odwołania do rozpoznawalnych przez czytelnika świadectw kulturowych czasów współczesnych oraz natura człowieka zamieszkującego konkretne środowisko społeczne. Czytelnik odkrywa znaną z autopsji problematykę: rozpadu lub kruchości więzi międzyludzkich, przemocy, komercji, konsumpcyjnego stylu życia, frustracji, samotności oraz niespełnienia, którym towarzyszą pragnienia prawdziwej miłości, przywiązania i bezinteresowności. Tenew proponuje efektowny dramat kryminalny oparty na bieżących elementach życia politycznego i społecznego, demaskujący korupcyjno-przestępcze struktury. Na podstawie zainteresowania omawianymi tekstami (zwłaszcza prozatorskimi) ze strony czytelników należy uznać, że zapotrzebowanie na podobny rodzaj piśmiennictwa rośnie. Warto na koniec podkreślić znaczenie podejmowanych działań popularyzacyjnych. Umiejętna organizacja wydarzeń literackich — promocji, spotkań autorskich, konkursów dotyczących sprzedaży danego tytułu — przekłada się na intensywność odbioru publikacji. Nie bez znaczenia pozostaje przestrzeń wirtualna, która okazuje się łatwo dostępnym forum wymiany poglądów, refleksji i recenzji czytelnicznych.

Literatura

- Dobrowolski P.: *Teatralne wojny z kontrolą medialną*. „Przestrzenie Teorii” 2007, nr 7, s. 197—214.
- Fulińska A.: *Dlaczego literatura popularna jest popularna?* „Teksty Drugie” 2003, nr 4, s. 55—66.
- Nikołowa K.: *Nowy dramat bułgarski. Ku teatrowi politycznemu*. Przeł. H. Karpińska. „Dialog” 2015, nr 5, s. 233—238.
- Ostermeier T.: *Teatr w dobie przyspieszenia*. „Didaskalia” 2000, nr 36, s. 15—18.
- Sajewska D.: *Pod okupacją mediów*. Warszawa 2012.
- Sendek R.: *Poemat recytowany w masce przeciwgazowej*. W: G. Tenew: *Światło święte*. Oprac. i red. M. Wnuk, R. Sendek. Kraków 2012, s. 17—23.
- Szurik B.: *A-pop-kalipsa*. „Znak” 2013, nr 692, s. 122—127.
- Wnuk M.: *„Tylko miłość”*. W: G. Tenew: *Światło święte*. Oprac. i red. M. Wnuk, R. Sendek. Kraków 2012, s. 9—16.
- Zawada A.: *Proza polonistyki jutra*. W: *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo — wiedza o języku — wiedza o kulturze — edukacja. Zjazd Polonistów, Kraków, 22—25 września 2004*. Red. M. Czermińska. Kraków 2005.
- Евлогиев С.: *Принцът на смъртта*. W: *Годишник на Народния театър „Иван Вазов” 2013*. Red. Г. Борисов. Народен театър „Иван Вазов” 2014, s. 270—272.
- Гърдев Б.: *„Войник” на Калин Терзийски*. „Литературен вестник” 2013, nr 20, s. 4.
- Игов А.: *Разтърсващо. Без натоварване*. „Култура” 2011, nr 38. <http://www.kultura.bg/bg/article/view/18969>.
- Новков М.: *2011: Годината на разказа*. „Култура” 2012, nr 9, s. 7.
- Петкова С., Карабашлиев З.: *Пътуване в черно-бяло: Разговор със Захари Карабашлиев [за романа му „18 процента сиво”, С., Сиела, 2008]*. „Култура” 2008, nr 30, s. 5.

Пирозова Г.: *Упойка, ужас или споделяне*. „Капитал/Light”, 22—28.03.2014, s. 38—39.
Цветкова М.: „Злият принц” — трилър по холивудски. *Годишник на Народния театър „Иван Вазов” 2013*. Red. Г. Борисов. Народен театър „Иван Вазов” 2014, s. 274—275.
Вашето литературно събитие на 2011. „Литературен Вестник” 2011, nr 41/42, s. 17—20.

Дорота Голек-Сепетлиева

По следите на българската литература в Полша през 2015 година

Резюме

Статията е посветена на присъствието на българската литература в Полша през 2015 година, с оглед на жанрови форми, конвенции, стилистични похвати и теми. През въпросната година са публикувани преводи, извършени от Ханна Карпинска, на следните творби: сборника с разкази на Калин Терзийски *Има ли кой да ви обича?*, романа за пътя на Захари Карабашлиев *18% сиво* и криминалната пиеса на Георги Тенев *Злият принц*. Писателите създават произведения, предизвикващи силни емоции, които достигат до широк кръг читатели, въз основа на реалистична конвенция, опростен и достъпен за възприемане стил. Карабашлиев и Терзийски изграждат разпознаваема от читателя действителност, като на преден план се открояват актуалната културно-социална обстановка и проблемите на съвременния човек (разпадането на взаимоотношенията, чувството на неудовлетвореност, самотата и неуспехът, придружени от копнежа за истинска любов, преданост и всеотдайност). Тенев предлага криминална драма, базирана върху текущи проблеми от политическия и социалния живот, демаскирайки корупционните и престъпните практики.

Ключови думи: Калин Терзийски, Георги Тенев, Захари Карабашлиев, българска литература в Полша.

Dorota Gołek-Sepetliewa

On the trail of Bulgarian literature in Poland in 2015

Summary

The article comments on the presence of Bulgarian literature in Poland in 2015 from the perspective of genre forms, conventions, stylistic devices, and topics. In the abovementioned year, translations (by Hanna Karpińska) of the following works were published: Kalin Terziyski's collection of short stories *Is there anybody to love you?*, Zachary Karabashliev's road novel *18% gray*, and Georgi Tenev's crime drama *The Evil Prince*. The writers created texts that elicit strong emotions, based on realistic convention, in a simplified, accessible style. Terziyski and Karabashliev created a reality recognized by the reader, in which at the forefront there is the present social and cultural situation along with the problems of modern man (the breakdown of interpersonal relationships, as well as feelings of dissatisfaction, loneliness, and misery, accompanied by the desire for true love, devotion, and dedication). Tenev presents a crime drama based on the current elements of the political and social life, thereby exposing corrupt and criminal practices.

Key words: Kalin Terziyski, Georgi Tenev, Zachary Karabashliev, Bulgarian literature in Poland.

Przekłady

chorwacko-polskie i polsko-chorwackie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Trumić Marina:** *Cipele za Mona Lizu / Cipele za Mona Lizu = Pantofle dla Mona Lizy* [wybór wierszy z oryginału]. Tłum. Danuta Ćirlić-Straszyńska. Sejny, Fundacja Pogranicze: Ośrodek „Pogranicze — Sztuk, Kultur, Narodów”, 2015, 222 s. [poezja].

[z tomu *Mislila sam da sam mjesec / Myślałam, że jestem księżycem*, s. 120—121]

Čekanje / Czekanie, s. 146—147.

Gospođi Z. / Dla pani Z., s. 136—137.

Kažem ljubav / Gdy mówię miłość, s. 144—145.

Na pragu / Na progu, s. 148—149.

Nespokoj / Niepokój, s. 140—143.

Nestajanje / Zanikanie, s. 130—131.

Odlazenje / Odchodzenie, s. 152—153.

Odsutnost / Niobecność, s. 132—133.

Onoj čije se ime često zazivlje / Tej, której imienia często się wzywa, s. 126—129.

Semafor / Semafor, s. 134—135.

Sjećanje na Lorcu / Wspominając Lorkę, s. 122—125.

Susret / Spotkanie, s. 150—151.

Tama / Ciemność, s. 138—139.

[z tomu *Na proputovanju / W drodze*, s. 60—61]

Amsterdam / Amsterdam, s. 78—79.

Bila je mrkla noć / Mroczna noc, s. 94—97.

Cipele za Mona Lizu / Pantofle dla Mona Lizy, s. 108—113.

Daleko / Daleko, s. 68—69.

Dobro jutro suncu / Dzień dobry, słońce, s. 92—93.

Dom / Dom, s. 64—65.

Domovina / Ojczyzna, s. 88—91.

I reče čarobnica / I rzecze czarownica, s. 98—99.

Iz obiteljskog albuma / Z albumu rodzinnego, s. 66—67.

Jutro u Londonu / Poranek w Londynie, s. 82—85.

Male sreće / Małe szczęścia, s. 104—105.

Na livadi / Na łące, s. 86—87.

Na proputovanju / W drodze, s. 62—63.

Nil / Nil, s. 106—107.

Obično, Apaurin / Jak zwykle, Stilnox, s. 114—117.

Oduvijek / O wieków, s. 102—103.

Pričaj mi o kiši / Opowiedz mi o deszczu, s. 72—73.

Proljeće u Haagu / Wiosna w Hadze, s. 80—81.

U pustoj, pustoj ulici / Na pustej ulicy, s. 70—71.

U tramvaju / W tramwaju, s. 74—77.

Varka / Uluda, s. 100—101.

Znak / Znak, s. 118—119.

[z tomu *Pusti me u svoju pjesmu / Wpuść mnie do swojego wiersza*, s. 154—155]

Čuđenje / Zdziwienie, s. 182—183.

Duboko more / Głębokie morze, s. 166—171.

Duševna hrana / Strawa dla ducha, s. 180—181.

Ferida Duraković, Ne moraš baš u moju pjesmu Marina / Ferida Duraković,

Nie musisz właśnie do mojego wiersza, Marina, s. 158—163.

Iz tuđe pjesme / Z cudzego wiersza, s. 172—173.

Jednostavnost / Prostota, s. 194—195.

Lotos / Lotos, s. 192—193.

Ne moraš me istrgnuti / Nie musisz mnie wyrwać, s. 174—175.

Odluka / Decyzja, s. 178—179.

Pusti me u svoju pjesmu / Wpuść mnie do swojego wiersza, s. 156—157.

Rozmarina beba / Dziecko Rosemary, s. 184—185.

Ruke / Ręce, s. 190—191.

Slažem se / Zgadzam się, s. 164—165.

*Sve što sam naučila iz američkih filmova / Wszystko, czego nauczyłam się
z amerykańskich filmów*, s. 186—189.

Terra nuova / Terra nuova, s. 176—177.

[z tomu *Stazom slutnje / Ścieżką przecucia*, s. 6—7. Tłum. Krystyna Tarnowska]

Bila je greška / Pomyłka, s. 22—23.

Bolesnica / Chora, s. 20—21.

Kod kuće, napokon / W domu, nareszcie, s. 24—27.

Kuće / Domy, s. 28—33.

Lebdeći nad jezerom / Unosząc się nad jeziorem, s. 10—11.

Na istom mjestu / W tym samym miejscu, s. 14—15.

- Odlazhenje u nebo / Odchodzenie do nieba*, s. 46—49.
Poema / Poemat, s. 58—59.
Pohota / Pożądliwość, s. 54—55.
Razumjeti Bosnu / Zrozumieć Bośnię, s. 12—13.
Riječi / Słowa, s. 42—45.
Sarajevo u srcu / Sarajewo w sercu, s. 8—9.
Simboli / Symbole, s. 50—51.
Stanovanje / Zamieszkiwanie, s. 34—37.
Stazom slutnje / Ścieżką przecucia, s. 38—41.
Tako govoraše trenutak / Tak rzecz chwila, s. 56—57.
Troubled water / Troubled water, s. 52—53.
Zašto je Varšava moj grad / Dlaczego Warszawa jest moim miastem, s. 16—19.

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. biuroliterackie.pl <<http://portliteracki.pl/przystan/teksty/liczenie/>>.
Jergović Miljenko
Liczenie [fragment ze zbioru opowiadań *Drugi poljubac Gite Danon / Drugi pocałunek Gity Danon*] [proza].
2. „Bliza” 2015, nr 3.
Jergović Miljenko
Alkatmer (w: *Inšallah Madona, inšallah*, 2004) / *Alkatmer*. Tłum. Miłosz Waligórski, s. 175—184 [proza].
3. „Czas Kultury” 2015, nr 1.
Jergović Miljenko
Sinovidvije Marije / Synowie dwóch Marii. Tłum. Miłosz Waligórski, s. 80—89 [proza].
4. „Fabularie” 2015, nr 1.
Rudan Evelina
Do Dubrave / Do Dubravy, s. 39.
Kontrola / Kontrola, s. 39.
Ne volim antikvarne stvari / Nie lubię antyków, s. 38.
Samo / Tylko, s. 38.
Vremešna gospođa / Starsza Pani. Tłum. Natalia Wyszogrodzka-Liberadzka, s. 39 [poezja].
5. „Herito” 2015, nr 17/18.
Jergović Miljenko
Ukrajina nije Hrvatska iz 1991, niti je Rusija Srbija i Ja, Gavrilov školski drug, stotinu godina poslije, u Krakovu, u zemlji svojoj, na baštini tuždi / Dwa weekendy: Lwów i Kraków. Tłum. Magdalena Petryńska, s. 280—308 [esej].

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Chorwacji w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Borowski Tadeusz**: *Wybór opowiadań / Kod nas u Auschwitzu*. Prev. Ivana Vidović Bolt, Zdravko Malić. Zagreb, V.B.Z, 2015, 235 s. [proza].
2. **Herling-Grudziński Gustaw**: *Biała noc miłości / Bijela noć ljubavi: kazališna priča*. Prev. Mladen Martić. Zagreb, Hrvatskofilološko društvo, Disput 2015, 115 s. [proza].
3. **Jasieński Bruno**: *Pałę Paryż / Palim Pariz*. Prev. Adrian Cvitanović. Koprivnica, Šarenidućan, 2015, 312 s. [proza].
4. **Masłowska Dorota**: *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną / Poljskom šakom u rusku bulju*. Prev. Emilio Nuić. Zagreb, Hena com, 2015, 241 s. [proza].
5. **Miłosz Czesław**: *Podróżowanie w czasie / O putovanju kroz vrijeme*. Prev. Siniša Kasumović. Zagreb, Naklada Ljevak, 2015, 345 s. [proza].
6. **Pelanowski Augustyn**: *Zranione światło / Ranjeno svjetlo: komentari Ivanova evanđelja*. Prev. Adrian Cvitanović. Koprivnica, Kristofori, 2015, 215 s. [proza].
7. **Schulz Bruno**: *Republika marzeń / Republika mašte*. Prev. Dalibor Blažina. Zagreb, Literris, 2015, 227 s. [proza].
8. **Tuwim Julian**: *Lokomotywa / Lokomotiva*. Prev. Jasmin Novljaković, Enes Kišević. Zagreb, Ibis grafika, 2015, 20 s. [proza].
9. **Wojtyła Karol (Ioannes Paulus II)**: *Jestem bardzo w rękach Bożych. Notatki osobiste 1962—2003 / Potpuno sam u Božjim rukama: osobne bilješke 1962.—2003*. Prev. Jelena Vuković. Split, Verbum, 2015, 607 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Europejski glasnik” 2015, br. 20.
Bocheński Józef Maria
Komunizam kao stav*. Prev. Mladen Martić, s. 863—874 [esej].
Geremek Bronisław
Craintes et espérances: L'utopie européenne au seuil du XXIe siècle / Strahovi i nade: Europske utopije na pragu 21. stoljeća. Prev. s franc. Ana Prpić, s. 785—800 [esej].

Herling-Grudziński Gustaw

Dziennik pisany nocą / Iz Dnevnika pisanih noću. (Treći dnevnik). Prev. Mladen Martić, s. 843—862 [proza].

Kisielewski Stefan

Dzienniki / Dnevnici. Prev. Mladen Martić, s. 875—879 [proza].

Kuroń Jacek

Wiara i wina. Do i od komunizmu / Vjera i krivnja. Do i od komunizma. Prev. Mladen Martić, s. 881—886 [esej].

Michnik Adam

Europe between Identity and Universalism / Europa između identiteta i univezalizma. Prev. s engl. Miloš Đorđević, s. 801—806 [esej].

Miroszewski Juliusz

Final klasycznej Europy / Kraj klasične Europe. Prev. Mladen Martić, s. 887—890 [proza].

2. „Hrvatsko slovo” 2015, br. 1054.

Herbert Zbigniew

Jonasz / Jona.

U wrót doliny / Na vratima dolin. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].

3. „Hrvatsko slovo” 2015, br. 1056.

Herbert Zbigniew

Epizod z Saint-Benoît / Epizoda iz Saint-Benoita.

Głos wewnętrzny / Unutarnji glas.

Hakeldama / Hakeldama.

Próba opisu / Pokušaj opisa.

Sprawozdanie z raju / Izvještaj iz raja.

Tren Fortynbrasa / Fortynbrasov tren.

Wyspa / Otok.

Zimowy ogród / Zimski vrt. Prev. Pero Mioč, s. 24—25 [poezja].

4. „Hrvatsko slovo” 2015, br. 1064.

Herbert Zbigniew

Pan Cogito a myśl czysta / Pan Cogito i čista misao.

Pan Cogito o postawie wyprostowanej / Pan Cogito o ispravnom držanju.

Pan Cogito opowiada o kuszeniu Spinozy / Pan Cogito propovijeda o Spinozinoj košulji.

Pan Cogito szuka rady / Pan Cogito traži savjet. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].

5. „Hrvatsko slovo” 2015, br. 1066.

Gruszka-Zych Barbara

12. rujna, dan poslije napada*.

Małą dziewczynkę zgubiła sukienka / Mala djevojčica izgubila je haljinu.

Miłość / Ljubav.

Pjesma*.

- Sprawdzanie obecności / Provjeravanje prisutnosti.* Prev. Vlado Vladić, s. 25 [poezja].
6. „Hrvatsko slovo” 2015, br. 1070.
Herbert Zbigniew
Co myśli pan Cogito o piekle / Što pan Cogito misli o paklu.
Pan Cogito myśli o powrocie do rodzinnego miasta / Pan Cogito razmišlja o povratku u rodni grad.
Pan Cogito o cnocie / Pan Cogito o kreposti.
Pan Cogito obserwuje zmarłego przyjaciela / Pan Cogito promatra mrtvoga prijatelja.
Pan Cogito rozmyśla o cierpieniu / Pan Cogito razmišlja o trpljenju.
Rozmyślania o ojcu / Razmišljanja o ocu. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].
7. „Hrvatsko slovo” 2015, br. 1074.
Herbert Zbigniew
Dekorateri*.
Dusza pana Cogito / Duša pana Cogito.
Pjesma o bubnju*.
Poczucie tożsamości / Osjećaj identičnosti.
Przedmioty / Predmeti. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].
8. „Hrvatsko slovo” 2015, br. 1078.
Herbert Zbigniew
Krajobraz / Krajolik.
Małe serce / Malo srce.
Potęga smaku / Moć ukusa.
Słowa / Riječi.
Tarnina / Trnjina.
Wyspa / Otok. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].

Opracowała Petra Gverić Katana

**Dvadeset pet godina bilježenja prijevoda:
hrvatsko i poljsko ogledalo**

**Twenty five years of translation:
a cultural mirror of Croatian and Polish literature**

Petra Gverić Katana

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, petra.gveric@gmail.com

Data zgłoszenia: 7.05.2016 r. — Data recenzji i akceptacji: 16.05.2016 r.

Abstract: In the last five years, “Przekłady Literatur Słowiańskich” has relayed a large amount of information on Croatian and Polish literature as regards their mutual translations over the last 25 years. This text, based on bibliographies and articles presented in PLS, is an attempt to draw an image of Croatian literature reflected by translation choices and their reception in Poland and vice versa, and tries to assess the kind of cultural image repository those translations have produced in the target cultures since 1990.

Key words: literature of exile, reception, Croatian and Polish translations, literary canon, translation choices.

U časopisu „Przekłady Literatur Słowiańskich” bibliografije prijevoda slavenskih književnosti obuhvaćaju razdoblje od 1990.: ove godine izrađena je i bibliografija za 2015. godinu, čime je zaokruženo 25 godina prevođenja poljske književnosti u Hrvatskoj, kao i hrvatske u Poljskoj. Dosad su sve bibliografije bile popraćene komentarima, u kojima se iz različitih aspekata čitatelju približavaju objavljeni prijevodi. Posljednje desetljeće prošloga i prvo ovoga stoljeća i u Poljskoj i u Hrvatskoj bilo je burnim razdobljem tranzicije — u Hrvatskoj obilježeno ratom i njegovim posljedicama, u Poljskoj društvenim i političkim promjenama, što je ostavilo dubok trag na formiranje književne i kulturne scene. Ne treba posebno naglašavati koliko takve kapitalne promjene mogu utjecati na svaku kulturnu djelatnost, a posebice na onu prevoditeljsku, oblikujući prevoditeljske

izbore — od tematskih okosnica sve do jezičnoga mikrokozmosa, određujući prevoditelja kao ambasadora i/ili legislatora kulture čiju književnost približava kulturi primatelja.

Potaknuta sadržajem korpusa prijevoda, poljskih i hrvatskih, i djelomice njihovom recepcijom, pokušat ću skicirati sliku koja se nakon 25 godina bilježenja i sama nameće — sliku hrvatske književnosti u Poljskoj i poljske književnosti u Hrvatskoj — te dati uvid u promjene koje u ciljnoj kulturi ne reflektiraju samo stanje u književnosti, nego govore i o cjelokupnoj predodžbi izvorne u kulturi primatelja i njihova odnosa. Opisujući spomenute predodžbe, za koje smatram da, osim posredovanjem medija, do recipijenta dolaze i preko književnosti (ne ulazeći pritom u sociološku raspravu koliki je udio utjecaja književnosti, odnosno, prijevoda na stvaranje predožbe o izvornoj kulturi) poslužiti ću se pojmovima koje u komparatistička istraživanja uvodi relativno mlada grana komparatistike — bolje rečeno, ne tako mlada, ali do devedesetih godina relativno nepoznata u poljskim i hrvatskim znanstvenim istraživanjima — imagologija. Uvodeći pojmove autopredodžbe (fr. *auto-image*, eng. *self-image* i *auto-image*) i heteropredodžbe (fr. *hétéro-image*, eng. *hetero-image*), metapredodžbe (fr. *meta-image*, eng. *meta-image*), imagama i imagotipičnosti (fr. *imagotype*, eng. *imagotype*)¹, imagolozi se koncentriraju na proučavanje slika kolektivnoga i nacionalnoga konstrukta unutar književnih tekstova. Usustavljivanjem i rastom broja njezinih pobornika, dana se pozicionira kao jedan od multidisciplinarnih pristupa u proučavanju književnosti, spajajući teoriju književnosti, sociologiju, antropologiju, psihologiju i druge humanističke znanosti. Riskirajući da ovu skicu hrvatske kulture u Poljskoj i poljske u Hrvatskoj nazovem imagološkom i doživim kritike na račun zlorabe termina koji se dobrim dijelom odnosi na poimanje intertekstualnog Drugog, u nedostatku boljeg alata osmjelit ću se u pokušaju da njezinom terminologijom opišem međusobno ogledanje dviju slavenskih književnosti i kultura².

Osvrnimo se najprije nakratko na razdoblje koje, omeđeno značajnim društvenopolitičkim promjenama, možemo odijeliti 1944. i 1989. godinom. Nažalost, o prijevodima i recepciji poljske književnosti u Hrvatskoj o danome razdoblju

¹ M. Beller, J. Leersen: *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters: a Critical Survey*. New York 2007; P. Beck: *Imagologie, psychologie sociale et psychologie cognitive. Pour une recherche concertée*. W: H. Roland, S. Vanasten: *Les nouvelles voies du comparatisme*. Gent 2007.

² Prema definiciji, imagologija se bavi procesom stvaranja kulturnih imaginarija, ne zadržavajući se isključivo na intertekstualnom: „Pritom se tekst simultano analizira na trima razinama: tekstualnoj, raščlanjujući njegovu topološku i tropološku strukturu, intertekstualnoj, ispitujući poetičke, retoričke i žanrovske dispozicije i, naposljetku, na kontekstualnoj razini, promatrajući odnos teksta spram okolnih socijalnih, političkih i kult. praksi. U najnovijim imagološkim studijama posebice se inzistira na implementaciji pragmatičko-funkcionalističke perspektivizacije kako bi se istražili ne samo recepcijski okviri nego i moguće upotrebe i funkcije teksta“. U: „Leksikon Marina Držića“. Dostupno na: <http://leksikon.muzej-marindrzc.eu/imagologija/> [pristupljeno: 11.02.2016].

nema detaljnih podataka. Bibliografije prijevoda poljskih djela u Hrvatskoj obuhvaćaju razdoblja od 1881.—1940.³ i, objavljene u PLS-u, period od 1990. godine, dok cjelovit uvid u razdoblje od 1940. do 1989. nedostaje. Razlog je tomu, među ostalim, što je u bivšoj Jugoslaviji poljska književnost bila mnogo više prevedena na srpski jezik, što potvrđuju i Čilić Škeljo i Vidović Bolt u svome komentaru bibliografije poljskih prijevoda od 1990—2006.:

Działalność wydawnicza, a także translatorska, były o wiele bogatsze w Serbii niż w Chorwacji czy pozostałych republikach ówczesnej Jugosławii. Nie dziwi więc, że w Socjalistycznej Federacyjnej Republice Jugosławii większość utworów polskich pisarzy była tłumaczona na język serbski i wydawana w Belgradzie⁴.

Stoga je u razdoblju od hrvatskoga osamostaljenja pozornost pridavana prijevodima kanonskih djela koja su u prethodnome razdoblju bila prevedena na srpski jezik ili ih na jugoslavenskoj književnoj sceni uopće nije bilo. Treba ipak napomenuti da su i srpski prijevodi poljske književnosti odigrali važnu ulogu u njezinoj recepciji u Hrvatskoj jer su poljski autori, poput Czesława Miłosza i Brune Schulza, bili čitani i na području tadašnje SRH. Za hrvatskog čitatelja jezična barijera nije bila preprekom (uostalom, službena politika nametala je hrvatskosrpski odnosno srpskohrvatski jezik kao zajednički — zato će proći niz godina dok ne ugledamo hrvatske prijevode i mnogih djela „velikih“ književnosti).

U poslijeratnome je razdoblju u Poljskoj preveden znatan broj djela hrvatske književnosti, od kojih su neka dramska djela, poput *Predstave Hamleta u selu Mrduša Donja*, doživjela i velik uspjeh nakon postavljanja na poljskim scenama. Zahvaljujući institucionalnoj suradnji i njezinim strategijama predstavljanja kulture, u Poljskoj je preveden onaj dio hrvatske književnosti koji je odgovarao i jednoj i drugoj strani s obzirom na politički kontekst. Hrvatska emigrantska književnost, dakako, nije mogla biti predložena poljskoj strani (niti bi je ona prihvatila) — s druge, pak, strane, u bivšoj Jugoslaviji prevodila su se i djela poljskih disidenata, poput Czesława Miłosza (njegova poezija objavljena je u prijevodu Petra Vujičića u antologiji *Savremena poljska poezija već 1964.*, a *Zniewolony umysł* kao *Zarobljeni um* doživio je svoje prvo izdanje u Srbiji 1985.). Razlog tomu treba tražiti i u recepciji strane disidentske književnosti, od koje je poljska bila omiljena (dapače, pisci emigranti pozivani su i na kulturne događaje):

Jugosławia chętnie wydawała książki dysydentów z innych krajów socjalistycznych, ale ów zewnętrzny liberalizm nie znalazł zastosowania w odniesieniu

³ P. Gverić: *Poljska književnost u hrvatskim književnim časopisima od 1881. do 1940.* „Književna smotra“ 2002 (34), br. 126 (4), s. 81—118.

⁴ Đ. Čilić Škeljo, I. Vidović Bolt: *Literatura polska w chorwackich przekładach od 1990 r. do 2007.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2009, t. 1, cz. 1, s. 102—112.

do własnych obywateli, chociaż na tle pozostałych krajów socjalistycznych możliwość krytyki wewnętrznej i tak była większa⁵.

Sudeći prema dosad objavljenim bibliografijama, do 1989. godine poljski su prevoditelji tumačili ono što i izvorna kultura danas smatra kanonom svoje književnosti. Među prijevodima se ističu Krležina, Desničina, Marinkovićeva i Novakova proza, a od starije književnosti Marin Držić. Časopisi i antologije objavljuju i izbore iz djela hrvatskih pjesnika, a osobito Cesarića, Parun, Tadijanovića, Mihalića i Slavičeka.

Devedesetih godina broj se prijevoda hrvatskih pisaca smanjuje, da bi od 1996. prevodilačka aktivnost ponovno živnula. No izbor prijevoda u tome razdoblju svjedoči o zanimljivome fenomenu. Još 1990. godine izaći će prijevod Krležinih *Zastava*, pripreman daleko prije, i prijevod Novakova *Izgubljenog zavičaja*, no kasniji prevoditeljski izbori svjedoče kako je nastupilo posve novo razdoblje. Među knjižnim izdanjima neće se pojaviti gotovo ništa od onoga što hrvatska kulture u tome periodu smatra reprezentativnim djelima 20. stoljeća (uz neke iznimke — primjerice, 2006. izaći će još jedna knjiga Slobodana Novaka, *Pristajanje*). Djela Krleže, Marinkovića, Brešana i mnogih dotad prevedenih velikana hrvatske književnosti padaju u zaborav, nema knjižnih reizdanja ni prijevoda onoga što je možda izostavljeno u prijašnjim razdobljima, a ni djela izdavana osamdesetih i potkraj sedamdesetih godina nisu u poljskome fokusu (Pavlu Pavličiću prevedena je tek jedna knjiga, *Trg slobode*, a Goran Tribuson svoje mjesto nalazi u časopisima i antologijama). Primjer je „nadoknade” roman Dubravke Ugrešić *Štefica Cvek u raljama života*, koji je osamdesetih bitno obilježio hrvatsku književnost. Roman koji pokreće i u bitnome obilježava hrvatsko žensko pismo osamdesetih, u Poljskoj je preveden 20-ak godina poslije i u kritici shvaćen bitno drukčije u općoj recepciji (pritom se referiram na novinske tekstove, recenzije i blogove, te na kritike predstave u Teatru Polonia Krystyne Jande, a ne na znanstvene tekstove) — „korespondirajući” s vremenom kao hrvatska *Bridget Jones* — negoli je bio interpretiran u Hrvatskoj, odnosno, Jugoslaviji⁶.

Poljskim će prevoditeljima nakon 1990. biti najzanimljiviji pisci koji donose temu traume „balkanskoga” rata, sjećanja na kronotop „bratstva i jedinstva”,

⁵ L. Małczak: *Croatica. Literatura i kultura chorwacka w Polsce w latach 1944—1989*. Część 1 i 2. Katowice 2013, s. 32, 326, 348—350.

⁶ Poljsku recepciju toga djela Dubravke Ugrešić objašnjava tako i M. Duda, tvrdeći da je knjiga u Poljskoj smatrana revolucionarnom, ali u krugu znanstvenika koji su o njoj pisali, no u širem krugu „książka funkcjonuje jako zabawne czytadło dla kobiet, gorąco polecana przez czytelniczki, jako jeden z klonów *Dziennika Bridget Jones* Helen Fielding”. Tomu u prilog svjedoče i kritike predstave u Teatru Polonia Krystyne Jande, uglavnom negativno intonirane, u kojima se ističe banalnost djela (i/ili predstave) i potrošenost teme. Vidi: M. Duda: *Polskie Balkany. Proza postjugosłowińska w kontekście feministycznym, genderowym i postkolonialnym. Recepcja polska*. Kraków 2013, s. 234.

gdje se posebno ističe prostor Bosne (Jergović, Štiks), međunacionalne odnose s različitim gledišta, problem nacionalizma te položaja autora emigranta, traženje vlastita identiteta s obzirom na pripadnost određenu narodu, duštvenopolitičke promjene uzrokovane i II. svjetskim ratom i onim Domovinskim, ali i tekstovi koji nose feminističke ideje i propituju položaj žene u suvremenom društvu⁷. Pogledamo li поближе, može ustvrditi da je u poljskim prijevodima uglavnom riječ o piscima koji su u nekome trenutku emigrirali. Oblikuje se fenomen prevođenja onoga što bismo, prema Borisu Škvorc⁸, koji u svome članku modificira i tumači Kalogjerinu podjelu emigrantske književnosti na egzilnu, etničku i globalnu, mogli odrediti zajedničkim imenom egzilna književnost:

[...] koja je iz matice prognana, ali je istovremeno s njom ostala u stalnoj intertekstualnoj međuzavisnosti, unatoč činjenici da se raznim opresivnim instrumentima ta interakcija pokušavala izvantekstualno onemogućiti.

Škvorc napominje da je razlika između nekadašnjih pisaca u egzilu i onih današnjih u tome što je danas egzil dobrovoljan (iako i to podliježe diskusiji), ali jasno je i da je književnost koju je pisala, primjerice, Ugrešić, u Hrvatskoj bila neko vrijeme prešućivana, pa i napadana — u tom smislu može se govoriti i o „izvantekstualnom onemogućivanju” odnosa s maticom. Naime, nostalgija za vremenom, prostorom, vrijednostima koji su djelomice obilježili djela ovih autora često se naziva jugonostalgijom, terminom koji je u Hrvatskoj do 2000-ih imao uglavnom negativne konotacije. Riječ je o autorima, da se poslužim riječima Davora Beganovića, „o čijim se identitetu ne može govoriti kao o nečemu monolitnom”⁹, onima koje se u u poljskom tisku često naziva piscima s *područja bivše Jugoslavije* (pri čemu se — ali ne uvijek i svagdje! — pojavljuje izraz *hrvatski*). Sam termin u svojoj knjizi *Postjugoslavenska književnost?* kritički razmatra Boris Postnikov. Objasnjavajući odrednicu koja je u recepciji hrvatske književnosti itekako prisutna (a u poljskoj se kritici i recepciji često zamjenjuje i terminom *balkanska književnost*), Postnikov utvrđuje kako je riječ, zapravo,

⁷ Sva ta semantička polja donose tekstovi Dubravke Ugrešić, koja je do 2016. rekordno najprevođeniji hrvatski autor, s čak 14 knjižnih izdanja.

⁸ Autor u članku primjenjuje Kalogjerinu podjelu u kontekstu hrvatske književnosti dislocirane od matice — ponajprije australske. Vidi: B. Škvorc: *Egzilna i emigrantska književnost: Dva modela diskontinuiteta u sustavu nacionalnog književnog korpusa u doba kulturalnih studija*. „Kolo” 2004, br. 2. Dostupno na: <http://www.matica.hr/kolo/296/Egzilna%20i%20emigrantska%20knji%C5%BEevnost%3A%20Dva%20modela%20diskontinuiteta%20u%20sustavu%20nacionalnog%20knji%C5%BEevnog%20korpusa%20u%20doba%20kulturalnih%20studija/> [pristupljeno: 13.01.2016].

⁹ D. Beganović: *Jezik, povijest, geografija. Egzil i emigracija u postjugoslavenskim književnostima*. „Sarajevske sveske” 2014, br. 45—46. Dostupno na: <http://sveske.ba/en/content/jezik-povijest-geografija-egzil-i-emigracija-u-postjugoslavenskim-književnostima> [pristupljeno: 13.01.2016].

o kulturnom fenomenu koji treba promatrati u kontekstu kapitalizma i stvaranja novih nacionalnih konstrukata:

Govor o postjugoslavenskoj književnosti, želi li biti uistinu kritičan i produktivan, mora prije svega biti govor o političkoj ekonomiji te književnosti: umjesto o aktualnim poetičkim modelima, o “stvarnosnoj prozi”, “novoj osjećajnosti” ili “post-postmodernizmu”, prije svega valja raspravljati o invarijantama kapitalističke artikulacije kulture i književnosti, o devalvaciji simboličkog kapitala pisaca u odnosu na razdoblje socijalizma, o logici uskih koridora i širokih brana na granicama novouspostavljenih nacionalnih književnosti¹⁰...

U izborima koje čine poljski prevoditelji jasno je vidljivo da se okreću piscima određenima ovim terminom, što evidentno privlači i izdavačke kuće i prevoditelje, koji će prije posegnuti za njima nego za nekim drugim autorima, makar bili i ugledniji u izvornoj kulturi. Naime, jugonostalgija kao odrednica postaje privlačnom etiketom na knjigama — i ne samo to, jugonostalgija postaje proizvod u svim vidovima popularne kulture, kao bunt, drugost i protivljenje uskim i konzervativnim, često nacionalističkim shvaćanjima — počinjući gubiti negativno značenje, ali istodobno postajući „jeftinom naljepnicom”. Uspjeh spisateljica prevedenih i popularnih (ne samo) u Poljskoj, komentirat će u svojoj analizi suvremenog hrvatskog pjesništva i proze Goran Rem:

Uglavnom, stižu devedesete i iz Hrvatske se samoistjeruju neke spisateljice, koje time izuzetno uspješno skreću zgroženost i pozornost inozemlja, na talent koji je neupitan, ali objektivno nije ništa veći od niza drugih autora i autorica koji su naprosto i u ratnim i poratnim okolnostima ostali djelovati u Hrvatskoj. Riječ je o Dubravki Ugrešić, Slavenki Drakulić, koje se klasično modernistički igraju groteskom, hiperbolom, apsurdom i humornom nostalgijom, s erotičnim dozama privlačne egzilne ideologije, te nehotice postaju vrlo ugledne hrvatske spisateljice u inozemstvu¹¹.

određujući njihovu popularnost izvanknjiževnim faktorima.

„Logika uskih koridora i širokih brana na granicama novouspostavljenih nacionalnih književnost”, da se ponovno ciljano poslužim citatom Borisa Postnikova, na poljske izbore i recepciju neće utjecati. Naprotiv. Prostor bivših jugoslavenskih republika obilježava i velika sličnost standardnih jezika (hrvatski, srpski, crnogorski i bošnjački — koje se povremeno naziva i BHSC jezicima), u kojima

¹⁰ B. Postnikov: *Postjugoslavenska književnost*. Zagreb 2012, s. 3.

¹¹ G. Rem: *Silnice mimo tranzicije, tekstualnost i izvantekstualnost suvremenog hrvatskog pjesništva i proze. Rat i mir hrvatskog tranzicijskog fantazma. Ili: je li metafora savršeni zločin?* Zagrebačka slavistička škola. Dostupno na: <http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1883&naslov=silnice-mimo-tranzicije-tekstualnost-i-izvantekstualnost-suvremenog-hrvatskog-pjesnistva-i-proze> [pristupljeno: 11.01.2016].

stvaraju pisci čija pripadnost nije jednoznačna. Poljski će prevoditelji birati upravo one pisce i djela koji, osim tematskih preokupacija, iskustva rata i, dijelom, generacijske pripadnosti, dijele i mikrokozmos jezika. Česti su u prijevodima autori koji su pisali i na srpskom i hrvatskom jeziku (Bora Ćosić, Mirko Kovač), oni čiji bi jezik neki nazvali bošnjačkim ili bosanskim (zbog njihova neprihvatanja hrvatskog „purificiranog izraza”) poput Miljenka Jergovića¹². Razloge treba tražiti i u biografijama prevoditelja, dio kojih je u bivšoj Jugoslaviji završio studij — pritom treba istaknuti da je uglavnom riječ o beogradskoj slavistici — boravio na studijskim boravcima, najčešće također u Srbiji, neki su, pak, bili sinovi diplomata, a neki su i djeca poljsko-srpskih brakova, gdje su stekli dobro znanje jezika, pa i „naslijedili” zanat¹³. Njihova zainteresiranost za te kulture i jezike svakako je utjecala i na to da u prijevodima biraju autore koji se nalaze upravo „na granicama” prostora i jezika. Čini se da upravo oni izazivaju njihov najveći interes, potaknut zanimanjem za stanje jezika i kulture nakon raspada Jugoslavije i teme koje je taj raspad sa sobom donio. U Poljskoj se prevode i *born translated*¹⁴

¹² Sam Jergović ne prihvaća vlastito svrstavanje u korpus hrvatske, srpske ili bošnjačke književnosti u odnosu na jezik kojim piše. U intervjuu koji su zajedno dali Štiks, Debeljak, Jergović i Kovač za Novi list, povodom 25. godišnjice smrti Danila Kiša i tribine na Festivalu svjetske književnosti, Jergović, Kovač i Štiks definiraju postjugoslavensku književnost kao onu „koju pišu antihrvati, antisrbi i antibošnjaci”, a Štiks problem vidi „u političkom projektu koji klasificira i imenuje jezik, a riječ je o nacionalističkom i reduktivnom modelu koji književnost svodi na pitanje krvi, biografije i ispravnih političkih stavova”. V. „Novi list” 15.09.2014. Dostupno na: <http://www.novilist.hr/layout/set/print/Kultura/Književnost/Književnost-se-ne-pise-samo-jezikom> [pristupljeno: 11.02.2016].

¹³ Istraživanje „sylwetke tłumacza” kad je riječ o prevoditeljima hrvatske književnosti zacijelo bi iznjedrilo mnogobrojne zanimljive spoznaje, no nastojat ću samo opisati u kratkim crtama najaktivnije i najplodnije njezine prevoditelje. Danuta Ćirlić-Straszyńska, poljska spisateljica i jedna od najplodnijih prevoditelja djela hrvatske i srpske književnosti, zajedno sa srpskim slavistom Brankom Ćirlićem, prevodila je sa sva tri jezika: sa srpskog, hrvatskog i bošnjačkog. Njihova je kći Dorota Jovanka Ćirlić Mentzel, poljska novinarka i prevoditeljica sa srpskog, hrvatskog, bošnjačkog i makedonskog. Od 1990. godine njihovi su izbori iz hrvatske književnosti: Bora Ćosić, Mirko Kovač, Predrag Matvejević, Dubravka Ugrešić, Daša Drndić, Tatjana Gromača, Igor Štiks. Magdalena Petryńska uglavnom prevodi srpske autore i Miljenka Jergovića, za prijevod čije je knjige *Srda pjeva u sumrak na Duhove (Srda śpiewa o zmięrzchu w Zielone Świątki)* dobila nagradu Angelus. U Beogradu je provela ratne godine (1991.—1996.) kao savjetnica Veleposlanstva Republike Poljske. Grzegorz Łatuszyński proveo je devet godina u bivšoj Jugoslaviji (od 1959. do kraja 1967.), studirajući na zagrebačkom i beogradskom sveučilištu, te kao lektor poljskoga jezika u Beogradu. Prevodi sa srpskog i hrvatskog, s hrvatskog uglavnom poeziju. Da nabrojimo samo one s najviše prijevoda u danome razdoblju: riječ je uglavnom o prevoditeljima „starije” generacije — rođenih između 1930. i 1960., su dulje vrijeme boravili u Jugoslaviji.

¹⁴ Termin donosi Rebecca L. Walkowitz u svom djelu *Born Translated. The Contemporary Novel in an Age of World Literature*, koja razmatra zanimljiv fenomen djela koja nisu objavljena, a katkad ni napisana u materinskome jeziku pisca, već su objavljena na jeziku koji je piscu drugi ili posve stran. Termin se može primijeniti i na mnoge „hrvatske pisce” koji dosad nisu — ali će

djela, pa je riječ o prijevodima s, primjerice, španjolskog (Brajnović) i engleskog jezika (Drakulić) — no tematski opet vezanih uz rat i egzil. Otvaranje granica, migracije, bilingvalnost mnogih autora, jezične interferencije postavljaju pred prevoditelje, komparatiste i teoretičare prevođenja sve kompliciranije izazove, koje će biti nemoguće rješavati bez multidisciplinarnog pristupa. Hrvatski je književni prostor jedan od primjera takvih izazova.

Od pisaca koji ostaju izvan kruga egzilne književnosti i čija djela nisu na jezičnim raskršćima, a čija je recepcija relativno bogata kritičkim, pa i znanstvenim tekstovima, ističu se Vedrana Rudan, Rujana Jeger i, fenomen za sebe, Miro Gavran, čije drame odmah pronalaze i kazališne daske.

Vedrana Rudan i Rujana Jeger uklopit će se u poljsku sliku „ženskog pisma” koji je svojim romanom *Štefica Cvek u raljama života* „skrojila” već Dubravka Ugrešić — temu položaja žene u suvremenom svijetu, preispitivanje odnosa kulture prema ženskome tijelu, odnosa prema muškarcu. Taj drugi krug, u uskoj korelaciji s prvim, činit će *mainstream* u stvaranju slike hrvatske književnosti u Poljskoj, s napomenom da djela Dubravke Ugrešić zapravo otvaraju oba kruga¹⁵.

Potvrdu takva stanja nalazimo i u repertoarima kazališta koja svoju inspiraciju nalaze u djelima koja potenciraju autorice, antiratne i feminističke teme, poput Vedrane Rudan, Dubravke Ugrešić, Rujane Jeger, Ivane Sajko, Slobodana Šnajdera, itd. Recepcija koja će popratiti spomenute predstave bit će intenzivna, i okrenuta upravo onome što se može obilježiti pojmovima ratne traume i ženskog pitanja.

Autori koji u Hrvatskoj stječu popularnost ponajprije na Festivalu alternativne književnosti, prvome medijski iznimno popraćenom književnom događaju 2000-ih godina, poljskim prevoditeljima nisu osobito zanimljivi. Struja stvarnosne proze, kratke priče koje postaju gotovo dominantan žanr i u medijima i u knjižnim izdanjima, nisu potaknuli poljske prevoditelje da se late pera. Od fakovske su generacije jedva prevedeni Zoran Ferić i Roman Simić (po jedna zbirka — Ferićeva *Mišolovka Walta Disneyja* u prijevodu studenata vrocłavske slavistike, a *Trajekt* Miroslava Mićanovića također kao projekt poljskih kroatistika), pa dok hrvatskom scenom vladaju Julijana Matanović s autobiografskom prozom, Bori-voj Radaković, Robert Perišić, Gordan Nuhanović i Jurica Pavičić sa stvarnosnom prozom i Ante Tomić humorističnim romanima — u poljskoj književnosti ništa od toga ne nalazi svoje mjesto, osim u antologijama i povremeno u časopisima. Leszek Małczak, pišući o poljskim prijevodima hrvatske književnosti od 1990.—2006. ustvrdit će da je u Poljskoj slika hrvatske književnosti „iskrivljena” jer tada

---

možda biti — prevedeni na poljski jezik, poput Josipa Novakovića, Matvejevićevih djela tiskanih na talijanskome jeziku, itd.

¹⁵ B. Czapik-Lityńska: *Uwagi na marginesie lektury literackich kontestacji Dubravki Ugrešić*. „Poznańskie Studia Slawistyczne” 2014, nr 6. Dostupno na: yadda.icm.edu.pl/yadda/.../Czapik-Litynska.pdf [pristupljeno: 11.02.2016].

najcjenjeniji pisci u Hrvatskoj nisu ujedno oni najprevodeniji u Poljskoj, ali i da će, slabljenjem interesa za feminističku literaturu i promjenom položaja egzilnih pisaca, vjerojatno doći do promjena u prevoditeljskim izborima. No čini se da se situacija nije bitno izmijenila ni u sljedećem proučavanom periodu¹⁶. Katarzyna Majdzik u komentaru prijevoda hrvatske književnosti na poljski jezik od 2007. do 2013. godine ustvrdit će:

Jeszcze nie tak dawno twórcy chorwaccy podejmujący tematykę jugonostalgii, albo autorki reprezentujące nurt tzw. literatury kobiecej, cieszyli się w Polsce większym zainteresowaniem niż w rodzimej Chorwacji (Dubravka Ugrešić, Slavenka Drakulić, Miljenko Jergović, Rujana Jeger). W polskim „kanonie” najnowszej literatury chorwackiej zajmowali wyjątkowe miejsce, podczas gdy w Chorwacji bywali przemilczani. I na odwrót, pisarze tacy, jak: Stanko Andrić, Robert Perišić, Dalibor Šimpraga, są w Polsce niemal nieznani (niezwykle rzadko tłumaczone są ich utwory, często jedynie we fragmentach), w Chorwacji zaś ich twórczość odnotowują antologie (czy lepiej — chrestomatie) w rodzaju tej autorstwa Jagny Pogačnik. Jednak rozbieżność między polską wizją kanonu chorwackiego (kanon zewnętrzny) a faktycznym kanonem (kanon wewnętrzny) z roku na rok maleje wraz z rosnącą liczbą przełożonych na język polski tekstów, dzięki rozwijającej się działalności wydawniczej w Chorwacji (np. publikacje „Fraktury”) oraz zmianom w świadomości krytyków i badaczy literatury w obu krajach¹⁷.

Unatoč najavama, analizirajući bibliografije prijevoda na poljski jezik iz 2014. i 2015. godine, ne stječe se dojam da se poljska predodžba počinje bitno razlikovati od one koju je nametnula slika do 2013. godine. Među novijim imenima i knjižnim izdanjima bilježimo više poezije — Ivana Hercega te Dortu Jagić, nagrađenu nagradom Europejski Poeta Wolności, i u Hrvatskoj malo poznatu Marinu Trumić, no Miljenko Jergović i Dubravka Ugrešić jednako su prisutni i u knjižnim izdanjima, ali i u časopisima, gdje opet nalazimo i Mirka Kovača i Slavenku Drakulić.

Kad je riječ o antologijama, čini se da one od 1990. služe popunjavanju dviju praznina u poljskim prijevodima hrvatske književnosti. Jednu čine kanonska djela nacionalne filologije — uglavnom je riječ o poeziji, poput *W skwarze słońca, w chłodzie nocy* — *Antologia poezji chorwackiej XX wieku* Grzegorza Łatuszyńskiego. Druga je, pak, već spomenuta praznina koja nastaje neprevođe-

¹⁶ L. Małczak: *O poljskim prijevodima hrvatske književnosti u razdoblju od 1990. do 2006.* U: *Komparativna povijest hrvatske književnosti. Zbornik radova IX. Hrvatska književnost XX. stoljeća u prijevodima: emisija i recepcija.* Ur. C. Pavlović, V. Glunčić-Bužanić. Split—Zagreb 2007, s. 96.

¹⁷ K. Majdzik: *Literatura chorwacka i jej polscy ambasadorzy. Uwagi do bibliografii przekładów literatury chorwackiej w Polsce w latach 2007—2013.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 2, s. 51.

njem hrvatske suvremene, nazovimo je, u skladu s terminom egzilna, domicilne književnosti. Riječ je dijelom o antologijama i izborima (hrestomatijama) koje nastaju na sveučilištima u suradnji s hrvatskim znanstvenicima ili kao prijevodi već postojećih hrvatskih antologija, čiji su autori vrsni poznavatelji suvremene hrvatske književnosti, kao što su antologija suvremene hrvatske drame *Kroatywni*¹⁸, antologija suvremene hrvatske proze *Nagie miasto*¹⁹, *Widzieć Chorwację. Panorama chorwackiej literatury i kultury 1990—2005*²⁰ etc. Kao svojevrсни poligon za lansiranje najnovije proze i drame, odnosno, onoga što bitno obilježava hrvatsku kulturu i književnost posljednjih 25 godina, služiti će i časopisi.

Vječno živi klasici

I dok se Poljska orijentira na relativno mlade i žive autore, iz bibliografija prijevoda i komentara koji ih prate jasno se u Hrvatskoj u 25 proteklih godina iščitava jedna tendencija: prevođenje kapitalnih djela poljske književnosti na hrvatski jezik. U komentaru na izbor iz poljske književnosti u hrvatskome prijevodu od 1990. do 2006. godine, Đurđica Čilić i Ivana Vidović Bolt utvrđuju:

Przekłady książek i tekstów literackich opublikowanych w periodykach od 1990 r. do 2007 r., składają się na względnie jasny obraz tłumaczonej w tym okresie literatury polskiej i drogi przybliżania jej chorwackim czytelnikom. Tłumaczone są utwory należące w Polsce do kanonu literackiego, a więc uznane za reprezentatywne. Wynika to być może z konformistycznej postawy tłumaczy, którzy chcą przenieść na grunt chorwacki teksty o sprawdzonej jakości, nie mając zaufania do twórczości młodych. Zważywszy, że wielu starszych znakomitych polskich autorów całe dziesięciolecie „czeka” na swój chorwacki przekład, sytuacja taka może być zrozumiała²¹.

¹⁸ *Kroatywni. Dramat chorwacki po 1990 roku. Wybór tekstów*. T. 1—2. Wstęp L. Rafolt. Posłowie L. Małczak. Red. K. Majdzik, L. Małczak, A. Ruttar. Współpraca redakcyjna M. Stanisław. Katowice 2012.

¹⁹ *Nagie miasto. Antologia chorwackiego krótkiego opowiadania*. Wstęp i wybór K. Bagić. Opieka merytoryczna, konsultacja językowa i współpraca redakcyjna wydania polskiego L. Małczak. Konsultacja chorwackiej wersji językowej S. Skenžić. Katowice 2009.

²⁰ *Widzieć Chorwację. Panorama literatury i kultury chorwackiej 1990—2005*. Red. K. Pieniążek-Marković, G. Rem, B. Zieliński. Poznań 2005. O antologijama hrvatske književnosti u Poljskoj detaljno je u svome osvrtnu na Bibliografiju prijevoda hrvatske književnosti, objavljen u PLS-u, pisala Katarzyna Majdzik. Vidi: K. Majdzik: *Literatura chorwacka i jej polscy ambasadorzy...*, s. 43—60.

²¹ Đ. Čilić Škeljo, I. Vidović Bolt: *Literatura polska w chorwackich przekładach od 1990 r. do 2007 r.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2009, t. 1, cz. 1, s. 102—112.

Među knjižnim izdanjima poljskih pisaca od 1990. do 2015. ističu se reizdanja Sienkiewiczzeve trilogije u osuvremenjenome prijevodu, hrvatski prijevod *Zaslužnjena uma, Rodbinske Europe, Usputnoga psića*, poezije Czesława Miłosza, drama i proze Witolda Gombrowicza (*Drame, Pornografija, Transatlantik, Posmrtna autobiografija*), drama Głowackog i Mrożeka, poezije Herberta, Szymborske i Kochanowskog, putopisa Kapuścinskog, Schulzove proze. Velik se dio prijevoda, najčešće poezije, pojavljuje u antologijama i časopisima, no i u njima su najzastupljeniji već spomenuti renomirani poljski pjesnici i pisci. Suvremeni poljski pjesnici također, no u manjoj mjeri, nalaze svoje mjesto u časopisima, ponajviše u prijevodu najaktivnije promicateljice suvremene — nazovimo je mlade poljske poezije — Đurđice Čilić Škeljo²².

Hrvatska kultura, dakle, inzistira na onome što je, s jedne strane, već publici poznato — a kad je riječ o Sienkiewiczzu, i dugogodišnje omiljeno štivo — ali i ujedno reprezentativan, kanonski izbor. Ipak, ne može se reći da to nije i egzilna literatura — osobito kad je riječ o Miłoszu i Gombrowiczu — no njihov je egzil onaj drugog vremena i prostora, i izbor pada na njih kao na pisce koji su svoj status odavno stekli i u poljskoj i u svjetskoj književnosti, i čija je literarna vrijednost, ovjenčana i Nobelovim nagradama, nedvojbeno.

Martina Podboj, sastavljajući sljedeće bibliografije, od 2007. do 2013. godine, u svome će komentaru zabilježiti promjene koje se, sitnim koracima, događaju u izboru prijevoda poljskih pisaca:

Analiza przekładów polskiej twórczości dowodzi różnorodności i mnogości podejmowanych w tym czasie inicjatyw translatorskich, które charakteryzowała obecność tłumaczeń utworów cenionych za granicą autorów współczesnych, ale coraz częściej także dorobku tych młodych i wciąż (relatywnie) nieuznanych przez krytykę twórców²³.

Svakako je tomu neizmjereno pridonijela i promocija poljskih pisaca na Festivalu europske kratke priče 2002., koji angažirano i suvereno do danas vodi Roman Simić, kada se, nakon izdanja *Antologije kratke poljske priče*, počinju intenzivno prevoditi ponajprije Andrzej Stasiuk i Olga Tokarczuk. Svjedoči to i o iznimnome književnom ukusu prevoditelja koji prepoznaju istinsku literarnu vrijednost, njihovoj polonističkoj naobrazbi, ali i njihovoj „nebrizi” za tržišni uspjeh knjige.

Od suvremenijih autora mlade generacije koji su se pojavili na na hrvatskome tržištu knjiga u nekoliko zadnjih godina (2013.—2015.) ističu se prijevodi kriminalističkih romana Mareka Krajewskog, romani Piotra Pazińskiego, Olge Tokarczuk,

²² Njezini se prijevodi suvremene poezije pojavljuju uglavnom u časopisima, primjerice: *Polska poezija novog tisućljeća*. „Quorum” 2007, br. 2/3, s. 106—146.

²³ M. Podboj: *Przekłady literatury polskiej w latach 2007—2012*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 4, cz. 2, s. 119.

Joanne Bator, Paweła Huellea, putopisi Andrzeja Stasiuka, itd. Pomak se u izborima prijevoda neminovno događa.

Ipak, bibliografije poljske književnosti izdane u 2014. i 2015. godini, među kojima su u većini knjižnih izdanja opet djela kanonskih pisaca: *Traktat o ljuštenju graha* Myśliwskog, *Posmrtna autobiografija* Witolda Gombrowicza, *Bijela noć ljubavi* Herling-Grudzińskiego, *Palim Pariz* Jasieńskiego, *O putovanju kroz vrijeme* Miłosza, *Kod nas u Auschwitzu* Borowskog i *Republika mašte* Brune Schulza te *Čuda i čudesa* i *Lokomotiva* Juliana Tuwima nameću isti zaključak, koji, komentirajući bibliografiju prijevoda objavljenih 2014. godine, donosi u komentaru Tea Rogić Musa:

Najprevođeniji ostaju autori koji u određenom području imaju status formativne literature (kao u području kazališta i drame) te velika imena svjetske književnosti, koja i u drugim sredinama i kulturama redovito reprezentiraju poljsku književnost²⁴.

Tezu o zadržavanju slike poljskog „unutarnjeg kanona” i njegova preslikavanju potvrđuje i članak Ane Kodrić Gagro *Poljsko kazalište u Hrvatskoj od 1991. do 2014. godine*²⁵, u kojem autorica daje pregled poljske književnosti na hrvatskim scenama od 1989., ali i prisutnost poljskih kazališnih redatelja, dramatičara i gostujućih kazališta; ukratko — cjelovit uvid u kazališne kontakte. Od četrnaestero poljskih autora, najizvođeniji su na hrvatskim daskama bili Sławomir Mrożek (*Tango s dvije premijere*, *Policajci*, *Zabava* i *Klaonica*), Janusz Głowacki (*Antigona u New Yorku*, *Četvrta sestra* s po dvije premijere, *Sakaćenje*), Stanisław Ignacy Witkiewicz (*Žohari*, *Poludjela lokomotiva*, *Vodena koka*), a slijede Witold Gombrowicz (*Ivona, kneginjica od Burgunda*) i Tadeusz Różewicz (*Klopka*).

S druge, pak, strane, iz analize recepcije hrvatske književnosti u poljskim kazalištima poslije 1989. godine²⁶, vidi se da poljska kazališta biraju djela koja u Hrvatskoj izlaze od osamdesetih godina 20. stoljeća nadalje, a u kanonu nacionalne filologije ne zauzimaju jednaka mjesta. Naprotiv, neke predstave nastat će na temelju književnih djela kojima se i osporava „književnost” kao oznaka, poput adaptacije romana Vedrane Rudan *Uho, grlo, nož*, nadalje na adaptacijama romana Rujane Jeger i u Hrvatskoj dugo prešućivane Dubravke Ugrešić, te dramatičara nove hrvatske drame, poput Asje Srnec Todorović, Ivane Sajko, Tene Štivičić, Dubravka Mihanovića, te „konstante” koja se može pohvaliti iznimnom popularnošću, ne samo u Poljskoj — Mire Gavrana. *Reliquiae reliquiarum* ono-

²⁴ T. Rogić Musa: *Osvrt na bibliografiju hrvatskih prijevoda iz poljske književnosti u 2014. godini*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 6, cz. 2, s. 69.

²⁵ A. Kodrić Gagro: *Poljsko kazalište u Hrvatskoj od 1991. do 2014. godine*. „Književna smotra” 2015, br. 178 (4), s. 81.

²⁶ P. Gverić Katana: *Hrvatska književnost u poljskim kazalištima poslije 1989. godine*. „Književna smotra” 2015, br. 178 (4), s. 71—80.

ga što se strogo smatralo kanonom bit će inscenacije Krležina *Banketa u Blitvi* u Teatru Telewizji i dvije ponovne inscenacije *Predstave Hamleta u selu Mrduša* Donja Ive Brešana.

Ogledalo različitosti, različita ogledala

Tri su ključne točke u kojima se ogleda hrvatska književnost i kultura u Poljskoj. Prva je odrednica, svakako, Balkan. Znanstveni radovi slavista razotkrivaju postkolonijalne stereotipe toga prostora i dekonstruiraju ih, poput Marije Dąbrowske Partyke, Magdalene Koch, Božidara Jezernika, Bogusława Zielińskiego, no u javnim glasilima, tekstovima u medijima još se percipira kao mjesto krvave, neshvatljive borbe za opstanak i identitet. Hrvatski će pisci u poljskim medijima biti određeni etiketama *balkanski*, *bivši jugoslavenski* i *jugoslavenski*, a njihova djela služe prije kao potvrda stereotipa „Balkana” — bez obzira na to kako i koliko uistinu o tome prostoru, vremenu i kulturi govorila. Prevoditelji koji svoje izbore temelje na književnosti „na pogranczu” i „pogranczu literatury”, da se poslužim naslovom knjige Marije Dąbrowske-Partyke²⁷, posve nesvjesno zapečaćuju sliku u kojoj se pojavljuje samo jedna, balkanska kultura i brišu kulturološke i ine međunarodne razlike.

Druga je ključna točka odnos „vanjskog” i „unutrašnjeg kanona”. Djela koja se prevode i autori ne predstavljaju ono što je hrvatska kultura smatrala važnim za vlastitu nacionalnu filologiju, niti dobar dio akademika i javnosti to smatra važnim danas. Treća je ključna točka prekid u kontinuitetu. Diskontinuitet koji počinje devedesetih godina, zaboravom hrvatskih pisaca koji su stvarali prije devedesetih, uz neke iznimke poput Slobodana Novaka i Vesne Parun, nema tendenciju povratka. Mijenja se društveno-politička slika svijeta, poljsko društvo ulazi u tranziciju, a kapitalizam i slobodno tržište uzimaju svoj danak, na scenu stupa ono što se najprije medijski „legitimira”. No kad je riječ o hrvatskoj književnosti, različito ispisivanje kanona u Poljskoj nije jedinstven slučaj. Svjedoče o tome i mnogobrojni tekstovi u hrvatskim novinama, u kojima se navode podaci o najprevođenijim hrvatskim piscima. Posebno je znakovito istraživanje iz 2002. o broju izdanja pojedinih hrvatskih autora u inozemstvu. Tada je najprevođenija bila Dubravka Ugrešić, s 50 stranih izdanja, zatim Slavenka Drakulić, Predrag Matvejević i Miljenko Jergović. Posljednji će u istome članku izjaviti da su za

²⁷ Definiirajući pojam *pograncza*, Dąbrowska-Partyka zaključuje: „Pograncze, pozostając w kręgu oddziaływania wielu centrów, zawsze będzie z ich perspektywy — peryferią. Egzotyczną prowincją, folklorystycznym skansenem, przyczółkiem bądź przedmurzem, w zależności od tego, jaka ideologiczna moda zawładnie świadomością centrum”. M. Dąbrowska-Partyka: *Literatura pograncza, pograncze literatury*. Kraków 2004, s. 35.

prijevode njegovih knjiga najzaslužniji sami ljudi — ne hrvatske institucije! — osobito stavlajući naglasak na profesore na slavistikama ili pojedine zaslužne prevoditelje, ističući da se više nigdje i ne prevode mrtvi pisci: *Od mrtvih se pisaca pojavljuje još samo Ivo Andrić* Dijelom je zasigurno, riječ o jednoj vrsti festivalizacije književnosti, koja se predstavlja — i prodaje — osobito kad je riječ o „malim” književnostima, u sklopu festivala, revija i sajмова. Pisци sami promoviraju svoja djela, i često o njihovu životopisu, svjetonazoru, ovisi koliko će se i kako prodati njihovi prijevodi i koliko će opstati na nekom tržištu.

Podacima prikupljenima iz istraživanja 25 godina prevođenja, na temelju bibliografija i komentara objavljenih u PLS-u, stvara se slika blijedih granica hrvatske nacionalne filologije, čemu svakako pridonosi ponajprije tanka jezična barijera između hrvatskog, srpskoga i bošnjačkog jezika, migracije pisaca koji pripadaju gotovo istome krugu i kojima se ne može odrediti pripadnost jednoj nacionalnoj filologiji, bez obzira na njihovo deklarativno određenje. Na prostoru bivših jugoslavenskih republika, na kojima postoji velika sličnost standardnih jezika, kao što u hrvatski, srpski i bošnjački, i u kojima stvaraju pisci čija pripadnost nije jednoznačna, teško je odrediti koje djelo pripada kojoj književnosti. U predstavljanju vlastite kulture drugome narodu nema nacionalne strategije, kao što je to bilo u razdoblju od 1944—1989., kada su u tome ključnu ulogu odigrale institucije — i pitanje je bi li ona u novim uvjetima tržišne ekonomije uopće mogla nametnuti svoj izbor — i kakav bi to kanon zapravo bio.

Situacija s izborom i recepcijom hrvatske književnosti utoliko je znakovitija kad Jergović ustvrdi kako je zahvaljujući drugim piscima iz „regije” postao zanimljiv izdavačima (pritom spominje Semezdina Mehmedinovića, Vladimira Arsenijevića, Dubravku Ugrešić i druge): „Strancima je naprosto potrebno nešto na što će se kulturno i identifikacijski referirati”. Nije dakle, riječ o prepoznavanju hrvatske književnosti, nego jugoslavenske, odnosno, postjugoslavenske književnosti. Za strane je izdavače granica — nacionalna, identitetska, povijesna, na kraju i kulturološka — zanemariva. No treba naglasiti da je promjena vanjskog kanona proizvela (zajedno s promjenama na društvenopolitičkome planu) i promjenu unutrašnjega. Pod utjecajem uspjeha kakav su vani doživjele predstavnice tzv. egzilne književnosti, Dubravka Ugrešić i Slavenka Drakulić, otvorio se prostor i njima i piscima koji su hrvatskoj javnosti bili djelomice uskraćeni.

Poljska književnost u Hrvatskoj, koju uglavnom prevode znanstvenici, polonisti, i tek nekolicina strastvenih polonofila koji nisu dio uskoga polonističkoga kruga — za razliku od poljskih prevoditelja hrvatske književnosti — pokazuje koliko biografija prevoditelja može utjecati na njegov izbor. Posvećeni proučavanju poljske književnosti, hrvatski će polonisti birati djela koja djelomice odgovaraju njihovim profesionalnim interesima, ali i ona koja nesumnjivo nose literarnu vrijednost. No unatoč sve većem broju prijevoda suvremene poljske književnosti, čini se da hrvatski prijevodi poljskih autora potvrđuju sliku koju Hrvati njeguju o Poljacima, kao o narodu s velikom književnošću, koji im slič

zbog svoje stoljetne borbe za neovisnost i nacionalnu državu, za vlastiti jezik i samostalnost, štita pred Osmanlijama, zbog izražena katolicizma i Crkve kao hrama i utočišta nacionalnog identiteta, što je dodatno potkrijepljeno izborom Karola Wojtyła za papu Katoličke crkve (i njegovim posjetima Hrvatskoj), imagama koji se ogledaju već u staroj hrvatskoj književnosti, od Gundulića nadalje²⁸, ali i iskustvom tranzicije. Otisak koji su kulturni kontakti i književnost ostavili u hrvatskoj kulturi — od ilirskih veza, prepjeva poljske poezije do predodžaba stvorenih na temelju prijevoda — primjerice, iznimno popularne Sienkiewiczzeve *Trilogije* i njezinih junaka, neporecivi su: Poljska se ogleda kao monolitna, homogena nacija, sa snažnom tradicijom i književnošću, potvrđujući autopredodžbu, i koja se često u hrvatskome medijskome prostoru koristi kao predmet usporedbe, identifikacijski model.

Tea Rogić Musa u svome komentaru bibliografije prijevoda 2014. godine utvrđuje kako se prijevodi poljske književnosti u Hrvatskoj ostvaruju na osi „religijske tematike / ratne traume i njezine dalekosežne društvene i identitetske posljedice / suvremene tranzicije / pjesništva i kratke proze kanonskih književnika”²⁹. Jednostavnost recepcije poljske književnosti u Hrvatskoj i jasna percepcija Poljske te njezina kulturnog identiteta suprotstavlja se mnogo kompliciranijoj, izmijenjenoj slici Hrvatske u poljskoj kulturi. Izbori poljske književnosti — doduše, sve manje — također potvrđuju tu sliku i svjedoče o podudaranju kolektivne autopredodžbe i heteropredodžbe.

Slika koja o Hrvatima postoji u Poljskoj usko je povezana sa slikom Balkana, ne nužno u negativnome kontekstu. No hrvatske težnje za uspostavljanje nacionalnog konstrukta koji bi ih odredio kao narod koji pripada ponajprije europskoj, mediteranskoj, ali i srednjoeuropskoj kulturi — a ne balkanskoj, koja se smatra istočnjačkom i, ako već ne primitivnom, a ono egzotičnom — u Poljskoj ne postoji, bar ne kad je u pitanju literatura. Sažima to u zaključku recepcije postjugoslavenske književnosti Maciej Duda:

Badanie mniejszościowej i opozycyjnej prozy postjugosłowiańskiej, która w Polsce stała się reprezentacją prozy chorwackiej, serbskiej czy bośniackiej, pozwala także na ukazanie kontekstów dysemianacyjnych, na pokazywanie ciągłej dwoistości narodowej narracji, która poddawana jest procesowi nieustannej sygnifikacji oznaczającej niemożliwość osiągnięcia homogenicznego wizerunku. To ostatecznie podważa wyjściowe kategorie etnonarodowe³⁰.

²⁸ J. Rapacka: *Gjalski i Poljaci ili prilog semantici umjetničkog prostora u hrvatskoj književnosti 19. st.* Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/109845 [pristupljeno: 11.2.2015].

²⁹ T. Rogić Musa: *Osvrt na bibliografiju hrvatskih prijevoda iz poljske književnosti u 2014. godini.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2015, t. 6, cz. 2, s. 68.

³⁰ M. Duda: *Polskie Balkany. Proza postjugosłowiańska w kontekście feministycznym, genderowym i postkolonialnym. Recepcja polska.* Kraków 2013, s. 193.

Prijevodi nam, bez temeljita iščitavanja recepcijskih tekstova, adaptacija u kazalištima, predstava, kulturnih i književnih kontakata, ne mogu dati cjelovitu sliku recepcije i percepcije neke kulture, međutim, možemo vidjeti na koji se način odražavaju na heteropredodžbu i koliko je mijenjaju ili potvrđuju. Ova je skica moguće polazište za detaljno istraživanje recepcije poljske književnosti u hrvatskim, kao i hrvatske u poljskim prijevodima, njihova definiranja u prošlosti, suodnosa i/ili prožimanja, utvrđivanja mehanizama koji utječu na promjene u prevoditeljskim izborima i recepciji te za istraživanje slike vlastitih kultura i načina na koji se one ogledaju jedna u drugoj.

Literatura

- Beganović D.: *Jezik, povijest, geografija. Egzil i emigracija u postjugoslavenskim književnostima*. „Sarajevske sveske” 2014, br. 45—46. Dostupno na: <http://sveske.ba/en/content/jezik-povijest-geografija-egzil-i-emigracija-u-postjugoslavenskim-knjizevnostima>.
- Czapik Lityńska B.: *Uwagi na marginesie lektury literackich kontestacji Dubravki Ugrešić*. „Poznańskie Studia Slawistyczne” 2014, nr 6. Dostupno na: yadda.icm.edu.pl/yadda/.../Czapik-Litynska.pdf.
- Čilić Škeljo Đ., Vidović Bolt I.: *Literatura polska w chorwackich przekładach od 1990 r. do 2007*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2009, t. 1, cz. 1, s. 102—112.
- Dąbrowska-Partyka M.: *Literatura pogranicza, pogranicze literatury*. Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004.
- Duda M.: *Polskie Balkany. Proza postjugosłowiańska w kontekście feministycznym, genderowym i postkolonialnym. Recepcja polska*. Kraków, Universitas, 2013.
- Dukić D., Blažević Z., Plejić Poje L.: *Kako vidimo strane zemlje — Uvod u imagologiju*. Zagreb, Srednja Europa, 2009.
- Gverić Katana P.: *Hrvatska književnost u poljskim kazalištima poslije 1989. godine*. „Književna smotra” 2015, br. 178 (4), s. 71—80.
- Jarniewicz J.: *Thumacz jako twórca kanonu*. W: *Przekład — język — kultura*. Red. R. Lewicki. Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2002.
- Kalogjera B.: *Pisci između dviju domovina*. Rijeka, Hrvatsko filološko društvo, Grafrade, 2003.
- Koch M.: „My” i „oni”, „swój” i „obcy”. *Balkany XX wieku z perspektywy kolonialnej i postkolonialnej*. „Porównania” 2009, vol. 6, s. 75—92.
- Kodrić Gagro A.: *Poljsko kazalište u Hrvatskoj od 1991. do 2014. godine*. „Književna smotra” 2015, br. 178 (4), s. 81—92.
- Kroatywni. Dramat chorwacki po 1990 roku. Wybór tekstów*. T. 1. Wstęp L. Rafolt. Posłowie L. Małczak. Red. K. Majdzik, L. Małczak, A. Ruttar. Współpraca redakcyjna M. Stanis. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012.
- Majdzik K.: *Literatura chorwacka i jej polscy ambasadorzy. Uwagi do bibliografii przekładów literatury chorwackiej w Polsce w latach 2007—2013*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 2, s. 43—61.
- Małczak L.: *Croatica. Literatura i kultura chorwacka w Polsce w latach 1944—1989*. Część 1 i 2. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.

- Małczak L.: *O poljskim prijevodima hrvatske književnosti u razdoblju od 1990. do 2006.* U: *Komparativna povijest hrvatske književnosti. Zbornik radova IX. Hrvatska književnost XX. stoljeća u prijevodima: emisija i recepcija.* Ur. C. Pavlović, V. Glunčić-Bužanić. Split—Zagreb, Književni krug, Odsjek za komparativnu književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2007, s. 75—98.
- Małczak L.: *Skazani na komparatystykę i przekład.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 1, s. 137—148.
- Nagie miasto. Antologia chorwackiego krótkiego opowiadania.* Wstęp i wybór K. Bagić. Opieka merytoryczna, konsultacja językowa i współpraca redakcyjna wydania polskiego L. Małczak. Konsultacja chorwackiej wersji językowej S. Skenžić. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009.
- Podboj M.: *Przekłady literatury polskiej w latach 2007—2012.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 4, cz. 2, s. 95—122.
- Postnikov B.: *Postjugoslavenska književnost.* Zagreb, Sandorf, 2012.
- Rapacka J.: *Gjalski i Poljaci ili prilog semantici umjetničkog prostora u hrvatskoj književnosti 19. st.* Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/109845.
- Rogić Musa T.: *Osvrt na bibliografiju hrvatskih prijevoda iz poljske književnosti u 2014. godini.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2015, t. 6, cz. 2, s. 63—78.
- Škvorc B.: *Egzilna i emigrantska književnost: Dva modela diskontinuiteta u sustavu nacionalnog književnog korpusa u doba kulturalnih studija.* „Kolo“ 2004, br. 2. Dostupno na: <http://www.matica.hr/kolo/296/Egzilna%20i%20emigrantska%20knji%C5%BEevnost%3A%20Dva%20modela%20diskontinuiteta%20u%20sustavu%20nacionalnog%20knji%C5%BEevnog%20korpusa%20u%20doba%20kulturalnih%20studija/>.
- Walkowitz R.L.: *Born Translated. The Contemporary Novel in an Age of World Literature.* New York, Columbia University Press, 2015.
- Zieliński B.: *Europa Środkowa, czyli Arkadia, Atlantyda i Jeruzalem. W: Narodowy i ponadnarodowy model kultury. Europa Środkowa i Półwysep Bałkański.* Red. B. Zieliński. Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2002, s. 39—57.

Petra Gverić Katana

Dvadeset pet godina bilježenja prijevoda: hrvatsko i poljsko ogledalo

Sažetak

U članku se skicira slika hrvatske književnosti u ciljnoj, poljskoj kulturi, kao i *vice versa*, koje se formiraju tijekom 25-godišnjeg razdoblja. Temelji se ona uglavnom na bibliografijama i komentarima objavljenima u časopisu „Przekłady Literatur Słowiańskich”, koji već desetak godina sustavno i detaljno bilježi i opisuje prijevode slavenskih književnosti. Analiza monografskih izdanja, kad je hrvatska književnost u pitanju, pokazuje da izbor poljskih prevoditelja pada na egzilnu literaturu, koja dobrim dijelom nije bila smatrana kanonom, te djela autora s graničnih područja jezika i kultura bivše Jugoslavije, i tematski se veže uz jugonostalgiju, ratne traume i potragu za identitetom. Hrvatska književnost — i kultura — u Poljskoj često stoga nose ponajprije odrednicu „balkanskog” i „postjugoslavenskog”. S druge strane, poljska književnost u hrvatskim prijevodima uglavnom se predstavlja reprezentativnim autorima, čiji se opus smatra kanonskim i u izvornoj

kulturi. Ogledanje jedne kulture u drugoj donosi širu sliku predstavljanja Drugoga i otvara problem odnosa kulturne auto- i heteropredodžbe.

Ključne riječi: egzilna književnost, recepcija, hrvatski prijevodi, poljski prijevodi, prevoditeljski izbori.

Petra Gverić Katana

**Twenty five years of translation:
a cultural mirror of Croatian and Polish literature**

Summary

In this article, we have tried to draw an image of Croatian literature in Polish culture, as well as vice versa, in the last 25 years, based on bibliographies and articles on translations in PLS. It has been concluded that, due to translators' choices of Croatian exile literature, works perceived in the source culture as non-canon, themes related to war, Yugonostalgia and authors whose work belong to the "borderline" of a few nations, Croatian literature in Poland exists as "Balkan" literature. On the other hand, choices of Polish literature in Croatia mainly concerns classic Polish authors. Both cases draw a wider picture of national imagery — a hetero-image — in the target culture.

Key words: literature of exile, reception, Croatian translations, Polish translations, translation choices.

O dwudziestu pięciu latach przekładów literatury polskiej i chorwackiej: zwierciadła przekładu

Twenty five years of translation: a cultural mirror of Croatian and Polish literature

Petra Gverić Katana

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, petra.gveric@gmail.com

Data zgłoszenia: 7.05.2016 r. — Data recenzji i akceptacji: 16.05.2016 r.

Abstract: In the last five years, “Przekłady Literatur Słowiańskich” has relayed a large amount of information on Croatian and Polish literature as regards their mutual translations over the last 25 years. This text, based on bibliographies and articles presented in PLS, is an attempt to draw an image of Croatian literature reflected by translation choices and their reception in Poland and *vice versa*, and tries to assess the kind of cultural image repository those translations have produced in the target cultures since 1990.

Key words: literature of exile, reception, Croatian and Polish translations, literary canon, translation choices.

Publikowane na łamach czasopisma „Przekłady Literatur Słowiańskich” bibliografie tłumaczeń literatur słowiańskich obejmują łącznie lata 1990—2015. Bibliografia zamieszczona w niniejszym tomie symbolicznie zamyka niezwykle ciekawy okres dwudziestu pięciu lat tłumaczenia polskiej literatury w Chorwacji i chorwackiej literatury w Polsce. Wszystkie dotychczasowe bibliografie opatrzone były komentarzami, w których to, poruszając różne aspekty, przybliżano czytelnikowi ukazujące się przekłady. Zarówno w Polsce, jak i Chorwacji lata 90. minionego wieku oraz pierwsze dziesięciolecie obecnego stulecia stanowiły burzliwy okres transformacji ustrojowej — w Chorwacji naznaczony wojną i jej skutkami, w Polsce zmianami społeczno-politycznymi — co pozostawiło po sobie głęboki ślad na formującej się scenie literackiej i kulturalnej. Dodatkowego podkreślenia nie wymaga fakt, że zmiany o tak kapitalnym znaczeniu istotnie wpływają na

wszelkiego typu działalność kulturalną, a w szczególności na tę przekładową; rzutują one bowiem na wybory translatorskie — począwszy od warstwy tematycznej aż po językowy mikrokosmos — i sprowadzają tłumacza do roli ambasadora i/lub legislatora kultury, której literaturę ma przybliżyć kulturze przyjmującej.

Zainspirowana wyborem przełożonych dzieł literatury polskiej i chorwackiej, a także częściowo ich recepcją, podejmę próbę naszkicowania obrazu, który po dwudziestu pięciu latach jego budowania narzuca się wręcz sam — obrazu chorwackiej literatury w Polsce i polskiej literatury w Chorwacji. Postaram się ponadto dać wgląd w wyobrażenie kultury źródłowej funkcjonujące w kulturze odbiorcy. Opisując wspomniane wyobrażenia, które moim zdaniem, do adresata docierają nie tylko za pośrednictwem mediów, lecz także właśnie dzięki literaturze (nie zagłębiając się przy tym w analizę socjologiczną co do stopnia wpływu literatury, czy też przekładów, na tworzenie stereotypów o kulturze źródłowej), posłużę się pojęciami, które w badaniach komparatystycznych wprowadza relatywnie młoda gałąź komparatystyki, czy mówiąc precyzyjniej — nie tyle młoda, ile do lat 90. stonkowo nieznaną w polskich i chorwackich badaniach naukowych — imagologia. Wprowadzając pojęcia autostereotypu (fr. *auto-image*, ang. *self-image* oraz *auto-image*), heterostereotypu (fr. *hétéro-image*, ang. *hetero-image*), metastereotypu (fr. *meta-image*, ang. *meta-image*) i imagotypu (fr. *imagotype*, ang. *imagotype*)¹, imagologowie koncentrują się na badaniu wyobrażeń wspólnoty i narodu w tekstach literackich. Systematyzowanie wiedzy na temat imagologii oraz wzrost liczby jej zwolenników sprawia, iż obecnie jest ona jednym z multidyscyplinarnych podejść w badaniach nad literaturą, łączącym w sobie między innymi teorię literatury, socjologię, antropologię i psychologię. Narazając się na potencjalną krytykę w związku z nadużyciem terminu, odnoszącego się przede wszystkim do rozumienia intertekstualnego Innego, zaryzykuję nazwanie niniejszego szkicu — poświęconego chorwackiej kulturze w Polsce i polskiej kulturze w Chorwacji — imagologicznym. Z braku lepszego narzędzia ośmielę się, niejako eksperymentalnie, wykorzystać aparat pojęciowy imagologii do opisu wielopłaszczyznowego obrazu jednej kultury (i literatury) słowiańskiej stworzonego przez drugą, i odwrotnie².

¹ M. Beller, J. Leersen: *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters: a Critical Survey*. New York 2007; P. Beck: *Imagologie, psychologie sociale et psychologie cognitive. Pour une recherche concertée*. W: H. Roland, S. Vanasten: *Les nouvelles voies du comparatisme*. Gent 2007.

² Według definicji imagologia zajmuje się procesem tworzenia imaginariów kulturowych, nie ograniczając się przy tym wyłącznie do intertekstualności: „Tekst analizuje się na trzech poziomach: tekstualnym, wydzielając jego strukturę topologiczną i tropologiczną, intertekstualnej, badając jego możliwości poetyckie, retoryczne i gatunkowe i, w końcu, na poziomie kontekstualnym, analizując stosunek tekstu do zewnętrznych praktyk społecznych, politycznych i kulturalnych. W najnowszych badaniach imagologicznych szczególną uwagę przykładana się do implementacji perspektywizacji pragmatyczno-funkcjonalistycznej tak, aby zbadać nie tylko ramy recepcji, ale także możliwości wykorzystania i funkcje tekstu”. *Leksikon Marina Držića*. Dostępny w Internecie: <http://leksikon.muzej-marindržic.eu/imagologija/> [Data dostępu: 11.02.2016].

Nasze rozważania rozpoczniemy od kilku słów na temat okresu, którego cezurę wyznaczają istotne zmiany społeczno-polityczne przypadające na lata 1944 i 1989. Z przykrością należy stwierdzić, że brak jest szczegółowych danych na temat przekładów i recepcji literatury polskiej w Chorwacji tamtego okresu. Dostępne bibliografie przekładów dzieł polskich w Chorwacji ewidencjonują lata 1881—1940³, a w „Przekładach Literatur Słowiańskich” — lata 1990—2015; nie ma natomiast pełnego zestawienia dotyczącego okresu od 1940 do 1989 roku. Przyczyną tej sytuacji jest między innymi fakt, iż w byłej Jugosławii literatura polska znacznie częściej tłumaczona była na język serbski niż chorwacki, co potwierdzają w swym komentarzu do bibliografii przekładów polskich za lata 1990—2006 Đurđica Čilić Škeljo i Ivana Vidović Bolt:

Działalność wydawnicza, a także translatorska były o wiele bogatsze w Serbii niż w Chorwacji czy pozostałych republikach ówczesnej Jugosławii. Nie dziwi więc, że w Socjalistycznej Federacyjnej Republice Jugosławii większość utworów polskich pisarzy była tłumaczona na język serbski i wydawana w Belgradzie⁴.

W związku z tym w okresie od momentu uzyskania przez Chorwację niepodległości dużą wagę przykładano do tłumaczeń dzieł kanonicznych, które w poprzednich latach zostały przetłumaczone na język serbski albo których na chorwackiej ani serbskiej scenie literackiej w ogóle nie było. Należy jednak wspomnieć, że serbskie przekłady literatury polskiej odegrały istotną rolę w jej recepcji w Chorwacji, gdyż polscy autorzy, tacy jak Czesław Miłosz czy Bruno Schulz, byli czytani również na terenie ówczesnej Socjalistycznej Republiki Chorwacji. Dla chorwackiego czytelnika bariera językowa nie stanowiła bowiem przeszkody (co więcej, oficjalna polityka narzucała język chorwacko-serbski czy też serbsko-chorwacki jako język wspólny, dlatego też upłynęło wiele lat, nim pojawiły się chorwackie tłumaczenia wielu utworów tak zwanych „wielkich” literatur).

W Polsce w okresie powojennym przetłumaczona została spora liczba dzieł literatury chorwackiej, spośród których pewne teksty dramatyczne, jak chociażby *Przedstawienie Hamleta we wsi Głucha Dolna* (chorw. *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja*), po ich inscenizacjach na scenach teatralnych, odniosły wielki sukces. Dzięki współpracy instytucjonalnej oraz jej strategiom prezentacji kultury w Polsce tłumaczona była ta część literatury chorwackiej, która — z uwzględnieniem kontekstu politycznego — odpowiadała zarówno jednej, jak i drugiej stronie, ale dzieła polskich dysydentów w Jugosławii tłumaczono. Przykładem jest chociażby Czesław Miłosz — jego poezja w przekładzie Petra

³ P. Gverić: *Poljska književnost u hrvatskim književnim časopisima od 1881. do 1940.* „Književna smotra” 2002, 34, nr 126 (4), s. 81—118.

⁴ Đ. Čilić Škeljo, I. Vidović Bolt: *Literatura polska w chorwackich przekładach od 1990 r. do 2007.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2009, t. 1, cz. 1, s. 102—112.

Vujičića została opublikowana już w 1964 roku w antologii *Savremena poljska poezija* (pol. *Współczesna poezja polska*), a *Zniewolony umysł* (chor. *Zarobljeni um*) po raz pierwszy został wydany w Serbii w 1985 roku. Przyczyn tej sytuacji należy upatrywać między innymi w recepcji literatury dysydenckiej — polski jej wariant należał bowiem do tych na gruncie jugosłowiańskim ulubionych (co więcej, pisarze emigranci byli zapraszani również na wydarzenia kulturalne):

Jugosławia chętnie wydawała książki dysydentów z innych krajów socjalistycznych, ale ów zewnętrzny liberalizm nie znalazł zastosowania w odniesieniu do własnych obywateli, chociaż na tle pozostałych krajów socjalistycznych możliwość krytyki wewnętrznej i tak była większa⁵.

Na podstawie analizy dotychczas opublikowanych bibliografii przekładów można stwierdzić, że do 1989 roku polscy tłumacze przekładali to, co również kultura źródłowa uważała za kanon swej literatury. Wśród przekładów wyróżniają się teksty prozatorskie Miroslava Krleży, Vladana Desnicy, Ranka Marinkovicia i Slobodana Novaka, z literatury starszej na scenie wystawiano *Rzymską kurtyzanę* (chor. *Dundo Maroje*) Marina Držicia, zaś przedstawicielem autorów młodszej wówczas generacji, który zyskał w Polsce sławę dzięki wspomnianemu już utworowi *Przedstawienie Hamleta we wsi Głucha Dolna*, był Ivo Brešan. W czasopiśmie i antologiach publikowano także wybrane prace chorwackich poetów, w tym w szczególności Dobriży Cesaricia, Vesny Parun, Dragutina Tadijanovicia, Slavka Mihalicia i Milivoja Slavička.

W latach 90. minionego wieku, z powodu wojny w Chorwacji, liczba przekładów dzieł chorwackich autorów zmalała i dopiero od roku 1996 odnotowuje się ponowne ożywienie aktywności na niwie translatorskiej. Wybór tekstów tłumaczonych w tym okresie świadczy natomiast o ciekawym fenomenie. Jeszcze w roku 1990 ukazały się drukiem przekład powieści *Zastave* (pol. *Sztandary*) Miroslava Krleży, przygotowywany już dużo wcześniej, oraz tłumaczenie tekstu Slobodana Novaka *Izgubljeni zavičaj* (pol. *Już nie u siebie*). Kolejne utwory poddawane przekładowi znamionowały nadejście zupełnie nowej epoki. Wśród wydań książkowych nie pojawiła się praktycznie żadna publikacja, którą kultura chorwacka zaliczałaby w tym czasie do reprezentatywnych dzieł XX wieku (oprócz kilku wyjątków — na przykład wydanej w 2006 roku książki Slobodana Novaka *Pristajanje* [pol. *Pogodzenie*]). Utwory Krleży, Marinkovicia, Brešana, jak i wielu innych dotychczas tłumaczonych „gigantów” chorwackiej literatury popadają w zapomnienie, nie pojawiają się wznowienia tekstów już przetłumaczonych, brak również przekładów tych prac, które wcześniej pominięto. Także dzieła powstałe pod koniec lat 70. oraz w latach 80. XX wieku nie były w Polsce

---

⁵ L. Małczak: *Croatica. Literatura i kultura chorwacka w Polsce w latach 1944—1989*. Część 1 i 2. Katowice 2013, s. 32, 326, 348—350.

w centrum zainteresowania (Pavao Pavličić doczekał się tłumaczenia tylko jednej swojej książki *Trg slobode* [pol. *Plac Wolności*], natomiast teksty Gorana Tribusona znalazły swe miejsce wyłącznie w czasopiśmie i antologiach). Przykładem próby nadrobienia zaległości w tym zakresie było wydanie tłumaczenia powieści Dubravki Ugrešić *Štefca Cvek u raljama života* (pol. *Stefcia Ćwiek w szponach życia*) — niemal dwadzieścia lat po powstaniu oryginału. Powieść ta istotnie wpłynęła na rodzimą scenę literacką lat 80. — zainicjowała i zdeterminowała nurt chorwackiej literatury kobiecej (chor. *žensko pismo*). Odczytanie utworu przez krytykę i jego recepcja w Polsce (przy czym powołuję się tutaj na teksty publicystyczne, recenzje i blogi, a także krytykę spektaklu wystawianego w Teatrze Polonia Krystyny Jandy, nie zaś na teksty naukowe) wyraźnie różniły się od interpretacji dzieł Ugrešić w Chorwacji (czy też wcześniej w Jugosławii) — w Polsce utwór ten zaczął z czasem funkcjonować jako chorwacki odpowiednik *Dziennika Bridget Jones*⁶.

Po 1990 roku najciekawszymi dla polskich tłumaczy stali się pisarze, którzy sięgają w swych pracach po tematykę traumy wojny bałkańskiej, prezentują wspomnienia chronotopu braterstwa i jedności — gdzie szczególnie wyróżnia się przestrzeń Bośni (Jergović, Štik), poruszają kwestie stosunków między narodami opisywanych z różnych punktów widzenia, problem nacjonalizmu i pozycji autora emigranta oraz dotykają problematyki poszukiwania własnej tożsamości z uwzględnieniem przynależności do określonego narodu, zmian społeczno-politycznych wywołanych zarówno II wojną światową, jak i tak zwaną wojną domową (chor. *Domovinski rat*). Zainteresowaniem cieszyły się także teksty będące nośnikami idei feministycznych i analizujące położenie kobiety we współczesnym społeczeństwie⁷. Przeglądając się nieco bliżej polskim przekładom literatury chorwackiej, można stwierdzić, iż mowa jest w tym przypadku przede wszystkim o pisarzach, którzy wyemigrowali. Powstał fenomen tłumaczenia tego, co za Borisem Škvorcem⁸ — który w swym artykule modyfikuje i objaśnia

⁶ Podobnie o polskiej recepcji utworu Dubravki Ugrešić wypowiada się M. Duda, który stwierdza, że w kręgu badaczy, którzy o niej pisali, powieść została w Polsce uznana za rewolucyjną. Natomiast w odbiorze szerokiego kręgu czytelników „książka funkcjonuje jako zabawne czytadło dla kobiet, gorąco polecana przez czytelniczki, jako jeden z klonów *Dziennika Bridget Jones Helen Fielding*”. Na korzyść tego stwierdzenia przemawiają także krytyki traktujące o spektaklu wystawianym w Teatrze Polonia Krystyny Jandy, które miały przede wszystkim wydźwięk negatywny, a głównymi zarzutami kierowanymi pod adresem utworu i/lub przedstawienia była jego banalność i wykorzystanie wyeksploatowanego już tematu. Zob. M. Duda: *Polskie Balkany. Proza postjugosłowiańska w kontekście feministycznym, genderowym i postkolonialnym. Recepcja polska*. Kraków 2013, s. 234.

⁷ Wszystkie te pola semantyczne występują w tekstach Dubravki Ugrešić, która do 2016 roku doczekała się rekordowych 14 wydań książkowych swej twórczości, stając się tym samym najczęściej tłumaczonym chorwackim autorem w Polsce.

⁸ Autor w swoim artykule wykorzystuje podział Kalogjery w kontekście literatury chorwackiej tworzonej poza ojczyzną, przede wszystkim w Australii. Zob. B. Škvorc: *Egzilna i emi-*

podział literatury emigracyjnej Branki Kalogjery na wygnańczą, etniczną i globalną — moglibyśmy określić wspólnym mianem „literatury wygnańczej” (chor. *egzilna književnost*),

która jest z ojczyzny wygnana, ale jednocześnie pozostała z nią w stałej intertekstualnej współzależności, pomimo faktu, iż różnymi opresyjnymi instrumentami tę interakcję próbowano pozatekstowo uniemożliwić.

Škvorc wspomina, że różnicą między niegdysiejszymi pisarzami na emigracji (chor. *egzil* — dosł. *wygnanie*) a tymi dzisiejszymi jest to, iż obecnie emigracja (chor. *egzil*) ma charakter dobrowolny (choć jest to kwestia dyskusyjna); dyskusji nie podlega jednak to, że literatura, którą pisała na przykład Ugrešić, była w Chorwacji przez pewien czas bądź przemilczana, bądź też atakowana — w tym sensie można mówić również o „pozatekstowym uniemożliwianiu” kontaktów z ojczyzną. Co za tym idzie, nostalgię za czasem, przestrzenią, wartościami, które częściowo naznaczyły twórczość tych autorów, nazywa się „jugonostalgia”. Pojęcie to w Chorwacji aż do początku XXI wieku budziło głównie negatywne konotacje. Mowa jest o autorach — wykorzystując słowa Davora Beganovicia, „o czyich tożsamości nie można mówić jako o czymś monolitycznym”⁹ — których w polskiej prasie określa się często pisarzami „z obszaru byłej Jugosławii” (przy czym pojawia się też — ale nie zawsze i nie wszędzie — określenie „chorwacki”). Samo pojęcie „jugonostalgii” Boris Postnikov poddaje w swej książce *Postjugoslavenska književnost?* krytycznej analizie. Objasniając ten termin, który *notabene* w recepcji literatury chorwackiej jest często obecny (w polskiej krytyce i recepcji stosowany zamiennie z określeniem „literatura bałkańska”), Postnikov uznaje, że w rzeczywistości chodzi o fenomen kulturowy, który należy rozpatrywać w kontekście kapitalizmu oraz tworzenia się nowych struktur narodowych:

Mówienie o literaturze postjugosłowiańskiej, jeśli chce być naprawdę krytyczne i produktywne, musi być przede wszystkim mówieniem o ekonomii politycznej i literaturze: zamiast o aktualnych modelach poetyckich, o „prozie rzeczywistościowej” [chor. *stvarnosna proza*], „nowej wrażliwości” [chor. *nova osjećajnost*] lub „post-postmodernizmie”, przede wszystkim warto dyskutować o inwariantach kapitalistycznej artykulacji kultury i literatury, o dewaluacji

grantska književnost: Dva modela diskontinuiteta u sustavu nacionalnog književnog korpusa u doba kulturalnih studija. „Kolo” 2004, nr 2. Dostępne w Internecie: <http://www.matica.hr/kolo/296/Egzilna%20i%20emigrantska%20knji%C5%BEevnost%3A%20Dva%20modela%20diskontinuiteta%20u%20sustavu%20nacionalnog%20knji%C5%BEevnog%20korpusa%20u%20doba%20kulturalnih%20studija/> [Data dostępu: 13.01.2016].

⁹ D. Beganović: *Jezik, povijest, geografija. Egzil i emigracija u postjugoslavenskim književnostima*. „Sarajevske sveske” 2014 nr 45—46. Dostępne w Internecie: <http://sveske.ba/en/content/jezik-povijest-geografija-egzil-i-emigracija-u-postjugoslavenskim-književnostima> [Data dostępu: 13.01.2016].

symbolicznego kapitału pisarzy w stosunku do okresu stalinizmu, o logice wąskich korytarzy i szerokich bram na granicach nowo ukonstytuowanych literatur narodowych¹⁰.

W wyborach dokonywanych przez polskich tłumaczy wyraźnie można dostrzec, że skłaniają się oni w stronę pisarzy definiowanych jako „jugonostalgicy”. Twórcy ci ewidentnie przyciągają uwagę i wydawnictw, i tłumaczy, którzy prędzej sięgną po dzieła tych właśnie autorów, nawet gdyby inni byli w kulturze źródłowej bardziej cenieni. A zatem jugonostalgia staje się atrakcyjną etykietą umieszczaną na książkach. Co więcej, staje się ona produktem we wszystkich aspektach kultury popularnej, w której jest wyrazem buntu, inności i sprzeciwiania się wąskiemu i konserwatywnemu, często wręcz nacjonalistycznemu myśleniu. Sukces pisarek tłumaczonych i popularnych (nie tylko) w Polsce komentuje w swej analizie współczesnej chorwackiej poezji i prozy Goran Rem:

Krótko mówiąc, następują lata dziewięćdziesiąte i niektóre pisarki dokonują samowypędzenia z Chorwacji, czym z powodzeniem przyciągają przerażenie i uwagę zagranicy na talent, który nie podlega dyskusji, ale obiektywnie, nie jest większy niż w przypadku szeregu innych autorów i autorek, którzy po prostu zarówno w czasie wojny, jak i po niej zostali i tworzyli w Chorwacji. Mowa jest o Dubravce Ugrešić, Slavence Drakulić, które w klasycznym duchu modernistycznym bawią się groteską, hiperbolą, absurdem i humorystyczną nostalgią z erotyczną dozą atrakcyjnej ideologii wygnańczej, a które mimo-wolnie stają się bardzo cenionymi chorwackimi pisarkami na obczyźnie¹¹.

Rem przyczyny ich popularności dostrzega więc w czynnikach pozaliterackich.

„Logika wąskich korytarzy i szerokich bram na granicach nowo ukonstytuowanych literatur narodowych” — celowo przywołuję ponownie cytat Borisa Postnikova — na polskie wybory i recepcję nie będzie miała wpływu. Wręcz odwrotnie. Terytorium byłych republik jugosłowiańskich znamionuje znaczne podobieństwo języków standardowych (chorwackiego, serbskiego, czarnogórskiego i bośniackiego — nazywanych czasami także językami BHSC [tj. *bošnjački, hrvatski, srpski, crnogorski*; pol. *boszniacki, chorwacki, serbski, czarnogórski*]), w których tworzą pisarze, a w przypadku których przynależność narodowa jest niejednoznaczna. Polscy tłumacze wybierają właśnie tych literatów i dzieła, które oprócz tematyki, doświadczenia wojny i, częściowo, przynależności

¹⁰ B. Postnikov: *Postjugoslavenska književnost*. Zagreb, Sandorf, 2012, s. 3.

¹¹ G. Rem: *Silnice mimo tranzicije, tekstualnost i izvantekstualnost suvremenog hrvatskog pjesništva i proze. Rat i mir hrvatskog tranzicijskog fantazma. Ili: je li metafora savršeni zločin?* Zagrebačka slavistička škola. Dostępne w Internecie: <http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1883&naslov=silnice-mimo-tranzicije-tekstualnost-i-izvantekstualnost-suvremenog-hrvatskog-pjesnistva-i-proze> [Data dostępu: 11.01.2016].

generacyjnej dzielą także mikrokosmos języka. Wysoką frekwencją legitymują się przekłady tekstów autorów piszących zarówno po serbsku, jak i po chorwacku (Bora Ćosić, Mirko Kovač) oraz tych, których język niektórzy nazwaliby boszniackim lub bośniackim (z powodu nieakceptowania chorwackiego „spuryzowanego wariantu”), jak ma to miejsce w przypadku Miljenka Jergovicia¹². Przyczyn tej sytuacji należy upatrywać między innymi w biografiach tłumaczy: część z nich kończyła studia w byłej Jugosławii (głównie na belgradzkiej slawistyce), przebywała na pobytach stypendialnych (najczęściej także w Serbii), niektórzy zaś byli synami dyplomatów, inni natomiast dziećmi pochodzącymi z mieszanych polsko-serbskich małżeństw, dzięki czemu posiadli dobrą znajomość języka i „odziedziczyli” swój fach¹³. Ich zainteresowanie tymi kulturami i językami wpływało oczywiście także na fakt, iż do tłumaczenia wybierali autorów sytuujących się dokładnie „na granicach” terytoriów i języków. Wydaje się, iż właśnie oni budzą największą ciekawość wśród tłumaczy, wywołaną zainteresowaniem stanem języka i kultury po rozpadzie Jugosławii oraz tematami, które tenże rozpad ze sobą

¹² Sam Jergović nie zgadza się na zaliczanie go do korpusu literatury chorwackiej, serbskiej lub bośniackiej tworzonego na podstawie kryterium języka, w którym pisze. W wywiadzie, którego wspólnie udzielili Igor Štiks, Aleš Debeljak, Miljenko Jergović i Zvonko Kovač dziennikowi „Novi list” z okazji 25. rocznicy śmierci Danila Kiša i debaty na Festiwalu Literatury Światowej (chor. Festival svjetske književnosti), Jergović, Kovač i Štiks zdefiniowali literaturę postjugosłowiańską jako tę, „którą piszą anty-Chorwaci, anty-Serbowie i anty-Bośniacy”, a Štiks problem widzi w projekcie politycznym, który klasyfikuje i nazywa język, a mowa jest o modelu nacjonalistycznym i zredukowanym, który sprowadza literaturę do kwestii krwi, biografii i poprawnych poglądów politycznych. Zob. „Novi list” 15.09.2014. Dostępny w Internecie: <http://www.novilist.hr/layout/set/print/Kultura/Knjizevnost/Knjizevnost-se-ne-pise-samo-jezikom> [Data dostępu: 11.02.2016].

¹³ Prześwietlenie sylwetki tłumacza w przypadku polskich tłumaczy literatury chorwackiej z pewnością doprowadziłoby do wielu ciekawych odkryć. Spróbuję w kilku jedynie zdaniach opisać sylwetki najaktywniejszych i najpłodniejszych tłumaczy. Danuta Ćirlić-Straszyńska, polska pisarka i jedna z najaktywniejszych tłumaczek dzieł literatury chorwackiej i serbskiej, razem z serbskim slawistą Brankiem Ćirlićem przekładała ze wszystkich trzech języków: serbskiego, chorwackiego i boszniackiego (bośniackiego). Ich córka, Dorota Jovanka Ćirlić-Mentzel, dziennikarka i tłumaczka, przekłada z serbskiego, chorwackiego, boszniackiego (bośniackiego) i macedońskiego. Od 1990 roku przetłumaczyli oni wybrane utwory Bory Ćosicia, Mirka Kovača, Predraga Matvejevicia, Dubravki Ugrešić, Dašy Drndić, Tatjany Gromačy, Igora Štiksa. Magdalena Petryńska przekłada głównie teksty serbskich autorów i prace Miljenka Jergovicia; za tłumaczenie jego książki *Srda śpiewa o zmiierzchu w Zielone Świątki* (chor. *Srda pjeva, u sumrak, u Duhove*) otrzymała Nagrodę Literacką Europy Środkowej Angelus. W czasie wojny domowej przebywała w Belgradzie (1991—1996), gdzie pracowała jako radca Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Belgradzie. Grzegorz Łatuszyński spędził dziewięć lat w byłej Jugosławii (od roku 1959 do końca 1967 roku), gdzie studiował na uniwersytetach w Zagrzebiu i Belgradzie, a w stolicy Serbii pracował także jako lektor języka polskiego. Przekłada z języka serbskiego i chorwackiego, z chorwackiego głównie poezję. Wymienieni zostali wyłącznie tłumacze, którzy w interesującym nas okresie dokonali największej liczby przekładów. Jak można zauważyć, mowa jest głównie o tłumaczach starszej generacji — urodzonych między rokiem 1930 a 1960 — którzy także przez dłuższy czas mieszkali w Jugosławii.

przyniósł. W Polsce tłumaczone są także dzieła *born translated*¹⁴, czyli przekłady między innymi z języka hiszpańskiego (Brjanović) czy angielskiego (Drakulić), tematycznie znowu związane z wojną i wygnaniem.

Otwieranie granic, migracje, bilingwizm wielu twórców, interferencje językowe stawiają przed tłumaczami, komparatystami i teoretykami przekładu coraz trudniejsze wyzwania, którym nie będzie można sprostać bez podejścia multidyscyplinarnego. Chorwacka przestrzeń literacka jest jednym z przykładów takiego wyzwania. Spośród pisarzy, których dzieła znajdują się poza kręgiem literatury wygnańczej, nie stoją na językowych skrzyżowaniach, a ich recepcja zaowocowała licznymi opracowaniami krytycznymi i naukowymi, wyróżniają się Vedrana Rudan, Rujana Jeger i — fenomen sam w sobie — Miro Gavran (jego dramaty błyskawicznie przenoszone są na deski teatralne). Vedrana Rudan i Rujana Jeger wpisują się w polski obraz literatury kobiecej, skrojony przez Dubravkę Ugrešić powieścią *Stępcia Ćwiek w szponach życia*, tematycznie obejmujący położenie kobiet we współczesnym świecie, rewizję stosunku kultury do kobiecego ciała oraz do mężczyzn. Drugi krąg, pozostający w bliskiej korelacji z pierwszym, tworzy *mainstream* powstającego obrazu chorwackiej literatury w Polsce. Trzeba zaznaczyć, że dzieła Dubravki Ugrešić w istocie otwierają wszystkie kręgi¹⁵. Potwierdzenie tego stanu stanowią ponadto repertuary przedstawień teatralnych, które swe inspiracje znajdują w utworach, w których autorzy (na przykład Vedrana Rudan, Dubravka Ugrešić, Rujana Jeger, Ivana Sajko, Dubravko Mihanović, Slobodan Šnajder) uwydatniają wspomniane tematy. Oddźwięk towarzyszący spektaklom jest bardzo duży, a uwaga odbiorców zostaje skierowana w zasadzie na to, co można określić pojęciami *antywojenny* i *feministyczny*.

Autorzy, którzy w Chorwacji zyskali popularność przede wszystkim dzięki Festiwalowi Literatury Alternatywnej (chor. Festival alternativne knjževnosti), pierwszemu wydarzeniu literackiemu początku XXI wieku, któremu towarzyszyło wyjątkowo duże zainteresowanie ze strony mediów, dla polskich tłumaczy nie są szczególnie interesujący. Nurt prozy rzeczywistościowej, krótkie opowiadania, stające się wręcz gatunkiem dominującym zarówno w mediach, jak i w publikacjach książkowych, nie zachęciły polskich tłumaczy do chwycenia za pióra. Z tak zwanej generacji FAK-owców przetłumaczono zaledwie Zorana

¹⁴ Termin wykorzystuje Rebecca L. Walkowitz w swoim tekście *Born Translated. The Contemporary Novel in an Age of World Literature*, gdzie analizuje ciekawy fenomen dzieł, które nie zostały wydane w języku ojczystym autora, a czasami nie zostały w nim nawet napisane, ale wydano je w języku będącym drugim językiem pisarza lub w języku dla niego obcym. Termin ten można zastosować w odniesieniu do wielu chorwackich pisarzy, których utwory nie zostały do tej pory przetłumaczone na język polski (ale być może będą); dotyczy to na przykład Josipa Novakovića i dzieł Predraga Matvejevića wydanych po włosku.

¹⁵ B. Czapił-Lityńska: *Uwagi na marginesie lektury literackich kontestacji Dubravki Ugrešić*. „Poznańskie Studia Slawistyczne” 2014, nr 6. Dostępne w Internecie: yadda.icm.edu.pl/yadda/.../Czapił-Lityńska.pdf [Data dostępu: 11.02.2016].

Fericia zbior opowiadań: *Mišolovka Walta Disneya* (pol. *Pulapka na myszy Walta Disneya*) w przekładzie studentów wrocławskiej slawistyki i Romana Simicia *Mjesto na kojem ćemo provesti noć* (pol. *Miejsce, w którym spędzimy noc*) oraz *Trajekt* (pol. *Prom*) Miroslava Mićanovicia — rezultat projektu realizowanego przez polskich kroatystów. Tymczasem chorwacką sceną rządzą Julijana Matanović, Borivoj Radaković, Robert Perišić, Gordan Nuhanović, Jurica Pavičić, Ante Tomić. Tłumaczenia ich tekstów nie cieszą się w Polsce zainteresowaniem, wyjątkiem są jedynie publikacje w antologiach i okazjonalnie w czasopiśmie. Leszek Małczak, pisząc o polskich przekładach literatury chorwackiej w latach 1990—2006 uznaje, iż w Polsce obraz tej literatury jest wypaczony, gdyż pisarze wówczas najbardziej cenieni w Chorwacji, nie są tymi najczęściej tłumaczonymi w Polsce. Przypuszcza ponadto, że wraz ze słabnącym zainteresowaniem literaturą feministyczną i zmianą położenia pisarzy przebywających na emigracji, najprawdopodobniej, zmianie ulegną także wybory tłumaczy. Wydaje się jednak, że sytuacja ta nie zmieniła się znacząco również w kolejnym badanym okresie¹⁶. Katarzyna Majdzik w komentarzu do bibliografii przekładów literatury chorwackiej na język polski, obejmującej lata 2007—2013, stwierdza, że:

Jeszcze nie tak dawno twórcy chorwaccy podejmujący tematykę jugonostalgii, albo autorki reprezentujące nurt tzw. literatury kobiecej, cieszyli się w Polsce większym zainteresowaniem niż w rodzimej Chorwacji (Dubravka Ugrešić, Slavenka Drakulić, Miljenko Jergović, Rujana Jeger). W polskim „kanonie” najnowszej literatury chorwackiej zajmowali wyjątkowe miejsce, podczas gdy w Chorwacji bywali przemilczani. I na odwrót, pisarze tacy, jak: Stanko Andrić, Robert Perišić, Dalibor Šimpraga, są w Polsce niemal nieznani (niezwykle rzadko tłumaczone są ich utwory, często jedynie we fragmentach), w Chorwacji zaś ich twórczość odnotowują antologie (czy lepiej — chrestomatie) w rodzaju tej autorstwa Jagny Pogačnik. Jednak rozbieżność między polską wizją kanonu chorwackiego (kanon zewnętrzny) a faktycznym kanonem (kanon wewnętrzny) z roku na rok maleje wraz z rosnącą liczbą przełożonych na język polski tekstów, dzięki rozwijającej się działalności wydawniczej w Chorwacji (np. publikacje „Fraktury”) oraz zmianom w świadomości krytyków i badaczy literatury w obu krajach¹⁷.

Analizując bibliografie przekładów na język polski za lata 2014 i 2015, nie odnosi się wrażenia, żeby chorwacki kanon zewnętrzny w Polsce miał w najbliż-

¹⁶ L. Małczak: *O polskim prijevodima hrvatske književnosti u razdoblju od 1990. do 2006.* W: *Komparativna povijest hrvatske književnosti. Zbornik radova IX. Hrvatska književnost XX. stoljeća u prijevodima: emisija i recepcija.* Ur. C. Pavlović, V. Glunčić-Bužanić. Split—Zagreb, Književni krug, Odsjek za komparativnu književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2007, s. 96.

¹⁷ K. Majdzik: *Literatura chorwacka i jej polscy ambasadorzy. Uwagi do bibliografii przekładów literatury chorwackiej w Polsce w latach 2007—2013.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 2, s. 51.

szym czasie istotnie różnić się od tego, który zdominował jego obraz do roku 2013. Wśród nowych nazwisk i publikacji książkowych odnotowujemy więcej poezji; pojawiają się Ivan Herceg i Dorta Jagić — laureatka nagrody Europejski Poeta Wolności — oraz, w Chorwacji stosunkowo nieznana, Marina Trumić. Nieodmiennie obecne są w nim teksty, zarówno w wydaniach książkowych, jak i w czasopiśmie, także Miljenka Jergovicia, Dubravki Ugrešić, Mirka Kovača i Slavenki Drakulić. Jeśli natomiast chodzi o antologie, można odnieść wrażenie, że — od roku 1990 — służą one wypełnianiu dwóch luk powstałych w polskich przekładach literatury chorwackiej. Jedną lukę stanowią — nazwijmy je — dzieła kanoniczne filologii narodowej — mowa tu głównie o poezji (na przykład *W skwarze słońca, w chłodzie nocy. Antologia poezji chorwackiej XX wieku* Grzegorza Łatuszyńskiego). Druga luka powstała zaś w rezultacie nietłumaczenia współczesnej literatury chorwackiej — okreśmy ją (analogicznie do pojęcia literatury emigracyjnej/wygnanieckiej) mianem „literatury krajowej”, tj. literatury tworzonej w kraju (chor. *domicilna književnost*; od *domicil* — „miejsce stałego pobytu”). Mowa jest tu głównie o antologiach i zbiorach (chrestomatiach) powstających na uniwersytetach we współpracy z chorwackimi badaczami lub też tłumaczeniach istniejących już chorwackich antologii, których to autorzy są wybitnymi znawcami współczesnej literatury chorwackiej, jak miało to miejsce chociażby w przypadku antologii współczesnego dramatu chorwackiego *Kroatywni*¹⁸, antologii współczesnej prozy chorwackiej *Nagie miasto*¹⁹ oraz *Widzieć Chorwację. Panorama chorwackiej literatury i kultury 1990—2005*²⁰. Swoiste okno wystawowe najnowszej prozy i dramatu, czy raczej tego, co w wyraźny sposób charakteryzuje chorwacką kulturę i literaturę ostatnich dwudziestu pięciu lat, stanowią również czasopisma.

Klasyki wечно żywi

Podczas gdy polscy tłumacze koncentrują się przede wszystkim na młodych, współcześnie tworzących pisarzach, to — jak jasno wynika z komentarzy dołą-

¹⁸ *Kroatywni. Dramat chorwacki po 1990 roku. Wybór tekstów*. T. 1—2. Wstęp L. Rafolt. Posłowie L. Małczak. Red. K. Majdzik, L. Małczak, A. Ruttar. Współpraca redakcyjna M. Stanisław. Katowice 2012.

¹⁹ *Nagie miasto. Antologia chorwackiego krótkiego opowiadania*. Wstęp i wybór K. Bagić. Opieka merytoryczna, konsultacja językowa i współpraca redakcyjna wydania polskiego L. Małczak. Konsultacja chorwackiej wersji językowej S. Skenžić. Katowice 2009.

²⁰ *Widzieć Chorwację. Panorama literatury i kultury chorwackiej 1990—2005*. Red. K. Pieniążek-Marković, G. Rem, B. Zieliński. Poznań 2005. O antologiach chorwackiej literatury w Polsce szczegółowo pisze w swym komentarzu do bibliografii przekładów Katarzyna Majdzik. Zob. K. Majdzik: *Literatura chorwacka i jej polscy ambasadorzy...*, s. 43—60.

czanych do bibliografii przekładów, rejestrujących działania translatorskie podejmowane w Chorwacji w minionym ćwierćwieczu — w kraju nad Adriatykiem dominuje tendencja tłumaczenia na język chorwacki dzieł fundamentalnych, kanonicznych. Jak piszą w artykule *Literatura polska w chorwackich przekładach od 1990 do 2007 roku* Đurđica Čilić Škeljo i Ivana Vidović Bolt:

Przekłady książek i tekstów literackich opublikowanych w periodykach od 1990 r. do 2007 r., składają się na względnie jasny obraz tłumaczonej w tym okresie literatury polskiej i drogi przybliżania jej chorwackim czytelnikom. Tłumaczone są utwory należące w Polsce do kanonu literackiego, a więc uznane za reprezentatywne. Wynika to być może z konformistycznej postawy tłumaczy, którzy chcą przenieść na grunt chorwacki teksty o sprawdzonej jakości, nie mając zaufania do twórczości młodych. Zważywszy, że wielu starszych znakomych polskich autorów całe dziesięciolecie „czeka” na swój chorwacki przekład, sytuacja taka może być zrozumiała²¹.

Wśród publikacji książkowych, które ukazały się drukiem w latach 1990—2013 na uwagę zasługują między innymi: nowe wydanie *Trylogii* Henryka Sienkiewicza (w współczesnym przekładzie), tłumaczenia zarówno poezji, jak i prozy Czesława Miłosza — *Zniwolony umysł* (chor. *Zasužnjeni um*), *Rodzinna Europa* (chor. *Rodbinska Europa*) i *Piesek przydrożny* (chor. *Usputni psić*), przekłady prozy i dramatów Witolda Gombrowicza — wybrane teksty dramatyczne umieszczone w zbiorze pt. *Drame* (pol. *Dramaty*) oraz *Pornografija* (chor. *Pornografija*), *Trans-Atlantyk* (chor. *Trans Atlantik*), tłumaczenia dramatów Janusza Głowackiego, Sławomira Mrożka, poezji Zbigniewa Herberta, Wisławy Szymborskiej i Jana Kochanowskiego, reportaży Ryszarda Kapuścińskiego, a także prozy Brunona Schulza. Spora część przekładów, dotyczy to w głównej mierze poezji, publikowana była w antologiach i czasopismach. Tłumaczeni byli zaś najczęściej wspomniani już uznani polscy poeci i prozaicy. Utwory współczesnych polskich liryków, lecz w mniejszym już stopniu, znajdują swoje miejsce także w czasopismach, przede wszystkim w przekładzie najbardziej aktywnej promotorki współczesnej młodej polskiej poezji — Đurđicy Čilić Škeljo²². Chorwacka kultura bazuje więc jednocześnie na tym, co publiczności jest już znane — a w przypadku Sienkiewicza mowa jest przecież o tekstach należących do ulubionych przez czytelników lektur — jak i na reprezentatywnych wyborach utworów kanonicznych. Jednocześnie należy zaznaczyć, że zaliczamy do tej grupy także dzieła twórców literatury emigracyjnej — w szczególności Miłosza i Gombrowicza — choć ich emigracja odnosi się do innego czasu i innej przestrzeni. Wybór

²¹ Đ. Čilić Škeljo, I. Vidović Bolt: *Literatura polska w chorwackich przekładach od 1990 r. do 2007 r.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2009, t. 1, cz. 1, s. 102—112.

²² Jej przekłady współczesnej poezji ukazują się głównie w czasopismach, np.: *Poljska poezija novog tisućljeća*. „Quorum” 2007, nr 2/3, s. 106—146.

tłumaczy pada przede wszystkim na pisarzy, którzy swój wysoki status (zarówno w literaturze polskiej, jak i światowej) zyskali już dawno, a wartość literacka ich dzieł, uwieńczona między innymi Nagrodami Nobla, nie podlega dyskusji. Martina Podboj, autorka bibliografii obejmującej okres od 2007 do 2013 roku, w swym komentarzu odnotowuje pewne drobne zmiany dokonujące się w wyborze przekładów tekstów polskich pisarzy:

Analiza przekładów polskiej twórczości dowodzi różnorodności i mnogości podejmowanych w tym czasie inicjatyw translatorycznych, które charakteryzowała obecność tłumaczeń utworów cenionych za granicą autorów współczesnych, ale coraz częściej także dorobku tych młodych i wciąż (relatywnie) nieuznanych przez krytykę twórców²³.

Bez wątpienia znacząco przyczyniła się do tego promocja polskich twórców na Festiwalu Europejskiego Krótkiego Opowiadania (chor. Festival europske kratke priče) — zainicjowanym w 2002 roku i z zaangażowaniem prowadzonym po dzień dzisiejszy przez Romana Simicia. W rezultacie wydania publikacji *Antologija kratke poljske priče* (pol. *Antologia polskiego krótkiego opowiadania*) intensywnie przekładane zaczęły być dzieła przede wszystkim Andrzeja Stasiuka i Olgi Tokarczuk. Chorwaccy tłumacze — dokonując niezwykle trafnych wyborów — tłumaczą to, co w Polsce już dziś zaliczane jest do tak zwanego kanonu. Świadczy to z jednej strony o ich wyjątkowo dobrym guście literackim, dzięki któremu wychwytyują teksty o wysokiej wartości literackiej, ich dobrym wykształceniu polonistycznym, z drugiej zaś strony — o niedbania przez nich o sukces rynkowy tłumaczonych książek.

Do utworów autorstwa pisarzy młodszej generacji, które pojawiły się na chorwackim rynku wydawniczym w ostatnich kilku latach (2013—2015), należą kryminały Marka Krajewskiego, powieści Piotra Pazińskiego, Olgi Tokarczuk, Joanny Bator, Pawła Huellego oraz reportaże Andrzeja Stasiuka. Mimo że jesteśmy świadkami nieuchronnych zmian dokonujących się na płaszczyźnie wyboru tekstów poddawanych przekładowi, to jednak z analizy danych bibliograficznych zgromadzonych za lata 2014 i 2015 wynika że (ponownie) tłumaczono dzieła pisarzy kanonicznych — drukiem ukazały się: *Traktat o ljuštenju graha* (pol. *Traktat o luskaniu fasoli*) Wiesława Myśliwskiego, *Posmrtna autobiografija* (pol. *Autobiografija pośmiertna*) Witolda Gombrowicza, *Bijela noć ljubavi* (pol. *Biała noc miłości*) Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, *Palim Pariz* (pol. *Pałę Paryż*) Brunona Jasińskiego, *O putovanju kroz vrijeme* (pol. *O podróżowaniu w czasie*) Czesława Miłosza, *Kod nas u Auschwitzu* (pol. *Wybór opowiadań*) Tadeusza Borowskiego, *Republika mašte* (pol. *Republika marzeń*) Brunona Schulza, *Čuda i čudesa* (pol. *Cuda i dziwy*) oraz *Lokomotiva* (pol. *Lokomotywa*) Juliana Tuwi-

²³ M. Podboj: *Przekłady literatury polskiej w latach 2007—2012*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 4, cz. 2, s. 119.

ma. Prowadzi to do podobnego wniosku, jaki zawarła w swym komentarzu Tea Rogić Musa:

Najczęściej tłumaczonymi autorami pozostają ci pisarze, którzy w określonej przestrzeni mają status kreatorów literatury (jak w przestrzeni teatru i dramatu) oraz wielkie nazwiska literatury światowej, które także w innych środowiskach i kulturach regularnie reprezentują literaturę polską²⁴.

Artykuł Any Kodrić-Gagro *Poljsko kazalište u Hrvatskoj od 1991. do 2014. godine*²⁵ również potwierdza tezę o zatrzymaniu i odzwierciedlaniu obrazu polskiego *kanonu wewnętrznego*. Autorka dokonuje przeglądu literatury polskiej — począwszy od roku 1989 — inscenizowanej przez chorwackie teatry, a także bada frekwencję obecności w Chorwacji polskich reżyserów teatralnych, dramaturgów i teatrów polskich przyjeżdżających ze spektaklami gościnnymi. Innymi słowy, prezentuje ona pełen obraz wzajemnych kontaktów teatralnych. Spośród czternastu polskich twórców na chorwackich scenach najczęściej można było oglądać dramaty Sławomira Mrożka (*Tango* [pol. *Tango*] z dwiema premierami, *Policajci* [pol. *Policja. Dramat ze sfer žandarmeryjnych*], *Zabava* [pol. *Zabawa*] i *Klaonica* [pol. *Rzeźnia*]), Janusza Głowackiego (*Antigona u New Yorku* [pol. *Antygona w Nowym Jorku*], *Četvrta sestra* [pol. *Czwarta siostra*] z dwiema premierami *Sakaćenje* [pol. *Obciach*]), Stanisława Ignacego Witkiewicza (*Žohari* [pol. *Karaluchy*], *Poludjela lokomotiva* [pol. *Szalona lokomotywa*], *Vodena koka* [pol. *Kurka wodna*]), Witolda Gombrowicza (*Ivona, kneginjica od Burgunda* [pol. *Iwona, księżniczka Burgunda*]) i Tadeusza Różewicza (*Klopka* [pol. *Pułapka*]). Nietrudno zatem wysnuć wniosek, iż mamy do czynienia z pisarzami również przez filologię macierzystą uznawanymi za postacie sztandarowe.

Analiza procesu adaptacji chorwackiej literatury na potrzeby polskich teatrów po 1989 roku²⁶ wskazuje, iż wybierano dzieła, które ukazywały się w Chorwacji, począwszy od lat 80. XX wieku po dzień dzisiejszy, mimo że na gruncie rodzimym ich pozycja jest zgoła inna. Niektóre przedstawienia powstały bowiem w oparciu o utwory, których „literackość” podano w wątpliwość; dotyczy to na przykład adaptacji powieści Vedrany Rudan *Uho, grlo, nož* (pol. *Ucho, gardło, nóż*). Sztuki, które powstały na kanwie powieści Rujany Jeger i długo w Chorwacji przemilczanej Dubravki Ugrešić, w Polsce też cieszyły się popularnością; inscenizowane były ponadto teksty dramaturgów z kręgu tak zwanego nowego dramatu chorwackiego [chor. *nove hrvatske drame*], między innymi Asji Srnc

²⁴ T. Rogić Musa: *Osvrt na bibliografiju hrvatskih prijevoda iz poljske književnosti u 2014. godini*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 6, cz. 2, s. 69.

²⁵ A. Kodrić Gagro: *Poljsko kazalište u Hrvatskoj od 1991. do 2014. godine*. „Književna smotra” 2015, nr 178 (4), s. 81.

²⁶ P. Gverić Katana: *Hrvatska književnost u poljskim kazalištima poslije 1989. godine*. „Književna smotra” 2015, nr 178 (4), s. 71–80.

Todorović, Ivany Sajko, Dubravka Mihanovicia oraz mogącego się pochwalić niebywałą wręcz popularnością (nie tylko w Polsce) — Mira Gavrana. Resztkę resztek — *reliquiae reliquiarum* — tego, co bezsprzecznie określa się mianem kanonu, stanowią inscenizacje *Bankietu w Blitwie* pod tytułem *Blitwo, ojczyzna moja* (chor. *Banket u Blitvi*) Miroslava Krleży, wystawiane w Teatrze Telewizji, oraz dwie ponowne inscenizacje *Przedstawienia Hamleta we wsi Głucha Dolna* (chor. *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja*) Ivo Brešana.

Perspektywa wielości, wielość perspektyw

Literatura i kultura chorwacka postrzegane są w Polsce przez pryzmat trzech zasadniczych aspektów. Wyznacznikiem pierwszego z nich są oczywiście Bałkany. Prace naukowe takich slawistów, jak: Maria Dąbrowska-Partyka, Bogusław Zieliński, Magdalena Koch czy Božidar Jezernik, demaskują postkolonialne stereotypy związane z tym obszarem oraz je dekonstruują. W środkach masowego przekazu — ogólnodostępnej prasie, nowych mediach — Bałkany ukazywane są jednak stale jako miejsce krwawych, niewytłumaczalnych walk o przetrwanie oraz własną tożsamość narodową. Chorwaccy pisarze w polskich mediach opatrywani są etykietami zawierającymi słowa „bałkański” i „jugosłowiański” oraz frazę „pochodzący z byłej Jugosławii”. Ich dzieła wykorzystywane są zaś jako swoiste potwierdzenie stereotypu Bałkanów, bez względu na to jak i w jakim stopniu ten obszar, czas i przestrzeń opisują. Tłumacze, którzy swoje wybory opierają na literaturze „na pograniczu” i „pograniczu literatury” — parafrazując tytuł książki Marii Dąbrowskiej-Partyki²⁷ — całkiem nieświadomie utrwalają obraz, na którym wyrysowana została tylko jedna — bałkańska — kultura, tym samym wymazując nie tylko różnice kulturowe, lecz także inne różnice istniejące między poszczególnymi narodami. Aspekt drugi tworzy relacja *kanon wewnętrzny* — *kanon zewnętrzny*; zarówno autorzy, których teksty tłumaczono, jak i dzieła, które przekładano, nie były i stale nie są przez chorwacką kulturę (w tym znaczną część chorwackiej opinii publicznej i środowisko naukowe) uważane za istotne z punktu widzenia rodzimej filologii narodowej. Trzeci aspekt można nazwać przerwą w ciągłości, która rozpoczyna się w latach 90. XX wieku od usunięcia w niepamięć — bez drogi powrotu — literatów tworzących przed tym okresem (wyjątkiem są między innymi Slobodan Novak i Vesna Parun). Zmianie

²⁷ Definiując pojęcie „pogranicza”, Dąbrowska-Partyka stwierdza: „Pogranicze, pozostając w kręgu oddziaływania wielu centrów, zawsze będzie z ich perspektywy — peryferią. Egzotyczną prowincją, folklorystycznym skansenem, przyczółkiem bądź przedmurzem, w zależności od tego, jaka ideologiczna moda zawładnie świadomością centrum”. M. Dąbrowska-Partyka: *Literatura pogranicza, pogranicze literatury*. Kraków 2004, s. 35.

uległ społeczno-polityczny obraz świata, polskie społeczeństwo weszło w okres transformacji, kapitalizm i wolny rynek zaczęły liczyć zyski, na scenie artystycznej pojawiało się to, na co w danej chwili istniał medialny popyt. Jeśli chodzi o literaturę chorwacką, to odmienny od rodzimego ogląd kanonu nie jest (w odniesieniu do Polski) przypadkiem odosobnionym. Dowodzą tego liczne artykuły pojawiające się w chorwackiej prasie, w których publikowane są dane dotyczące najczęściej tłumaczonych pisarzy chorwackich. Znamienne jest tu sporządzone w 2002 roku zestawienie prezentujące liczbę publikacji autorstwa chorwackich pisarzy ukazujących się za granicą. Pierwsze miejsce zajęła w nim Dubravka Ugrešić z 50 przekładami swoich tekstów, za nią uplasowali się Slavenka Drakulić, Predrag Matvejević i Miljenko Jergović. Ten ostatni, w jednym ze swoich artykułów, stwierdził, że największą zasługę w wydawaniu tłumaczeń jego książek mają ludzie — a nie chorwackie instytucje! — wśród których na szczególne wyróżnienie zasługują wykładowcy slawistyki oraz pojedynczy, uznani tłumacze; jednocześnie dodał, iż praktycznie nigdzie nie przekłada się już dzieł pisarzy nieżyjących: „Z autorów już nieżyjących pojawiał się tylko Ivo Andrić [...]”. Częściowo jest tu z pewnością mowa o swoistej festiwalizacji literatury, która jest prezentowana — i sprzedawana — jak to ma miejsce szczególnie w przypadku „małych” literatur, w ramach festiwali, przeglądów literackich i targów książek. Pisarze sami promują swoje dzieła i często też od ich życiorysu czy światopoglądu zależy to, ile swoich przekładów sprzedadzą i w jaki sposób to zrobią oraz jak długo utrzymają się one na rynku wydawniczym.

Z bibliografii obejmujących okres dwudziestu pięciu lat oraz towarzyszących im komentarzy autorstwa kroatystów z Uniwersytetu Śląskiego, opublikowanych na łamach czasopisma „Przekłady Literatur Słowiańskich”, wyłania się obraz chorwackiej filologii narodowej pozbawionej wyraźnych granic. Sprzyja temu głównie niewielka na pozór bariera językowa dzieląca języki chorwacki, serbski i boszniacki (bośniacki) oraz migracje pisarzy, którzy należą do tego samego kręgu i trudno określić ich przynależność do jednej filologii narodowej (bez względu na ich osobiste deklaracje). W przypadku obszaru obejmującego byłe republiki jugosłowiańskie — charakteryzującego się wysokim stopniem podobieństwa języków standardowych: chorwackiego, serbskiego i boszniackiego (bośniackiego), na którym działają pisarze o niejednoznacznej przynależności narodowej — niezwykle trudno o wyraźne przyporządkowanie dzieł danej literaturze. Sytuacja z wyborem i recepcją chorwackiej literatury jest na tyle znamienna, że, jak twierdzi Jergović, on sam stał się interesujący dla wydawców niejako za sprawą innych pisarzy z regionu (wspomina tu między innymi o Semezdinie Mehmedinoviću, Vladimirze Arsenijeviću i Dubravce Ugrešić): „Zagraniczni czytelnicy potrzebują określonego kontekstu kulturowego i tożsamościowego, do którego mogą się odwołać”. Co za tym idzie, na gruncie obcym rodzima literatura nie jest identyfikowana jako chorwacka, ale jugosłowiańska albo też postjugosłowiańska. Zagraniczni wydawcy nie dbają o to, jak i gdzie przebiegają granice narodo-

wościowe, tożsamościowe, historyczne i oczywiście kulturowe. Trzeba jednak podkreślić, że zmiana kanonu zewnętrznego (wraz ze zmianami na płaszczyźnie społeczno-politycznej) wywołała także zmianę kanonu wewnętrznego. W efekcie sukcesu, jaki poza granicami kraju odniosły reprezentantki tak zwanej literatury emigracyjnej/wygnańczej — Dubravka Ugrešić i Slavenka Drakulić, otwarta została przestrzeń, której i one, i inni pisarze byli w Chorwacji pozbawieni.

Ukazująca się w Chorwacji literatura polska, przekładana przede wszystkim przez polonistów i zaledwie kilku zapalonych polonofilów nienależących do kręgu polonistycznego — w odróżnieniu od polskich tłumaczy literatury chorwackiej — wskazuje na wysoki stopień zależności pomiędzy biografią tłumacza a dokonywanymi przez niego wyborami translatorskimi. Chorwaccy poloniści, zawodowo zajmujący się literaturą polską, przekładają te dzieła, które z jednej strony choć częściowo odpowiadają ich naukowym zainteresowaniom, z drugiej zaś — legitymują się wysoką wartością literacką. Wydaje się, że pomimo stale rosnącej liczby przekładów współczesnej literatury polskiej na język chorwacki wybór tłumaczonych tekstów jedynie potwierdza (dawno już) ukształtowany przez Chorwatów obraz Polaków. Ze względu na łączące oba narody doświadczenia historyczne (wieloletnią walkę o niepodległość, własne państwo i język, konieczność obrony przed Turkami, przeżyta transformację ustrojową), wyznawaną religię, wspólny Kościół katolicki stanowiący świątynię i opokę narodowej tożsamości (obraz ten dodatkowo wzmocnił wybór Karola Wojtyły na papieża i jego wizyty w Chorwacji) — *notabene* imagotypy te znalazły swe odzwierciedlenie już w starej literaturze chorwackiej (począwszy od Gundulicia) — Chorwaci uważają Polaków za naród bardzo im bliski²⁸. Śladów, jakie relacje kulturalne oraz literatura zostawiły na chorwackiej kulturze — od kontaktów w okresie iliryzmu, przez parafrazy polskiej poezji, aż po wyobrażenia stworzone na podstawie dzieł przełożonych (choćby bardzo popularnej *Trylogii* Sienkiewicza i jej bohaterów), nie można zatrzeć. Polacy są w oczach Chorwatów narodem monolitycznym, homogenicznym, posiadającym silną tradycję i wielką literaturę, co tylko potwierdza autostereotyp służący chorwackim mediom za punkt odniesienia i płaszczyznę porównania.

Tea Rogić w komentarzu do bibliografii przekładów za rok 2014 zauważa, że przekłady literatury polskiej oscylują wokół tematyki religijnej / traumy wojennej i jej długofalowych skutków społecznych i tożsamościowych / współczesnej tranzycji / poezji oraz krótkich form prozatorskich autorstwa pisarzy kanonicznych²⁹. Stereotypowa percepcja Polski i jej tożsamości kulturowej, a co za tym idzie — taka sama recepcja literatury polskiej stoją w opozycji do dużo bardziej złożonego, zmienionego obrazu Chorwacji funkcjonującego w kulturze polskiej.

²⁸ Zob. np. J. Rapacka: *Gjalski i Poljaci ili prilog semantici umjetničkog prostora u hrvatskoj književnosti 19. st.* Dostępne w Internecie: hrcak.srce.hr/file/109845 [Data dostępu: 11.02.2016].

²⁹ Por. T. Rogić Musa: *Osvrt na bibliografiju hrvatskih prijevoda iz poljske književnosti u 2014. godini.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2015, t. 6, cz. 2, s. 68.

Obraz Chorwatów funkcjonujący w świadomości Polaków jest ściśle związany z pejzażem egzotycznych Bałkanów, niekoniecznie jednak pojawiających się w negatywnym kontekście. Chorwaci dążyli i stale dążą do wypracowania modelu narodowego, który określałby ich samych jako naród należący przede wszystkim do kultury europejskiej, śródziemnomorskiej, ale także środkowo-europejskiej — a nie bałkańskiej, łączonej z kulturą wschodnią, prymitywną. W polskiej świadomości taki model, przynajmniej w sferze literatury, na razie nie istnieje. Sytuację tę bardzo trafnie podsumowuje Maciej Duda:

Badanie mniejszościowej i opozycyjnej prozy postjugosłowiańskiej, która w Polsce stała się reprezentacją prozy chorwackiej, serbskiej czy bośniackiej, pozwala także na ukazanie kontekstów dyseminacyjnych, na pokazywanie ciągłej dwoistości narodowej narracji, która poddawana jest procesowi nieustannej sygnifikacji oznaczającej niemożliwość osiągnięcia homogenicznego wizerunku. To ostatecznie podważa wyjściowe kategorie etnonarodowe³⁰.

Same przekłady, bez dogłębnej analizy tekstów o ich recepcji, adaptacjach teatralnych, przedstawieniach, kontaktach kulturalnych i literackich, nie mogą dać pełnego obrazu recepcji oraz percepcji danej kultury. Zobaczyć można jedynie, w jaki sposób oddziałują one na powstające heterostereotypy — w jakim stopniu je zmieniają lub umacniają. Niniejszy szkic stanowić może punkt wyjścia dla dogłębnych badań poświęconych recepcji literatury polskiej w chorwackich przekładach i odwrotnie, definiowaniu ich pozycji w przeszłości, opisowi ich wzajemnych relacji i/lub przenikania się, określeniu mechanizmu, który wpływa na zmiany w wyborach translatorskich i ich odbiorze, a także analizie własnych wyobrażeń o rodzimej kulturze oraz sposobie odzwierciedlania się jednej kultury w drugiej.

Z języka chorwackiego przetłumaczyła *Antonina Kurtok*

Literatura

- Beganović D.: *Jezik, povijest, geografija. Egzil i emigracija u postjugoslavenskim književnostima*. „Sarajevske sveske” 2014, nr 45—46. Dostępne w Internecie: <http://sveske.ba/en/content/jezik-povijest-geografija-egzil-i-emigracija-u-postjugoslavenskim-književnostima>.
- Czapik-Lityńska B.: *Uwagi na marginesie lektury literackich kontestacji Dubravki Ugrešić*. „Poznańskie Studia Slawistyczne” 2014, nr 6. Dostępne w Internecie: yadda.icm.edu.pl/yadda/.../Czapik-Litynska.pdf.

³⁰ M. Duda: *Polskie Bałkany...*, s. 193.

- Čilić Škeljo Đ., Vidović Bolt I.: *Literatura polska w chorwackich przekładach od 1990 r. do 2007 r.* „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2009, t. 1, cz. 1, s. 102—112.
- Dąbrowska-Partyka M.: *Literatura pogranicza, pogranicze literatury*. Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004.
- Duda M.: *Polskie Balkany. Proza postjugosłowiańska w kontekście feministycznym, genderowym i postkolonialnym. Recepcja polska*. Kraków, Universitas, 2013.
- Dukić D., Blažević Z., Plejić Poje L.: *Kako vidimo strane zemlje — Uvod u imagologiju*. Zagreb, Srednja Europa, 2009.
- Gverić Katana P.: *Hrvatska književnost u poljskim kazalištima poslije 1989. godine*. „Književna smotra” 2015, nr 178 (4), s. 71—80.
- Jarniewicz J.: *Tłumacz jako twórca kanonu*. W: *Przekład — język — kultura*. Red. R. Lewicki. Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2002.
- Kalobjera B.: *Pisci između dviju domovina*. Rijeka, Hrvatsko filološko društvo, Grafrade, 2003.
- Koch M.: „My” i „oni”, „swój” i „obcy”. *Balkany XX wieku z perspektywy kolonialnej i postkolonialnej*. „Porównania” 2009, vol. 6, s. 75—92.
- Kodrić Gagro A.: *Poljsko kazalište u Hrvatskoj od 1991. do 2014. godine*. „Književna smotra” 2015, nr 178 (4), s. 81—92.
- Kroatywni. Dramat chorwacki po 1990 roku. Wybór tekstów*. T. 1—2. Wstęp L. Rafołt. Posłowie L. Małczak. Red. K. Majdzik, L. Małczak, A. Ruttar. Współpraca redakcyjna M. Stanis. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012.
- Majdzik K.: *Literatura chorwacka i jej polscy ambasadorzy. Uwagi do bibliografii przekładów literatury chorwackiej w Polsce w latach 2007—2013*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 2, s. 43—61.
- Małczak L.: *Croatica. Literatura i kultura chorwacka w Polsce w latach 1944—1989*. Część 1 i 2. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.
- Małczak L.: *O poljskim prijevodima hrvatske književnosti u razdoblju od 1990. do 2006*. W: *Komparativna povijest hrvatske književnosti. Zbornik radova IX. Hrvatska književnost XX. stoljeća u prijevodima: emisija i recepcija*. Ur. C. Pavlović, V. Glunčić-Bužanić. Split—Zagreb, Književni krug, Odsjek za komparativnu književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2007, s. 75—98.
- Małczak L.: *Skazani na komparatystykę i przekład*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 1, s. 137—148.
- Nagie miasto. Antologia chorwackiego krótkiego opowiadania*. Wstęp i wybór K. Bagić. Opieka merytoryczna, konsultacja językowa i współpraca redakcyjna wydania polskiego L. Małczak. Konsultacja chorwackiej wersji językowej S. Skenžić. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009.
- Podboj M.: *Przekłady literatury polskiej w latach 2007—2012*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 4, cz. 2, s. 95—122.
- Postnikov B.: *Postjugoslavenska književnost*. Zagreb, Sandorf, 2012.
- Rapacka J.: *Gjalski i Poljaci ili prilog semantici umjetničkog prostora u hrvatskoj književnosti 19. st.* Dostępne w Internecie: hrcak.srce.hr/file/109845.
- Rogić Musa T.: *Osvrt na bibliografiju hrvatskih prijevoda iz poljske književnosti u 2014. godini*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2015, t. 6, cz. 2, s. 63—78.
- Škvorc B.: *Egzilna i emigrantska književnost: Dva modela diskontinuiteta u sustavu nacionalnog književnog korpusa u doba kulturalnih studija*. „Kolo” 2004, nr 2. Dostępno na: <http://www.matica.hr/kolo/296/Egzilna%20i%20emigrantska%20knji%C5%BEevnost%3A%20Dva%20modela%20diskontinuiteta%20u%20sustavu%20nacionalnog%20knji%C5%BEevnog%20korpusa%20u%20doba%20kulturalnih%20studija/>.

Walkowitz R.L.: *Born Translated. The Contemporary Novel in an Age of World Literature*. New York, Columbia University Press, 2015.

Zieliński B.: *Europa Środkowa, czyli Arkadia, Atlantyda i Jeruzalem*. W: *Narodowy i ponadnarodowy model kultury. Europa Środkowa i Półwysep Balkański*. Red. B. Zieliński. Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2002, s. 39–57.

Petra Gverić Katana

Dvadeset pet godina bilježenja prijevoda: hrvatsko i poljsko ogledalo

Sažetak

U članku se skicira slika hrvatske književnosti u ciljnoj, poljskoj kulturi, kao i *vice versa*, koje se formiraju tijekom 25-godišnjeg razdoblja. Temelji se ona uglavnom na bibliografijama i komentarima objavljenima u časopisu „Przekłady Literatur Słowiańskich”, koji već desetak godina sustavno i detaljno bilježi i opisuje prijevode slavenskih književnosti. Analiza monografskih izdanja, kad je hrvatska književnost u pitanju, pokazuje da izbor poljskih prevoditelja pada na egzilnu literaturu, koja dobrim dijelom nije bila smatrana kanonom, te djela autora s graničnih područja jezika i kultura bivše Jugoslavije, i tematski se veže uz jugonostalgiju, ratne traume i potragu za identitetom. Hrvatska književnost — i kultura — u Poljskoj često stoga nose ponajprije odrednicu „balkanskog” i „postjugoslavenskog”. S druge strane, poljska književnost u hrvatskim prijevodima uglavnom se predstavlja reprezentativnim autorima, čiji se opus smatra kanonskim i u izvornoj kulturi. Ogledanje jedne kulture u drugoj donosi širu sliku predstavljanja Drugoga i otvara problem odnosa kulturne auto- i heteropredodžbe.

Ključne riječi: egzilna književnost, recepcija, hrvatski prijevodi, poljski prijevodi, prevoditeljski izbori.

Petra Gverić Katana

Twenty five years of translation: a cultural mirror of Croatian and Polish literature

Summary

In this article, we have tried to draw an image of Croatian literature in Polish culture, as well as vice versa, in the last 25 years, based on bibliographies and articles on translations in PLS. It has been concluded that, due to translators' choices of Croatian exile literature, works perceived in the source culture as non-canon, themes related to war, Yugonostalgia and authors whose work belong to the “borderline” of a few nations, Croatian literature in Poland exists as “Balkan” literature. On the other hand, choices of Polish literature in Croatia mainly concerns classic Polish authors. Both cases draw a wider picture of national imagery — a hetero-image - in the target culture.

Key words: literature of exile, reception, Croatian translations, Polish translations, translation choices.

Przekłady

czesko-polskie i polsko-czeskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury czeskiej w Polsce w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Balabán Jan:** *Kudy šel anděl / Którędy szedł anioł.* Tłum. Olga Czernikow. Wrocław, Afera, 2015, 240 s. [proza].
2. **Binar Vladimír:** *Čiňanova pěna / Pianka od Chińczyka.* Tłum. Olga Czernikow. Wrocław, Oficyna Wydawnicza ATUT, 2015, 284 s. [proza].
3. **Boček Evžen:** *Poslední aristokratka / Ostatnia arystokratka.* Tłum. Mirosław Śmigielski. Wołów, Stara Szkoła, 2015, 254 s. [proza].
4. **Čapek Karel:** *Hovory s T.G. Masarykem / Rozmowy z Tomášem Garriguem Masarykiem.* Tłum. Andrzej Czcibor-Piotrowski, Leszek Engelking. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 592 s. [proza biograficzna].
5. **Hájíček Jiří:** *Rybí krev / Rybia krew.* Tłum. Dorota Dobrew. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 526 s. [proza].
6. **Hašek Jaroslav:** *Nim Szwejk poszedł na wojnę...* Tłum. Anna Dorota Kamińska. Warszawa, Oficyna Wydawnicza Przybylik, 2015, 161 s. [proza].
7. **Hodrová Daniela:** *Město vidím... / Miasto widzę...* Tłum. Joanna Derdowska. Bydgoszcz, Miejskie Centrum Kultury, 2015, 103 s. [proza].
8. **Hrabal Bohumil:** *Pábitelé / Pabitele.* Tłum. Helena Gruszczyńska-Dębska, Edward Madany, Jan Stachowski, Mirosław Śmigielski. Warszawa, Czuły Barbarzyńca Press, 2015, 323 s. [proza].
9. **Novák Jan:** *Zatím dobrý / Nie jest źle.* Tłum. Dorota Dobrew. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 750 s. [proza].
10. **Pick Jiří Robert:** *Spolek pro ochranu zvířat: Humoristická — pokud je to možné — novela z ghetta / Towarzystwo opieki nad zwierzętami. Humorystyczna — jeśli to możliwe — opowieść z getta.* Tłum. Zofia Tarajło-Lipowska. Katowice, Lech i Czech, 2015, 162 s. [proza].
11. **Reiner Martin:** *Lucka, Maceška a já / Lucynka, Macoszka i ja.* Tłum. Mirosław Śmigielski. Wołów, Stara Szkoła, 2015, 232 s. [proza].
12. **Sehnal Miroslav, Uhlář Břetislav:** *Hodinu v nebi. (Ne)skutečné šupy s anđelskými hňupy / Godzina w niebie.* Tłum. Jan Stachowski [proza], Krzysztof Lisowski [poezja]. Wrocław, Afera, 2015, 178 s. [proza, poezja].

13. **Skácel Jan:** *Zakázaný člověk / Zakazany człowiek: III wierszy.* Tłum. Michał Tabaczyński. Bydgoszcz, Miejskie Centrum Kultury, 2015, 119 s. [poezja].
14. **Soukupová Petra:** *Bertík a čmuchadlo / Bercik i niuniuch.* Tłum. Julia Różewicz. Wrocław, Afera, 2015, 144 s. [bajka].
15. **Svěrák Zdeněk:** *Dvoji vidění / Podwójne widzenie.* Tłum. Dorota Dobrew, Jan Węglowski. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 372 s. [proza].
16. **Šabach Petr:** *Hovno hoří / Gówno się pali.* Tłum. Julia Różewicz. Wyd. II. Wrocław, Afera, 2015, 164 s. [proza].
17. **Šabach Petr:** *Opilé banany / Pijane banany.* Tłum. Julia Różewicz. Wrocław, Afera, 2015, 228 s. [proza].
18. **Urban Miloš:** *Lord Mord / Lord Mord.* Tłum. Katarzyna Kępka-Falska. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 467 s. [proza].
19. **Vaculík Ludvík:** *Sekyra / Siekiera.* Tłum. Mirosław Śmigielski. Wołów, Stara Szkoła, 2015, 290 s. [proza].
20. **Viewegh Michal:** *Biomanzelka / Ekożona.* Tłum. Mirosław Śmigielski. Wołów, Stara Szkoła, 2015, 290 s. [proza].
21. **Viewegh Michal:** *Krátké pohádky pro unavené rodiče / Krótkie bajki dla zmęczonych rodziców.* Tłum. Andrzej Babuchowski. Warszawa, Czuły Barbarzyńca Press, 2015, 70 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Inter” 2015, nr 2 (6).

Štengl Petr

[z tomu *Co říkal Zouplna / Co mówił Zouplna*]

Czułem winę również za to*.

Miałem dwa kwadraty*.

Miki był najsilniejszy*.

Pani doktor ogłosiła konkurs literacki*.

W poczekalni jest kilka osób*.

W przyszłym życiu*. Tłum. Anna Zajacová, s. 61–64 [poezja].

Zajac Ondřej

[z tomu *Pohádky o zvířátkách a o prasátkách zvláště / Bajki o zwierzątkach*]

O kurce niosce*.

O kurczątku*.

O wielorybie, któremu sprzykrzyło się życie*.

O zajączku, który lubił biegać*. Tłum. Anna Zajacová, s. 65–69 [poezja].

2. „Topos” 2015, nr 1 (140).

Doležal Miloš

Ďáblice / Cmentarz w Ďablicach.

Když jsem přestala dýchat / Kiedy przestałam oddychać.

Major / Major.

Ostrov Pag I / Wyspa Pag I.

Ostrov Pag II / Wyspa Pag II.

Plojhar ve výročí VŘSR 1981 / Plojhar w rocznicę Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej 1981.

Zvoník / Dzwonnik. Tłum. Andrzej Babuchowski, s. 44—61 [poezja].

3. „Twórczość” 2015, nr 4.

Čumba Ladislav

Wittgensteinova kniha faktu / Wiadomo, że: Wittgensteina księga faktów. Tłum. Franciszek Nastulczyk, s. 102—106 [proza].

Opracował *Jakob Altmann*

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Czechach w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Bator Joanna:** *Piaskowa Góra / Pískový vrch*. Přel. Iveta Mikešová. Praha, Paseka, 2015, 350 s. [proza].
2. **Bonowicz Wojciech:** *Wiersze ludowe / Echa. Lidové básně. Ozvěny*. Přel. Jiří Červenka. Praha, Triáda, 2015, 76 s. [poezja].
3. **Brandstaetter Roman:** *Jezus z Nazaretu / Ježíš z Nazareta*. T. 1. Přel. Terezie Eisnerová. Praha, Práh, 2015, 696 s. [proza].
4. **Brandstaetter Roman:** *Jezus z Nazaretu / Ježíš z Nazareta*. T. 2. Přel. Terezie Eisnerová. Praha, Práh, 2015, 632 s. [proza].
5. **Dąbrowski Tadeusz:** *Czarny kwadrat / Černý čtverec*. Přel. Jiří Červenka. Brno, Větrné mlýny, 2015, 60 s. [poezja].
6. **Dehnel Jacek:** *Lala / Lala*. Přel. W.A.W. Poland. Brno, Větrné mlýny, 2015, 420 s. [proza].
7. **Klimko-Dobrzaniecki Hubert:** *Samotność / Samota*. Přel. Lucie Zakopálová. Brno, Větrné mlýny, 2015, 136 s. [proza].
8. **Janke Igor:** *Twierdza. Solidarność walcząca — podziemna armia / Tvrz. Bojující Solidarita — podzemní armáda*. Přel. Petruška Šustrová. Polanka nad Odrou, Občanské sdružení PANT, 2015, 298 s. [proza].
9. **Łoziński Mikołaj:** *Książka / Kniha*. Přel. Lenka Daňhelová. Praha, Havran, 2015, 144 s. [proza].
10. **Macierzyński Piotr:** *Antologia wierszy ss-mańskich / Antologie esesáckých básní*. Přel. Ondřej Zajac. Praha, Petr Štengl, 2015, 72 s. [poezja].
11. **Mortka Marcin:** *Podróże Tappiego po Szumiących Morzach / Tappiho putování po Šumících mořích*. Přel. Barbora Gregorová. Brno, Host, 2015, 192 s. [proza].
12. **Mortka Marcin:** *Przygody Tappiego z Szepczącego Lasu / Příhody Tappiho ze Šeptajícího lesa*. Přel. Barbora Gregorová. Brno, Host, 2015, 188 s. [proza].
13. **Mortka Marcin:** *Tappi i pierwszy śnieg / Tappi a první sníh*. Přel. Barbora Gregorová. Brno, Host, 2015, 52 s. [proza].

14. **Miloszewski Zygmunt:** *Bezcenny / Nezaplattitelný*. Přel. Tereza Pogodová. Brno, Host, 2015, 480 s. [proza].
15. **Modzelewski Karol:** *Wyznania poobijanego ježdźca. Zaježdźimy kobyłę historii / Zaženem dějiny klisny!* Přel. Petruška Šustrová. Polanka nad Odrou, Občanské sdružení PANT, 2015, 369 s. [proza].
16. **Pilipiuk Andrzej:** *Droga do Nidaros / Cesta do Nidarosu*. Přel. Robert Pilch. Plzeň, Laser-Books, 2015, 304 s. [proza].
17. **Rejmer Małgorzata:** *Bukareszt. Kurz i krew / Bukurešť. Prach a krev*. Přel. Jarmila Horáková. Praha, Dokořán, 2015, 216 s. [proza].
18. **Rojek Paweł:** *Przekleństwo imperium. Źródła rosyjskiego zachowania / Rusko: prokletí imperia. Zdroje ruského politického chování*. Přel. Josef Mlejnek. Brno, Centrum pro studium demokracie, 2015, 156 s. [proza].
19. **Sapkowski Andrzej:** *Krew Elfów / Krev elfů*. Přel. Stanislav Komárek. Čte Martin Finger. Praha, Tympanum, 2015, 11 h 48 min. [audiobook, proza].
20. **Solarz Ewa:** *D.E.S.I.G.N. / D.E.S.I.G.N.* Přel. Ondřej Blabolil. Praha, Jana Kostelecká, 2015, 167 s. [proza].
21. **Smoleński Paweł:** *Iraq. Piekło w raju / Irák. Peklo v ráji*. Přel. Lucie Zako-palová, Michaela Benešová. Praha, Dokořán, 2015, 312 s. [proza].
22. **Zagajewski Adam:** *Niewidzialne rzeczy / Neviditelné věci*. Přel. Michael Alexa. Ostrava, Protimluv, 2015, 128 s. [poezja].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Listy” 2015, č. 1.
Kubiak Jacek
Zesměšnění jako čest / Ošmieszanie jako zaszczyt. Přel. Patrik Eichler, s. 52—54 [proza].
Smoleński Paweł
Szcze ne vmierla i nie umrze. Rozmowa z Jurijem Andruchowyczem / Paweł Smoleński hovoří s Jurijem Andruchovyčem. Šče ne vmierla — a neumře.
Z polského originálu vybrala a přeložila Michala Benešová, s. 63—69 [proza].
2. „Listy” 2015, č. 2.
Rokita Zbigniew
Banderowcy wykopali Morze Czarne / Banderovci vykopali Černé moře. Přel. Patrik Eichler, s. 54—56 [proza].
3. „Listy” 2015, č. 3.
Szulecki Kacper
Zwycięstwo gniewu / Vítězství hněvu. Přel. Patrik Eichler, s. 49—50 [proza].
4. „Plav” 2015, č. 8.
Szczerek Ziemowit

Karel Gott mit uns, czyli jak wpaść w dziurę między dwoma Cieszynami i nie móc z niej wyleźć / Ježíš a Gott. Přel. Michala Benešová, s. 12 [proza].

Opracował *Jakob Altmann*

Komentarz do bibliografii przekładów literatury czeskiej w Polsce i literatury polskiej w Czechach w 2015 roku

A commentary on the bibliography of translations of Czech literature in Poland and Polish literature in the Czech Republic in 2015

Izabela Mroczek

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, iza.mroczek@us.edu.pl

Data zgłoszenia: 6.05.2016 r. — Data recenzji i akceptacji: 16.05.2016 r.

Abstract: Annotation to bibliography of literary translations of Czech literature in Poland and Polish literature in Czech Republic in 2015 is a summation of events on Polish and Czech publishing market, connected with publishing of literary translations of Czech literature in Poland and Polish literature in Czech Republic in 2015. In the framework of annotation were presented the most important literary translations in this language pair, pointed leading publishers and active translators. Evaluative review is linked to compact outline of developing of Polish and Czech publishers, that handle with presentation of Polish literature in Czech Republic and Czech literature in Poland.

Key words: translations of Czech literature in Poland, translations of Polish literature in the Czech Republic, translators of Czech literature in Poland, translators of Polish literature in the Czech Republic.

Bibliografia przekładów literatury czeskiej w Polsce i literatury polskiej w Czechach w 2015 roku jest kontynuacją poprzednich opracowań, ujmujących w regularnych prezentacjach obecność polskiej literatury w krajach zachodniej i południowej Słowiańszczyzny oraz literatur tychże narodów w Polsce. Komentarz tutaj bibliografia została przygotowana w katowickim ośrodku, jej sporządzenia podjął się doktorant w Zakładzie Teorii Literatury i Translacji — mgr Jakob Altmann.

Z wykonanego przez Jakoba Altmanna zestawienia wynika kilka ciekawych faktów. Należy przede wszystkim zauważyć, że rok 2015 potwierdził utrzymanie trendów z lat poprzednich — zarówno w zakresie danych statystycznych, jak i umocnienia się ośrodków promujących literaturę czeską w Polsce i literaturę polską w Czechach. Satysfakcjonujące jest przede wszystkim zniesienie wyraźnej dysproporcji w prezentacji obu literatur po dwóch stronach tej samej granicy, która charakteryzowała poprzednie dekady. Warto bowiem przypomnieć, że o ile literatura czeska, ciesząca się (podobnie jak czeski film) niesłabnącym zainteresowaniem Polaków — także niebohemiów — regularnie reprezentowana była liczbą co najmniej kilkunastu książek przekładowych i kilkudziesięciu prezentacji czasopiśmienniczych (również w czołowych polskich czasopismach literackich, publikujących przekłady literatur obcych, m.in. w „Literaturze na Świecie” i „Twórczości”) w skali roku, o tyle zainteresowanie literaturą polską w Czechach wykazywało znacznie gorsze statystyki — można mówić raczej o kilku, nie kilkunastu, książkach przekładowych rokrocznie i kilkunastu, nie kilkudziesięciu, prezentacjach czasopiśmienniczych (począwszy od roku 1989, który objęła sporządzana pełna bibliografia przygotowywana na śląskiej slawistyce), z wpływem czasu zamieszczanych częściej w czasopismach internetowych i na literackich portalach internetowych niż w czasopismach literackich ogólnokrajowych.

Ze sporządzonej bibliografii za rok 2015 wynika, że wykonano 17 tłumaczeń książkowych literatury czeskiej na język polski i 21 tłumaczeń książkowych literatury polskiej na język czeski. Jeżeli chodzi o tłumaczenia publikowane w czasopismach — zaprezentowano utwory 4 autorów czeskich w tłumaczeniu na język polski oraz utwory 5 autorów polskich w tłumaczeniu na język czeski. Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że literatura czeska nigdy nie miała w Polsce statusu literatury najliczniej wydawanej (a jest nią już od wielu lat literatura anglojęzyczna, literatura czeska plasuje się na odległych miejscach), przywołana statystyka powinna raczej cieszyć, niż niepokoić.

Podobnie jak w poprzednich latach, możemy mówić o aktywności kilku wydawnictw, zajmujących się popularyzowaniem literatury polskiej w Czechach i literatury czeskiej w Polsce. Po polskiej stronie granicy należy wskazać trzy wrocławskie wydawnictwa: Książkowe Klimaty, Wydawnictwo Afera, Oficynę Wydawniczą ATUT oraz niedawno założone (2014) Wydawnictwo Stara Szkoła. Pierwsza z wymienionych oficyn, działająca dotąd najprężniej i wydająca oprócz tłumaczeń literatury czeskiej także tłumaczenia literatury słowackiej, greckiej, rumuńskiej, bułgarskiej, węgierskiej czy tureckiej, skoncentrowała swoją uwagę na prezentacji literatury współczesnej. W 2015 roku nakładem Książkowych Klimatów ukazały się tłumaczenia książek czeskich utytułowanych autorów: Jiřego Hajčeka, Jana Nováka czy Miloša Urbana. Przypomnijmy jedynie, że w poprzednich latach właśnie to wydawnictwo prezentowało polskiemu czytelnikowi twórczość Jaroslava Rudiša — jednego z najciekawszych współczesnych czeskich prozaików, czy Jana Balabána — niezwykłego już ostrawskiego autora, którego

twórczość została doceniona dopiero po śmierci pisarza w 2010 roku licznymi nagrodami czytelnictwymi (m.in. Książka Roku za prozę *Zepfej se táty*, wydana przez Książkowe Klimaty w polskim tłumaczeniu w 2013 roku, czy Książka Dekady za powieść *Možná, že odcházíme*, prezentowaną polskiemu czytelnikowi przez Wydawnictwo Afera w 2011 roku). Z wydawnictwem współpracują tłumaczki literatury czeskiej: Dorota Dobrew i Katarzyna Kępka-Falska. W tym roku do zespołu dołączył również niezwykle ceniony tłumacz i badacz literatury czeskiej — Leszek Engelking, publikując w 2016 roku w Książkowych Klimatach tłumaczenie jednej z najambitniejszych powieści czeskich ostatnich lat — *Podrůž na południe (Cesta na jih)* autorstwa Michala Ajvaza. Leszek Engelking współpracował również przy tłumaczeniu innej książki, którą wydało w 2015 roku to wydawnictwo: wraz z Andrzejem Czciborem-Piotrowskim opublikował tłumaczenie *Rozmůw z T.G. Masarykiem* autorstwa Karla Čapka. Przypomnijmy, że polski przekład tej niezwykle ciekawej prozy biograficznej wykonał również, zaledwie rok wcześniej, Piotr Godlewski (Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego). Jest to nie lada gratka dla badaczy przekładu, mogących obserwować powstawanie współczesnej serii przekładowej. Wspomniana książka, pisana przez Karla Čapka na przełomie lat 20. i 30. XX wieku, zdecydowanie odbiega od deklarowanych przez Książkowe Klimaty kryteriów doboru prezentowanej literatury (przypomnijmy, że w centrum uwagi wydawnictwa znajdują się utwory współczesne). Podobnym zaskoczeniem jest publikacja przez tę oficynę zbioru opowiadań autora starszego pokolenia Zdeňka Svěráka pt. *Podwůjne widzenie* — na rodzimym rynku czytelnictwem zaliczanego do literatury mniej ambitnej, choć odnoszącego sukces czytelnictw.

Drugie z wymienionych wydawnictw — Wydawnictwo Afera, założone i prowadzone przez bohemistkę Julię Różewicz, prezentowało dotychczas polskiemu czytelnikowi czeską literaturę współczesną: literaturę popularną (książki Petra Šabacha czy cykl o Niedoparkach Pavla Šruta i Galiny Miklínovej) i nagradzane książki młodych czeskich pisarek (Petry Hůlovej, Kateřiny Tučkovéj czy Petry Soukupovej). W 2015 roku oficyna tę dwubiegunowość kontynuowała, wydając książki z różnych kręgów literatury: z jednej strony były to kolejne tłumaczenia utworów Petra Šabacha (i kolejne wydania wcześniej już przez to wydawnictwo publikowanych jego książek) czy prezentacja najnowszego tomu z cyklu o „Godzinach w...”, współautorstwa Miroslava Sehnala i Břetislava Uhlřa (*Godzina w niebie*). Z drugiej strony wydawnictwo opublikowało kolejną książkę Jana Balabána (*Ktůrědy szedł anioł*) i Petry Soukupovej (książkę adresowaną do młodszych czytelników pt. *Bercik i niuniuch*, którą autorka wzbudziła na swoim rodzimym rynku czytelnictwem olbrzymie zaskoczenie).

Oficyna Wydawnicza ATUT, po większej aktywności w poprzednich latach, kiedy to polskiemu czytelnikowi zaprezentowała utwory z wysokiej półki czytelnictw (autorstwa m.in. Oty Filipa, Jiřiego Kolřa, Vratislava Effenbergera, Radki Denemarkovej, Pavla Brycza, Violi Fischerovej, Sylvy Fischerovej, Přemysla Ruta

czy Jiříego Kratochvila: warto przypomnieć, że właśnie w tym wydawnictwie pojawiły się tak rzadko goszczące u polskich wydawców antologie: czeskiej poezji współczesnej — tu *Gdyby wiersze miały drzwi*, oraz współczesnego dramatu czeskiego — tu *Opowieści o zwyczajnym szaleństwie*), w 2015 roku zaproponowała tylko jedną książkę w swojej serii Literatura Czeska — prozę Vladimíra Binara pt. *Pianka od Chińczyka* w tłumaczeniu współpracującej z oficyną tłumaczką — Olgi Czernikow.

W 2014 roku pojawiło się na rynku kolejne małe polskie wydawnictwo — Stara Szkoła — założone w Wołowie przez absolwenta bohemistyki — Mirosława Śmigielskiego. Deklaruje on jako swój priorytet propagowanie czeskich pisarzy. Dotychczas wydawnictwo zaprezentowało sześć książek w tłumaczeniu Mirosława Śmigielskiego, których wyboru dokonano na podstawie klucza sukcesu danej pozycji na czeskim rynku wydawniczym. Znajdziemy wśród nich z jednej strony dwuczęściowy popularny cykl Evžena Bočka o arystokratce (*Ostatnia arystokratka* i *Arystokratka w Europie*), nominowaną do wielu nagród literackich powieść brneńskiego pisarza i wydawcy Martina Reinera *Lucynka, Macoszka i ja* oraz nieco starszą książkę bestsellerowego pisarza Michala Viewegha pt. *Ekozona* (nieprzypadkowo wszyscy wymienieni autorzy powiązani są z brneńskim wydawnictwem Martina Reinera — Druhé město). Z drugiej zaś — dwie książki nieco już zapomniane w samych Czechach: kultowa *Siekiera* Ludvíka Vaculíka (oryginał wydany w 1966 roku) i sygnalizowana w planie wydawniczym na 2016 rok *Jedenastka Kłapząba* Eduarda Bassa (oryginał wydany w 1922 roku).

Na uwagę zasługują jeszcze dwa tłumaczenia, które ukazały się w 2015 roku: humorystyczne opowiadania Jiříego Roberta Picka w przekładzie Zofii Tarajło-Lipowskiej (oryginał wydany w 1969 roku, tłumaczenie — w 2015 roku, mikro-wydawnictwo Lech i Czech) oraz kronikarski *Dyskretny urok Śląska* Evy Tvrdej w tłumaczeniu Karoliny Pospizil (wydany w opolskim wydawnictwie Silesia Progress, prezentującym twórczość literacką i naukową związaną ze Śląskiem).

W porównaniu z prezentacją tłumaczeń książkowych, znacznie skromniej wypada zestawienie przekładów publikowanych w czasopismach. Również w tym zakresie możemy mówić o utrzymującym się trendzie: literatury małych narodów coraz rzadziej pojawiają się na łamach renomowanych czasopism literackich (poświęcane są im od czasu do czasu numery tematyczne), a ich propagowanie zostaje przesunięte na strony nieregularnie wydawanych lub aktualizowanych czasopism oraz portali internetowych lub prywatnych blogów internetowych. W 2015 roku literatura czeska (przede wszystkim poezja) w polskich przekładach została zaprezentowana w trzech czasopismach: „Inter”, „Topos” i „Twórczość”. W czasopiśmie „Inter” opublikowano wiersze Petra Štengla i Ondřeja Zajaca w tłumaczeniu Anny Zajacovej. Pierwszy z wymienionych autorów związany jest z czeskimi czasopismami literackimi: „Psí vino” i „Dobrá adresa”, prezentującymi dość regularnie także polską poezję. Jest również założycielem wydawnictwa literackiego pod swoim nazwiskiem (Nakladatelství Petr Štengl), które wydało

w 2015 roku m.in. tłumaczenie zbioru poezji Piotra Macierzyńskiego *Antologia wierszy ss-mańskich*. Drugi z wymienionych autorów, Ondřej Zajac, współpracujący z Petrem Štenglem i publikujący swoją twórczość poetycką w jego wydawnictwie, jest tłumaczem poezji m.in. Piotra Macierzyńskiego (publikowanej głównie w czasopiśmie „Psí víno”, „Dobrá adresa”, „A2” czy na portalu Iliteratura.cz). W czasopiśmie „Inter” zostały zaprezentowane utwory z jego ostatniego tomiku *Pohádky o zvířátkách a o prasátkách zvláště* (czeskie wydanie w 2014 roku).

W czasopiśmie „Topos” opublikowano wiersze Miloša Doležala w tłumaczeniu Andrzeja Babuchowskiego. Warto przypomnieć, że Doležal jest jednym z najważniejszych współczesnych czeskich poetów, nagradzany wielokrotnie czeskimi nagrodami literackimi (m.in. Książka Roku Lidových novin czy Najpiękniejsza Czeska Książka). W Polsce jest kojarzony raczej z prozą, po tym jak przekład jego książki *Obec (Gmina*, w tłumaczeniu Jerzego Kędzierskiego), wydanej przez wydawnictwo Czarne w 2004 roku, osiągnął olbrzymi sukces wydawniczy.

Ostatnim z prezentowanych czeskich autorów jest Ladislav Čumba, związany z kulturalno-literackim stowarzyszeniem Skutečnost, wydającym m.in. czasopismo „Vernisáž”. W 2014 roku autor opublikował książkę poświęconą życiu Ludwika Wittgensteina pt. *Wittgensteinova kniha faktu*, której fragment w tłumaczeniu Franciszka Nastulczyka zamieściło czasopismo „Twórczość”. Warto podkreślić, że książka Čumby wywołała wiele pozytywnych reakcji ze strony czeskiej krytyki literackiej. Jest także dowodem na zmieniające się warunki rynku wydawniczego — autor opublikował tę książkę własnym nakładem i zamieścił ją w wolnym dostępie w Internecie.

W 2015 roku polska literatura w Czechach reprezentowana była przede wszystkim przez przekłady twórczości autorów w Polsce uznanych i nagradzanych. Znaleźli się wśród nich Joanna Bator, Roman Brandstaetter, Jacek Dehnel, Mikołaj Łoziński, Zygmunt Miłoszewski, Andrzej Pilipiuk, Andrzej Sapkowski czy Ewa Solarz. Co ciekawe, w 2015 roku pojawił się również czeski przekład cyklu dla dzieci o Tappim Marcina Mortki (łącznie trzy książki w świetnym tłumaczeniu Barbory Gregorovej i pięknym wydaniu największego czeskiego wydawnictwa — Host), co jest zdecydowanie zaskoczeniem, ponieważ właśnie ten krąg literatury wydaje się najbardziej odporny na akceptację literatury obcej, zwłaszcza nieanglojęzycznej. Należy również podkreślić, co stało się już wyraźnym trendem, że oprócz beletrystyki pojawiły się na czeskim rynku również przekłady polskiej eseistyki (*Wyznania poobijanego jeźdźca. Zajeżdźmy kobyłę historii* Karola Modzelewskiego), reportażu (*Iraq. Piekło w raj* Pawła Smoleńskiego oraz *Bukareszt. Kurz i krew* Małgorzaty Rejmer) oraz krytyki politycznej (*Przekleństwo imperium. Źródła rosyjskiego zachowania* Pawła Rojka).

W czeskich tłumaczeniach literatury polskiej nie zabrakło również poezji. Reprezentują ją antologia twórczości Adama Zagajewskiego w przekładzie Michała Alexy (wydawnictwo Protimluy) oraz zbiór Tadeusza Dąbrowskiego *Czarne kwadrat*, który przetłumaczył Jiří Červenka (brneńskie wydawnictwo Větrné

mlýny). Jiří Červenka przetłumaczył także wybór poezji Wojciecha Bonowicza pt. *Wiersze ludowe*, który został wydany w 2015 roku przez praskie wydawnictwo Triáda. Czwartym poetą polskim zaprezentowanym w tłumaczeniu na język czeski jest wspomniany już Piotr Macierzyński, którego tomik *Antologia wierszy ss-mańskich*, przełożony przez Ondřeja Zajaca, został wydany w niewielkim wydawnictwie Petra Štengla. Przypomnijmy, że i tłumacz, i wydawca zostali zaprezentowani polskiemu czytelnikowi w przekładach wykonanych przez Annę Zajacową, a drukowanych na łamach czasopisma „Inter”.

Literatura polska w Czechach wydawana była w 2015 roku przez kilka oficyn, które zajmują się publikacją czeskich przekładów literatury polskiej od wielu lat. Są wśród nich zarówno wydawnictwa wiodące (np. brneński Host czy praskie: Paseka i Dokořán), jak i mniejsze, skoncentrowane bądź na literaturze popularnej (Tympanum, Laser-Books), bądź na literaturze ambitnej, wysokoartystycznej (Větrné mlýny, Triáda, Havran). Również tłumacze, którzy w 2015 roku podjęli się przekładu literatury polskiej na język czeski, zajmują się tą działalnością od wielu lat, są tłumaczami uznanymi i rozpoznawalnymi. Znajdziemy wśród nich Barborę Gregorovą, Ivetę Mikeškovą, Lucię Zakopalovą, Lenkę Daňhelovą, Josefa Mlejnika, Michalę Benešová i Jiříego Červenkę. Dzięki ich staraniom i wieloletniemu doświadczeniu czeskie przekłady literatury polskiej charakteryzują się bardzo wysokim poziomem i dużą starannością.

Podobnie jak w przypadku literatury czeskiej prezentowanej w polskich czasopismach, także obecność polskiej twórczości w czeskich czasopismach zaznaczona jest tekstami zaledwie kilku autorów. Co ciekawe, nie należą one do beletrystyki, lecz eseistyki i publicystyki politycznej, a zaprezentowane zostały na łamach dwóch czasopism: „Listy” i „Plav”. W pierwszym z tych pism zamieszczono wypowiedzi polskich socjologów i kulturoznawców, odnoszące się do współczesnych wydarzeń polityczno-społeczno-kulturalnych (Jacka Kubiaka, Zbigniewa Rokity, Pawła Smoleńskiego i Kacpra Szuleckiego) w tłumaczeniu redaktora „Listów” — Patrika Eichlera. Natomiast w miesięczniku literackim „Plav”, w numerze poświęconym fascynacji globalnością w czeskim, ukraińskim, polskim i słowackim kontekście, znalazł się przekład (wykonany przez Michalą Benešová) eseju polskiego dziennikarza — Ziemowita Szczerka — opowiadającego o dwóch Cieszynach: polskim i czeskim oraz napięciach między nimi.

Przy okazji prezentacji przekładów polskich w Czechach i czeskich w Polsce nie można nie wspomnieć o jednym ciekawym wydarzeniu. W 2015 roku został zakończony polsko-czeski projekt wrocławskiej Fundacji Kukatko, w ramach którego powstała m.in. książka *Polska: z czym to się je? / Jak chutná Polsko?*. Projekt uzyskał finansowanie w ramach konkursu „Forum Polsko-Czeskie na rzecz zbliżania społeczeństw, pogłębionej współpracy i dobrego sąsiedztwa 2015”, a jego celem było przybliżenie Czechom polskiej kultury kulinarnej za pomocą krótkich opowiadań przygotowanych przez znane osobowości czeskiej literatury i kultury. O swoich doświadczeniach z polską kuchnią napisali do

książki m.in. dramatopisarz i reżyser filmowy Petr Zelenka, pisarze (Martin Reiner, Radka Denemarková, Jan Němec, Kateřina Tučková, Jaroslav Rudiš, Karol Sidon, Magdaléna Platzová), poeci (Igor Malijeovsky, Petr Hruška, Marek Šindelka) i tłumacze (Lucie Zakopalová, Ivan Binar, Petr Janyška). Opowiadania zostały przetłumaczone na język polski (m.in. przez Annę Wanik, Tomasza Grabińskiego, Franciszka Nastulczyka, Katarzynę Dudzic-Grabińską i Karolinę Błażejczak) i stanowią niezwykle ciekawy pomysł przełamywania stereotypów i niechęci Czechów do polskiej kultury. Pomysłodawczyniom — Annie Wanik i Lucii Zakopalovej — udało się namówić czeskich autorów i tłumaczy nie tylko do opisanie ich wspomnień z Polski, lecz także do wspólnego gotowania polskich potraw, co uwieczniły w serii krótkich filmików zamieszczonych na kanale Fundacji Kukatko na Youtube.com.

Na zakończenie pozwolę sobie jeszcze na dwie uwagi. Po pierwsze, tłumacze literatury polskiej w Czechach i literatury czeskiej w Polsce starają się zaprezentować czytelnikom w swoim kraju nowości wydawnicze, reagując na publikacje z minimalnym spóźnieniem (wynikającym *de facto* z procesu przekładu). Świadczy to o profesjonalizacji środowiska tłumaczy literackich oraz ich dobrej obserwacji i orientacji w bieżących wydarzeniach kulturalnych i literackich. Kwestię, czy wykonane przez nich tłumaczenia mają wysokie walory przekładowe, należy pozostawić do rozstrzygnięcia krytykom przekładu. Po drugie, w kontakcie literatury polskiej i literatury czeskiej dochodzi do wzajemnej prezentacji myśli społecznej i politycznej. Przekłady nie dotyczą już wyłącznie (lub w przeważającej części) beletrystyki, lecz poddawane są im także eseistyka, komentarz i krytyka polityczna oraz reportaż. W 2015 roku tendencja ta zauważalna była przede wszystkim w tłumaczeniach na język czeski, ale przypomnijmy, że to właśnie Czesi skarżyli się w ubiegłych latach na nieobecność polskiej eseistyki i reportaży w tłumaczeniach na ich język. Wydaje się, że i tłumacze, i wydawnictwa wyciągnęli wnioski. Rok 2015 przyniósł — chyba po raz pierwszy od 1989 roku — wyrównaną (jeśli chodzi o liczbę wydanych tłumaczeń) prezentację literatury i publicystyki w przekładach po obu stronach granicy. Należy mieć nadzieję, że trend ten będzie się utrzymywał także w kolejnych latach.

Izabela Mroczek

Komentáře k bibliografie překladů české literatury v Polsku a polské literatury v České republice v 2015 roce

Resumé

Komentáře do bibliografie překladů české literatury v Polsku a polské literatury v České republice v 2015 roce je rekapitulaci událostí na polském a českém vydavatelském trhu, spo-

jených s publikací překladů české literatury v Polsku a polské literatury v České republice v roce 2015. V této souvislosti se prezentovaly nejdůležitější překladové publikace v tomto jazykovém páru, uvedla se významná nakladatelství a aktivní překladatele. Kritický přehled je doprovázen stručným nastíněním vývoje polských a českých nakladatelů, zabývajících se prezentací polské literatury v České republice a české literatury v Polsku.

Klíčová slova: překlady české literatury v Polsku, překlady polské literatury v České republice, překladatelé české literatury v Polsku, překladatelé polské literatury v České republice.

Izabela Mroczek

A commentary on the bibliography of translations of Czech literature in Poland and Polish literature in the Czech Republic in 2015

Summary

Annotations to the bibliography of literary translations of Czech literature in Poland and Polish literature in the Czech Republic in 2015 is a summation of events in both the Polish and Czech publishing markets, connected with the publishing of literary translations of Czech literature in Poland and Polish literature in the Czech Republic in 2015. Within the framework of annotation, the most important literary translations in this language pair were presented, pointing to the leading publishers and active translators. An evaluative review is linked to a compact outline of the development of Polish and Czech publishers that handle Polish literature in the Czech Republic and Czech literature in Poland.

Key words: translations of Czech literature in Poland, translations of Polish literature in the Czech Republic, translators of Czech literature in Poland, translators of Polish literature in the Czech Republic.

Przekłady

macedońsko-polskie
i polsko-macedońskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury macedońskiej w Polsce w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Lafazanovski Ermis**: *Hrapeško / Hrapeszko*. Tłum. Aneta Sapeta. Kraków, Wydawnictwo Toczka, 2015, 176 s. [proza].
2. **Prlja Branko**: *Čador bez raka da go drži / Jak trzymać parasol bez ręki*. Tłum. Zofia Dembowska. Kraków, Wydawnictwo Toczka, 2015, 112 s. [proza].

Opracowała *Magdalena Błaszak*

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Macedonii w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Gombrowicz Witold:** *Ferdydurke / Ferdidurke*. Tłum. Filip Dimevski. Skopje, Begemot, 2015, 336 s. [proza].
2. **Miłoszewski Zygmunt:** *Ziarno prawdy / Troška vistina*. Tłum. Lidija Tanuševska. Skopje, Begemot, 2015, 415 s. [proza].
3. **Schulz Bruno:** *Proza / Mitizacija na realnosta*. Tłum. Lidija Tanuševska, Skopje, Begemot, 2015, 147 s. [proza].

Opracowała *Magdalena Błaszak*

Przekłady literatury macedońskiej na język polski i polskiej na język macedoński za 2015 rok

Polish-Macedonian and Macedonian-Polish literary translations in 2015

Zofia Dembowska

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, zofia.dembowska@gmail.com

Data zgłoszenia: 28.04.2016 r. — Data recenzji i akceptacji: 16.05.2016 r.

Abstract: The purpose of this article is to comment on Polish-Macedonian and Macedonian-Polish translations published in 2015. The main aim was the synthesis of the literature translated (5 works overall) and to reflect upon what types of challenges the translator faced and how successful the result of the work was. The second objective was an evaluation on what the pattern of the choices was and to analyse the purposes of choosing these particular positions from the vast literature resources of both countries. The main conclusion is that even though the literatures examined are not popular, new translations are regularly published and the choice is either literature that is modern and popular, or classical.

Key words: Polish-Macedonian translations, Macedonian-Polish translations, translation commentary, Polish literature, Macedonian literature.

Tematem niniejszego komentarza są przekłady literatury macedońskiej na język polski oraz literatury polskiej na język macedoński za rok 2015. Macedonia i Polska, jako kraje położone na dwóch odrębnych krańcach Słowiańszczyzny, charakteryzują się umiarkowanym stopniem wzajemnych interakcji, co dotyczy również przekładów literatur, niezmiennie jednak niemal co roku na rynku ukazuje się kilka nowych tłumaczeń. Przekład we współczesnym świecie zyskał status praktycznego wymiaru komunikacji międzykulturowej¹, lecz ze względu na duże oddalenie w sensie fizycznym (oraz do pewnego stopnia kulturowym)

---

¹ P. Bukowski, M. Heydel: *Współczesne teorie przekładu. Antologia*. Kraków 2009, s. 37.

wzajemna znajomość kultur obu krajów, a raczej jej niedostatek, sytuuje literaturę macedońską poza kręgiem oczywistych zainteresowań Polaków i odwrotnie. Jak twierdzi Lech Miodyński², w interakcji polsko-macedońskiej praktycznie brak punktów styecznych — poza luźnym związkiem językowym i trwającymi od lat 50. XX wieku konsekwencjami przesiedleń słowiańskiej ludności egejskiej po wojnie domowej w Grecji, powiązanych już później pośrednio z kontaktami naukowymi i kulturalnymi. Jednakże znawcy i pasjonaci zajmujący się tematyką tłumaczenia z niniejszych języków regularnie dokonują nowych przekładów, przewyciężając trudności natury wydawniczej, edytorskiej i ekonomicznej.

W roku 2015 na język polski zostały przetłumaczone dwie macedońskie pozycje książkowe, co jest wynikiem zadowalającym, zważywszy na dość niewielki potencjał wydawniczy kraju, w którym powstał tekst oryginału. Obie książki reprezentują literaturę współczesną, która w Macedonii charakteryzuje się w znacznej mierze wysoką jakością i głębią przekazu, a autorzy poruszają tematy skłaniające do refleksji, społecznie ważne.

Pierwszą z nich jest wydana w oryginale w 2006 roku powieść pt. *Hrapieszko* (oryg. *Храпешко*, wydawnictwo Marop), autorstwa Ermisa Lafazanovskiego³. Macedoński autor urodził się w 1961 roku w miejscowości Kluż-Napoka w Rumunii. Obecnie jest pracownikiem Instytutu Folkloru im. Marko Cepenkova na Uniwersytecie Świętych Cyryla i Metodego w Skopje, a także członkiem Macedońskiego Stowarzyszenia Pisarzy oraz PEN Centre. Ma na swoim koncie 12 dzieł wydanych w latach 1992—2012. Jest uznanym pisarzem, zapraszany do udziału w wielu konkursach krajowych i zagranicznych⁴. Istotną rolę w wydaniu wspomnianej pozycji odegrało macedońskie Ministerstwo Kultury, które co roku ogłasza konkurs na finansowanie przekładów literatury macedońskiej na różne języki świata. W ramach tego konkursu sfinansowano przekład powieści Lafazanovskiego.

Powieść *Hrapieszko* nominowana była w 2006 roku do Nagrody Racina (Рациново Признание)⁵ oraz do międzynarodowej nagrody literackiej Balkanika⁶, przyznawanej podczas corocznych Targów Książki w Belgradzie — Lafazanovski zdobył drugie miejsce, dzięki czemu przekładem powieści zainteresowało się wiele europejskich wydawnictw, m.in. z Francji, Rumunii i Bułgarii. Pisarz inspiracje do napisania powieści zaczerpnął podczas pobytu w Szwajcarii, gdzie był obserwatorem wielu sytuacji wskazujących na różnice kulturowe między różnymi narodowościami. Swe obserwacje postanowił przenieść na karty powieści.

² L. Miodyński: *Kulturowe matryce semantyczne — wiersz macedoński w refleksji polskim i chorwackim*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2011, t. 2, s. 27.

³ <http://www.dnevnik.mk/default.asp?ItemID=F47EDB187DCDFA479E6D522784A0770E> [Data dostępu: 10.03.2016].

⁴ <http://toczka.pl/ermis-lafazanovski-w-wydawnictwie-toczka/> [Data dostępu: 13.03.2016].

⁵ <http://star.utrinski.com.mk/?pBroj=2100&stID=70325&pR=5> [Data dostępu: 13.03.2016].

⁶ <http://magazynobsesje.pl/hrapeszko/> [Data dostępu: 13.03.2016].

Historia głównego bohatera rozgrywa się w XIX wieku, przy czym autor zadbał o niestandardową formę opisu, w której elementy historyczne mieszają się ze współczesnymi, przechodząc niekiedy płynnie w folklor.

Tekst obfituje w elementy humorystyczne, zagadki słowne oraz językowe łamigłówki, które, zachwycając swoją pomysłowością (i stanowiąc zapewne nie lada wyzwanie dla tłumacza), nie pozwalają czytelnikowi na znużenie lekturą. Nazwy własne oraz imiona bohaterów są nieraz tak zaskakujące, że powstał nawet artykuł naukowy na ich temat: *Nazwy własne w powieści „Hrapieszko”*, autorstwa Elki Jacevej-Ulczar⁷, doradcy naukowego w Wydziale Onomastyki Instytutu Języka Macedońskiego im. Krste Misirkova. Narracja powieści jest bardzo wyrazista, niekiedy zaburzająca logiczny ciąg przyczynowo-skutkowy, co czyni powieść wyjątkową.

Główny bohater wyrusza z Bałkanów do Europy w poszukiwaniu lepszych warunków życia. Zarabia na życie jako artysta, produkując wyroby szklane. Przez całe życie jednak nie potrafi przywyknąć do nowej kultury i obyczajów — nigdzie nie czując się jak w domu. Zasadność wyboru przez tłumaczkę — Anetę Sapetę — tego właśnie tekstu do przekładu potwierdza interesująca tematyka — z jednej strony przybliżająca specyficzną i jakże ciekawą kulturę obywatela Macedonii (przekład ma bowiem za zadanie uczynić zrozumiałą tożsamość Innego na tle jego własnego kontekstu kulturowego za pomocą języka odbiorcy), a z drugiej — ukazująca uniwersalność dylematów emigranta na obczyźnie, które są niezależne od kultury kraju pochodzenia. Według Paula Ricoeura sprawdzianem tożsamości bohatera jest tworzenie głębszego sensu z szeregu skomplikowanych zachowań ludzkich⁸, co przez większość czasu usiłuje uczynić bohater powieści.

Drugą pozycją, która w 2015 roku została przetłumaczona z języka macedońskiego na język polski, jest *Jak trzymać parasol bez ręki* (oryg. *Чадор без рака да го држи*), zbiór krótkich opowiadań autorstwa młodego macedońskiego pisarza — Branka Prlji. W rzeczywistości jest to wybór opowiadań, które oryginalnie zostały opublikowane w trzech macedońskich zbiorach wydanych przez wydawnictwo Goten: *Jak trzymać parasol bez ręki* (oryg. *Чадор без рака да го држи*), *Zwyczajne historie o niezwykłych ludziach* (oryg. *Приказни обични за луѓето необични*) oraz *Dla każdego coś, dla kogoś nic* (oryg. *За секого по нешто, за некого ништо*). Teksty zostały wybrane przez tłumaczkę — Zofię Dembowską — ze względu na ich interesującą formę, tematykę oraz zawarte w większości z nich elementy kultury macedońskiej, tak mało przecież znane polskiemu czytelnikowi.

Opowiadania Branka Prlji to krótkie, maksymalnie jednostronicowe historie z puentą. Dotyczą przeróżnych problemów życia w świecie współczesnym (od

⁷ Е. Јачева-Улчар: *Личните имиња во романот Храпешко*. W: *Културен живот* 3—4. Скопје 2006, s. 72—77.

⁸ P. Ricoeur: *O sobie samym jako innym*. Tłum. B. Chełstowski. Warszawa 2003, s. 290.

pogoni za pieniądzem i coraz szybciej uciekającym czasem, przez stosunki międzyludzkie, po członkostwo Macedonii w Unii Europejskiej). Ich lektura nie zajmie czytelnikowi więcej niż dwie — trzy minuty. Zaleca się przy tym czytanie po jednym opowiadaniu z samego rana, aby resztę dnia czytelnik mógł przeznaczyć na kontemplację poruszonego problemu, odniesienie go do własnego życia, zastanowienie się, na ile identyfikuje się z daną sytuacją. Jednocześnie we współczesnym świecie, w którym wszystko odbywa się w pośpiechu, to praktyczna forma tekstu, niewymagająca od czytelnika dużych nakładów czasowych. Wszystkie opowiadania — od abstrakcyjnych po prozaiczne — pobudzają do refleksji, zaskakując jednocześnie pomysłowością formy przekazu. Niektóre zaledwie dwuzdaniowe, inne rymowane czy tworzące graficzną formę zegara — cieszą oko i pobudzają umysł, wprawiając niejednokrotnie w osłupienie trafnością ujęcia myśli lub opisów sytuacji. Gry słowne, wieloznaczność, absurd, heterotypy⁹ i minimalizm — to cechy charakterystyczne autora, który poza pisaniem zajmuje się grafiką, w związku z czym szata graficzna oraz wszystkie ilustracje w zbiorze są także jego autorstwa¹⁰. Spore wyzwanie dla tłumacza stanowił również przekład elementów kulturowych należących do kultury prymarnej, a obcych odbiorcom polskim. W związku z wymienionymi cechami tłumaczenie tekstów stanowiło długi proces złożony z serii indywidualnych aktów. Kolejne wersje zmieniały swe formy po kilka razy, aż do uzyskania najwierniejszego oryginałowi brzmienia, jednocześnie wedle zaleceń Elżbiety Skibińskiej¹¹, poszerzającego wiedzę czytelnika o kulturze oryginalnej.

Z języka polskiego na język macedoński przetłumaczono w roku 2015 trzy dzieła: *Ferdydurke* Witolda Gombrowicza, *Ziarno prawdy* Zygmunta Miłoszewskiego oraz *Prozę* Brunona Schulza. Tłumaczem pierwszej z nich był polonista Filip Dimevski, a wydawcą — skopijski Beremot. Ta przetłumaczona na ponad 20 języków¹² (w tym na większość języków słowiańskich) powieść stanowi jedną ze sztandarowych pozycji literatury polskiej, nie dziwnego więc, że została wybrana przez tłumacza, który najwyraźniej specjalizuje się w klasyce, gdyż na swoim koncie ma już przekłady m.in. *Zniewolonego umysłu* Czesława Miłosa, *Powracającej fali* Bolesława Prusa czy *Krzyżaków* Henryka Sienkiewicza¹³. *Ferdydurke*, w której aspekty psychologiczne przeplatają się z filozoficznymi, a groteska z kreatywnym podejściem do świata, musiała stanowić nie lada wyzwanie zarówno dla tłumacza, jak i dla odbiorcy, który, aby wniknąć w jej klimat, powinien mieć na uwadze, iż książka ta została wydana tuż przed wojną. Jednakże

⁹ M. Lipiński: *Vademecum tłumacza*. Kraków 2000, s. 100.

¹⁰ <http://gotenpublishing.com/sorobotnici/branko-prla/> [Data dostępu: 5.04.2016].

¹¹ E. Skibińska: *Kuchnia tłumacza. Studia o polsko-francuskich relacjach przekładowych*. Kraków 2008, s. 15.

¹² <http://www.gombrowicz.net/Ferdydurke,1325.html> [Data dostępu: 6.04.2016].

¹³ <http://www.institutksiazki.pl/p,dla-tlumaczy-autor,15150,dimevski-filip.html> [Data dostępu: 6.04.2016].

chaos opisywanych wydarzeń, wraz z jednoczesnym usiłowaniem wpisania ich w schemat uporządkowanej formy mogą sugerować motyw wyboru tego dzieła do przekładu w tym czasie, jeśli przeanalizujemy sytuację polityczną Macedonii w tymże roku (antyrządowe demonstracje, zamieszki, afera podsłuchowa) oraz w latach bezpośrednio go poprzedzających. Ponadto struktury języka, frazeologia, semantyka aluzji, metafory i rzeczywistość pozaliteracka oddziałują na autora, jego percepcję i proces twórczy¹⁴, a zadaniem tłumacza jest jak najwierniejszy przekaz całokształtu czytelnikowi. Książka jest innowacyjna w swojej epoce, a niektóre słowa czy zwroty weszły po jej publikacji, przynajmniej czasowo, do powszechnego użycia w Polsce oraz w innych krajach, np. w Niemczech¹⁵. Czy tak się stanie również w Macedonii — czas pokaże, już teraz jednak można stwierdzić, iż tłumacz wykonał ogrom pracy, przekładając tekst niełatwy, pełen idiomów, zakorzenionych w kulturze polskiej powiedzeń, kolokwializmów, a nawet słownictwa używanego regionalnie, na polskiej wsi. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż w literaturze macedońskiej nie odnotowano dotychczas dzieła w podobnym stylu, które zyskałoby równie dużą popularność. Wybór *Ferdydurke* podyktowany mógł być zarówno wspomnianą niszą literacką, jak i faktem, że dobrze wykonane tłumaczenie tego dzieła może przynieść tłumaczowi spore uznanie. Filip Dimevski najwyraźniej zastosował w swoim przekładzie metodę przekładu przede wszystkim na poziomie słów, dosłownego przekładu składni¹⁶, co w tym przypadku stanowiło strategię dobrą, pozwalającą na wierne oddanie formy oryginału, bez utraty znaczenia tekstu. Stosunkowo późny przekład dzieła można wyjaśnić dostępnością przekładu serbskiego¹⁷, wydanego w 4000 egzemplarzy¹⁸ w 1981 roku, zrozumiałego dla większości obywateli Macedonii.

Jeśli chodzi o przekłady literackie z języka polskiego na macedoński, szczególnie uwagę poświęcić należy tłumaczeniu powieści *Ziarno prawdy* Zygmunta Miłoszewskiego (*Троука вистина*, wydawnictwo Beremot), dokonанemu przez Lidię Tanuševską. Druga część trylogii kryminalnej o Teodorze Szackim (pierwsza ani trzecia dotychczas nie została przetłumaczona na język macedoński) ma szansę spopularyzować literaturę polską w Macedonii, gdyż zalicza się do powieści poczytnych, trzymających w napięciu przez przeniesienie czytelnika w świat mrocznego morderstwa i rozwiązywania jego zagadki. Jednocześnie opisy miejsca akcji (Sandomierz) są barwne i obrazowe, dzięki czemu pozwalają zagranicznemu czytelnikowi wyobrazić sobie piękno Polski, a może i zaplanować wizytę, aby samemu się o nim przekonać. Młody polski autor zyskuje w kraju

¹⁴ A. Bednarczyk: *Kulturowe aspekty przekładu literackiego*. Katowice 2002, s. 21–22.

¹⁵ M.P. Markowski: *Czarny nurt. Gombrowicz, świat, literatura*. Kraków 2004, s. 54; http://www.corpse.org/archives/issue_5/critical_urgencies/borchar.htm [Data dostępu: 7.04.2016].

¹⁶ W. Benjamin: *Zadanie tłumacza*. Tłum. A. Lipszyc. „Literatura na Świecie” 2011, nr 5–6, s. 27–41.

¹⁷ W. Gombrowicz: *Ferdydurke*. Tłum. U. Radnović. Beograd 1981.

¹⁸ Tłumaczenie na język macedoński wydane zostało w liczbie 300 egzemplarzy.

i za granicą coraz większe rzesze czytelników, był również nominowany do kilku nagród, m.in. do Prix du Livre Européen (European Book Prize). To nagroda przyznawana od 2007 roku przez stowarzyszenie Esprit d'Europe. Jej celem jest promowanie literatury ukazującej różnorodność kultury krajów wchodzących w skład Unii Europejskiej¹⁹.

Ta sama tłumaczka zdecydowała się na przekład zbioru opowiadań Brunona Schulza pt. *Proza* (mac. *Митизација на реалноста*). Macedoński tytuł został zaczerpnięty z jednego z opowiadań wchodzących w skład zbioru: *Rozproszone zapiski krytyczne: Mityzacja rzeczywistości*. Ten awangardowy zbiór tekstów z pewnością nie należał do najłatwiejszych do tłumaczenia. Pełen surrealizmu, nawiązań do mitologii czy Starego Testamentu jest idealny dla czytelników wymagających, koneserów, których z pewnością wśród rzeszy miłośników literatury w Macedonii nie zabraknie. Przekład tego dzieła dość dobrze wpisuje się w kontekst słowiański. Proza Schulza była dotychczas tłumaczona na wiele języków (w tym, podobnie jak *Ferdydurke*, na większość słowiańskich). Po pozytywnym odbiorze przekładu na języki niesłowiańskie (z chińskim włącznie) nie należy się spodziewać błędnego odbioru, ze względu na pokrewne konteksty kulturowe. Trudno na tym etapie przewidzieć, czy macedońscy autorzy zainspirują się wspomnianymi dziełami. Na pewno jednak stanowią one uzupełnienie pewnych luk w literaturze rodzimej. Zbyt wcześnie również na opracowania dotyczące wspomnianych przekładów w macedońskich i polskich czasopismach naukowych²⁰, choć można przypuszczać, iż z biegiem czasu one się pojawiają.

Wybór tekstów do tłumaczenia z języka polskiego na macedoński podyktowany był zapewne chęcią poznania stosunkowo egzotycznej kultury oraz różnych trendów w jej literaturze, na co wskazuje duża różnorodność dzieł wybranych do przekładu. Ich publikacje spotkały się z żywym odzewem ze strony krytyków literackich, a wzmianki o nich pojawiły się w wiodących serwisach informacyjnych oraz gazetach. W 2015 roku przetłumaczone zostały głównie dzieła klasyczne, dzięki czemu macedoński odbiorca ma okazję zapoznać się nie tylko ze współczesną polską literaturą, lecz także z pozycjami, które weszły do kanonu lektur szkolnych.

Podsumowując, ze względu na fakt, że Polska i Macedonia znajdują się na przeciwnych krańcach Słowiańszczyzny, dzieląca te kraje odległość fizyczna ma wpływ na ilość interakcji pomiędzy nimi, a więc także na wzajemne zainteresowanie literaturą narodową. Jednakże wąska, lecz prężnie działająca grupa miłośników literatury niszowej podejmuje co roku starania, aby powstawały kolejne przekłady, często dokonywane na zasadzie wolontariatu, co jednakże nie rzutuje negatywnie na ich jakość, ponieważ tłumacze związani są z polsko-macedońskim

¹⁹ <http://instytutksiazki.pl/wydarzenia,aktualnosci,33512,polscy-autorzy-nominowani-do-prix-du-livre-europ%C3%A9en.html> [Data dostępu: 6.04.2016].

²⁰ Choć nie brak ich w Internecie (np. okno.mk, daily.mk, magazynobsesje.pl).

środowiskiem naukowym. Ponadto mimo opinii, iż aspekty kulturowe nigdy nie są w pełni przekładalne²¹, kultury branych pod uwagę w analizie krajów są czytelnikom przybliżane, nawet jeśli przekład w pewnym stopniu wiąże się z utratą. W popularyzacji tłumaczonych dzieł mogłaby pomóc zakrojona na szerszą skalę ich promocja, ponieważ o ile w Macedonii opisane książki są stosunkowo łatwo dostępne, o tyle w Polsce można je kupić głównie w sprzedaży internetowej.

Literatura

- Bałuk-Ulewiczowa T.: *Dzieje innych miłości, czyli o nieprzekładalności „bezwzględnej” w tekstach o wartości w sztuce*. W: *Polszczyzna a języki obce: przekład a dydaktyka*. T. 2. Red. W. Chłopicki. Kraków, Wydawnictwo Tertium, 2002, s. 31.
- Bednarczyk A.: *Kulturowe aspekty przekładu literackiego*. Katowice, Śląsk, 2002, s. 21—22.
- Benjamin W.: *Zadanie tłumacza*. Tłum. A. Lipszyc. „Literatura na Świecie” 2011, nr 5—6. Kraków, Instytut Książki, 2011, s. 27—41.
- Bukowski P., Heydel M.: *Współczesne teorie przekładu. Antologia*. Kraków, Wydawnictwo Znak, 2009.
- Gombrowicz W.: *Ferdydurke*. Tłum. U. Radnović. Beograd, Nolit, 1981.
- <http://gotenpublishing.com/sorobotnici/branko-prla/>.
- <http://instytutksiazki.pl/wydarzenia,aktualnosci,33512,polscy-autorzy-nominowani-do-prix-du-livre-europ%C3%A9en.html>.
- <http://magazynobsesje.pl/hrapeszko/>.
- <http://star.utrynski.com.mk/?pBroj=2100&stID=70325&pR=5>.
- <http://toczka.pl/ermis-lafazanovski-w-wydawnictwie-toczka/>.
- http://www.corpse.org/archives/issue_5/critical_urgencies/borchar.htm.
- <http://www.dnevnik.mk/default.asp?ItemID=F47EDB187DCDFA479E6D522784A0770E>.
- <http://www.gombrowicz.net/Ferdydurke,1325.html>.
- <http://www.instytutksiazki.pl/p,dla-tlumaczy-autor,15150,dimevski-filip.html>.
- Јачева-Улчар Е.: *Личните имиња во романот Храпешко*. W: *Културен живот 3—4*. Скопје 2006, s. 72—77.
- Lipiński M.: *Vademecum tłumacza*. Kraków, Wydawnictwo EGIS, 2000, s. 100.
- Markowski M.P.: *Czarny nurt. Gombrowicz, świat, literatura*. Kraków, Wydawnictwo Literackie, 2004.
- Miodyński L.: *Kulturowe matryce semantyczne — wiersz macedoński w refleksie polskim i chorwackim*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2011, t. 2, s. 27.
- Ricoeur P.: *O sobie samym jako innym*. Tłum. B. Chełstowski. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003.
- Skibińska E.: *Kuchnia tłumacza. Studia o polsko-francuskich relacjach przekładowych*. Kraków, Universitas, 2008.

²¹ T. Bałuk-Ulewiczowa: *Dzieje innych miłości, czyli o nieprzekładalności „bezwzględnej” w tekstach o wartości w sztuce*. W: *Polszczyzna a języki obce: przekład a dydaktyka*. T. 2. Red. W. Chłopicki. Kraków 2002, s. 31.

Зофија Дембовска

Преводи на македонската литература во Полска и на полската литература во Македонија во 2015 година

Резиме

Статијата е обид за анализа на македонско-полските и полско-македонските книжевни преводи, видовите на избраните дела и причината за одредениот избор. Од македонски на полски беа предени 2 книги на млади, современи автори. Една од горенаведените е популарен роман, а втората — избор кратки раскази, понекогаш апстрактни и предизвикувачки за превод. Кога станува збор за полско-македонските преводи, 3 книги беа преведени, од кои 2 се класика на полската литература, а третата е детективска приказна од многу популарен, современ полски автор.

Клучни зборови: полско-македонските преводи, македонско-полските преводи, коментар на превод, полската литература, македонската литература.

Zofia Dembowska

Polish-Macedonian and Macedonian-Polish literary translations in 2015

Summary

The article analyses Polish-Macedonian and Macedonian-Polish literature translations published in 2015, their type and the reasons for their choice. From Macedonian into Polish, 2 publications of contemporary young authors were translated. One of them was a novel, the second being a set of short, sometimes abstract and translologically-challenging stories. In terms of Polish-Macedonian translations, 3 books were translated; all of them either Polish classical literature or popular works.

Key words: Polish-Macedonian translations, Macedonian-Polish translations, translation commentary, Polish literature, Macedonian literature.

Przekłady

serbsko-polskie
i polsko-serbskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury serbskiej w Polsce w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Lebović Đorđe**: *Partizani / Partyzanci*. T. 1. Rys. Julije „Jules” Radilović. Tłum. Robert Lipski. Kraków, Wydawnictwo Elemental, 2015, 128 s. [komiks].
Gvozdena vrata / Żelazna brama.
Konvoj za El Šat / Konwój do El-Shatt.
Sektor F4 / Sektor F-4.
Udarna grupa “Y” / Oddział dywersyjny „Y”.
2. **Lebović Đorđe**: *Partizani / Partyzanci*. T. 2. Rys. Julije „Jules” Radilović. Tłum. Robert Lipski. Kraków, Wydawnictwo Elemental, 2015, 128 s. [komiks].
Doušnik / Wtyczka.
Klopka za Dragona / Pułapka na Dragona.
Most / Most.
Obalski lovci / Straż przybrzeżna.
Otmica / Porwanie.
3. ***Nigdzie nie ma piękniejszego nieba: antologia współczesnej poezji serbskiej.*** Tłum. Grzegorz Walczak. Warszawa, Wydawnictwo Książkowe Ibis, 2015, 138 s. [poezja].
4. ***Serce i krew: antologia nowej liryki serbskiej w przekładach Miłosza Wali-górskiego.*** Tłum. Miłosz Waligórski. Wstęp i oprac. Jarosław Wach. Lublin, Wschodnia Fundacja Kultury „Akcent”, 2015, 54 s. [poezja].
Blašković Laslo
Karijatida / Kariatyda.
Velika usta / Wielkie usta.
Horvat Oto
Cirkus u Budimpešti / Cyrk w Budapeszcie.
Pariz / Paryż.
Snežni dan u Njujorku / Śnieżny dzień w Nowym Jorku.

Ilić Dejan

Mrtvo mesto / Martwe miejsce.

Za / Dla.

Jovanović Danilov Dragan

Naša agora / Nasza agora.

Sveto mesto / Święte miejsce.

Jovanović Nenad

Die Welt / Die Welt.

Najveći izum / Najwspanialszy wynalazek.

Živet na moderan i umreti na starinski način / Żyć nowoczesnie, umrzeć staroświecko.

Karanović Vojislav

Blagost / Błogość.

Brod / Łódź.

Viđenje / Widzenie.

Knežević Marija

Početak kartografije / Początek kartografii.

Marković Tomislav

Ako zrno ne umre / Jeżeli nie umiera ziarno.

Bogovi su pali na teme / Bogowie muszą być szaleni.

Rvanje s anđelom / Zapasy z aniołem.

Matović Petar

Armagedon / Armagedon.

O Hristu / O Chrystusie.

Midžović Marija

Kako sam postala otac / Jak zostałam ojcem.

Radost i sreća / Radość i szczęście.

Suicide blonde / Suicide blonde.

Radojčić Saša

Govorim plačnim glasom / Mówię przez łzy.

Izlazak, ratne godine / Wyjście, lata wojny.

Kamerna muzika / Muzyka kameralna.

Ristić Obren

Konstituisanje nove opštinske vlasti / Powołanie nowych władz gminnych.

Pred polazak / Przed odejściem.

Ristović Ana

Okno nule / Około zera.

Podzemna ljubav / Podziemna miłość.

Stvar (strah od kompjutara) / Rzecz (strach przed komputerem).

Solar Maja

Hobs / Hobbes.

Okean — Prekonceptija / Ocean — prekonceptja.

Poetika masnica / Poetyka sińców.

Valjarević Srđan*Tamo pozadi / Tam z tyłu.**Život / Życie.*

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Akant” 2015, nr 7.
Šaranac Aleksandar
Angielski po indiańsku*. Tłum. Stefan Pastuszewski, s. 21 [poezja].
2. „HA!ART” 2015, nr 4.
Matović Petar
Przymusowe nostalgije*. Tłum. Magdalena Maszkiewicz, s. 93—99 [proza].
3. „Podgląd: Kwartalnik Literacki Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich” 2015, nr 1.
Puslojić Adam
Kupiłem gwiazdy*.
Nulti stepen poezije / Zerowy stopień poezji.
Ojczy nasz*.
Ostatni poeci*. Tłum. Grzegorz Łatuszyński, s. 22—25 [poezja].
4. „Podgląd: Kwartalnik Literacki Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich” 2015, nr 3.
Nastasijević Momčilo
Hram 3 / Świątynia 3.
Molitva 1. / Modlitwa 1.
Mowa 5*.
Rano 5*.
Słowa z samotni 1*.
Słowa z samotni 3*.
Tešknica 1*.
Tuga u kamenu 2 / Smutek w kamieniu 2.
Tuga u kamenu 4 / Smutek w kamieniu 4.
Tuga u kamenu 5 / Smutek w kamieniu 5.
Tuga u kamenu 6 / Smutek w kamieniu 6.
Tuga u kamenu 7 / Smutek w kamieniu 7.
Z samotni 2*. Tłum. Agnieszka Syska, s. 116—117 [poezja].
Petrović Miro
Škola primijenjene poezije / Szkoła poezji stosowanej. Tłum. Grzegorz Łatuszyński, s. 107—108 [poezja].
Puslojić Adam
About*. Tłum. Grzegorz Łatuszyński, s. 106—107 [poezja].
5. „Tekstualia. Palimpsesty Literackie, Artystyczne, Naukowe” 2015, nr 2.
Lučić Danilo
Godišnjica / Rocznic.

Manični ulični propovednici / Szaleni uliczni kaznodzieje.
Sinhronicitet / Synchronia. Tłum. Miłosz Waliński, s. 171—172 [poezja].

Opracowała *Katarzyna Majdzik*

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Serbii w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Breza Tadeusz:** *Spizowa brama / Bronzana vrata: vaticanski dnevnik*. Prev. Petar Vujičić. Beograd, Službeni glasnik, 2015, 469 s. [eseje].
2. **Bruckowski Marcin:** *Bezsenność w Tokio / Nesanica u Tokiju*. Prev. Anđelija Jočić. Beograd, Kokoro, 2015, 353 s. [proza].
3. **Lem Stanisław:** *Eden / Eden*. Prev. Petar Vujičić. Novi Sad, Solaris, 2015, 298 s. [proza].
4. **Nowak-Bajcar Sylwia:** *Helena. Kobieta, której nie ma i która jest / Jelena, žena koje ima: krakowska biografija Ive Andrića*. Prev. Sylwia Nowak-Bajcar. Beograd, Službeni glasnik, 2015, 255 s. [biografia].
5. **Prus Bolesław:** *Powracająca fala / Povratni talas*. Prev. Snežana Đukanović. Beograd, Paideia, 2015, 142 s. [proza].
6. **Rejmer Małgorzata:** *Bukareszt. Kurz i krew / Bukurešt: prašina i krv*. Prev. Mila Gavrilović. Beograd, Levo krilo, 2015, 204 s. [proza].
7. **Sapkowski Andrzej:** *Chrzest ognia / Vatreno krštenje*. Prev. Milica Markić. Beograd, Čarobna knjiga, 2015, izd. 3, 366 s. [proza].
8. **Sapkowski Andrzej:** *Krew elfów / Krv vilenjaka*. Prev. Milica Markić. Beograd, Čarobna knjiga, 2015, izd. 3, 335 s. [proza].
9. **Sapkowski Andrzej:** *Miecz przeznaczenia / Mač sudbine*. Prev. Vesna Milutinović-Đurić. Beograd, Čarobna knjiga, 2015, izd. 2, 367 s. [proza].
10. **Sapkowski Andrzej:** *Ostatnie życzenie / Poslednja želja*. Prev. Vesna Milutinović-Đurić. Beograd, Čarobna knjiga, 2015, izd. 3, 317 s. [proza].
11. **Sapkowski Andrzej:** *Sezon Burz / Sezona oluja*. Prev. Zorana Lutovac. Beograd, Čarobna knjiga, 2015, izd. 2, 334 s. [proza].
12. **Sienkiewicz Henryk:** *Ogniem i mieczem / Ognjem i mačem*. Prev. Lazar Knežević. Beograd, Utopija, 2015, 551 s. [proza].
13. **Sienkiewicz Henryk:** *W pustyni i w puszczy / Kroz pustinju i prašumu*. Prev. Đorđe Živanović. Čačak, Pčelica, 2015, izd. 3, 351 s. [proza].
14. **Stasiuk Andrzej:** *Opowieści galicyjskie / Galicijske priče*. Prev. Biserka Rajčić. Smederevo, Heliks, 2015, 119 s. [proza].

- Babka / Starica*, s. 62.
Janek / Janek, s. 27.
Józek / Juzek, s. 7.
Knajpa / Kafana, s. 55.
Koniec / Kraj, s. 107.
Kościejny / Košćejni, s. 43.
Kowal Kruk / Kovač Gavran, s. 21.
Lewandowski / Levandovski, s. 49.
Maryśka / Mariška, s. 82.
Miejsce / Mesto, s. 35.
Noc / Noć, s. 75.
Noc druga / Druga noć, s. 96.
Rudy Sierżant / Riđi narednik, s. 68.
Spowiedź / Ispovest, s. 89.
Władek / Vladek, s. 15.
15. **Schulz Bruno**: *Sanatorium pod klepsydrą / Sanatorijum u senci peščanika*. Prev. Milica Markić. Beograd, Paideia, 2015, 196 s. [proza].
  16. **Schulz Bruno**: *Sklepy cynamonowe / Cimetaste prodavnice*. Prev. Snežana Đukanović. Beograd, Paideia, 2015, 101 s. [proza].
  17. **Terakowska Dorota**: *Córka czarownic / Čerka Čarobnica*. Prev. Anđelija Jočić. Beograd, Propolis Books, 2015, 358 s. [proza].
  18. **Witkiewicz Stanisław Ignacy**: *Narkotyki / Narkotici*. Prev. Biserka Rajčić. Čačak, Gradac, 2015, 110 s. [proza].
  19. **Varga Krzysztof**: *Aleja Niepodległości / Aleja nezavisnosti*. Prev. Milica Markić. Beograd, Kornet, 2015, 336 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Polja” 2015, g. 60, br. 491.
Barańczak Stanisław
Cale życie przed tobą / Ceo život je pred tobom, s. 168.
Lot do Seattle / Let u Sijetl, s. 168.
Na pustym parkingu za miastem, zaciągając ręczny hamulec / Na praznom parkingu van grada, povlačeći ručnu kočnicu, s. 170.
Po przejściu huraganu „Gloria” / Posle prolaska uragana „Glorija”, s. 171.
Uzeo je zdravo za gotovo*, s. 170.
W zasadzie niemożliwe / U načelu nemoguće je, s. 169.
Źrenica w której byłem / Zenica, u kojoj bejah. Prev. Biserka Rajčić, s. 172 [poezja].
2. „Polja” 2015, g. 60, br. 492.
Miłosz Czesław
Josif Brodski / O Josifu Brodskom. Prev. Biserka Rajčić, s. 166—171 [esej].

3. „Zlatna greda” 2015, g. 15, br. 165/166.

Engelking Leszek

***(*Ah, ta druga mladost!...*)*, s. 69.

Amarcord / Amarkord, s. 67—68.

Cień na ścianie / Senka na zidu, s. 68.

El provincial teatro del mundo / El provincial teatro del mundo, s. 68—69.

Fêtes galantes / Fêtes galantes, s. 68.

Fosili*, s. 68.

Mleczarz / Mlekar, s. 68.

Ovde*, s. 67.

Skleroza / Skleroza, s. 68.

ZOO vrt*. Prev. Zoran Đerić, s. 67 [poezja].

Opracowała *Estera Sobalkowska*

Komentarz do bibliografii przekładów literatury polskiej w Serbii i serbskiej w Polsce w 2015 roku

Comments on the Polish-Serbian and Serbian-Polish bibliography in 2015

Estera Sobalkowska

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, estasoba@gmail.com

Data zgłoszenia: 30.03.2016 r. — Data recenzji i akceptacji: 16.05.2016 r.

Abstract: The text explores the issue of Polish literature in Serbia and Serbian literature in Poland. Most of the translations that appeared in Serbia in 2015 were reprints of previous editions or new, contemporized translations of works already known in the Serbian publishing market. The year 2015 saw 23 book publications (without any volume of poetry) and 17 poems in various magazines. Serbian literature was poorly represented in the discussed time — only two comics, two anthologies of poetry and twenty-three poems were published. Consequently, there was not a single prose publication. This is a tendency, as in 2014, not a single translation of Serbian prose in the Polish publishing market appeared.

Key words: Polish literature, Serbian literature, poetry, book publications, comic, translation.

Literatura polska cieszy się w Serbii dość dużym zainteresowaniem, o czym świadczy liczba publikacji książkowych utrzymująca się na poziomie ponad 20 pozycji rocznie. Rok 2015 przyniósł 23 przekłady, wśród których pojawiły się zarówno utwory znane już serbskiemu czytelnikowi z lat poprzednich, jak np. trzecie wydanie *Chrztu ognia czy Krwi elfów* Andrzeja Sapkowskiego oraz proza Henryka Sienkiewicza, jak i debiutujące na serbskim rynku wydawniczym, np. Marcina Bruczkowskiego *Bezszenność w Tokio* i Małgorzaty Rejmer *Bukareszt. Kurz i krew*. W odróżnieniu od roku poprzedniego, poezja znalazła się tylko w czasopiśmie i nie była licznie reprezentowana — przetłumaczono siedem utworów Stanisława Barańczaka i dziesięć Leszka Engelkinga, przekłady te opublikowano w periodykach „Polja” i „Złata greda”.

Mimo słabnącego nieco zainteresowania polską poezją (które może wynikać z faktu, iż w roku ubiegłym ukazały się aż cztery tomiki poezji różnych autorów), rok 2015 należy do interesujących pod względem wydawniczym. Po raz kolejny opublikowano utwory klasyków fantasty i science-fiction — Andrzeja Sapkowskiego oraz Stanisława Lema (*Eden*), co tylko podkreśla niegasnącą popularność tej tematyki w Serbii. Na rynku wydawniczym pojawiają się nie tylko tłumaczenia autorów z międzynarodową renomą (jak wspomniani już Lem i Sapkowski), lecz także pozycje rodzimych twórców, którzy cieszą się dużą popularnością. Do najpoczytniejszych można zaliczyć Miloša Petkovicia, Uroša Petrovicia, Aleksandra Tešicia czy Dejana Stojiljkovicia. Zdaniem najmłodszego z nich — Miloša Petkovicia — fantastyka w Serbii z roku na rok staje się coraz popularniejsza, ale nie osiągnęła jeszcze swego apogeum. Czytelnik zmęczony swoim życiem codziennym pragnie się od niego oderwać, chce zostać pochłonięty przez inny świat, w którym życie niekoniecznie jest lepsze, ale na pewno ciekawsze. W 2015 roku polską fantastykę na serbskim rynku wydawniczym reprezentują, tradycyjnie już, Andrzej Sapkowski i pięć jego książek (*Chrzest ognia*, *Krew elfów*, *Miecz przeznaczenia*, *Sezon Burz*, *Ostatnie życzenie*) ukazujących się jako drugie lub trzecie wydanie, Stanisław Lem i drugie wydanie *Edenu* (pierwsze z 1989 roku) oraz *Córka czarownic* Doroty Terakowskiej (wydanie trzecie). Fantastyka Lema znacznie różni się od tej prezentowanej przez Sapkowskiego, Terakowską i wspomnianych wcześniej serbskich twórców. Świat przedstawiony w *Edenie* pokazany jest bowiem z perspektywy ziemskiej, głównymi bohaterami są ludzie, którzy w wyniku wypadku lądują na planecie Eden, niebędącej wbrew pozorom rajem. Lem stawia na człowieka zwykłego, to jemu pozostawia do podjęcia najważniejszą decyzję. Zainteresowanie twórczością pisarza (czyli fantastyką naukową) powróciło w pierwszej dekadzie XXI wieku (wcześniejsze publikacje pojawiały się w latach 70. i 80. minionego wieku) wraz ze wzrostem popularności fantastyki w ogóle i jeśli ta tendencja się utrzyma, to zapewne w najbliższym czasie serbski rynek wydawniczy wzbogaci się jeszcze o kilka dzieł.

Warto zwrócić uwagę na tłumaczenie esejów Stanisława Ignacego Witkiewicza *Narkotyki*, które ukazało się w Serbii nie po raz pierwszy. Pierwotny polski tytuł był nieco inny — *Nikotylna. Alkohol. Kokaina. Peyotl. Morfina. Eter + Appendix* (1932), jednakże w drugim wydaniu (czyli dopiero w 1979 roku) zastąpiono go ogólniejszym i łagodniejszym, funkcjonującym po dziś dzień. Na takie rozwiązanie zdecydowała się również tłumaczka Biserka Rajčić. Serbski czytelnik pierwszy raz miał okazję zapoznać się z tym dziełem już w 1986 roku, ponieważ to właśnie wtedy ukazały się wybrane eseje, wraz z *Niemytymi duszami* (również w Polsce takie zestawienie utworów pojawia się najczęściej). Drugie wydanie *Narkotyków* (tym razem pełne) opublikowano w 2000 roku, a zatem edycja z 2015 jest jego wznowieniem, o czym świadczy skromny nakład — 300 egzemplarzy (dla porównania, dzieła Sapkowskiego: *Ostatnie życzenie* — 1500 egzemplarzy, *Sezon Burz* — 1000, *Miecz przeznaczenia* — również 1000). Jest to utwór typowy

dla Witkacego, z jednej strony odważny ze względu na poruszoną tematykę — substancje odurzające i to, jaki wywołują efekt na zażywającym, z drugiej zaś — pesymistyczny, co związane jest z upadkiem cywilizacji. Mimo upływu lat nie sposób odmówić temu dziełu aktualności. Należy jednak podkreślić, iż dla Witkacego narkotyki, czy też mówiąc ogólniej — używki, są tylko punktem wyjścia do głębszych rozważań na temat społeczeństwa, granic człowieczeństwa i sztuki. Pod tym względem trudno znaleźć serbski odpowiednik takiej twórczości, choć sama tematyka narkotyków i narkomanii jest dość często poruszana w serbskiej literaturze, zwłaszcza młodzieżowej. Najczęściej jest ona realizowana w formie wyznań narkomanów, jak np. w powieści *Đavo u prahu* Marijany Bulatović, albo przedstawiana z punktu widzenia rodzica, czego dobrym przykładem jest książka Vlady Arsicia *Lopatanje đavola — istina o crnoj reci*.

Niesłabnącą popularnością cieszy się w Serbii proza Brunona Schulza, o czym świadczy wydanie w 2015 roku dwóch jego pozycji: *Sklepow cynamonowych* i *Sanatorium pod Klepsydrą* — już nie w dziele zbiorowym, lecz każdej osobno w nakładzie 1000 egzemplarzy. Co ciekawe, pierwsze wydanie przekładu *Sklepow cynamonowych* ukazało się w 1961 roku, autorem tłumaczenia jest Stojan Subotin, a serbski tytuł to *Prodavnice cimetove boje* (podobnie jak w przypadku kolejnych wydań z 1999 i 2014 roku). Autorką tłumaczenia z 2015 roku jest natomiast Snežana Đukanović, która zdecydowała się zmienić dotychczasowy tytuł na *Cimetaste prodavnice*, zbliżając go tym samym do oryginału. Nowy tytuł nie sugeruje, jakoby przymiotnik „cynamonowe” odnosił się tylko do koloru, co miało miejsce w przypadku poprzedniego przekładu. Również w *Sanatorium pod Klepsydrą* zaszły pewne zmiany. Tłumaczem jednego jak dotąd wydania utworu jest Stojan Subotin. Tłumaczka wersji z 2015 roku — Milica Markić — postanowiła zmienić tytuł z *Sanatorijum pod Klepsidrom* na *Sanatorijum u senci peščanika*, oddalając go od oryginału. Nowa wersja sugeruje tym samym czytelnikowi już na samym początku metaforyczny wymiar dzieła. Powstanie nowych tłumaczeń może być pokłosiem festiwalu poświęconego twórczości Brunona Schulza „Na putu do republike snova”, który odbył się w Belgradzie w grudniu 2014 roku. Co ciekawe, podczas festiwalu wyświetlano filmy oparte na opowiadaniach pisarza, w tym dzieło Wojciecha Jerzego Hasa *Sanatorium pod Klepsydrą*, które zyskało nową wersję tytułu: *Sanatorijum kod peščanog sata*. Nie da się ukryć, że festiwalowa wersja tytułu jest najbliższa oryginału, ponieważ pozostawia odbiorcy możliwość podjęcia decyzji co do interpretacji klepsydry — jako nazwy własnej lub metafory — zachowując tym samym koncept samego autora. Jak widać, proza Schulza nadal stanowi spore wyzwanie dla tłumaczy.

Z roku na rok zwiększa się również liczba przekładów na język serbski dzieł Andrzeja Stasiuka. W 2015 roku ukazało się tłumaczenie *Opowieści galicyjskich* w nakładzie 1000 egzemplarzy. Mimo że książka dostępna jest w księgarniach, na chwilę obecną jeszcze ani jeden egzemplarz nie trafił do bibliotek (znajdujących się w systemie internetowym), ciągle mając status „w druku” (najprawdo-

podobnie wynika to z faktu, iż publikacja miała swoją promocję tuż przed końcem roku — 16 grudnia 2015). O popularności *Opowieści galicjijskich* może świadczyć fakt, iż Radio Televizija Kruševac uznało je za książkę tygodnia (19 stycznia 2016), zachęcając jednocześnie odbiorców do zapoznania się z pozostałymi przekładami dzieł Stasiuka (*Jadąc do Babadag*, *Biały kruk*, *Dziewięć* oraz wybrane eseje publikowane w periodykach). Podczas promocji książki wyświetlano film Dariusza Jabłońskiego *Wino truskawkowe* oparty właśnie na *Opowieściach galicjijskich*. Co jakiś czas wystawiane są także spektakle teatralne (w reżyserii serbskich artystów) oparte na prozie Andrzeja Stasiuka, które niewątpliwie przyczyniają się do wzrostu jego popularności. W *Opowieściach galicjijskich* autor w charakterystyczny dla siebie sposób przedstawia problemy mieszkańców wioski Beskidu Niskiego, w której likwidowany jest miejscowy PGR, przez co większość z nich popada w jeszcze większą biedę. Sam Beskid Niski natomiast jawi się jako miejsce zapomniane przez wszystkich, mityczne, w którym czas zatacza koło. Tematyka związana z rozliczaniem przeszłości nadal jest bardzo popularna w Serbii, dlatego też nie dziwi zainteresowanie prozą Stasiuka.

Po raz pierwszy w Serbii ukazały się książki Małgorzaty Rejmer (znanej jako Margo Rejmer) *Bukareszt. Kurz i krew* oraz Marcina Bruczkowskiego *Bezsenność w Tokio*, które są zapisem przeżyć, wrażeń i doznań z pobytu odpowiednio w Rumunii i Tokio. Bruczkowski spędził w Japonii dziesięć lat, które opisał w swej książce. Przedstawia nie tylko inność kultury japońskiej (na której opiera się koncept) za pomocą licznych ciekawostek, lecz także pokazuje trudności, z jakimi musi borykać się Europejczyk w tym egzotycznym kraju. Propozycja Małgorzaty Rejmer jest zupełnie inna, nie tylko pod względem stylu pisarskiego, ale przede wszystkim zamysłu. Nie stara się być „dobrym kolegą” czytelnika, lecz prezentuje mu rzetelny reportaż, opisuje ludzkie historie, porusza trudne tematy. Literatura podróżnicza w Serbii nie cieszy się obecnie dużą popularnością, dlatego też liczba takich pozycji w serbskich księgarniach jest niewielka. Najpopularniejszą książką w ostatnim czasie, będącą zapisem podróży, jest *Zakotrljaj me oko sveta* Snežany Radojičić (i jej kontynuacja z 2015 roku *Preko Himalaja i Gobija*), w której autorka opisuje swoje życie na dwóch kółkach. Mimo iż tradycje literatury podróżniczej w Serbii sięgają średniowiecza, a dzienniki z podróży pisało wielu znamienitych twórców (do najbardziej znanych należą Jerotej Račanin, Miloš Crnjanski, Ljubomir Nenadović czy Jovan Dučić), obecnie ten rodzaj literatury, w przeciwieństwie do Polski, nie cieszy się tu dużym zainteresowaniem.

Ciekawą pozycją jest krakowska biografia Ivo Andricia autorstwa Sylwii Nowak-Bajcar, wykładowcy Uniwersytetu Jagiellońskiego, zatytułowana *Helena. Kobieta, której nie ma i która jest*, opisująca trzymiesięczne studia pisarza w Krakowie oraz jego tajemniczą relację z Heleną Irzykowską (której poświęcił jedno ze swoich najpiękniejszych opowiadań *Jelena, žena koje nema*). Autorka odtwarza pobyt Andricia w Polsce, a także szuka śladów Heleny w jego literatu-

rze, przybliżając tym samym czytelnikowi ich historię. Sama jest również autorką przekładu na język serbski (*Jelena, žena koje ima*), gdzie już w samym tytule nawiązuje do wspomnianego wcześniej opowiadania, ale zaznacza także, iż Helena była postacią rzeczywistą, która odcisnęła swoje piętno na jego twórczości. Ze względu na duże zainteresowanie osobą Andricia w Serbii pozycja ta może doczekać się wielu wznowień.

Twórczość Bolesława Prusa jest dość dobrze znana serbskiemu czytelnikowi, ponieważ na przestrzeni lat powstało wiele przekładów jego dzieł. W 2015 roku ukazało się po raz kolejny jego opowiadanie *Powracająca fala* w nakładzie aż 3000 egzemplarzy (jest to największy nakład polskich książek w 2015 roku), pod zmienionym tytułem i w nowym tłumaczeniu. Autorem pierwszego przekładu z 1888 roku jest L.R. Knežević, a opowiadanie nosiło tytuł *Val se vraća* (ukazało się w sumie dwa razy), natomiast autorką najnowszego tłumaczenia jest Snežana Đukanović, która zdecydowała się zmienić tytuł na *Povratni talas*, uwspółcześniając przekład i dając tym samym szansę młodemu czytelnikowi na zapoznanie się z polską klasyką.

W porównaniu z latami poprzednimi, w 2015 roku polska poezja w Serbii była skromnie reprezentowana. Ukazało się zaledwie kilka wierszy Barańczaka i Engelkinga w periodykach „Polja” oraz „Zlatna greda”. Nie opublikowano natomiast ani jednego tomiku poezji. Twórczość Stanisława Barańczaka, w przeciwieństwie do Leszka Engelkinga, jest dość dobrze znana serbskiemu czytelnikowi, który już wcześniej miał okazję zetknąć się z utworami poety ukazującymi się regularnie co kilka lat (pierwsze przekłady pochodzą z 1991 roku). Poezja Engelkinga natomiast jest swego rodzaju nowością, ponieważ do tej pory tylko raz jego wiersze publikowane były na łamach serbskiej prasy (w roku 2007 ukazało się kilka jego utworów w czasopiśmie „Pismo: časopis za savremenu svetsku književnost” w tłumaczeniu Biserki Rajčić). Warto podkreślić fakt, iż wszystkie utwory poetyckie, które ukazały się w tym roku, są nowością na serbskim rynku wydawniczym. Daje to zatem nadzieję na zwiększenie się liczby przekładów polskiej poezji w latach kolejnych. Z racji tej, że od kilku lat pojawiają się ci sami tłumacze (do tych związanych z poezją należą Zoran Đerić, Olga Lalić-Krowicka, Grzegorz Łatuszyński, Biserka Rajčić oraz Petar Vujičić), chwilowy brak przekładów może wynikać z ich pracy nad kolejnymi projektami.

Podsumowując rok 2015, nie sposób nie zauważyć, iż polska literatura dociera do serbskiego czytelnika za pośrednictwem większych wydawnictw, niż ma to miejsce w przypadku serbskiej literatury w Polsce. Oczywiście również liczba publikacji jest większa, co świadczy o pewnej prawidłowości: polska literatura jest w Serbii popularniejsza niż serbska w Polsce, dlatego też polskie dzieła mają szansę ukazać się nakładem większych i bardziej znanych wydawnictw wpływających na kształtowanie gustów czytelniczych. Tworzy się w ten sposób zamknięte koło — małe wydawnictwa mają mniejszą siłę przebiccia i mniejszy zasięg, a co za tym idzie — promocja literatury odbywa się na mniejszą skalę. Nie

może się ona jednak ukazać nakładem większych wydawnictw, ponieważ nie jest na tyle popularna, aby przynieść wystarczający zysk. Do największych serbskich wydawnictw związanych z promowaniem polskiej literatury należą oczywiście Čarobna knjiga, Solaris, Paideia czy Heliks (skupiający się na publikacji książek popularnonaukowych). Z drugiej strony serbska literatura jest popularyzowana w Polsce przez małe oficyny, najczęściej związane właśnie z tymi tzw. małymi literaturami lub współpracujące z serbskimi wydawnictwami. Wyjątkiem jest tutaj krakowskie Wydawnictwo Elemental, specjalizujące się w wydawaniu komiksów, stąd też nie dziwi publikacja jego nakładem *Partyzantów*.

Większość tłumaczeń z języka polskiego, która ukazała się w Serbii w 2015 roku, to wznowienia wydań wcześniejszych lub nowe, uwspółcześnione przekłady utworów już znanych. Z jednej strony zatem jest to ciekawy pod względem translatorskim rok, w którym tłumacze po raz kolejny mierzą się z klasyką polskiej literatury, jednakże z tego samego powodu jest to rok mało interesujący, ponieważ nie oferuje serbskiemu czytelnikowi wiele nowego, nie mówi niemalże nic o tym, jaka jest współczesna literatura polska.

W przeciwieństwie do bibliografii polsko-serbskiej, serbsko-polska nie jest tak obfita. Liczy zaledwie cztery pozycje książkowe (dwa komiksy i dwie antologie) oraz 23 utwory poetyckie pięciu różnych autorów, takich jak Adam Puslojić czy Momčilo Nastasijević. W przypadku prozy natomiast można mówić o pewnej dość przykrej tendencji, ponieważ zarówno w 2014, jak i w 2015 roku na polskim rynku wydawniczym nie pojawiło się żadne serbskie dzieło prozatorskie. Jest to również swego rodzaju odwrotność sytuacji literatury polskiej w Serbii, gdzie to właśnie proza przeważa nad poezją.

Ciekawą pozycją, jaka ukazała się w 2015 roku nakładem krakowskiego Wydawnictwa Elemental, jest seria komiksów *Partyzanci* Đorđa Lebovicia (scenarzysta) i Julija „Julesa” Radilovicia (rysownik). W Polsce opublikowano dwa z trzech tomów, które pojawiły się w Serbii. Z okazji obchodów siedemdziesiątej rocznicy zwycięstwa nad faszyzmem (i zakończenia II wojny światowej) w Serbii wydano *Partyzantów* w trzech tomach. Jest to zbiór wszystkich komiksów, jakie ukazywały się w Europie i krajach byłej Jugosławii w latach 1977–1989. Lebović był scenarzystą związanym z tzw. kinem partyzanckim (napisał scenariusz m.in. do takich filmów jak *Most* czy *Walter broni Sarajewa*, który stał się niemalże filmem klasycznym — zaraz obok *Bitwy nad Neretwą* — i niezwykle popularnym nie tylko w Jugosławii, lecz także w Europie i Chinach), dlatego też zaproszono go do współpracy z Radiloviciem. Podczas pracy nad projektem twórcy nie spotkali się ani razu, kontaktując się z sobą wyłącznie listownie lub telefonicznie. Lebović posłał Radiloviciowi swój scenariusz (który według zaleceń miał być wolny od ideologii, aby zdobyć popularność w Europie Zachodniej), a ten stworzył do niego serię rysunków. Zgodnie z założeniami producentów, komiks okazał się wielkim sukcesem nie tylko w całej Jugosławii, lecz także w Holandii, Francji czy Hiszpanii. Warto zaznaczyć, iż producentami byli Holendrzy Martin

Lodewijk oraz Frits van der Heide, którzy zamówili komiks dla swojego magazynu „Eppo”. Głównymi bohaterami *Partyzantów* są major Dragon — angielski komandos, którego wspomagają m.in. niestroniący od alkoholu porucznik Flips oraz partyzanci, na czele z piękną Skierką. Tom pierwszy składa się z czterech części, a drugi z pięciu, z czego każda stanowi oddzielną historię, w której bohaterowie zmagają się z czetnikami, Niemcami i zdrajcami. Historie pisane przez Lebovicia były odpowiedzią na duże (i w zasadzie wciąż rosnące) zainteresowanie tematyką partyzancką w krajach byłej Jugosławii. Co więcej, publikacja w 2015 roku trzech tomów *Partyzantów* dowodzi, iż trend ten nadal się utrzymuje. Jednakże dzięki rezygnacji z elementów ideologicznych komiks zyskał dużą popularność także poza samymi Bałkanami. Polski czytelnik dopiero w 2015 roku miał pierwszą okazję, aby zapoznać się z tym dziełem. Warto zauważyć także, że na język angielski tłumaczenia dokonał sam Julio Radilović. W Polsce zdecydowano się na przekład Roberta Lipskiego, tłumacza języka angielskiego, który specjalizuje się w utworach fantasy. Polska wersja *Partyzantów* nie jest więc tłumaczeniem oryginału, lecz przekładem przekładu — z języka angielskiego.

Antologia *Nigdzie nie ma piękniejszego nieba* to zbiór współczesnych wierszy serbskich wybranych przez Grzegorza Walczaka w taki sposób, aby swą tematyką nawiązywały do tytułu zbioru, a mianowicie do piękna ojczystej ziemi serbskiej. Są to wiersze, w których do głosu dochodzi smutek i rozgoryczenie jednostki związane z doznaną krzywdą historyczną. Jak zauważa tłumacz, wyczuwalny jest w nich niemal fizyczny związek między poetą a ojczyzną (przykładem są utwory takich poetów jak Danica Dana Dodić, Dragan Kulundžija czy Predrag Bogdanović). Często pojawia się również wątek utraconej ziemi i rozżalenie związane z klęskami doznanymi w ostatnich wojnach i konfliktach zbrojnych (wśród poetów reprezentujących ten typ poezji znaleźli się Milan Vitezović, Srba Ignjatović, wspomniany wcześniej Dragan Kulundžija czy Vladan Stamenković). Obok takich klasyków jak Miloš Crnjanski i Desanka Maksimović, wprowadzonych — jak zauważa tłumacz — jako punkt odniesienia, w antologii znalazły się także utwory młodszych i mniej znanych poetów (w sumie 30 twórców), którzy zdaniem Grzegorza Walczaka zasługują na uwagę polskiego czytelnika.

Wiersze zamieszczone w antologii *Serce i krew* zostały wybrane spośród 100 utworów 25 różnych poetów, które przetłumaczył Miłosz Waligórski (subiektywnego wyboru 15 autorów i 37 wierszy dokonał Jarosław Wach). Co łączy wszystkich tych pisarzy? Jak słusznie podkreśla tłumacz, należą oni do dwóch (a może nawet trzech) różnych generacji. Niemal wszyscy urodzili się w latach 1960—1980, mają zatem podobne doświadczenia związane ze schyłkiem socjalizmu i początkiem kapitalizmu, których ślad można znaleźć w ich poezji — na wskroś indywidualnej i intymnej, w której sprawy polityczne są zwykle przemilczane. Czym się natomiast wyróżniają? Miłosz Waligórski zauważa, że między starszymi i młodszymi pisarzami istnieją spore różnice: „Dzieli ich nie tylko sfera pokoleniowych przeżyć, ale również sposób wypowiedzi [...]. Świat zewnętrzny

do każdego z nich dociera jednak inną ścieżką i inaczej się manifestuje”. Jest to poezja społecznie niezaangażowana. Dla większości z nich doświadczenie siebie jest tym, co powinno znaleźć odbicie w słowach, wersach i strofach. Ważne jest również odniesienie do historii, z której należy czerpać, ale która jednocześnie staje się źródłem tęsknoty. Starsi poeci najczęściej posługują się ironią i autoironią, podczas gdy u młodszych dominuje gwałtowna złość i nadekspresja. Wszystkich natomiast łączy smutek i rozczarowanie, które zdaniem Jarosława Wachy wynika z braku zakorzenienia stanowiącego fundament tożsamości. Zatem antologię *Serce i krew* należy traktować jako podwójny i subiektywny wybór (pierwszego wyboru stu utworów dokonali redaktorzy serbskiego pisma „Akt”, drugiego natomiast, jak już wcześniej wspomniano, Jarosław Wach) współczesnej, intymnej i indywidualistycznej poezji serbskiej.

Oprócz wymienionych antologii poezji serbskiej w roku 2015 opublikowano w czterech różnych periodykach wiersze pięciu poetów. Są to w większości pisarze znani już polskiemu czytelnikowi, ponieważ ich utwory drukowano wcześniej na łamach polskiej prasy i w antologiach (np. tej przygotowanej przez Grzegorza Łatuszyńskiego: *Wszystkie chwile są tu i nic być nie przestaje. Antologia poezji serbskiej XX wieku. Z pokolenia na pokolenie* w 2008 roku). Najwięcej, bo aż 13, wierszy Momčila Nastasijevicia opublikował „Podgląd. Kwartalnik Literacki Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich”. W tym samym kwartalniku ukazały się również cztery utwory Adama Puslojicia, co stanowi niemalże 75% wszystkich serbskich utworów poetyckich opublikowanych w polskiej prasie.

Wśród tłumaczy z języka serbskiego od kilku lat pojawiają się te same nazwiska — Grzegorz Łatuszyński, Agnieszka Syska czy Grzegorz Walczak. Powoli dołączają do nich jednak nowi, jak np. Miłosz Waligórski, który w swym dorobku translatorskim ma już kilka przekładów. Daje to nadzieję, że w kolejnych latach serbska poezja będzie licznie reprezentowana na polskim rynku wydawniczym. Mimo wszystko należy podkreślić, iż serbska literatura nie jest w Polsce publikowana na taką skalę, jak chociażby polska w Serbii, nad czym można jedynie ubolewać, gdyż bałkańscy pisarze niejednokrotnie udowodnili już, że w ich twórczości tkwi nie tylko pewien egzotyczny pierwiastek, lecz także swego rodzaju intymność i inność przekazu, co czyni ich utwory niezwykle atrakcyjnymi dla czytelnika.

Polski czytelnik nie otrzymuje wielu serbskich pozycji literackich rocznie, a te, które do niego trafiają, są w głównej mierze subiektywnymi wyborami tłumaczy. Należałoby się zatem zastanowić nad wpływem tłumacza na kształtowanie wizerunku serbskiej literatury w Polsce? Na podstawie dwóch antologii, które ukazały się w 2015 roku, wyraźnie widać, iż polski tłumacz stara się przedstawić czytelnikowi pewną nową wartość, coś, z czym do tej pory się nie zetknął — antologia *Serce i krew* składa się wyłącznie z utworów przetłumaczonych i opublikowanych w Polsce po raz pierwszy. Ponadto pisarze, na

których zdecydowali się redaktorzy (i tłumacz), są w większości mało znani (w najlepszym przypadku słabo znani) polskiemu odbiorcy. Urodzeni w latach 1960—1980 należą do tego pokolenia poetów, które porusza aktualne problemy trapiące serbską duszę. Nie sposób odmówić autorom antologii chęci pokazania tej nowszej poezji, a także zapoznania czytelnika z tym, co w ostatnich dziesięcioleciach powstało. Z drugiej strony mamy jednak antologię *Nigdzie nie ma piękniejszego nieba*, w której również pojawiają się mniej znani twórcy, jednak zostali oni dobrani tak, aby tematyka ich wierszy odpowiadała tytułowi zbioru — tłumacz i redaktor zarazem wybrał takie utwory, w których Serbia jawi się jako jedno z najpiękniejszych miejsc. Trudno je nazwać patriotycznymi, jednak nie da się ukryć, iż ich odbiorca ma otrzymać konkretny obraz Serbii: pozytywny i nostalgiczny. Zarówno w jednym, jak i w drugim przypadku mamy do czynienia z próbą pokazania czegoś nowego — nowego oblicza serbskiej poezji, z którą do tej pory polski czytelnik zapewne się nie zetknął. Z jednej strony pojawia się poezja społecznie niezaangażowana (co do tej pory przecież rzadko się zdarzało w serbskiej literaturze, ze względu na zawilóści historyczne, które wymuszały na twórcach przyjęcie postawy zaangażowanej), która nie odnosi się do historii, nie rozlicza się z nią, lecz pokazuje jedynie, jakie piętno wywarła na konkretnej jednostce. Z drugiej strony natomiast jest to poezja silnie związana z serbską ziemią w każdym niemal aspekcie. Niemniej jednak należy zauważyć i docenić fakt, iż tłumacze starają się zapoznać polskiego czytelnika z twórczością, która do tej pory była mu mało znana, stawiając się tym samym w roli ambasadora serbskiej literatury w Polsce.

Естера Собалковска

Коментар уз пољско-српску и српско-пољску библиографију за 2015. годину

Резиме

У овом тексту аутора интересује проблем пољске књижевности у Србији и српске књижевности у Пољској. Већина превода који су се појавили у Србији 2015. године представљају наставак претходних издања или су то нови, савременији преводи већ познатих дела на издавачком тржишту Србије. 2015. година је донела 23 књиге (без иједне збирке песама) и 17 песама у разним часописима. Српска књижевност је била слабо представљена у овом периоду — само два стрипа, две антологије поезије и двадесет три песме су биле објављене. Према томе, није било ни једне публикације прозе. Ово постаје тенденција, јер као и у 2014. години, није био објављен нити један превод српске прозе на пољском издавачком тржишту.

Кључне речи: Пољска књижевност, Српска књижевност, поезија, стрип, превод, публикације.

Estera Sobalkowska

Comments on the Polish-Serbian and Serbian-Polish bibliography in 2015

Summary

The text analyses the issue of Polish literature in Serbia and Serbian literature in Poland. Most of the translations that appeared in Serbia in 2015 were reprints of previous editions or new, contemporized translations of works already known in the Serbian publishing market. The year 2015 saw 23 book publications (without any volume of poetry) and 17 poems in various magazines. Serbian literature was poorly represented in the discussed time — only two comics, two anthologies of poetry and 23 poems were published. Consequently, there was not a single prose publication. This is a tendency, as in 2014, not a single translation of Serbian prose in Polish publishing market appeared.

Key words: Polish literature, Serbian literature, poetry, book publications, comic, translation.

Przekłady

słowacko-polskie i polsko-słowackie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury słowackiej w Polsce w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Beňová Jana:** *Café Hyena. Plán odprevádzania / Café Hiena. Plan odprowadzania.* Tłum. Marek Kędzierski. Warszawa, Wydawnictwo Nisza, 2015, 128 s. [proza].
2. **Czas nad rzeką Parna.** Tłum. Stanisław Andrzej Średziński. Łódź, Fundacja Kamena, 2015, 24 s. [poezja].
Klas Teofil***.
Šípková Ružena***.
Vargová-Hábovčíková Bohuslava***.
3. **Dán Dominik:** *Kožené srdce / Zapisane na skórze.* Tłum. Antoni Jeżycki. Poznań, Media Rodzina, 2015, 416 s. [proza].
4. **Kapitáňová Deniela:** *Samko Tale kniha o cintoríne / Samka Tale księga o cmentarzu.* Tłum. Miłosz Waligórski, Izabela Zajęc. Sejny, Pogranicze, 2015, 155 s. [proza].
5. **Krajňak Maroš:** *Carpathia / Carpathia. Trylogia lemowska 1.* Tłum. Weronika Gogola. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 198 s. [proza].
6. **Krajňak Maroš:** *Entropia / Entropia.* Tłum. Miłosz Waligórski. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 200 s. [proza].
7. **Krištúfek Peter:** *Dom hluchého / Dom głuchego.* Tłum. Olga Stawińska. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 588 s. [proza].
8. **Petraško Ľudovít:** *Strážca jazera / Strażnik jeziora.* Rzeszów, Abilion, 2015, 311 s. [proza].
9. **Rankov Pavol:** *Matky / Matki.* Tłum. Tomasz Grabiński. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 430 s. [proza].
10. **Rankov Pavol:** *Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy) / Zdarzyło się pierwszego września (albo kiedy indziej).* Tłum. Tomasz Grabiński. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 96 s. [dramat].
11. **Shyhta 2015 (almanach literacki).** Red. Marta Pelinko. Rzeszów, Warszawa, Abilion, Związek Literatów Polskich. Oddział, 2015, 109 s. [esej, poezja, proza].

Brenkus Radovan

[z tomu *Navráty z pekla*, 2005 / *Powroty z piekła*, 2013]

Dohoda z diabľom / Umowa z diabľem. Tłum. Marta Pelinko, s. 21–30 [proza].

Farkašová Etela

[z tomu *Fragmenty s občasnou túžbou po celostnosti*, 2008 / *Fragmenty z nieczęstą tęsknotą za spójnością*, 2014]

***(*czasami przebudzi się w środku nocy...*)*. Tłum. Marta Pelinko, s. 31–37 [esej].

Hudák Pavol

[z tomu *Povraz v dome obesenca a iné básne*, 2003 / *Powróż z domu wisielca i inne wiersze*, 2013]

Bozkávaj veľa žien / Całuj wiele kobiet, s. 41–42.

Muž / Mężczyzna, s. 41.

Otcova roľa / Ojcowska rola, s. 38–39.

Povraz v dome obesenca / Powróż w domu wisielca, s. 40.

Priestor / Przestrzeń, s. 39–40.

Skica / Szkic, s. 39.

Volám sa Húdak / Nazywam się Hudak. Tłum. Marta Pelinko, s. 38 [poezja].

Petraško Ľudovít

[z tomu *Strážca jazera*, 2014 / *Strażnik jeziora*, 2015]

Solny gród księżnej Izry*. Tłum. Marta Pelinko, s. 66–74 [proza].

12. **Słowo o wielu twarzach: almanach poetycki**. Red. Waclaw Turek. Krosno, Regionalne Centrum Kultur Pogranicza, 2015, 134 s. [poezja].

13. **Uličiansky Ján: Čarovný chlapec / Czarodziejski chłopiec**. Tłum. Hanna Adamik, Štefan Adamik. Kraków, Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2015, 86 [2] s. [proza].

14. **Vilikovský Pavel: Príbeh ozajského človeka / Opowieść o rzeczywistym człowieku**. Tłum. Tomasz Grabiński. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2015, 274 s. [proza].

15. **Zakamarki. I międzynarodowe warsztaty literackie**. Red. Marta Pelinko. Rzeszów, Abilion, 2015, 80 s. [poezja, proza].

Brenkus Radovan

Ani telo obrátené proti prachu / Ani ciało obrócone przeciw prochowi, s. 16–17.

Kiedy się wie, dlaczego musi być niebo*, s. 17–18.

Nad neznámym hrobom / Nad nieznanym grobem, s. 15–16.

Opravovňa slov / Poprawialnia słów, s. 15.

Rožprávka sa začína / Bajka się zaczyna, s. 14.

V predposlednom obraze / W przedostatnim obrazie, s. 18.

Vídať známe tváre cudzích / Widać znane twarze obcych, s. 17.

W domach bez okien umiera światło*. Tłum. Marta Pelinko, s. 18—19 [poezja].

Farkašová Etela

Cokolwiek wypowiesz*, s. 23.

Gdzie została róża*, s. 20—21.

Pytanie, w końcu ważne*, s. 21.

Struktury aż boleśnie niezmiennie*, s. 23—25.

Uciec*, s. 23.

Zbyt wiele, zbyt szybko*. Tłum. Marta Pelinko, s. 22 [poezja].

Petraško Ľudovít

Jak wychodził kum u kuma*. Tłum. Marta Pelinko, s. 51—53 [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. Booklips.pl portal internetowy poświęcony literaturze
<http://booklips.pl/czytelnia/fragmenty-ksiazek/kryzys-wieku-sredniego-i-motto-z-gombrowicza-fragment-opowiesci-o-rzeczywistym-czlowieku-pavla-vilikovskiego/>.

Vilikovský Pavel

Pribeh ozajského človeka / Opowieść o rzeczywistym człowieku [fragm.].

Tłum. Tomasz Grabiński [proza].

2. „Poezja Dzisiaj” 2015, nr 110.

Mišák Peter

Nehľadám ťa / Nie szukam Cię. Tłum. Aleksandra Patryń, s. 31—32 [poezja].

3. „Polityka” 21.09.2015, wydanie internetowe: www.polityka.pl.

Krištúfek Peter

Dom hluchého / Dom głuchego [fragm.]. Tłum. Olga Stawińska [proza].

4. „PlusMinus” magazyn dziennika „Rzeczpospolita” 6.06.2015, wydanie internetowe: <http://archiwum.rp.pl/artukul/1278265-Uchodi-swolocz!.html>.

Rankov Pavol

[z powieści *Matky*, 2011 / *Matki*, 2015]

Uchodi, swolocz!* Tłum. Tomasz Grabiński [proza].

5. „Polityka” 26.05.2015, wydanie internetowe: <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/ksiazki/fragmentyksiasek/1620763,1,fragment-ksiazki-matki.read>.

Rankov Pavol

Matky / Matki [fragm.]. Tłum. Tomasz Grabiński [proza].

6. „Polityka” 27.07.2015, wydanie internetowe: <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/ksiazki/fragmentyksiasek/1627533,1,fragment-ksiazki-opowiesci-o-rzeczywistym-czlowieku.read>.

Vilikovský Pavel

Príbeh ozajského človeka / Opowieść o rzeczywistym człowieku [fragm.].

Tłum. Tomasz Grabiński [proza].

7. „Shyhta” 2015, wydanie internetowe: <http://www.shyhta.eu/>.

Brenkus Radovan

Między tulaniem a tuleniem*. Tłum. Marta Pelinko [poezja].

Farkašová Etela

[z tomu *Fragmenty s občasnou túžbou po celostnosti*, 2008 / *Fragmenty z nieczęstą tęsknotą za spójnością*, 2014]

***(*potrzeba filozofii we współczesnym świecie...*)*. Tłum. Marta Pelinko [esej].

8. „Wyspa” 2015, nr 4, rocz. 36.

Brenkus Radovan

[z tomu *Snívanie s netvorom*, 2015 / *Śnienie z potworem*]

***(*oko blúzniace spod ľadovca...*) / ***(*Oko majzące spod lodowca...*), s. 12.

***(*V predposlednom obraze...*) / ***(*W przedostatnim obrazie...*), s. 10.

***(*Vídat' známe tváre cudzích...*) / ***(*Widać znane twarze w obcych...*), s. 9.

***(*Z jamy zarastenej machom...*) / ***(*Z jamy zarosniętej mchem...*), s. 11.

***(*Z rozkoše sme vyhnali otrávený sen...*) / ***(*Z rozkoszy wygoniliśmy zatruty sen...*). Tłum. Marta Pelinko, s. 11 [poezja].

9. Xiegarnia.pl portal internetowy: <https://xiegarnia.pl/ksiazka/opowiesc-o-rzeczywistym-czlowieku/>.

Vilikovský Pavel

Príbeh ozajského človeka / Opowieść o rzeczywistym człowieku [fragm.].

Tłum. Tomasz Grabiński [proza].

Opracowała Marta Buczek

Komentarz do bibliografii przekładów literatury słowackiej w Polsce w 2015 roku

A commentary on the bibliography of Slovak literary translations in Poland in 2015

Marta Buczek

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, marta.buczek@us.edu.pl

Data zgłoszenia: 10.05.2016 r. — Data recenzji: 16.05.2016 r.

Abstract: The author of the article considers the latest translations of Slovak literature in Poland in 2015. Among very well-known and valued Slovak authors whose translations have been published recently are contemporary and modern authors of the younger generation (Pavol Rankov, Peter Krištúfek, Maroš Krajňak, Jana Beňová) and the older generation (Pavel Vilikovský, Daniela Kapitáňová). Their books were very well received by Polish recipients and it occurs that Slovak literature in Poland is read with steadily growing interest. The article concerns the Polish translations of Slovak poetry as well. The survey shows a decreasing number of translations of this kind of literature.

Key words: Slovak literature, Slovak literature in Poland, translation, literary translation, Pavol Rankov, Peter Krištúfek, Maroš Krajňak, Jana Beňová, Radovan Brenkus, Pavol Hudák.

Tłumaczenia literatury słowackiej na język polski, które ukazały się w 2015 roku, stanowią dość pokaźny zbiór. W ciągu tego roku wydano bowiem 15 pozycji książkowych: 10 przekładów prozy, 1 przekład dramatu, 2 zbiory przekładów poetyckich, 2 zbiory zawierające zarówno przekłady poezji, prozy, jak i eseistyki słowackiej. Wybór ten wydaje się kontynuacją polityki wydawniczej przyjętej przed kilku laty przez wydawnictwa Książkowe Klimaty z Wrocławia, Pogranicze z Sejn i Abilion z Rzeszowa. Oficyny te stawiając sobie za cel „transfer kulturowy”, przybliżają i dopełniają obraz literatury słowackiej funkcjonujący w polskim horyzoncie odbioru. Interesują je przede wszystkim autorzy współ-

cześni, przedstawiciele literatury *stricte* pięknej, prestiżowej, ambitnej, wnoszącej nowe wartości artystyczne i estetyczne, dalekie literaturze komercyjnej. Wydawnictwo Abilion koncentruje się głównie na publikowaniu przekładów słowackiej poezji, oficyny Książkowe Klimaty (w serii Słowackie Klimaty) oraz Pogranicze (w serii Meridian) kontynuują natomiast strategię, której głównym celem jest prezentacja współczesnej prozy słowackiej wpisującej się w nurt literatury o tematyce dotyczącej Europy Środkowej¹. Przywołując teorię Itamara Evena Zohara, można pokusić się w tym przypadku o stwierdzenie, że opublikowane w 2015 roku przekłady skorelowane zostały pod względem wyboru tekstów źródłowych, a także norm, strategii i literackiego repertuaru². Wydane przez Książkowe Klimaty powieści Maroša Krajňaka pt. *Carpathia. Trylogia lemowska (Carpatia, 2011)* w tłumaczeniu Weroniki Gogoli i *Entropia (Entropia, 2012)* w tłumaczeniu Miłosza Waligórskiego, a także *Dom głuchego (Dom hluchého, 2012)* Petera Krišťúfka w tłumaczeniu Olgi Stawińskiej, *Matki (Matky, 2011)* Pavla Rankova oraz *Opowieść o rzeczywistym człowieku (Príbeh ozajského človeka, 2014)* Pavla Vilikovskiego w tłumaczeniu Tomasza Grabińskiego, poszerzają w Polsce repertuar literatury pięknej o środkowoeuropejskich korzeniach, tworząc punkty wzajemnego odniesienia i sieć zależności. Przekłady prozy Krajňaka, Krišťúfka, Rankova, Vilikovskiego w polskim odbiorze dookreślają się nawzajem i determinują, odkrywają obraz Europy Środkowej zróżnicowanej i niejednorodnej. Wchodząc w nowy literacki krąg, w tzw. pole produkcji kulturowej³, podlegają one równoczesnej konfrontacji z polską przestrzenią literacką. Włączając się w nią, zachowują swoją artystyczną autonomiczność, wprowadzają nieznane wcześniej wątki, trendy czy tematy, a także nowe spojrzenie na kulturę, historię i własny naród.

Wydawnictwa Książkowe Klimaty i Pogranicze, preferujące wzrost kapitału symbolicznego (prestiż, uznanie)⁴, skupiając się na publikacji najnowszej, niekomercyjnej literatury niszowej, dążą przede wszystkim do wyłonienia autonomiczności artystycznej i estetycznej przekładanych słowackich dzieł. Zachowanie równowagi między czynnikami artystycznymi a ekonomicznymi pozwala im

¹ Szczegółowe omówienie nurtu przekładów literatury słowackiej wpisującej się w literaturę o środkowoeuropejskich korzeniach zob. M. Buczek: *Słowacki klimat Europy Środkowej w Polsce*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2015, t. 6, cz. 2, s. 155–166.

² Por. I. Even-Zohar: *Miejsce literatury tłumaczonej w polisystemie literackim*. W: *Współczesne teorie przekładu*. Red. P. Bukowski, M. Heydel. Kraków 2009, s. 197.

³ Pojęcie przejmuję za: P. Bourdieu: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. Tłum. A. Zawadzki. Kraków 2001. Por. także G. Jankowicz, P. Marecki, A. Pałęcka, J. Sowa, T. Warczok: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre’a Bourdieu. Raport z badań*. Kraków 2014, s. 19.

⁴ Pojęcie „kapitału symbolicznego” przejmuję za P. Bourdieu. Por. G. Jankowicz, P. Marecki, A. Pałęcka, J. Sowa, T. Warczok: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre Bourdieu...*

oprzeć się na jakości tłumaczenia, jak również selektywnym wyborze spośród doświadczonych tłumaczy znawców⁵. Zaangażowanie wydawnictw w projekty literackie stanowiące głównie źródło zysku symbolicznego opiera się obecnie na stymulowaniu zainteresowania odbiorców sekundarnych, do których zalicza się głównie koneserów literatury ambitnej, specjalistów, znawców literatur niszowych, entuzjastów i pasjonatów. Rozwijanie ich wiedzy i nowych kompetencji czytelniczych odpowiada równocześnie na ich kulturalne zapotrzebowanie. Celem publikowania przekładów jest uzupełnienie, jak również uwspółcześnienie funkcjonującego w świadomości polskiego czytelnika fragmentarycznego kanonu literatury słowackiej, poszerzenie go o najbardziej wartościowe dzieła najnowszej słowackiej literatury pięknej⁶. Wydawnictwo Książkowe Klimaty, które przyjęło w momencie swojego powstania strategię opartą na nowości, konsekwentnie ją realizuje. Wyraz tego stanowią przekłady „nowej” słowackiej prozy, której „nowość” implikuje równocześnie zmianę pokoleniową, a także widoczną zmianę dominującej w literaturze słowackiej hierarchii. Lista autorów, których dzieła wydano, obejmuje tych, którzy dysponują dużym potencjałem symbolicznym, laureatów wielu najważniejszych słowackich i międzynarodowych nagród literackich z ostatnich lat. Są wśród nich: wybitny słowacki pisarz Pavel Vilikovsky — dwukrotny zwycięzca prestiżowej słowackiej nagrody literackiej Anasoft litera⁷, czterokrotny finalista Anasoft litera⁸, laureat prestiżowej słoweńskiej nagrody Vilenica przyznawanej pisarzom z Europy Środkowej; Miloš Krajňak — trzykrotny finalista Anasoft litera⁹; Peter Krištúfek — trzykrotny finalista Anasoft litera¹⁰, trzykrotny finalista konkursu literackiego Poviedka¹¹; Pavol Rankov — dwukrotnie nagro-

⁵ Widać na tym polu ścisłą współpracę z wąskim i wyspecjalizowanym w tłumaczeniu literackim gronem tłumaczy, sprawdzonych i doświadczonych, m.in. z Tomaszem Grabińskim, Miłozem Waligórskim czy Olgą Stawińską.

⁶ Recepcja przekładów w Polsce pokazuje stopniowy wzrost zainteresowania literaturą słowacką. Należałoby zaznaczyć jednak, że recepcja literatury słowackiej wciąż pozostaje w tyle za recepcją literatury czeskiej. Znajomość dzieł ze słowackiego kręgu kulturowego w dużej mierze zależna jest od przypadku. Odbiorcy polscy trafiają na nie najczęściej podczas poszukiwania ciekawych i wartościowych pozycji z kręgu literatury czeskiej. Bliskość kultur, języków oraz przeszłe zależności historyczne powodują, że literatura słowacka często utożsamiana jest z czeską, ale dzięki temu, paradoksalnie, możliwe jest jej zaistnienie w Polsce.

⁷ W roku 2006 za książkę *Čarovný papagáj a iné gýče* (2005), w roku 2014 za powieść *Prvá a posledná láska* (2013).

⁸ Nominowany w 2007 roku za książkę *Silberputzen* (2006), w 2010 roku za powieść *Vlastný životopis zlá* (2009), w 2011 roku za książkę *Pes na ceste* (2010), w 2015 roku za książkę *Letmý sneh* (2015).

⁹ Nominowany w latach 2012 za powieść *Carpathia* (2011), w 2013 roku za powieść *Entropia* (2012), w 2014 roku za powieść *Informácia* (2013).

¹⁰ Finalista w 2009 roku za powieść *Šepkár* (2008), w 2011 roku za powieść *Bliženci a proti-nožci* (2010), w 2013 roku za powieść *Dom hluchého* (2012).

¹¹ Prestiżowy konkurs literacki Poviedka organizowany w latach 1996—2006 przez wydawcę Koloman Kertész Bagala.

dzony nagrodą czytelników dziennika „Sme”¹², uhonorowany Nagrodą im. Ivana Kraski w 1995 roku oraz Premio Letterario Internazionale Jean Monne, Europejską Nagrodą Literacką¹³. Autorzy ci, pisarze średniego (P. Vilikovský) i młodego (M. Krajňak, P. Krišťufek, P. Rankov) pokolenia, sytuują się we współczesnym obszarze pola literackiego, kreując wizerunek literatury odwołującej się do najbardziej aktualnych literackich zjawisk, prezentującej dynamikę zachodzących w niej zmian. Na gruncie polskim, dzięki przekładom, dokonuje się w pewnym sensie akt „kanonizacji” tych autorów. Powstaje kanon przeciwstawiający się literackiej klasycy, której obraz ukonstytuował się w świadomości polskich odbiorców stopniowo, pod wpływem przekładów wydawanych w drugiej połowie XX wieku¹⁴.

Wybór spośród znanych i cenionych w rodzimym horyzoncie odbioru, współczesnych pisarzy reprezentujących najmłodsze pokolenie przynosi wydawnictwu prestiżowe korzyści. Założenia merytoryczne i artystyczne wydawniczej koncepcji, będące uzasadnieniem dla translatorycznych wyborów, intuicja i wyczucie rynku Książkowych Klimatów zaowocowały kolejną już, po sukcesie przekładu powieści Pavla Rankova w 2014 roku¹⁵, nagrodą. Wyróżnienia na polskim rynku doczekał się wydany przez to wydawnictwo przekład powieści *Dom głuchego* Petera Krišťufka, który znalazł się w finale konkursu Ambasador Nowej Europy¹⁶. Powieść Krišťufka uznana za jedną z pięciu najlepszych publikacji wydanych w języku polskim w 2015 roku należy do tych, które „w nowatorski sposób przedstawiają historyczne procesy lub współczesne doświadczenia Europejczyków”¹⁷.

¹² W 2008 roku za powieść *Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy)* (2008).

¹³ Nagrodzony w 1995 roku Nagrodą im. I. Kraski za debiut *S odstupom času* (1995), w 1997 roku — nagrodą Premio Letterario Internazionale Jean Monne, w 2009 roku — Europejską Nagrodą Literacką za *Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy)*.

¹⁴ Kanon tworzą powtarzające się nazwiska twórców słowackiej międzywojennej prozy ekspresjonistycznej (M. Urban, I. Horváth, J. Hrušovský), prozy liryzowanej (L. Ondrejov, M. Figuli, D. Chrobák, F. Švantner, H. Zelinová) oraz powojennego pokolenia Młodej twórcy (m.in. J. Blažková, A. Hykisch, L. Ťažký, V. Šikula, J. Johanides, R. Sloboda, P. Jaroš, D. Dušek, D. Mitana). Ze starszej literatury przekładano m.in. utwory P. Dobšínskiego, E. Maróthy-Šoltesovej, P. Országha-Hviezdoslava. Por. W. Nawrocki, T. Sierny: *Czeska i słowacka literatura w Polsce w latach 1945—1980. Dzieje recepcji i bibliografia*. Katowice 1983.

¹⁵ Przyznanie podwójnej Nagrody Literackiej Europy Środkowej Angelus w 2014 roku za powieść pt. *Zdarzyło się pierwszego września (albo kiedy indziej)* z 2013 oraz jej tłumaczenie. Powieść Rankova była pierwszą książką wydaną przez wydawnictwo założone w 2013 roku.

¹⁶ Tytuł Ambasador Nowej Europy jest przyznawany corocznie przez Europejskie Centrum Solidarności i Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego we Wrocławiu. Pośród 75 publikacji w roku 2015 w finale znalazło się 5 książek środkowoeuropejskich. Oprócz *Domu głuchego* Petera Krišťufka są to Jarosława Mikołajewskiego *Wielki przyływ*, Serhii Plokhya *Ostatnie imperium. Historia upadku Związku Sowieckiego*, Małgorzaty Szejnert *Usypać góry. Historie z Polesia*, Varujana Vosganiana *Księga szeptów*.

¹⁷ Patrz aktualności ze strony wydawnictwa Książkowe Klimaty: <http://ksiazkoweklimaty.pl/news/357> [Data dostępu: 4.04.2016] oraz http://www.ecs.gda.pl/title,Biezaca_edycja_konkursu,pid,727.html [Data dostępu: 4.04.2016].

Krištúfka doceniono za „monumentalizm perspektywy”, uznając jego faktograficzną wizytówkę pokoleń Słowaków od schyłku imperium habsburskiego po XXI wiek za wartą zauważenia ze względu na przybliżenie polskiemu odbiorcy wiedzy o sąsiedzie, który mimo bliskości geograficznej ciągle wydaje się daleki¹⁸. Jego proza przesycona aluzjami do historii, literatury czy filozofii, pełna ironicznego dystansu, społecznego krytycyzmu, należąca do tzw. słowackiej „trendy literatury”¹⁹, proponuje, jak podkreśla słowacki literaturoznawca i krytyk Vladimír Barborík, „zábavu i umenie v jednom”²⁰. Do „trendy literatury” zaliczyć można również prozę Pavla Rankova. Jego rosnąca w Polsce od 2013 roku popularność przyczyniła się do wydania przez Książkowe Klimaty kolejnej powieści pt. *Matki* oraz reedycji powieści *Zdarzyło się pierwszego września (albo kiedy indziej)*, tym razem w adaptowanej wersji dramatycznej, poszerzonej o nowe wątki²¹. Przyznanie Rankovovi nagrody Angelusa za przetłumaczoną przez Tomasza Grabińskiego powieść *Zdarzyło się pierwszego września* wpłynęło znacząco na zaistnienie autora w dyskursie publicznym, a funkcjonowanie powieści w polskich mediach w tym okresie stało się istotnym czynnikiem wzrostu prestiżu książki i tym samym wzrostu jej poczytności. Zdecydowanie największa liczba recenzji krytycznych z roku 2015 dotyczy właśnie prozy Rankova²², co świadczyć

¹⁸ Por. P. Krištúfek: *Dom głuchego*. http://www.ecs.gda.pl/title,Biezaca_edycja_konkursu_pid,727.html [Data dostępu: 15.04.2016].

¹⁹ Pojęcie zaproponowane przez V. Barborika dla określenia twórców zbliżających się do popkultury. Obok P. Krištúfka zalicza do nich również m.in. znanego także w Polsce M. Hvoreckiego czy D. Mitana (jego książkę *Zjavenie* z 2005 roku). Por. V. Barborík: *Slovenská próza v roku 2005: produkcia — tendencie — diela*. W: *Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2006*. Red. E. Smolárová. Bratislava 2007, s. 15—17.

²⁰ Ibidem, s. 15 [„zabawę i naukę w jednym” — tłum. M.B.].

²¹ Do wydania przekładu przyczyniła się popularność dramatu Rankova w rodzimym kręgu odbioru. Dramat w reżyserii Kamila Žiška był z powodzeniem wystawiany na deskach Słowackiego Teatru Narodowego (premiera 27 marca 2010 roku).

²² Por. S. Iwasiów: *Jadę z rosyjskiej niewoli, nie rozumiecie? Wojna, pamięć i losy kobiet w powieści Pavla Rankova „Matki”*. <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=277&artykul=5083&kat=1> [Data dostępu: 28.04.2016]; A. Kraszewski: *Matki*. [Natemat.pl http://recenzjeksiatek.natemat.pl/144467,matki](http://recenzjeksiatek.natemat.pl/144467,matki) [Data dostępu: 28.04.2016]; D. Polok: *Zdarzyło się pierwszego września (albo kiedy indziej) Pavol Rankov*. <http://domizzz.blogspot.hu/2015/05/zdarzylo-sie-pierwszego-wrzesnia-albo.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; B. Darska: *Miłość, która niszczy (P. Rankov: Matki)*. <http://bernadettadarska.blogspot.com/2015/06/miosc-ktora-niszczy-p-rankov-matki.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; *Pavol Rankov: Matki. Recenzja*. <http://ksiazki-do-poduszki.blogspot.com/2015/07/pavol-rankov-matki.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; *Nie można przejść obojętnie obok Matek*. <http://czytelnia-mola-ksiazkowego.blogspot.com/2015/07/pavol-rankov-matki.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; *Matki. Pavol Rankov. Recenzja*. <http://godsavethebook.blogspot.com/2015/07/matki-pavol-rankov.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; D. Fijał: *U Rankova najważniejszy jest człowiek*. <http://dofi.com.pl/matki-pavol-rankov-2/> [Data dostępu: 28.04.2016]; M. Krakowiak: *Historia mówiona i wydarzona, czyli recenzja książki „Matki” Pavola Rankova*. <http://www.panoramakultur.eu/repro/?q=pl/node/1493> [Data dostępu: 28.04.2016]; *Po trupach za macierzyństwem — „Matki” Pavol Rankov*. <http://literackie-skarby.blogspot.com/2015/07/po>

może o zaistnieniu autora w świadomości zbiorowej odbiorców sekundarnych. Nie udało się to do tej pory żadnemu słowackiemu pisarzowi.

Drugim najchętniej czytany w Polsce słowackim autorem, jeśli weźmiemy pod uwagę liczbę opublikowanych recenzji²³ jego twórczości, jest Pavel Vilikovský, którego pozycję ugruntowują kolejne przekłady jego prozy²⁴. *Opowieść o rzeczywistym człowieku*, podobnie jak wcześniejsze przekłady dzieł tego twórcy, postrzegana jest jako proza trudna w odbiorze, pełna „ukrytych znaczeń, trudnych pytań i niełatwych odpowiedzi”²⁵, wywołująca skrajne emocje, „błyskotliwa, refleksyjna i nieco zatrważająca”²⁶. Jest opowieścią o ludziach, których egzystencję ogranicza system, zmuszając ich do podejmowania dramatycznych wyborów, etycznych lub niemoralnych zachowań. Powieść wydana w ramach projektu K4, jednocześnie go inaugurująca²⁷, odniosła w Polsce sukces, wzbu-

---

trupach-za-macierzynstwem-matki.html [Data dostępu: 28.04.2016]; *O macierzyństwie w sytuacji granicznej*. Pavol Rankov — *Matki*. <http://czytelniczy.blogspot.com/2015/09/o-macierzynstwie-w-sytuacji-granicznej.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; B. Fałara: „*Matki*” kunsztownym traktatem o macierzyństwie. <http://www.wywrota.pl/ksiazka/28054-matki-p-rankova-kunsztownym-traktatem-o.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; *Matki*. Pavol Rankov. <http://aleksandrowemysli.blogspot.com/2015/09/matki-pavol-rankov.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; S. Kubów: *Historia współczesna: książka, której czytanie boli*. <http://stefankubow.blogspot.com/2015/09/historia-wspolczesna-ksiazka-ktorej.html?pref=fb> [Data dostępu: 28.04.2016].

²³ Por. *Przekleństwa naiwności — „Opowieść o rzeczywistym człowieku” Pavel Vilikovský*. <http://literackie-skarby.blogspot.com/2015/08/przeklenstwa-naiwnosci-opowiesc-o.html> [Data dostępu 28.04.2016]; Pavel Vilikovský „*Opowieść o rzeczywistym człowieku*”. <http://czytelnia-molaksiazkowego.blogspot.com/2015/09/pavel-vilikovsky-opowiesc-o-czowieku.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; Pavel Vilikovský „*Opowieść o rzeczywistym człowieku*”. <http://www.owczakksiazka.pl/2015/09/opowiesc-o-rzeczywistym-czowieku-pavel.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; S. Pyplacz: *Opowieść o rzeczywistym człowieku*. sebastianpyplacz.pl/opowiesc-o-rzeczywistym-czowieku/ [Data dostępu: 28.04.2016]; Pavel Vilikovský „*Opowieść o rzeczywistym człowieku*”. <http://ksiazki-do-poduszki.blogspot.com/2015/08/pavel-vilikovsky-opowiesc-o.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; M. Kowal: *Glupota nie boli czyli „Opowieść o rzeczywistym człowieku” Pavla Vilikovskiego*. <http://www.zaczytanamama.pl/2015/08/gupota-nie-boli-czyli-opowiesc-o.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; A. Kraszewski: *Opowieść o rzeczywistym człowieku*. <http://recenzjeksiazek.natemat.pl/151369,opowiesc-o-rzeczywistym-czowieku> [Data dostępu: 28.04.2016]; J. Czechowicz: *Prawdziwy człowiek, prawdziwy system*. <http://krytycznymokiem.blogspot.com/2015/12/opowiesc-o-rzeczywistym-czowieku-pavel.html> [Data dostępu: 28.04.2016].

²⁴ W Polsce ukazały się wcześniej m.in. powieść *Večne je zelený* (P. Vilikovský: *Wiecznie zielony*. Tłum. J. Waczków. Kraków 2004); *Posledný kôň Pompejí* (Idem: *Ostatni kôň Pompeji*. Tłum. P. Godlewski. Sejny 2005); *Krutý strojvodca* (Idem: *Okrutny maszynista*. Tłum. T. Grabiński, J. Wodzisławska. Wrocław 2013).

²⁵ <http://tezeusz.pl/276726,vilikovsky-pavel-okrutny-maszynista.html> [Data dostępu: 28.04.2016].

²⁶ Pavel Vilikovský „*Opowieść o rzeczywistym człowieku*”. <http://ksiazki-do-poduszki.blogspot.com/2015/08/pavel-vilikovsky-opowiesc-o.html> [Data dostępu: 28.04.2016].

²⁷ Wspólna inicjatywa wydawców z Czech (Větrné mlýny), Słowacji (Kalligram), Węgier (Kalligram) i Polski (Książkowe Klimaty), promujących współczesną literaturę środkowoeuropejską w czterech krajach w czterech językach (polskim, czeskim, słowackim i węgierskim).

dzając znaczne, jak na literaturę niszową, zainteresowanie. Wśród interpretacji wystylizowanej na intymny dziennik prozy Vilikovskiego nie brakuje porównań do twórczości Witolda Gombrowicza²⁸. Tragizm, surrealizm, groteska mieszają się tu, podobnie jak w prozie polskiego pisarza, a rzeczywistość odkrywa się w swych absurdalnych przejawach. Siła tekstu Vilikovskiego ukryta jest w demaskowaniu (non)sensu, a demistyfikacja ta odzwierciedla niezgodę wobec systemu, wobec danego porządku. Demaskatorska strategia pozwala pisarzowi na prezentowanie swoistej interpretacji historii. Słowacki literaturoznawca Tibor Žilka, pisząc o twórczości Vilikovskiego, zwrócił uwagę na fakt, który pośrednio zaktualizowany został również przez polską krytykę literacką: „podąża on [Vilikovský — M.B.] w kierunku radykalnego egzotyizmu”²⁹, co czyni jego prozę skomplikowaną, ale również niezwykle ciekawą.

Obraz najnowszej prozy słowackiej w Polsce w 2015 roku dopełnia, także pozostająca w kręgu środkowoeuropejskiej tematyki, równie skomplikowana i trudna w odbiorze proza Maroša Krajňaka. Już w zapowiedziach wydawniczych, odnosząc się do premiery drugiego tomu powieści Krajňaka pt. *Entropia*³⁰, polscy krytycy literaccy pisali:

Entropii Maroša Krajňaka nie da się opisać; to nie proces fizyczny, a powieść. Ale czy na pewno powieść? Czy nie oniryczna podróż, w której brzmienie frazy jest równie ważne jak jej znaczenie? Odbija się w niej i nasza Europa Środkowa z jej zapomnianymi historiami z lemковского pogranicza i surrealistyczna wyobraźnia Krajňaka, która potrafi połączyć — rzadka to sztuka — filmowość pisarskiego kadru z muzycznością słowa³¹.

W innej recenzji doceniającej powieści *Karpathia* i *Entropia* pojawia się, słuszne skądinąd, stwierdzenie: „Dobrze przetłumaczyć tak potwornie trudną prozę może tylko prawdziwy entuzjasta ze znakomitym warsztatem. [...] Krajňak ma szczęście do doskonałych tłumaczy na język polski. Zarówno *Carpathia*, przełożona przez Weronikę Gogolę, jak i *Entropia*, przełożona przez Miłosza Waligórskiego, to prawdziwy popis możliwości translacyjnych”³². Trudno nie przyznać racji krytykom. Na szczególne wyróżnienie zasługuje Miłosz Waligórski, przedstawiciel młodego pokolenia tłumaczy (ur. 1971), sławista i hungarysta, mieszkający w Bańskiej Bystrzycy, przekładający z powodzeniem z języka sło-

²⁸ Por. M. Kowal: *Glupota nie boli czyli „Opowieść o rzeczywistym człowieku” Pavla Vilikovskiego...*

²⁹ T. Žilka: *Postkolonializm pod postacią postmodernizmu w literaturze słowackiej*. „Porównania” 2009, nr 6, s. 128.

³⁰ Książka ukazała się 10 sierpnia 2015 roku.

³¹ *Oniryczna Entropia*. Portal internetowy o.pl <http://news.o.pl/2015/08/03/entropia-maros-krajnak-ksiazkowe-klimaty/#> [Data dostępu: 6.05.2016].

³² M. Schefs: *Pozdrowienia ze środka nicości. (M. Krajňak: Entropia)...*

wackiego i węgierskiego³³, tworzący własną poezję i prozę³⁴, a przede wszystkim posiadający doskonałe wyczucie słowa, wrażliwość, która pomogła wnikać mu w swoisty świat prozy Krajňaka, oddać specyficzną poetykę.

Waligórski, wraz z Izabelą Zajęc, również świetną tłumaczką młodego pokolenia, podjął się przekładu doskonałej powieści Daniela Kapitáňovej pt. *Samka Tale księga o cmentarzu* (w oryginale S. Tale: *Kniha o cintoríne*, 2000). Powieść ta po latach oczekiwania ukazała się w 2015 roku w polskim przekładzie w serii Meridian sejneńskiego wydawnictwa Pogranicze, dzięki finansowemu wsparciu SLOLIA Literackiego Centrum Informacyjnego z Bratysławy (LIC — Literárne informačné centrum). Jak podkreślono w recenzji zamieszczonej na okładce książki:

Księga o cmentarzu rozpełtała w Słowacji burzę. Kiedy 1 kwietnia 2000 roku ukazała się po raz pierwszy jako powieść Samka Tale, lekko upośledzonego mieszkańca słowacko-węgierskiego Komarna, zaraz wzięto ją za primaaprilisowy żart. Drukować bełkot cofniętego w rozwoju zbieracza makulatury? — pisali pierwsi krytycy, pomijając lekturę. Inni z kolei od razu ochrzczili książkę [właściwie: autora — M.B.] środkowoeuropejskim Forrestem Gumpem, słowackim Szwejkem czy komarniańskim Idiotą³⁵.

O słowackim Foreście Gumpie pisał Ján Gregor, na podobieństwo do Holden'a Culfielda z *Buszującego w zbożu* Salingera czy Billy'ego Pilgrima z *Rzeźni numer 5* Vonneguta wskazywał Ján Balaban³⁶. Pavel Vilikovský podkreślał, że „wydarzenia, które Samko w kontekście poszczególnych ludzi opisuje, tworzą swoistą, na szwejkowski sposób oralną historię naszych czasów”³⁷. Sam tłumacz identyfikuje możliwe ścieżki interpretacyjne, odnosząc powieść Kapitáňovej i jej bohatera oraz narratora do Oskara Matzeratha z *Blaszanego bębenka* Grassa czy Mariana Osucha z filmu *Z punktu widzenia nocnego portiera* Kieślowskiego. Powieść Kapitáňovej, przez długi czas ukrywającej się pod pseudonimem Samko Tale, obok *Rivers of Babylon* (1991) Petera Pišťanka³⁸ i *Rozprávky pre*

³³ Przetłumaczył *Poświęcenie hetmana* Lajosa Grendela (2014), *Entropię* Maroša Krajňaka (2015), razem z Izą Zajęc prozę Viťa Staviarskiego: *Kiwader i inne opowieści* (2011) i powieść Daniela Kapitáňovej *Samka Tale księga o cmentarzu* (2015).

³⁴ Wydał tomy wierszy: *36 sposobów na pustkę* (2012), *32 ślady ku* (FORMA 2015) i tom opowiadań *Kto to widział* (FORMA 2016).

³⁵ M. Waligórski: [Recenzja z okładki]. W: D. Kapitáňová: *Samka Tale księga o cmentarzu*. Tłum. I. Zajęc, M. Waligórski. Sejny 2015.

³⁶ Recenzje zamieszczone na stronach Literackiego Centrum Informacyjnego (Literárne informačné centrum, LIC): <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/daniela-kapitanova> [Data dostępu: 4.04.2016].

³⁷ „Príbehy, ktoré Samko k jednotlivým ľuďom pripája, vytvárajú akúsi švejkovskú oralnú históriu našich čias”. P. Vilikovský, fragment recenzji z okładki: S. Tale: *Kniha o cintoríne*. Vyd. 4. Banská Bystrica 2005.

³⁸ Powieść publikowana w polskim przekładzie we fragmentach na łamach antologii i czasopism, m.in. w czasopiśmie „FA-art”, „Literatura na Świecie”. Por. P. Pišťanek: *Racz i tancer-*

neposlušné deti a ich starostlivých rodičov (1997) Dušana Taragela³⁹, była nie tylko innowacyjna pod względem artystycznym, lecz stała się niekwestionowanym bestsellerem w słowackim kręgu odbioru⁴⁰. Tekstowy i językowy eksperyment, naiwno-brutalna proza, doprowadzona do granic absurdu i groteskowości kulturowa hybrydyzacja, zastosowana przez autorkę mistyfikacja, przyjęcie męskiego pseudonimu, wcielenie się w osobowość upośledzonego umysłowo Samka Tale — autora, bohatera i narratora powieści, przywodzącego na myśl postać Szwejka z jego naiwnym spojrzeniem na świat i tendencją do gawędziarstwa, przyciągnąć mogą również uwagę polskiego odbiorcy. Jak podkreśla Waligórski,

kto przeczyta książkę od deski do deski, kto przebrnie do końca przez jej okaleczone zdania, powykręcane słowa i przypadlika hybrydowego stylu, kto wytrzyma przyprawiający o zawrót głowy rytm spiralnej kompozycji, pojmie zabójczo infantylną logikę narracji, przejrzy całą galerię portretów i wysłucha wszystkich opowiadań o komunie i nowym, wcale nie tak wspaniałym świecie, który nastąpił po niej, ten ujrzy w końcu postać Samka Tale w niepokojącym światłocieniu, niejednoznacznego jak wspomniani bohaterowie Grassa i Kieślowskiego⁴¹.

Krąg twórców ambitnej, wartościowej współczesnej prozy słowackiej wydanej w Polsce w 2015 roku zamyka Jana Beňová (ur. 1974, laureatka Nagrody Literackiej Unii Europejskiej w 2012 roku, nominowana do nagrody Angelusa w 2016 roku), która w powieści pt. *Café Hiena. Plan odprowadzania* w tłumaczeniu Marka Kędzińskiego (oryg. *Café Hyena. Plán odprevádzania*, 2008), wydanej przez wydawnictwo Nisza, sięga do współczesnej rzeczywistości. Opisując mikrokosmos Petrzałki — bratysławskiego blokowiska, kreuje surrealistyczne, nasycone fantazją i niedopowiedzeniem obrazy współczesności, przefiltrowane przez umysł i wrażliwość głównych bohaterów. Swoisty poetycki sposób postrzegania rzeczywistości, wrażliwość, wyobraźnia zagłuszają monotonną rzeczywistość współczesnego świata. Polscy krytycy literaccy zwracają szczególną uwagę na wielopłaszczyznowość odczytań. Powieść Beňovej jest w jej ujęciu manifestem pokolenia, cichym buntem i ucieczką od skomercjalizowanego świata, traktatem

---

ka. Tłum. L. Spyryka. „FA-art”1997, nr 2—3; P. Pišťanek: *Towarzysz Bozonča*. Tłum. J. Balas. *Miejsce w zdarzeniu: antologia współczesnych opowiadań słowackich*. Wyb. P. Darovec. Red. M. Papierz. Kraków 1998; P. Pišťanek: *Racz i tancerka*. Tłum. J. Oprychał-Bojarski. „Literatura na Świecie” 2007, nr 7/8, s. 159—221.

³⁹ W Polsce powieść ukazała się w 2005 roku. Por. D. Taragel: *Bajki dla niegrzecznych dzieci i ich troskliwych rodziców*. Tłum. T. Grabiński. Tarnobrzeg 2005.

⁴⁰ Powieść uznana za najlepszą książkę roku 2000 doczekała się w Słowacji czterech wydań. Tłumaczona na wiele języków, m.in. czeski, szwedzki, francuski, polski, rosyjski, arabski, niemiecki, angielski i turecki.

⁴¹ M. Waligórski: [Recenzja z okładki]. W: D. Kapitáňová: *Samka Tale księga o cmentarzu...*

o wyobraźni, stanowi pozycję, która odpowiadać może wrażliwości młodego, polskiego odbiorcy⁴².

Opublikowane w 2015 roku przekłady powieści Krištúfka, Krajňaka, Rankova, Vilikovskiego, Kapitáňovej i Beňovej wywołały w Polsce szeroki, jak na niszową literaturę, oddźwięk. Świadczą o tym liczne recenzje zamieszczone nie tylko w poczytnych polskich czasopismach drukowanych, takich jak „Polityka”, „Wysokie Obcasy Extra”, „Ha!art”, „Rzeczpospolita”, „Nowe Książki”⁴³, lecz także na wyspecjalizowanych internetowych blogach literackich czy literackich portalach⁴⁴. Również współczesna strategia promocyjna wydawnictw, charakteryzująca się prezentacją autorów w mediach (wywiady Rankova dla Wirtualnej Polski, „Dziennika. Gazety Prawnej”⁴⁵), na targach książki (Śląskie Targi Książki, Warszawskie Targi Książki, Targi Książki w Białymstoku), festiwalach (Festiwal Literatury Słowackiej na Granicy, Festiwal „Literacki Sopot”, festiwal Miesiąc Spotkań Literackich we Wrocławiu, VIII Spotkania Teatralne InNowica 2015), spotkaniach autorskich (w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu), a także przez Internet, stanowiący współcześnie zasadniczą sferę promocji, dystrybucji, informacji, pole dla zaistnienia literatury i przestrzeń dla publicystyki oraz krytyki literackiej⁴⁶, umożliwiła dotarcie do większej rzeszy czytelników zainteresowanych ambitną, wartościową literaturą słowacką. Zauważalna staje się jednak z roku na rok zmiana hierarchii rodzajów literackich w przekładanych dziełach. Coraz większą popularnością cieszą się formy epickie, głównie powieści, kosztem zmniejszającego się zainteresowania poezją. Rok 2015 w odniesieniu do przekła-

⁴² Por. P. Poznański: *Cienkie ściany. Jana Beňová „Café Hiena” (Plan odprowadzania)*. <https://zupelnieinnaopowiesc.com/2016/04/10/cienkie-ściany-jana-benova-cafe-hiena-plan-odprowadzania/> [Data dostępu: 28.04.2016]; T. Białkowski: *Jana Beňová „Café Hiena” (Plan odprowadzania)*. <http://tomaszbialkowski.blogspot.com/2015/03/jana-benova-cafe-hiena-plan.html> [Data dostępu: 28.04.2016]; J. Czechowicz: *„Café Hiena” Jana Beňová*. <http://krytycznymokiem.blogspot.com/2015/03/cafe-hiena-jana-benova.html> [Data dostępu: 28.04.2016].

⁴³ Por. A. Żelazińska: *Więcej krwi niż mleka. Recenzja książki: Pavol Rankov „Matki”*. „Polityka Cyfrowa” 18.08.2015; B. Kęczkowska: *Pavol Rankov „Matki”*. „Wysokie Obcasy Extra” sierpień 2015; M. Schefs: *Pozdrowienia ze środka nicości. (M. Krajňak: Entropia)*. „Nowe Książki” 2016, nr 3; *Ha!Artoons. Wróbel rysuje książki (7): Pavol Rankov Matki*. „Ha!Art”. <http://ha.art.pl/prezentacje/komiks/4645-ha-artoons-wrobel-rysuje-ksiazki-7-pavol-rankov-matki> [Data dostępu: 15.04.2016].

⁴⁴ Blogi literackie, jak podkreślają współczesne badania w świetle teorii Pierre’a Bourdieu, to zjawisko, które stopniowo zastępuje profesjonalną krytykę w czasopismach branżowych. Profesjonalna krytyka traci współcześnie na znaczeniu, a wynika to z faktu, że docelową grupę czytelników stanowią coraz częściej odbiorcy, którzy poszukują opinii o przeczytanej książce głównie w Internecie. Por. G. Jankowicz, P. Marecki, A. Pałęcka, J. Sowa, T. Warczok: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre’a Bourdieu...*, s. 140.

⁴⁵ <http://ksiazki.wp.pl/tytul,Interesuje-mnie-juz-tylko-historia-zwyklych-ludzi-rozmowa-z-Pavlem-Rankovem,wid,21281,wywiad.html?ticaid=116f62> [Data dostępu: 15.04.2016].

⁴⁶ Por. G. Jankowicz, P. Marecki, A. Pałęcka, J. Sowa, T. Warczok: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre’a Bourdieu...*, s. 140.

dów literatury słowackiej nie stanowi w tym zakresie wyjątku. Wśród przetłumaczonych dzieł literatury słowackiej tomiki poezji stanowią nikły procent (zaledwie 3 pozycje książkowe), a wybory translatorskie koncentrują się na autorach mniej znanych. W publikacji przekładów poezji na rynku polskim specjalizuje się niszowe, niezależne rzeszowskie wydawnictwo Abilion, założone i kierowane samodzielnie przez tłumaczkę i poetkę Martę Pelinko, niezmiennie od lat promującą środowisko polskich poetów lokalnych z województwa podkarpackiego oraz mniej znanych poetów słowackich. Pelinko, organizując międzynarodowe warsztaty literackie, warsztaty twórczego pisania, spotkania autorskie, w których biorą udział zarówno pisarze polscy (Janina Ataman, Joanna Tarczyn, Wiesław Hop, Tadeusz Masłyk, Jerzy Stefan Nawrocki, Marek Petrykowski i inni), jak i słowaccy (Radovan Brenkus, Pavol Hudák, Etela Farkašová, Ľudovít Petraško), publikuje owoc tych cyklicznych imprez w lokalnym czasopiśmie „Shyhťa”, a także w postaci almanachu (*Shyhťa 2015*) i antologii (*Zakamarki. I międzynarodowe warsztaty literackie*). Jak podkreśla Pelinko, formułując filozofię wydawnictwa: „Sztuka i jej krytyka były i pozostaną w sferze niszowej. [...] My sztukę rozumiemy jako część kultury, która plasuje się w opozycji do pozostałej kultury, współcześnie masowej”⁴⁷. Motywem działania staje się tu subiektywna ocena wartości literatury i starannie przygotowana książka, celem — kształtowanie lokalnego pola poezji. Oferta wydawnicza małej oficyny prowadzonej przez Pelinko skierowana do relatywnie niewielkiego grona odbiorców koncentruje się głównie na wspieraniu debiutantów, ogłaszaniu ich następnych książek, dowartościowaniu literatury niszowej, lokalnej, marginalnej, nieobecnej w świadomości czytelników, zajmującej miejsce na peryferiach rodzimego kanonu literackiego. W kręgu tym sytuują się również przekłady twórczości Radovana Brenkusa⁴⁸, Pavla Hudáka⁴⁹ czy Ľudovíta Petraška⁵⁰, publikowane także w czasopismach o zasięgu lokalnym, m.in. w „Shyhcie” i „Wyspie”. Wyjątek stanowi postać znanej i cenionej w rodzimym kręgu odbioru pisarki poetki i eseistki Eteli Farkašovej, której twórczość Pelinko przetłumaczyła i wydała w Polsce w 2014 roku⁵¹. Wybory w tym przypadku wydają się konsekwencją osobistych preferencji tłumaczki. Zwraca również uwagę środowiskowy charakter jej decyzji. Pelinko — pisarka, tłumaczka, wydawca i redaktor wyborów poetyckich w jednym — pod wpływem lokalnych środowisk intelektualnych, grup literackich, artystów, pisarzy ożywia przestrzeń kulturalną tego środowiska, wprowadzając w nią nową, międzynarodową optykę. Pobudza międzykulturowy dialog, utrzymując go na poziomie lokalnym.

⁴⁷ Wydawnictwo Abilion. Zakładka *Nasza filozofia*. <https://abilion.eu/kalejdoskop/nasza-filozofia.html> [Data dostępu: 28.04.2015].

⁴⁸ P. Rankov: *Powroty z piekła*. Tłum. M. Pelinko. Rzeszów, Abilion, 2013.

⁴⁹ P. Hudák: *Powrót z domu wisielca i inne wiersze*. Tłum. M. Pelinko. Rzeszów, Abilion, 2013.

⁵⁰ Ľ. Petraško: *Strażnik jeziora*. Rzeszów, Abilion, 2015.

⁵¹ E. Farkašová: *Fragmenty z nieczęstą tęsknotą za spójnością*. Tłum. M. Pelinko. Rzeszów, Abilion, 2014 (oryg. *Fragmenty s občasnou túžbou po celostnosti*, 2008).

Podsumowując, należy uznać, że działalność wydawnictw, konsekwentnie realizowana przez nie polityka kulturalna, wydawnicza i odpowiednia strategia popularyzatorska przyczyniają się do wzbogacającego dialogu między kulturami. Literatura słowacka w Polsce zaczyna budować swoją niszę, która sukcesywnie się wypełnia.

Literatura

- Barborik V.: *Slovenská próza v roku 2005: produkcia — tendencie — diela*. W: *Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2006*. Red. E. Smolazová. Bratislava, Ars Poetica — Ústav slovenskej literatúry SAV, 2007, s. 15—17.
- Białkowski T.: *Jana Beňová „Café Hiena” (Plan odprowadzania)*. Dostępne w Internecie: <http://tomaszbialkowski.blogspot.com/2015/03/jana-benova-cafe-hiena-plan.html>.
- Bourdieu P.: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. Tłum. A. Zawadzki. Kraków, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, 2001.
- Buczek M.: *Słowacki klimat Europy Środkowej w Polsce*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2015, t. 6, cz. 2, s. 155—166.
- Czechowicz J.: „Café Hiena” *Jana Beňová*. Dostępne w Internecie: <http://krytycznymokiem.blogspot.com/2015/03/cafe-hiena-jana-benova.html>.
- Czechowicz J.: *Prawdziwy człowiek, prawdziwy system*. Dostępne w Internecie: <http://krytycznymokiem.blogspot.com/2015/12/opowiesc-o-rzeczywistym-czowieku-pavel.html>.
- Darska B.: *Miłość, która niszczy (P. Rankov: Matki)*. Dostępne w Internecie: <http://bernadetta.darska.blogspot.hu/2015/06/miosc-ktora-niszczy-p-rankov-matki.html>.
- Even-Zohar I.: *Miejsce literatury tłumaczonej w polisystemie literackim*. W: *Współczesne teorie przekładu*. Red. P. Bukowski, M. Heydel. Kraków, Wydawnictwo Znak, 2009, s. 197.
- Fąfara B.: „*Matki*” *kunstownym traktatem o macierzyństwie*. Dostępne w Internecie: <http://www.wywrota.pl/ksiazka/28054-matki-p-rankova-kunstownym-traktatem-o-.html>.
- Fijał D.: *U Rankova najważniejszy jest człowiek*. Dostępne w Internecie: <http://dofi.com.pl/matki-pavol-rankov-2/>.
- Ha!Artoons. *Wróbel rysuje książki (7): Pavol Rankov Matki*. „Ha!Art”. Dostępne w Internecie: <http://ha.art.pl/prezentacje/komiks/4645-ha-artoons-wrobel-rysuje-ksiazki-7-pavol-rankov-matki>.
- <http://tezeusz.pl/276726,vilikovsky-pavel-okrutny-maszynista.html>.
- Iwasiów S.: *Jadę z rosyjskiej niewoli, nie rozumiecie? Wojna, pamięć i losy kobiet w powieści Pavla Rankova „Matki”*. Dostępne w Internecie: <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=277&artykul=5083&kat=1>.
- Jankowicz G., Marecki P., Pałęcka A., Sowa J., Warczok T.: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre’a Bourdieua. Raport z badań*. Kraków, Korporacja Ha!art, 2014.
- Kęczkowska B.: *Pavol Rankov „Matki”*. „Wysokie Obcasy Extra” sierpień 2015.
- Kowal M.: *Glupota nie boli czyli „Opowieść o rzeczywistym człowieku” Pavla Vilikovskiego*. Dostępne w Internecie: <http://www.zaczytanamama.pl/2015/08/gupota-nie-boli-czyli-opowiesc-o.html>.
- Krakowiak M.: *Historia mówiona i wydarzona, czyli recenzja książki „Matki” Pavola Rankova*. Dostępne w Internecie: <http://www.panoramakultur.eu/repro/?q=pl/node/1493>.
- Kraszewski A.: *Matki*. Dostępne w Internecie: <http://recenzjeksiazek.natemat.pl/144467,matki>.

- Kraszewski A.: *Opowieść o rzeczywistym człowieku*. Dostępne w Internecie: <http://recenzje-ksiazek.natemat.pl/151369,opowiesc-o-rzeczywistym-czlowieku>.
- Krištúfek P.: *Dom głuchego*. Dostępne w Internecie: http://www.ecs.gda.pl/title,Biezaca_edycja_konkursu,pid,727.html.
- Kubów S.: *Historia współczesna: książka, której czytanie boli*. Dostępne w Internecie: <http://stefankubow.blogspot.com/2015/09/historia-wspolczesna-ksiazka-ktorej.html?spref=fb>.
- Matki. Pavol Rankov*. Dostępne w Internecie: <http://aleksandrowemysli.blogspot.com/2015/09/matki-pavol-rankov.html>.
- Matki. Pavol Rankov. Recenzja*. Dostępne w Internecie: <http://godsavethebook.blogspot.com/2015/07/matki-pavol-rankov.html>.
- Nawrocki W., Sierny T.: *Czeska i słowacka literatura w Polsce w latach 1945—1980. Dzieje recepcji i bibliografia*. Katowice, Śląsk, 1983.
- Nie można przejść obojętnie obok Matek*. Dostępne w Internecie: <http://czytelnia-mola-ksiazkowego.blogspot.com/2015/07/pavol-rankov-matki.html>.
- O macierzyństwie w sytuacji granicznej. Pavol Rankov — Matki*. Dostępne w Internecie: <http://czytelniczy.blogspot.com/2015/09/o-macierzynstwie-w-sytuacji-granicznej.html>.
- Oniryczna Entropia*. <http://news.o.pl/2015/08/03/entropia-maros-krajnak-ksiazkowe-klimaty/#>.
- Pavel Vilikovský „*Opowieść o rzeczywistym człowieku*”. Dostępne w Internecie: <http://www.owczakksiadzka.pl/2015/09/opowiesc-o-rzeczywistym-czowieku-pavel.html>.
- Pavel Vilikovský „*Opowieść o rzeczywistym człowieku*”. Dostępne w Internecie: <http://czytelnia-mola-ksiazkowego.blogspot.com/2015/09/pavel-vilikovsky-opowiesc-o-czowieku.html>.
- Pavel Vilikovský „*Opowieść o rzeczywistym człowieku*”. Dostępne w Internecie: <http://ksiazki-dopoduszki.blogspot.com/2015/08/pavel-vilikovsky-opowiesc-o.html>.
- Pavol Rankov: Matki. Recenzja*. Dostępne w Internecie: <http://ksiazki-dopoduszki.blogspot.com/2015/07/pavol-rankov-matki.html>.
- Polok D.: *Zdarzyło się pierwszego września (albo kiedy indziej) Pavol Rankov*. Dostępne w Internecie: <http://domizzz.blogspot.hu/2015/05/zdarzylo-sie-pierwszego-wrzesnia-albo.html>.
- Po trupach za macierzyństwem — „Matki” Pavol Rankov*. Dostępne w Internecie: <http://literackie-skarby.blogspot.com/2015/07/po-trupach-za-macierzynstvem-matki.html>.
- Poznański P.: *Cienkie ściany. Jana Beňová „Café Hiena” (Plan odprowadzania)*. Dostępne w Internecie: <https://zupelnieinnaopowiesc.com/2016/04/10/cienkie-ściany-jana-benova-cafe-hiena-plan-odprowadzania/>.
- Przekleństwa naiwności — „Opowieść o rzeczywistym człowieku” Pavel Vilikovský*. Dostępne w Internecie: <http://literackie-skarby.blogspot.com/2015/08/przeklenstwa-naiwnosci-opowiesc-o.html>.
- Pypłacz S.: *Opowieść o rzeczywistym człowieku*. Dostępne w Internecie: sebastianpypłacz.pl/opowiesc-o-rzeczywistym-czlowieku/.
- Schefs M.: *Pozdrowienia ze środka nicości. (M. Krajňak: Entropia)*. „Nowe Książki” 2016, nr 3.
- Vilikovský P.: [Recenzja z okładki książki]. W: S. Tale: *Kniha o cintoríne*. Vyd. 4. Banská Bystrica, Koloman Kertész Bagala L.C.A., 2005.
- Waligórski M.: [Recenzja z okładki]. W: D. Kapitáňová: *Samka Tale księga o cmentarzu*. Tłum. I. Zajac, M. Waligórski. Sejny, Pogranicze, 2015.
- Żelazińska A.: *Więcej krwi niż mleka. Recenzja książki: Pavol Rankov „Matki”*. „Polityka Cyfrowa” 18.08.2015.
- Žilka T.: *Postkolonializm pod postacią postmodernizmu w literaturze słowackiej*. „Porównania” 2009, nr 6, s. 128.

Marta Buczek

Komentár k bibliografii prekladov slovenskej literatúry v Poľsku v 2015 roku

Resumé

Autor článku skúma najnovšie preklady slovenskej literatúry v Poľsku v roku 2015. Medzi veľmi dobrých a známych slovenských autorov, ktorých preklady boli nedávno publikované, patria súčasní a moderní predstavitelia mladej generácie (Pavol Rankov, Peter Krištúfek, Maroš Krajňak, Jana Beňová) a staršej generácie (Pavel Vilikovský, Daniela Kapitáňová). Ich knihy boli veľmi dobre prijaté poľskými príjemcami a to vedie k tomu, že slovenská literatúra v Poľsku je čítaná s rastúcim záujmom. Tento článok berie do úvahy aj poľské preklady slovenskej poézie. Z prieskumu vyplýva neustále znižovanie počtu prekladov tohto druhu literatúry. V roku 2015 boli publikované len tri malé antológie poézie. Týmto spôsobom slovenskú poéziu zastupuje niekoľko menej známych miestnych básnikov (Radovan Brenkus a Pavol Hudák).

Kľúčové slová: slovenská literatúra, slovenská literatúra v Poľsku, preklad, umelecký preklad, Pavol Rankov, Peter Krištúfek, Maroš Krajňak, Jana Beňová, Radovan Brenkus, Pavol Hudák.

Marta Buczek

A commentary on the bibliography of Slovak literary translations in Poland in 2015

Summary

The author of the article considers the latest translations of Slovak literature in Poland in 2015. Among very well-known and valued Slovak authors whose translations have been published recently are contemporary and modern authors of the younger generation (Pavol Rankov, Peter Krištúfek, Maroš Krajňak, Jana Beňová) and the older generation (Pavel Vilikovský, Daniela Kapitáňová). Their books were very well received by Polish recipients and it occurs that Slovak literature in Poland is read with steadily growing interest. The article concerns Polish translations of Slovak poetry as well. The survey shows a decreasing number of translations of this kind of literature. In 2015 only three small anthologies of poetry were published. In this way, Slovak poetry was represented by a few local poets (Radovan Brenkus and Pavol Hudák).

Key words: Slovak literature, Slovak literature in Poland, translation, literary translation, Pavol Rankov, Peter Krištúfek, Maroš Krajňak, Jana Beňová, Radovan Brenkus, Pavol Hudák.

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowacji w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Grabiński Stefan:** *Cień Bafometa / Tieň Bafometa*. Tłum. Tomáš Horváth. Bratislava, Vydavateľstvo Európa, 2015, 156 s. [proza].
2. **Kasdepke Grzegorz:** *Mity greckie dla dzieci / Grécke mýty pre deti*. Tłum. Jozef Marušíak. Bratislava, Buvik, 2015, 207 s. [proza].
3. **Klimko-Dobrzaniecki Hubert:** *Samotność / Samota*. Tłum. Silvester Lavrík. Bratislava, Kalligram, 2015, 160 s. [proza].
4. **Kowalska Faustyna:** *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej / Deniček. Božie milosrdenstvo v mojej duši*. Tłum. Jana Domsová. Doľany, ZAEX, 2015, 788 s. [proza].
5. **Machej Zbigniew:** *Wiersze przeciwko opodatkowaniu poezji / Verše proti zdaňovaniu poézie*. Tłum. Juraj Andričík, Karol Chmel, Katarína Laučíková-Dugast. Bratislava, Drewo a srd, 2015, 213 s. [poezja].
6. **Miłoszewski Zygmunt:** *Gniew / Hnev*. Tłum. Alexander Horák. Bratislava, Premedia, 2015, 371 s. [proza].
7. **Ostalowska Lidia:** *Cygan to Cygan / Cigán je Cigán*. Tłum. Lýdia Ostrowska. Krásno nad Kysucou, Absynt, 2015, 167 s. [reportaż].
8. **Sapkowski Andrzej:** *Wiedźmin. I: Ostatnie życzenie / Zaklínač I: Posledné želanie*. Tłum. Karol Chmel. Praha, Plus v Albatros Media, 2015, 289 s. [proza].
9. **Sapkowski Andrzej:** *Wiedźmin. II: Miecz przeznaczenia / Zaklínač II: Meč osudu*. Tłum. Karol Chmel. Praha, Plus v Albatros Media, 2015, 353 s. [proza].
10. **Smoleński Paweł, Andruchovyč Jurij:** *Szcze ne wmerła i nie umrze / Šče ne vmerla i ne vmre*. Tłum. Slavomír Bachura. Krásno nad Kysucou, Absynt, 2015, 168 s. [reportaż].
11. **Tochman Wojciech:** *Jakbyś kamień jadła / Akoby si kameň jedla*. Tłum. Slavomír Bachura. Krásno nad Kysucou, Absynt, 2015, 107 s. [reportaż].
12. **Tokarczuk Olga:** *Prawiek i inne czasy / Pravek a iné časy*. Tłum. Karol Chmel. Bratislava, Premedia, 2015, 207 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Fragment” 2015, nr 1.

Machej Zbigniew***(*jeżeli śmierć...*) / ***(*ak smrť...*).

*** / ***.

*Dobra rada dla gwiazdek prezentujących się na plaży w Cannes / Dobrá rada pre hviezdíčky, čo sa prezentujú na pláži v Cannes.**Doktryna / Doktrína.**Na razie / zatiaľ.**Niezidentyfikowane martwe natury / Neidentifikované zátišia.**Piosenka niedługa / nedlhá pesnička.**Rosja idzie / Rusko ide.**Trup rosyjskiego wroga / Mŕtvola ruského nepriateľa.* Tłum. Karol Chmel, s. 57—66 [poezja].

2. „Fragment” 2015, nr 2.

Fryz Artur[zo zväzku *Svätý s ovisnutými ušami*]

*** / ***.

*drewniany / drevený.**księga czekania / kniha čakania.**moje kukulcze gniazdo / moje kukučie hniezdo.**struktury horyzontalne / horizontálne štruktúry.**światło w lustrze / svetlo v zrkadle.**trzy szczyty stoją nad tym światem / tri štíty nad týmto svetom.* Tłum. Karol Chmel, s. 101—106 [poezja].

3. „Literárny týždenník” 2015, nr 39/40.

Świdarska-Pelinko Marta*Huragan / Uragán.**Kobiety rajskiego ogrodu / Ženy rajskej záhrady.**Ktokolwiek / Ktokoľvek.**Melodia fortepianu / Melódia klavíra.**Miasto portowe / Prístavné mesto.**Nielot / Nelietavec.**O zmroku / Za súmrak.**Psycho / Psycho.* Tłum. Radovan Brenkus [poezja].

4. „Romboid” 2015, nr 1/2.

Bonowicz Wojciech*Fragment / Fragment.**Na mojej twarzy / Na mojej tvári.**Napis przy torze / Nápis pri trati.**Piątek / Piatok.*

Pierwsza lekcja / Prvá lekcia.

Poniedziałek / Pondelok.

Warszawa / Varšava.

Wiatr / Vietor. Tłum. Karol Chmel, s. 23—25 [poezja].

Opracowała *Zuzana Pojezdalová*

**Tłumacze literatury polskiej w świetle
*Słownika słowackich tłumaczy literatury pięknej
XX wieku***

**Translators of Polish Literature as reflected
in the *Dictionary of Slovak Literary Translators of
the 20th Century***

Zuzana Pojezdalová

Uniwersytet Komeńskiego w Bratysławie, Wydział Filozoficzny, Instytut Filologii Słowiańskich,
zuzana.pojezdalova@gmail.com

Data zgłoszenia: 29.04.2016 r. — Data recenzji: 16.05.2016 r.

Abstract: The first part of the *Dictionary of Slovak Literary Translators of the 20th Century* was published in 2015. It is a tremendous step forward in Slovak translation studies. The first part of the dictionary includes 25 translators from the Polish language; seven of them deal exclusively or predominantly with the translation of Polish literature. These seven translators are discussed in this paper in more detail.

Key words: dictionary, Slovak translators, literary translation, Karol Chmel.

Dzięki kilkuletniej współpracy zespołu badaczy Instytutu Literatury Światowej Słowackiej Akademii Nauk, Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie oraz Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy w 2015 roku nakładem wydawnictwa Veda ukazał się *Słownik słowackich tłumaczy literatury pięknej XX wieku, część A—K*, pod redakcją O. Kovačičovej i M. Kusej¹. Zawiera on portrety ponad dwustu tłumaczy wraz z wybraną bibliografią i charakterystyką ich dorobku translatorskiego. Szczegółowe opracowanie obszernego materiału może stanowić również swoisty rodzaj dziejów recepcji literatury światowej na Słowacji w XX wieku. Wybierając materiał do słowni-

¹ *Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry 20. storočia. A—K*. Red. O. Kovačičová, M. Kusá. Bratislava 2015.

ka, skupiono się wyłącznie na ubiegłym stuleciu. Wynika to z kilku powodów. Jednym z nich jest ukazanie się *Dziejów przekładu literackiego na Słowacji*², w których zostały syntetycznie opracowane sylwetki tłumaczy z wcześniejszych stuleci. Ważniejszym argumentem jest jednak fakt, że XX wiek jest kluczowy z punktu widzenia wzrostu ilościowego i jakościowego literatury przekładowej. W tym czasie można było zaobserwować jej rozkwit, powstał samodzielny zawód tłumacza, zakładano instytucje edukacyjne, a refleksję tłumaczy nad własną pracą sformułowano w zasadach słowackiej szkoły teorii tłumaczenia, która kształtowała myślenie o przekładzie przez kolejne dziesięciolecia³.

Decydujące znaczenie przy wyborze haseł *Słownika...* miała liczba opublikowanych przez danego tłumacza w formie książki przekładów literatury pięknej. Mniejszy dorobek akceptowano jedynie w przypadku tłumaczy pierwszej połowy XX wieku, autorów przekładów istotnych dzieł literatury światowej lub kluczowych dzieł literatur narodowych, a także w odniesieniu do tłumaczy dzieł literatury nielicznie obecnych w słowackiej twórczości przekładowej⁴. Następnym ważnym kryterium była przynależność tłumaczonych tekstów do literatury wysokiej oraz jakość przekładu, uwzględniono jednak również tłumaczy dzieł wyjątkowo popularnych wśród czytelników.

Zasadniczą część słownika poprzedza studium K. Bednárovej pt. *Konteksty słowackiego przekładu literackiego XX wieku* w języku słowackim oraz angielskim⁵. W jego rozdziale zatytułowanym *Historyczne determinanty słowackiej przestrzeni przekładu* autorka w skrócie przedstawia rozwój przekładu na terytorium dzisiejszej Słowacji od czasów Cyryla i Metodego do końca XIX wieku. Podkreśla szczególnie niejednorodność obszaru językowego i kulturowego. Wynika ona ze współistnienia pięciu języków (łacina, biblijna czeszczyzna, słowaczowana czeszczyzna, język słowacki A. Bernoláka, język słowacki L. Štúra), a także z dziejów polityczno-historycznych, które doprowadziły do tego, że rozwój przekładu literackiego był fragmentaryczny i nieciągły. W następnym rozdziale *Słowacki przekład literacki w XX wieku* autorka dogłębnie analizuje wpływ sytuacji polityczno-kulturalnej na przekład, środowisko wydawnicze, pozycję tłumacza, relacje literatury rodzimej i przekładowej, a także na zróżnicowanie gatunków literatury przekładowej. Na końcu K. Bednárová podsumowuje polemiki i dyskusje o przekładzie, dzięki którym zostały sformułowane postulaty słowackiej szkoły przekładowej, a translatoologia zajęła wśród nauk należne sobie miejsce. Każdy pojedynczy temat obserwujemy w porządku chronologicznym. Zazwyczaj wiek XX podzielony jest na kilka przedziałów: okres do końca pierwszej wojny światowej, okres pierwszej Republiki Czesosłowackiej (1918—1939), lata wojen-

² K. Bednárová: *Dejiny umeleckého prekladu na Slovensku I. Od sakrálneho k profánnemu*. Bratislava 2013. Dotychczas wydano część pierwszą, praca nad następnymi tomami nadal trwa.

³ Unikając w ten sposób dyskusyjnego twierdzenia, że kształtuje je do dziś.

⁴ *Slovník...*, s. 8.

⁵ *Ibidem*, s. 15—92.

nej Republiki Słowackiej (1939—1945), lata powojenne (1945—1949) oraz epokę socjalizmu (1949—1989), w której dziesięciolecia surowej dyktatury przeplatają się z dekadami odwilży politycznej. Lata 90. minionego wieku to ostatnia część, która została poszerzona o pierwsze dziesięciolecie nowego milenium. Należy docenić nie tylko plastyczny i szczegółowy, lecz także obiektywny opis sytuacji w poszczególnych epokach, wyjaśniający zarówno ich wady, jak i zalety.

Zasadniczą część słownika tworzy 213 haseł, którymi są nazwiska tłumaczy, uporządkowanych alfabetycznie. W każdym artykule hasłowym znajdują się najważniejsze dane biograficzne tłumacza, zestaw języków, najważniejsze przetłumaczone dzieła, charakterystyka poetyki oraz wybór bibliografii przekładów. W omawianym tomie *Słownika...* zamieszczono 25 haseł tłumaczy literatury polskojęzycznej, mianowicie: Matej Andráš, Juraj Andričik, Mária Babiaková-Bajová, Peter Bella Horal, Pavel Bunčák, Peter Čačko, Ľubomír Feldek, Jozef Gazdík, Jozef Gerbóc, Andrej Germuška, Andrej Halaša, Pavol Halaša, Vítazoslav Hečko, Marián Heveši, Ján Hollý, Pavol Horov, Pavol Országh Hviezdoslav, Karol Chmel, Ján Irmier, Ružena Jamrichová, Ladislav Jánsky, Rudolf Klačko, Štefan Koperdán, Marián Kováčik, Vlastimil Kovalčík. Ponieważ praca nad drugim tomem słownika nadal trwa, nie można dokonać całościowej analizy stanu i rozwoju przekładów polskiej literatury na język słowacki. Po ukazaniu się drugiego tomu będzie możliwe przeanalizowanie typologii tłumaczonych w ciągu XX wieku dzieł, zbadanie wyborów translatorskich, koncepcji poetyckich, doboru tłumaczonych książek, obrazu polskiej literatury w Słowacji, a także jej stosunku do twórczości krajowej.

Z wymienionych tłumaczy tylko kilku zajmowało się wyłącznie przekładem z języka polskiego. Większość tłumaczyła także z innych języków, a w przypadku niektórych literatura polska znajdowała się nawet na peryferiach ich zainteresowań i twórczości przekładowej. Przekładami z polszczyzny zajmowali się marginalnie np. M. Heveši, V. Hečko, J. Irmier, R. Jamrichová, R. Klačko i Š. Koperdán. W porównaniu z liczbą dzieł tłumaczonych z innych literatur, przekłady literatury polskiej stanowią nieliczną część ich dorobku. Zgodnie z kryterium ilościowym można do tej grupy zaliczyć także mistrzów słowackiego przekładu, którymi niewątpliwie są P.O. Hviezdoslav i Ľ. Feldek. P.O. Hviezdoslav skupiał się przede wszystkim na tłumaczeniach z języka angielskiego. Ľ. Feldek zajmuje się w pierwszej kolejności literaturą rosyjską, a poza tym w jego dorobku znajdziemy przekłady z 16 innych języków (niektóre powstały oczywiście we współpracy z filologami).

Warto przyjrzeć się tłumaczom, dla których przekłady literatury polskiej stanowią znaczącą część ich dorobku. Do tego grona należą przede wszystkim M. Babiaková-Bajová, J. Gazdík, J. Gerbóc, A. Germuška, J. Hollý, P. Horov, K. Chmel oraz V. Kovalčík. Analiza typologii przekładów literatury polskiej na język słowacki nie przyniosłaby pożądaných efektów ze względu na brak drugiego tomu *Słownika...* Ciekawe okazują się natomiast sylwetki samych tłumaczy —

pośredników między dwiema kulturami. W jaki sposób zdobyli wiedzę o polskiej literaturze, kulturze i posiadli znajomość polszczyzny? Co motywowało ich do tłumaczenia polskiej literatury na język słowacki? Z jakim oddźwiękiem spotkały się ich przekłady w środowisku literackim? Odpowiedzi na te pytania podają nam źródła wtórne.

Najstarszymi z siedmiu wymienionych tłumaczy byli J. Hollý (1901—1952) oraz A. Germuška (1902—1992), których oprócz wieku łączyły również podobna kariera polityczna⁶, bliskie relacje z Ośrodkiem Słowackich Studentów Katolickich⁷ oraz wzajemna współpraca nad przekładami literatury polskiej. Mimo że pochodzili oni z różnych środowisk, studiowali na innych kierunkach na różnych uniwersytetach, oboje spędzili pewien okres studiów w Polsce. Wydaje się prawdopodobne, że literaturę polską poznali właśnie podczas pobytu w Polsce, gdzie zdobyli również znajomość języka. W kręgu ich zainteresowań znalazły się przede wszystkim dzieła H. Sienkiewicza i B. Prusa, które tłumaczyli wraz z M. Stanem. Ci trzej tłumacze to pierwsza generacja, która skupiała się wyłącznie na przekładach literatury polskiej, w przeciwieństwie do wcześniejszych pokoleń tłumaczy przekładających jednocześnie z kilku języków słowiańskich⁸. Brak doświadczenia młodych tłumaczy odbił się jednak na kalkowym sposobie przekładu, liczbie błędów stylistycznych i znaczeniowych⁹. Kariera obu tłumaczy skończyła się już w latach powojennych. A. Germuška został skazany na kilkanaście lat pozbawienia wolności, a później pracował w Preszowie w zakładzie surowców wtórnych. J. Hollý został skazany na 20 miesięcy więzienia, po 1948 roku pracował m.in. w mleczarni.

Z katolickiego ośrodka dla młodzieży studenckiej wywodziła się również M. Babiaková-Bajová (1914—1993). Studiowała slawistykę w Bratysławie, część studiów spędziła także na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Była studentką W. Bobka, wybitnego slawisty, który w okresie międzywojennym ponad 10 lat był lektorem języka polskiego w Bratysławie¹⁰. Można ją uznać za jednego z pierwszych tłumaczy literatury polskiej z właściwym wykształceniem filologicznym. Przekładała wyłącznie z języka polskiego. Zadebiutowała w okresie międzywojennym we współpracy z Towarzystwem św. Wojciecha¹¹, tłumacząc

⁶ Obaj byli członkami partii HSLS, rządzącej podczas drugiej wojny światowej, utożsamianej z władzami nazistowskimi. Obaj również objęli wysokie stanowiska w partii.

⁷ Ústredie slovenského katolíckeho študentstva. W ramach ośrodka powstał dziennik „Slovák”, w którym często publikowano dzieła literatury polskiej. W środowisku katolickim uważano bowiem, że polski naród jest duchowo i kulturowo bliski słowackiemu. Por. J. Hvišč: *Vzťahy a súvislosti slovenskej a poľskej literatúry*. Bratislava 1996, s. 142.

⁸ P. Winczer: *Dve ideológie, dva recepcné prístupy*. W: *K otázkam teórie a dejín prekladu na Slovensku II*. Red. K. Bednárová. Bratislava 1994, s. 65.

⁹ *Slovník...*, s. 230, 260.

¹⁰ P. Winczer: *Dve ideológie, dva recepcné prístupy*. W: *K otázkam teórie a dejín...*, s. 65.

¹¹ Spolok sv. Wojtecha. Towarzystwo powstało pod koniec XIX wieku w celu zrzeszania księży, nauczycieli, młodzieży i robotników oraz religijno-moralnego kształcenia szerokich warstw.

początkowo dzieła religijne, zorientowane przede wszystkim na niewymagającego czytelnika¹². Dopiero w latach 1945—1949 zajęła się przekładem dzieł stanowiących większe wyzwanie intelektualne, takich jak *Granica*, *Dom nad łąkami* i *Medaliony* Z. Nałkowskiej, *Noce i dnie* M. Dąbrowskiej, wydane po raz kolejny w reedycji dwadzieścia lat później. M. Babiaková-Bajová była wówczas jednym z najbardziej produktywnych tłumaczy. Z bibliografii zebranej przez P. Winczera wynika, że tłumaczka była autorką jednej trzeciej wszystkich przekładów¹³. Natomiast później, po zmianach ideowo-politycznych, skupiła się na przekładach literatury dla dzieci i młodzieży, odchodząc tym samym od dzieł klasyków literatury polskiej, do których powracała sporadycznie (tłumacząc w 1952 roku *Meir Ezołowicz* E. Orzeszkowej, a w 1963 roku *Szyzyfowe prace* S. Żeromskiego).

P. Horov (1914—1975) to tłumacz tej samej generacji. Język polski nie był jedynym językiem, z którego przekładał, tłumaczył bowiem także z języków rosyjskiego, czeskiego, francuskiego, we współpracy z filologami również z bułgarskiego, serbskiego, słoweńskiego, tureckiego i perskiego. Był czynnym poetą, z tego powodu tłumaczył wyłącznie poezję. Poezję polską zaczął przekładać w połowie lat 50. XX wieku. W latach 60. i 70. należał do najwybitniejszych tłumaczy polskiej poezji¹⁴. Warto zauważyć, że skupiał się wyłącznie na poezji XX wieku. Dobór tłumaczonych dzieł nie był związany z jego własną twórczością, brakuje nawet ścisłego związku między przekładanymi poetami polskimi, wśród których znaleźli się L. Staff, M. Jastrun, J. Przyboś, M. Jachimowicz czy J. Iwaszkiewicz. Ambicją P. Horova było wzbogacić repertuar krajowej twórczości poetyckiej o nowe odcienie tematów i możliwości ekspresji¹⁵. Dla samego P. Horova przekłady nie stanowiły równorzędnej części jego twórczości i nie wynikały z potrzeby doskonalenia własnych umiejętności. Za pośrednictwem tłumaczeń mógł uzupełnić własną poezję i wykorzystać możliwości, które pozostały w niej zupełnie pominięte lub ujawnione jedynie częściowo¹⁶. Niestety, w niektórych przypadkach różnica między poetyką przekładanego autora i tłumacza była na tyle duża, że tłumacz bez dogłębnego przygotowania, zapoznania się także z teoretycznym tłem poezji autora i jego kredo, przesłonił lub całkowicie pominął kontekst, znaczenie lub specyfikę ekspresji tłumaczonego wiersza¹⁷.

Jego częścią jest także wydawnictwo. Por. <http://www.ssv.sk/historia.xhtml> [Data dostępu: 19.04.2016].

¹² *Słownik...*, s. 109.

¹³ P. Winczer: *Dve ideológie, dva recepcné prístupy*. W: *K otázkam teórie a dejín...*, s. 78—80.

¹⁴ P. Winczer: *Horovove preklady z Juliana Przyboša*. „*Slavica Slovaca*” 1974, nr 2, s. 153.

¹⁵ *Ibidem*, s. 154.

¹⁶ P. Winczer: *Konfrontačné roviny v preklade poézie*. (*Pavol Horov — Julian Przyboš*). „*Slavica Slovaca*” 1981, nr 2, s. 174.

¹⁷ *Ibidem*, s. 184.

J. Gazdík (1931—1982) studiował słowacystykę oraz literaturoznawstwo w Bratysławie. Po studiach pracował na stanowisku redaktora w wydawnictwie Tatran, w latach 1974—1979 był lektorem języka słowackiego na Uniwersytecie Jagiellońskim. Języka polskiego nauczył się jednak już wcześniej, prawdopodobnie w ramach ogólnego kształcenia slawistycznego, ponieważ jako tłumacz zadebiutował już pod koniec lat 50. minionego wieku. Dobór gatunków i autorów tłumaczonych przez niego dzieł jest niezwykle zróżnicowany, ale uwagę J. Gazdíka przyciągnęły przede wszystkim utwory W. Reymonta. Przekłady dzieł noblisty oraz klasyka literatury polskiej przewijają się przez całą twórczość tłumacza, który wykazał się umiejętnością transferu zróżnicowanych tematów, światów przedstawionych, jak i akcentów stylistycznych. Źródeł wyrafinowanego języka tłumacza można się doszukać w skończonych przez niego studiach, a także w długoletniej pracy redaktora¹⁸. Pozwoliły mu one na zachowanie dystansu między językiem polskim i słowackim i pomogły unikać interferencji językowych. J. Gazdík podjął się również ponownego tłumaczenia *Granicy Z. Nałkowskiej* (1977) w czasie, kiedy język, którym M. Babiaková-Bajová posłużyła się we wcześniejszym przekładzie (1946), okazał się przestarzały.

Jednym z nielicznych słowackich tłumaczy drugiej połowy XX wieku, który posiadał wyższe wykształcenie z zakresu tłumaczonej literatury i języka, był J. Gerbóc (1942—2000). Studiował on język i literaturę słowacką oraz polską na Uniwersytecie Komeńskiego w Bratysławie. Przez wiele lat pracował jako redaktor, później także redaktor naczelny różnych wydawnictw, był prezesem działu ds. sztuki i literatury Ministerstwa Kultury, objął też stanowisko dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej. Ponadto zajmował się własną twórczością poetycką¹⁹. Zawodowa erudycja oraz osobista pasja umożliwiały mu popieranie wydawania relewantnej i wartościowej literatury polskiej XX wieku. Wśród autorów przez niego tłumaczonych znajdziemy M. Białoszewskiego, J. Iwaszkiewicza, T. Nowaka, T. Różewicza, J. Głowackiego, Z. Herberta, T. Borowskiego i innych. Mimo że w przekładach J. Gerbóca można natknąć się na przykłady dosłownego lub mechanicznego tłumaczenia, to ogólnie cechowała go umiejętność dostosowania stylu przekładu do języka oryginału²⁰. Charakteryzował się wrażliwością nie tylko na semantyczne, lecz także stylistyczne niuanse oryginału oraz na kontekst kulturowy²¹.

V. Kovalčík (ur. 1939) jest tłumaczem literatury polskiej, francuskiej, słoweńskiej i serbsko-łużyckiej. Pierwszeństwo w twórczości przekładowej ma jednak poezja polska. Studiował słowacystykę i rusycystykę w Bratysławie. Znajomość języka polskiego posiadał prawdopodobnie podczas pobytów stypendialnych

¹⁸ *Slovník...*, s. 225.

¹⁹ *Ibidem*, s. 227—228.

²⁰ P. Winczer: *Tadeusz Nowak. A keď kráľom a keď katom budeš*. „Revue svetovej literatury” 1976, nr 2, s. 188.

²¹ *Slovník...*, s. 228.

w Warszawie i Krakowie. Pracował na stanowisku redaktora w różnych czasopismach oraz wydawnictwach. Podobnie jak większość innych słowackich tłumaczy poezji, sam V. Kovalčík jest poetą, a także krytykiem literackim. W porównaniu ze wspomnianym wcześniej P. Horovem, V. Kovalčíka cechuje zupełnie inny wybór dzieł i autorów, który bardziej koresponduje z jego własną twórczością poetycką. Wynika to z racjonalnego podejścia tłumacza do myślenia o twórczości. Poezję rozumie on jako naturalny sposób wyrażania myśli, które są ograniczone przez możliwości języka. Jednocześnie traktuje słowo jako podstawowy element istnienia, dlatego też harmonia pomiędzy autorem i tłumaczem wydaje mu się naturalna²². W bibliografii jego przekładów znajdują się wiersze W. Szymborskiej, Z. Herberta, C. Miłosza, K. Wojtyły, T. Różewicza i innych, a więc kluczowych twórców polskiej poezji XX wieku. J. Hvišč docenia przede wszystkim ponadtrzydziestoletnią popularyzację tych autorów wśród czytelników słowackich, reprezentacyjny wybór wierszy oraz wierny, subtelny transfer delikatnych niuansów poetyckich na język słowacki i znajomość relacji intertekstualnych²³.

Ostatnia postać, o której chciałabym wspomnieć, to K. Chmel (ur. 1953), tłumacz literatury polskiej, serbskiej, chorwackiej i słoweńskiej. Studiował andragogikę w Bratysławie. O jego wykształceniu językowym w zasadzie w *Słowniku...* nie ma wzmianki. Debiutował jako poeta w 1985 roku, ale po 1989 roku zasłynął przede wszystkim z najbardziej produktywnej pracy przekładowej w zakresie literatur słowiańskich²⁴. W odniesieniu do literatury polskiej dowodem na to są wszystkie tomy „Przekładów Literatur Słowiańskich” obejmujące bibliografię tłumaczeń polsko-słowackich²⁵. W każdym tomie nazwisko K. Chmela pojawia się bowiem kilkakrotnie, szczególnie w kategorii publikacji w czasopismach. Lista tłumaczonych przez niego autorów jest obszerna i niezwykle zróżnicowana. Słowackim czytelnikom początkowo prezentował twórczość poetów skupionych wokół czasopisma „Brulion”, ale obecnie sięga również po utwory autorów Nowej Fali, a także klasyków, szczególnie w zakresie prozy: C. Miłosza, Z. Herberta, T. Konwickiego. Zdaniem krytyków literackich, K. Chmel rozszerza, urozmaica i dynamizuje pole przekładów literatury polskiej²⁶ i „tłumaczy w świetny sposób”²⁷. Można jednak znaleźć również nieprzychylnie reakcje lub bardziej szczegółowe i dogłębne analizy wyborów translatorskich tłumacza²⁸.

²² J. Hvišč: *Kovalčíkove preklady polskej poézie*. W: *Slovensko-Poľsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Red. J. Hvišč. Bratislava 2008, s. 92.

²³ J. Hvišč: *O nových prekladoch Vlastimila Kovalčíka*. „Revue svetovej literatúry” 2006, nr 1, s. 116.

²⁴ *Slovník...*, s. 281.

²⁵ Por. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2013, t. 1, cz. 4; 2014, t. 4, cz. 2; 2014, t. 5, cz. 2; 2015, t. 6, cz. 1.

²⁶ P. Káša: *Prekladateľské aktivity Karola Chmela*. W: *Slovensko-Poľsko...*, s. 88.

²⁷ B. Bodacz: *Stefan Chwin. Dolina radosti*. „Slovenské pohľady” 2010, nr 3, s. 127.

²⁸ Por. Š. Chrappa: *Tadeusz Różewicz v slovenskej literatúre*. W: *Slovensko-Poľsko...*, s. 113–121; M. Dobríková: *Jazyková a prekladateľská kompetencia ako kritériá kvality umele-*

W bibliografii przekładów literatury polskiej na język słowacki w 2015 roku K. Chmel zajmuje wyjątkowe miejsce — przetłumaczył cztery publikacje książkowe oraz trzy z czterech pozycji w ramach przekładów w czasopismach. Przekłady poezji opublikowane w czasopismach odpowiadają dotychczasowemu kierunkowi obranemu przez tłumacza — są swobodnym wyborem wierszy współczesnych poetów. Przekłady książkowe są bardziej zróżnicowane. Wykorzystując obecną popularność A. Sapkowskiego, K. Chmel przetłumaczył pierwsze dwa tomy *Wiedźmina*. Nawiązał w ten sposób do swoich dawniejszych przekładów dzieł tego autora — *Narrenturm*, *Boży bojownicy*, *Lux perpetua*²⁹. Tłumaczenie *Wiedźmina* ukazało się stosunkowo późno. Na rynku słowackim już od kilku lat dobrze jest znany przekład na język czeski, którego specyficzną „terminologię” wykorzystują również produkty konsumpcyjne (gry komputerowe i planszowe). Dlatego też wersja słowacka prawdopodobnie nie uniknie porównywania z czeskim tłumaczeniem. Na reakcję odbiorców trzeba jednak jeszcze poczekać.

Inne dwa przekłady K. Chmela z zeszłego roku pokazują zupełnie odmienne oblicze i różnorodność zainteresowań tłumacza. We współpracy z J. Andričíkiem oraz K. Laučíkovą-Dugast opublikował wybór wierszy Z. Macheja, prezentując tym samym polskie spojrzenie na niedawne wydarzenia społeczne w obszarze Europy Środkowej. Poezja wydana w postaci tomiku, który pojawi się na półkach księgarni, może zainteresować większą liczbę czytelników niż przekłady utworów poetyckich ukazujące się na łamach czasopism, które trafiają do ograniczonego grona koneserów literatury. Odbiorców niewątpliwie znajdzie przekład powieści O. Tokarczuk *Prawiek i inne czasy*, trzeciej z kolei książki tej autorki w tłumaczeniu K. Chmela³⁰. Fragment tego przekładu czytano podczas popularnego wydarzenia Noc Literatury, książkę przedstawiono też w audycji radiowej „Literárna revue”³¹, a w internetowych serwisach słowackich księgarni można już zobaczyć pierwsze reakcje czytelników³². Niestety, recenzje naukowe lub analizy przekładu jeszcze się nie ukazały.

Wydanie *Słownika słowackich tłumaczy literatury pięknej XX wieku* jest wyjątkowym wydarzeniem w dziedzinie słowackiej translatologii i podobne inicjatywy zrealizowano w niewielu krajach. Celem niniejszego artykułu było zwrócenie uwagi na sam fakt obecności tego rodzaju publikacji na rynku wydawniczym i wskazanie jego istotnych cech, a także skrótowa charakterystyka jego zawartości. Są one dowodem na to, że publikacja ta może być źródłem inspiracji

ckého prekladu. W: *Slovenčina (nielen) ako cudzí jazyk v súvislostiach*. Red. E. Žigová, M. Vojtech. Bratislava 2011, s. 249—257.

²⁹ Por.: A. Sapkowski: *Veža bláznov*. Bratislava 2003; A. Sapkowski: *Boží bojovníci*. Bratislava 2005; A. Sapkowski: *Svetlo večné*. Bratislava 2007.

³⁰ Por.: O. Tokarczuk: *Hra na mnohých bubienkoch*. Bratislava 2004; Eadem: *Anna In v hrobkách sveta*. Bratislava 2007.

³¹ Por. <https://www.rtvs.sk/radio/archiv/1099/372628> [Data dostępu: 20.04.2016].

³² Por. <http://www.martinus.sk/?ulitem=222950> [Data dostępu: 20.04.2016].

w badaniach translologicznych lub stanowić punkt wyjścia wielu prac naukowych. Na podstawie danych ze *Słownika...* oraz dodatkowych źródeł wtórnych przedstawiono sylwetki siedmiorga najbardziej produktywnych tłumaczy literatury polskiej na język słowacki. Z tego grona na szczególną uwagę zasługuje K. Chmel, który od końca XX wieku konsekwentnie i regularnie wzbogaca słowacką przestrzeń literacką o nowe przekłady. Ponieważ zwłaszcza rok 2015 był niezwykle obfity w jego tłumaczenia, w niniejszym opracowaniu poświęcono mu najwięcej uwagi. Oczywiście, bez drugiego tomu *Słownika...*, nad którym prace nadal trwają, nie można dokonać całkowitej oceny publikacji ani spojrzeć na przekłady literatury polskiej z szerszej perspektywy. Skupienie się na samych postaciach tłumaczy wydaje się z tego punktu widzenia bardziej naturalne. Różnice między nimi w zakresie wykształcenia, zawodu, osobistych upodobań do odmiennych gatunków literackich decydują o różnorodności tłumaczonych dzieł i wielowarstwowym kształtowaniu obrazu literatury polskiej. Podkreśla to rolę tłumacza w dialogu międzyliterackim i międzykulturowym.

Literatura

- Bednárová K.: *Dejiny umeleckého prekladu na Slovensku I. Od sakrálneho k profánnemu*. Bratislava 2013.
- Bodacz B.: *Stefan Chwin. Dolina radosti*. „Slovenské pohľady” 2010, nr 3, s. 127–129.
- Chrappa Š.: *Tadeusz Różewicz v slovenskej literatúre*. W: *Slovensko-Polsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Red. J. Hvišč. Bratislava 2008, s. 107–122.
- Dobríková M.: *Jazyková a prekladateľská kompetencia ako kritériá kvality umeleckého prekladu*. W: *Slovenčina (nielen) ako cudzí jazyk v súvislostiach*. Red. Ľ. Žigová, M. Vojtech. Bratislava 2011, s. 249–257.
- <http://www.martinus.sk/?ultem=222950>.
- <http://www.ssv.sk/historia.xhtml>.
- <https://www.rtvs.sk/radio/archiv/1099/372628>.
- Hvišč J.: *Kovalčíkove preklady poľskej poézie*. W: *Slovensko-Polsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Red. J. Hvišč. Bratislava 2008, s. 92–106.
- Hvišč J.: *O nových prekladoch Vlastimila Kovalčíka*. „Revue svetovej literatúry” 2006, nr 1, s. 115–116.
- Hvišč J.: *Vzťahy a súvislosti slovenskej a poľskej literatúry*. Bratislava 1996.
- Káša P.: *Prekladateľské aktivity Karola Chmela*. W: *Slovensko-Polsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Red. J. Hvišč. Bratislava 2008, s. 86–81.
- Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry 20. storočia. A–K*. Red. O. Kovačičová, M. Kusá. Bratislava 2015.
- Winczer P.: *Dve ideológie, dva recepcné prístupy*. W: *K otázkam teórie a dejín prekladu na Slovensku II*. Red. K. Bednárová. Bratislava 1994, s. 52–82.
- Winczer P.: *Horovove preklady z Juliana Przyboša*. „Slavica Slovaca” 1974, nr 2, s. 153–170.
- Winczer P.: *Konfrontačné roviny v preklade poézie. (Pavol Horov — Julian Przyboš)*. „Slavica Slovaca” 1981, nr 2, s. 172–184.

Winczer P.: *Tadeusz Nowak. A keď kráľom a keď katom budeš*. „Revue svetovej literatúry” 1976, nr 2, s. 187—188.

Zuzana Pojezdalová

**Prekladatelia poľskej literatúry vo svetle
*Slovníka slovenských prekladateľov umeleckej literatúry 20. storočia***

Resumé

V článku autorka predstavuje Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry 20. storočia, ktorého prvý zväzok vyšiel v roku 2015 vo vydavateľstve Veda. Autorka opisuje jeho štruktúru aj obsah a pozornosť upriamuje na prekladateľov poľskej literatúry. Vyberá siedmich prekladateľov, ktorí sa najviac venovali prekladu z poľského jazyka, a predstavuje ich profil — štúdium, jazykové vzdelanie, povolanie. Uvádza recenzie literárnych kritikov, definuje ich poetiku. Najviac priestoru venuje Karolovi Chmelovi, ktorý od 90. rokov minulého storočia zaujíma popredné miesto v preklade poľskej literatúry.

Kľúčové slová: slovník, slovenskí prekladatelia, umelecký preklad, Karol Chmel.

Zuzana Pojezdalová

**Translators of Polish Literature as reflected
in the *Dictionary of Slovak Literary Translators of the 20th Century***

Summary

The author of this paper introduces the *Dictionary of Slovak Literary Translators of the 20th Century* of which Veda Publishing House published the first volume in 2015. The paper deals with the structure and contents of the dictionary and it focuses on the translators of Polish literature. The author explores seven translators who predominantly work on translations from the Polish language and she introduces their profiles — from the point of view of study, language education and profession. She also pays attention to literary critics' reviews and defines their poetics as well. She concentrates primarily on Karol Chmel, who is one of the best-known translators of Polish literature in Slovakia, and who occupies the leading position in this field.

Key words: dictionary, Slovak translators, literary translation, Karol Chmel.

Przekłady

słoweńsko-polskie i polsko-słoweńskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury słoweńskiej w Polsce w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Bauer Jana:** *Groznovilca v Hudi hosti / Strasznowilka w Groźnym Gąszczu.* Tłum. Katarina Šalamun-Biedrzycka. Ilust. Caroline Thaw. Warszawa, Wydawnictwo Ezop, 2015, 104 s. [literatura dla dzieci].
2. **Hočevar Kristina:** *Obłoki i cięcia zebrane. Clouds and collected cuts. Oblaki in zbrani rezi.* Wybór. Tłum. Joanna Pomorska. Gdańsk, Instytut Kultury Miejskiej, 2015, 102 s. [poezja].

[z tomu *Fizični rob / Fizyczna krawędź*]

***(*Poznam cenzure svoje fizične smrti...*) / ***(*Znam cenzury swojej fizycznej śmierci...*), s. 8, 75.

***(*V dobi, kjer je vsega preveč...*) / ***(*W czasach, gdzie wszystkiego jest za dużo...*), s. 5, 73.

***(*Vzemi moje ime iz besedila...*) / ***(*Weź moje imię z tekstu...*), s. 7, 74.

[z tomu *Na zobeh aluminij, na ustnicah kreda / Na zębach aluminium, na ustach kreda*]

***(*kaj ti pove judovsko poreklo...*) / ***(*co ci mówi żydowskie pochodzenie...*), s. 28, 95.

***(*lega besed...*) / ***(*położenie słów...*), s. 27, 94.

***(*mož...*) / ***(*mąż...*), s. 30, 97.

***(*na zaslonih, v ulicah...*) / ***(*na ekranach, ulicach...*), s. 26, 93.

***(*otrok si...*) / ***(*dzieckiem jesteś...*), s. 24, 91.

***(*samo te stene so tvoje stene...*) / ***(*tylko te ściany są twoimi ścianami...*), s. 31, 98.

***(*to ne edino srce...*) / ***(*to nie jedyne serce...*), s. 23, 90.

***(*več in več je golobov...*) / ***(*więcej i więcej jest gołębi...*), s. 25, 92.

***(*zelena za zeleno dobiva gube...*) / ***(*zielona za zieloną dostaje zmarzerek...*), s. 29, 96.

[z tomu *Nihaji / Ruchy wahadłowe*]

- ***(*cikli me sesajo...*) / ***(*cykle mnie wysysają...*), s. 16, 83.
 ***(*kadar se selijo oblaki...*) / ***(*kiedy wędrują chmury...*), s. 19, 86.
 ***(*kličeš in praviš...*) / ***(*dzwonisz i mówisz...*), s. 22, 89.
 ***(*ločujem odpadke...*) / ***(*segreguję śmieci...*), s. 18, 85.
 ***(*nek moški je rekel...*) / ***(*pewien mężczyzna powiedział...*), s. 17, 84.
 ***(*se preoblečeš...*) / ***(*się przebierasz...*), s. 20, 87.
 ***(*v mislih sem imela zelene krošnje...*) / ***(*w myślach miałam zielone korony drzew...*), s. 21, 88.

[z tomu *Repki / Ogonki*]

- I (govori(va) o nacizmu...)* / *I (mówi(my) o nazizmie...)*, s. 9, 76.
6 (izmišljam si odgovore...) / *6 (wymyślam sobie odpowiedzi...)*, s. 10, 77.
32 (vse bo v redu...) / *32 (wszystko będzie w porządku...)*, s. 11, 78.
75 (to so vojna usta...) / *75 (to są usta wojny...)*, s. 12, 79.
86 (nočem tekmovati...) / *86 (nie chcę rywalizować...)*, s. 13, 80.
90 (če bova gradili hišo skupaj...) / *90 (jeśli będziemy budowały dom razem...)*, s. 14, 81.
101 (odhajaš. videti je...) / *101 (odchodzisz. wydaje się...)*, s. 15, 82.
 3. **Kramberger Nataša:** *Človek iz klinike Berlin-Buch / Pan Człowiek z kliniki Berlin-Buch.* W: *Mur. 12 kawalków o Berlinie.* Tłum. Joanna Pomorska. Red. Agnieszka Wójcińska. Wołowiec, Wydawnictwo Czarne, 2015.
 4. **Pisk Klemen:** *Za krzakiem majającego ślimaka.* Wybór. Tłum. Marlena Gruda. Mikołów, Instytut Mikołowski, 2015, 79 s. [poezja].

[z tomu *Labas Vakaras*]

- Barbara prihaja na rob vodnjaka / Barbara przychodzi na róg studni*, s. 9.
Miš Ušatek / Miś Uszatek, s. 7.
Odrešitev / Ratunek, s. 8.
Puščavnik in volk / Pustelnik i wilk, s. 12.
Tova in trol / Tova i troll, s. 11.
V tebi sem / Jestem w tobie, s. 10.

[z tomu *Mojster v spovednici / Mistrz w konfesjonale*]

- Capablanca / Capablanca*, s. 39.
Korevska / Korevska, s. 34.
Mojster v spovednici / Mistrz w konfesjonale, s. 41.
Najti pribežališče v orodniku dvojine / Znaleźć schronienie w narzędniku liczyby podwójnej, s. 37.
Potapljam se / Topię się, s. 42.
Razgaljeni blues / Rozneglizowany blues, s. 33.

Širjenje otrvoritvenega repertoarja / Szerzenie repertuaru otwarcia, s. 40.
Tenoriziram se / Tenoruję się, s. 36.
Z občutkom / Z wyczuciem, s. 38.
Življenje evnuha / Życie eunucha, s. 35.

[z tomu *Na obali dvojine / Na brzegu liczby podwójnej*]

Alpinistična vdova / Alpinistyczna wdowo, s. 61.
Baraga / Misjonarz Baraga, s. 55.
Brnski striptizeti / Brnieńskiej striptizerce, s. 56.
Cerkev Yoko Ono / Kościół Yoko Onos, s. 54.
Čista pesem čisto blizu morja / Pełny wiersz zupełnie blisko morza, s. 51.
Deutscher Peter / Deutscher Peter, s. 57.
Fizična ljubezen / Miłość fizyczna, s. 53.
Lina Kalinauskaitė šahira gola v gestapovski čepici / Lina Kalinauskaitė gra naga w szachy w czapeczce gestapowskiej, s. 48.
Na obali dvojine / Na brzegu liczby podwójnej, s. 46.
Ne plešem / Nie tańczę, s. 50.
Ojstriški grad / Zamek Ostrovica, s. 58.
Še malo lune / Jeszcze trochę księżycy, s. 45.
Sediva / Siedzimy, s. 49.
Singerica prepeva / Singierka wyśpiewuje, s. 63.
Skladam / Układam, s. 62.
Slalom / Slalom, s. 60.
Ukradena pesem / Ukradziony wiersz, s. 52.
Weisseisen / Weisseisen, s. 59.
Zadnja vilenska noč / Ostatnia noc wileńska, s. 47.

[z tomu *Visoko in nagubano prapočelo / Wysokie i pomarszczone praczoło*]

Danes sem toda sam / Jednak dziś jestem sam, s. 28.
Dileme / Dylematy, s. 16.
Ex-girlfriend / Ex-dziewczyna, s. 25.
Galebova pesem / Mewia pieśń, s. 30.
Helena / Helena, s. 24.
Idealna ženska / Kobieta idealna, s. 27.
Kot kozji rog / Jak kozi róg, s. 21.
Na golem griču / Na nagim pagórku, s. 19.
Oda moja ljubici / Oda do mojej ukochanej, s. 17.
Ona in otrok / Ona i dziecko, s. 18.
Pitekantropova pesem / Wiersz pitekantropa, s. 22.
Polž / Ślimak, s. 15.
Pot v Osako / Podróż do Osaki, s. 23.
Včasih je treba biti Juda Iškarjot / Czasem trzeba być Judaszem, s. 20.

- Zunaj zadrg / Poza zamkami błyskawicznymi*, s. 26.
Življenje na vasi / Życie na wsi, s. 29.
5. **Svetina Peter**: *Antonov cirkus / Cyrk Antoniego*. Tłum. Katarina Šalamun-Biedrzycka. Ilust. Damijan Stepančič. Warszawa, Wydawnictwo Ezop 2015, 44 s. [literatura dla dzieci].
6. **Zupan Uroš**: *Niespieszna żegluga*. Wybór. Tłum. Katarina Šalamun-Biedrzycka, Miłosz Biedrzycki. Mikołów, Instytut Mikołowski, 2015, 67 s. [poezja].
- ***(*Prijazni svet...*) / ***(*Przyjazny świat...*), s. 14.
Atlantida / Atlantyda, s. 57.
Bela golobica / Biała gołębic, s. 22.
Čarobna dolina / Czarodziejska dolina, s. 52.
Dubrovnik enkrat v prejšnjem stoletju / Dubrovnik kiedyś w zeszłym wieku, s. 11.
Izobilje / Obfitość, s. 60.
Jesensko listje / Jesienne liście II, s. 36.
Jesensko listje / Jesienne liście, s. 28.
Katedra za literarno zgodovino / Katedra Historii Literatury, s. 25.
Love letter prevajalcu / List miłosny do tłumacza, s. 27.
Naomi, Linda, Tatjana, Cindy / Naomi, Linda, Tatiana, Cindy, s. 9.
Nebo po dežju / Niebo po deszczu, s. 13.
Nedeljska pobožnost / Niedzielna pobożność, s. 17.
Nezemeljsko sadje / Nieziemskie owoce, s. 50.
Počasna glasba / Powolna muzyka, s. 19.
Počasna plovba / Niezpieszna żegluga, s. 63.
Poslušava Boruta Bacharacha in dirsava po parketu / Słuchamy Burta Bacharacha i suniemy po parkiecie, s. 43.
Potovanje iz vrta / Wędrówka z przedszkola, s. 61.
Prihodnost / Przyszłość, s. 54.
Redki ljudje na pomorskih zemljevidih / Pojedynczy ludzie na morskich mapach, s. 5.
San Francisco, november / San Francisco, listopad, s. 24.
Skoraj ameriška pesem / Prawie amerykański wiersz, s. 23.
Skoraj japonska pesem / Prawie japoński wiersz, s. 21.
Skoraj vzhičenost tretje ure / Niemal zachwyty trzeciej godziny, s. 65.
Skoraj žetev / Prawie żniwa, s. 48.
Sonet v oktobru / Sonet w październiku, s. 59.
Srebro / Srebro, s. 7.
Vedno ostaja tisto drugo / Zawsze zostaje jeszcze tamto, s. 26.
Vera / Wiara, s. 64.
Vrt, Bach / Ogród, Bach, s. 15.
Vsak dan je lep dan / Każdy dzień jest pięknym dniem, s. 42.

Znotraj deževne noči / W głowie deszczowej nocy, s. 47.

Znova stari dogodki / Znów stare dzieje, s. 45.

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Migotania” 2015, nr 3.

Žabot Vlado

Skrivnost grajske kapelice / Tajemnica kaplicy zamkowej. Tłum. Marlena Gruda, s. 21—22 [proza].

2. „Wyspa” 2015, nr 4.

Kušar Meta

19. marec 2012 / 19 marca 2012, s. 7.

Klobčič uživanja / Kłębek przyjemności, s. 7.

Obrobje / Obrzeża, s. 6.

Široka pesem / Szeroka pieśń, s. 5.

Srčna črta / Linia serca, s. 8.

Volnena / Welniana piosenka. Tłum. Katarina Šalamun-Biedrzycka, Miłosz Biedrzycki, s. 6 [poezja].

Opracowała *Monika Gawlak*

**Rola Instytutu Mikołowskiego
w upowszechnianiu przekładów literatury słoweńskiej
w Polsce w ostatnich latach**

**The Mikołowski Institute's
Role in Promoting Slovenian Literature
in Poland in the last years**

Monika Gawlak

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, monika.gawlak@us.edu.pl

Data zgłoszenia: 8.05.2016 r. — Data recenzji: 16.05.2016 r.

Abstract: This article focuses on the dissemination of Slovenian literature in Polish by the Rafał Wojaczek's Institute in Mikołów between 2012 and 2015. The author approaches the role of publishers in promoting literatures that are viewed from the Polish perspective as marginal using Pierre Bourdieu's theory of social fields. She points to the mechanisms and motivations of both the publisher and the translators, addresses issues related to graphic design, and examines the impact of paratextuality.

Key words: Slovenian literature in Poland, The Mikołowski Institute, Pierre Bourdieu, symbolic capital.

Lepiej sądzę o sobie
i jestem większy, kiedy jestem z tobą, który
przenosisz mnie przez ciemność i wzburzone wody
do języka, w którym śnisz i który ledwo rozumiem.

Uroś Zupan: List miłosny do tłumacza

Istotne zmiany, jakie dokonały się po 1989 roku względem polityki wydawniczej, odejście od centralnie sterowanych planów wydawniczych oraz fakt, że literatura tłumaczona ze sfery upaństwowionej przeszła do sfery prywatnej

i sprywatyzowanej, powodują że w zakresie wydawania literatur niszowych, peryferyjnych, a więc m.in. południowosłowiańskich, brak stałości, przewidywalności czy konsekwencji. I nie myślę o konsekwentnym budowaniu kanonu literatury tłumaczonej, abstrahując od trudności zdefiniowania, czym kanon w zasadzie jest, oraz od pytań, jakie obrać kryteria budowania kanonu w kulturze sekundarnej, jakie i czyje potrzeby za tym stoją i w jakim wymiarze (europejskim, narodowym) o nim myśleć¹. Trudno bowiem oczekiwać, w obecnej sytuacji urynkowania, komercjalizacji i gustów dyktowanych przez masowe media, by w kulturze sekundarnej kanon literatury peryferyjnej konsekwentnie budowany był na wzór kanonu tej literatury istniejącego/ustalanego w kulturze wyjściowej. Jest to ściśle związane z impulsami przychodzącymi ze strony zglobalizowanego rynku ekonomicznego, narzucającego wydawcom reguły, zmuszające ich do szukania profitów finansowych, a co za tym idzie — do odrzucania propozycji niszowych, nierokujących zysku². Myślę więc raczej o konsekwentnej, choć siłą rzeczy wybiórczej prezentacji ważnych i aktualnych zjawisk literackich i poetyk, o stałej obecności danej literatury w życiu literackim kultury przyjmującej. Obecnie jest to trudne do przewidzenia i zagwarantowania. Zwraca na to uwagę Leszek Małczak:

Dzisiaj żadna instytucja nie koordynuje współpracy ani na poziomie instytucji państwa, ani na poziomie organizacji twórczych, ani na poziomie wydawnictw [...]. Inicjatywa płynie oddolnie; to ludzie zaangażowani w kontakty kulturalne kreują współpracę [...]. Obecnie nie istnieje żadna polityka przekładowa; suma przekładów jest wypadkową indywidualnych inicjatyw. Nie ma żadnej osoby czy instytucji, która świadomie budowałaby obraz którejs z południowosłowiańskich literatur³.

W większości przypadków wybór tłumaczonego autora/tekstu jest indywidualną decyzją (najczęściej tłumacza), dyktowaną osobistymi upodobaniami i sympatiami. Można zaryzykować stwierdzenie, że sprawą drugorzędną jest,

¹ Nawiązuję do debaty na temat kanonu, toczącej się w kulturach zachodnioeuropejskich na przełomie XX i XXI wieku, w której kluczową rolę odegrał tekst Pierre'a Bourdieu *La distinction* (polskie wydanie: *Dystynkcja: społeczna krytyka władzy sądzienia*. Tłum. P. Biłos. Warszawa 2005), wskazujący na przemoc symboliczną związaną z budowaniem i narzucaniem kanonu i paradygmatu estetycznego, światopoglądowego i aksjologicznego przez elity. Wątki te zostały podjęte m.in. w pracy zbiorowej pt. *Europejski kanon literacki. Dylematy XXI wieku* pod redakcją E. Wichrowskiej (Warszawa 2012). W debacie tej pojawiają się bardzo istotne zagadnienia dla refleksji o literaturach peryferyjnych.

² Por. G. Jankowicz: *Formy heteronomii. Polskie pole literackie po 1989 roku i jego relacje z innymi polami społecznymi*. W: G. Jankowicz et al.: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre'a Bourdieu. Raport z badań*. Kraków 2014, s. 22—28.

³ L. Małczak: *Przekłady literatury serbskiej w Polsce w latach 2007—2013*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 2, s. 142.

czy tłumaczony twórca należy do tzw. kanonu. Ważniejsze stały się nieformalne powiązania, możliwość zdobycia środków na tłumaczenie i wydanie książki tego a nie innego autora i wreszcie — możliwość zdobycia (na przystępnych warunkach) praw autorskich! W porównaniu z okresem komunizmu stanowi to zasadniczą zmianę. Wówczas to obu stronom — polskiej i jugosłowiańskiej/słoweńskiej zależało na konsekwentnym budowaniu określonego obrazu danej literatury w Polsce i tłumaczeniu reprezentatywnych tekstów (Małczak zwraca na to uwagę w kontekście literatury serbskiej). I choć towarzyszył temu balast ideologiczny, strategia prezentowania literatury była przemyślana i odgórnie gwarantowana:

sprawami przekładów interesowali się wszyscy, od odpowiednich wydziałów KC PZPR, przez odpowiedzialne za współpracę departamenty Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Ministerstwa Kultury, po związki pisarzy⁴.

Bożena Tokarz zwraca uwagę na niewystarczające obecnie zainteresowanie wydawców (dysponentów) przekładami literatur południowosłowiańskich i częściowo zachodniosłowiańskich, a przyczyny tego widzi m.in. w stereotypowym ich postrzeganiu, błędnym sądzeniu, że są podobne do polskiej⁵. Faktem jest, że dziś długotrwałe i regularne inicjatywy wydawnicze dotyczące przekładów literatury słoweńskiej są rzadkością. Dlatego też uwagę zwraca systematycznie, począwszy od 2012 roku, wydawanie literatury słoweńskiej przez Instytut Mikołowski im. Rafała Wojaczka. Fakt, że w roku 2015 także ukazały się dwie publikacje książkowe słoweńskiej literatury, przygotowane właśnie przez krąg osób związanych z Instytutem, skłonił mnie do refleksji na ten temat.

Omawiając funkcję instytucji wydawniczej w szerszym kontekście i jej rolę w upowszechnianiu przekładów literatury peryferyjnej, korzystam z teorii pól społecznych Pierre'a Bourdieu⁶. Dzięki szczególnemu podejściu do kultury/literatury oraz dzięki stworzonej siatce wzajemnie odnoszących się do siebie pojęć pozwala ona wskazać istotne czynniki decydujące o roli, pozycji, strategii działania danej instytucji kultury w szerszym polu społecznym. Pojęcia pola (narodowego, społecznego, literackiego, wydawniczego itd., jako części pola produkcji

⁴ Ibidem.

⁵ Por. B. Tokarz: *Spotkania. Czasoprzestrzeń przekładu artystycznego*. Katowice 2010, s. 18—19.

⁶ Najważniejszą publikacją Bourdieu wydaną w Polsce i dotyczącą społecznego uwarunkowania literatury, wydawnictw literackich i samych „aktorów pola literackiego” jest studium *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. Tłum. A. Zawadzki. Kraków 2001. Przy pisaniu artykułu pomocny był także raport z badań *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre'a Bourdieu...*, powstały w ramach projektu o tym samym tytule, który podsumowuje 25 lat rozwoju pola literackiego w Polsce. Autorami raportu są m.in. Grzegorz Jankowicz, Piotr Marecki, Alicja Pałęcka, Jan Sowa, Tomasz Warczak.

kulturowej) oraz habitusu stanowią trzon koncepcji Bourdieu i proponowanego przez niego sposobu myślenia o świecie społecznym (tu literackim i wydawniczym). Pole rozumie on jako wycinek przestrzeni społecznej wyodrębniony ze względu na pewne konkretne działania i interakcje, jako „strukturę o charakterze konkurencyjno-kooperatywnym”⁷. Habitus natomiast jako swego rodzaju sposób istnienia i funkcjonowania w danym polu. Współzależność pojęć wprowadzonych przez Bourdieu ma związek ze szczególnym pojmowaniem uniwersum społecznego/literackiego, traktowanego tu jako całość złożona z połączonych ze sobą części, a więc systemowo⁸. Według badacza wszystkie obszary oraz wszyscy „aktorzy” pola wzajemnie się determinują, pozostają ze sobą w relacji. Innymi istotnymi kategoriami socjologii kultury Bourdieu są: kategoria autonomii, dominacji, kapitału ekonomicznego (zysk), kulturowego (kompetencje) i wreszcie symbolicznego (uznanie społeczne). Rozważając sytuację literatury przekładanej w polu literatury przyjmującej, warto zwrócić uwagę na pole wydawnicze, w jakim literatura ta się ukazuje, na motywacje wydawców i ich sposób funkcjonowania (habitus), a także na pozycję danego wydawnictwa na tle całokształtu pola wydawniczego kraju.

Biorąc pod uwagę recepcję i funkcjonowanie przekładu w kulturze sekundarnej, można mówić o dwóch opozycyjnych zjawiskach: udomowieniu lub wyobcowaniu tłumaczenia⁹. Udomowienie wiąże się z aktywnym jego funkcjonowaniem w polu literackim kultury przyjmującej, w procesie historycznoliterackim, z interakcją z innymi dziełami, szeroką świadomością jego zaistnienia. Wyobcowanie oznacza natomiast brak zaistnienia przekładu (z różnych przyczyn, często natury zewnętrznej wobec dzieła) w polu literackim kultury sekundarnej, pomimo jego

⁷ G. Jankowicz: *Formy heteronomii...*, s. 95.

⁸ Niektóre założenia teorii Pierre’a Bourdieu zbliżone są do teorii wielosystemowej Itamara Even-Zohara i zespołu jego współpracowników, którzy ustalenia poszerzyli o kontekst przekładu. Najwybitniejszymi specjalistami w zakresie translatologii wielosystemowej są izraelski uczone Gideon Toury, a także badacze europejscy: José Lambert, Hendrik Van Gorp, Raymond Van den Broeck i Bernhard Scholz. U podstaw tej koncepcji leży pojęcie systemu (np. literatura) i polisystemu (np. kultura); zakłada ona, że literatura jest dynamicznym systemem znakowym, obejmuje również badanie interferencji, w jakie literatura wchodzi. Teoretycy wielosystemowi podkreślają znaczenie struktury systemu/sieci i wskazują na normy nią rządzące. „Teoria wielosystemowa jest więc zainteresowana przede wszystkim odpowiedzią na pytanie, dlaczego w danej kulturze pewne rodzaje literatury są preferowane, a inne nie, a także, co powoduje, że literatura w przekładzie zajmuje niekiedy uprzywilejowane miejsce w stosunku do literatury rodzimej? [...] Teoria wielosystemowa rozumie więc kulturę jako fakt społeczny z mocno wyznaczonym »centrum«, które definiuje konteksty ideologiczne systemu”. Cyt. za: W.M. Osadnik: *Teoria wielosystemowa i rodzaje ekwiwalencji w przekładzie*. Katowice 2010. W ujęciu wielosystemowym zatem, podobnie jak w przypadku teorii pól Bourdieu, zaadaptowanej na potrzeby translatologii, przekład staje się obiektem zainteresowania ze względu na sposób funkcjonowania w kulturze przyjmującej i języku oraz ze względu na pozycję, jaką zajmuje w systemie/polu literatury przyjmującej.

⁹ Por. L. Spyryka: *Przekład udomowiony — przekład wyobcowany*. „Przekłady Literatur Słowańskich” 2011, t. 2, cz. 1, s. 251—265.

publikacji¹⁰. Literatura słoweńska, jako literatura peryferyjna, z punktu widzenia jej miejsca i roli w tradycji literatury polskiej i w życiu literackim, w większości zajmuje pozycję marginalną: funkcjonuje na peryferiach polisystemu¹¹ (Itmar Even-Zohar), pozostaje na obrzeżach zainteresowań publiczności literackiej, choć nie można zapominać o inspiracji poezją Tomaža Šalamuna wśród polskich poetów¹². Nie można też pominąć obecności głosu Draga Jančara w rozgorzałej na przełomie lat 80. i 90. dyskusji na temat idei Europy Środkowej i tożsamości środkowoeuropejskiej. Niemniej, w szerokiej perspektywie, parafrazując słowa Draga Jančara, który określał Słowenię ziemią nieznaną — *terra incognita*¹³, literatura słoweńska w Polsce pozostaje właściwie *litterae incognitus*¹⁴.

Analizując położenie literatury słoweńskiej w Polsce na mapie pola poszczególnych wydawców, można zauważyć, że publikowana była ona dotychczas w mniejszych wydawnictwach. Najważniejsze i najbardziej prestiżowe z nich (po 1989 roku) to Wydawnictwo Czarne i Wydawnictwo Pogranicze¹⁵. W obecnej sytuacji znamienne wydaje się, że kilka oficyn, w których ukazywała się literatura słoweńska w ostatnich latach, zawiesiło działalność (Wydawnictwo Międzymorze) bądź od dłuższego czasu nie publikowało przekładów literatury słoweńskiej (Biuro Literackie) lub też zmodyfikowało profil wydawniczy (Zielona

¹⁰ Przekład taki określany jest „zerowym” (E. Balcerzan: *Wobec tradycji*. W: Idem: *Literatura z literatury*. Katowice 1998, s. 92—96) lub „martwym” (L. Spyryka: *Przekład udomowiony...*).

¹¹ Por. I. Even-Zohar: *Miejsce literatury tłumaczonej w polisystemie literackim*. Tłum. M. Heydel. W: *Współczesne teorie przekładu. Antologia*. Red. P. Bukowski, M. Heydel. Kraków 2011, s. 195—203.

¹² Krytyk literacki Marek Olszewski stwierdza, że „do czytania jego [Šalamuna — M.G.] poezji przyznają się autorzy tak diametralnie różni, jak Adam Zagajewski i Szczepan Kopyta”, pisze nawet o „ogromnej (i niesłabnącej) popularności Šalamuna w Polsce, z tym zastrzeżeniem, że głównie wśród poetów”. Jego drugi tomik, wydany w Polsce pt. *Straszne święta*, stał się ważną lekturą wielu poetów lat 90., wraz z wierszami Johna Ashbery’ego. „Echa tamtych lektur w literaturze polskiej słychać do dziś”. M. Olszewski: *Tomaž Šalamun. „Pora roku”*. Recenzja ostatniego wyboru poezji słoweńskiego twórcy wydanego w Polsce (nakładem Instytutu Mikołowskiego). Dostępna w Internecie: <http://www.dwutygodnik.com/artukul/4461-tomaz-salamun-pora-roku.html> [Data dostępu: 21.04.2016]. Po śmierci Šalamuna (zmarł dzień po odejściu Stanisława Barańczaka, a więc 27 grudnia 2014) Krzysztof Siwczyk przyznał, że „był autorem szanowanym przez polskich poetów różnych pokoleń, wywarł spory wpływ na naszą lirykę ostatnich dwóch dekad”, zwłaszcza na autorów, skupionych wokół pisma „Brulion”. Por. K. Siwczyk: *Zmarł Tomaž Šalamun, ambasador poezji*. Dostępne w Internecie: http://wyborcza.pl/1,75410,17188082,Zmarl_Tomaz_Salamun_ambasador_poezji.html?disableRedirects=true [Data dostępu: 21.04.2016].

¹³ Chodzi o esej Jančara pt. *Terra incognita*.

¹⁴ Optymistyczne spojrzenie na kwestię obecności literatury słoweńskiej w Polsce prezentuje w 2006 roku artykuł Michała Kopczyka: M. Kopczyk: *Terra (ki je vedno manj) incognita: O położaju slovenske literature na Poljskem po letu 1991*. W: *Preseganje meje. Slovenski slavistični kongres*. Red. M. Hladnik. Zagreb 2006, s. 191—196.

¹⁵ Przed 1989 rokiem literaturę słoweńską (wówczas jugosłowiańską) wydawały duże oficyny wydawnicze: Państwowy Instytut Wydawniczy, Czytelnik.

Sowa). Analiza bibliografii przekładów literatury słoweńskiej z poprzednich lat wykazuje, że Instytut Mikołowski (IM) jest jedyną tak konsekwentną w prezentacji dorobku twórców słoweńskich oficyną wydawniczą¹⁶ w ostatnim czasie.

Nakładem IM od 2012 roku ukazały się trzy osobne tomiki (Meta Kušar: *Lublana*, tłum. Katarina Šalamun-Biedrzycka i Miłosz Biedrzycki, 2013; Tomaž Šalamun: *Pora roku*, tłum. Miłosz Biedrzycki, 2013; Jure Detela: *Srebro i mech*, tłum. Karolina Bucka Kustec, 2014); cztery tomy wyborów wierszy (Iztok Osojnik: *Spodnie na niebie*, tłum. Marcin Warmuz, 2012; Srečko Kosovel: *Kalejdoskop*, tłum. Karolina Bucka Kustec, 2012; Klemen Pisk: *Za krzakiem majaczącego ślimaka*, tłum. Marlena Gruda, 2015; Uroš Zupan: *Niespieszna żegluga*, tłum. Katarina Šalamun-Biedrzycka, Miłosz Biedrzycki, 2015) oraz jedna powieść (Maja Novak: *Karfanaum, czyli as killed*, tłum. Wojciech Domachowski, 2013). Łącznie osiem publikacji, przeciętnie dwie książki rocznie. Wydanie wszystkich publikacji współfinansowała fundacja Trubarjev sklad, działająca przy Stowarzyszeniu Pisarzy Słoweńskich, lub Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (w przypadku tomów Šalamuna i Zupana, które ukazały się w ramach Festiwalu Miłozsa). Przekład w większości wsparła finansowo Javna agencija za knjigo — odpowiednik polskiego Instytutu Książki.

U podstaw wskazanych inicjatyw realizowanych przez IM leży zaciekawienie poezją słoweńską, choć działania te nie były początkowo związane z budowaniem określonej koncepcji wydawniczej. Zależały raczej od przychylności i indywidualnej decyzji dyrekcji IM, co w zasadzie jest wyróżnikiem małych oficyn¹⁷. Inicjatywy te potwierdzają bliską osobom tworzącym IM ideę dialogu międzykulturowego, w którą wpisuje się również uczestnictwo w festiwalach czy organizacja spotkań autorskich z zagranicznymi twórcami i tłumaczami. Publikowani w IM autorzy słoweńscy byli gośćmi m.in. takich festiwali, jak: Festiwal Miłozsa, Ars Cammeralis, Złota Łódź, a twórcy polscy skupieni wokół IM gościli na festiwalach Vilenica czy Velenje w Słowenii¹⁸. Ważną rolę odgrywa

¹⁶ Inne polskie oficyny wydawnicze, w których publikowana była literatura słoweńska (wylączając literaturę dla dzieci) w ostatnim pięcioleciu, to: Instytut Kultury Miejskiej, Gdańsk (2015 — 1 pozycja); Wydawnictwo Czarne (2013 i 2014 — 2 pozycje); Wydawnictwo FA-art (2013 — 1 pozycja); Krośnieńska Oficyna Wydawnicza (2012 — 1 pozycja).

¹⁷ Por. T. Warczok, A. Pałęcka, P. Marecki: *Pole literackie w Polsce po 1989 roku*. W: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre'a Bourdieu...*, s. 135.

¹⁸ Międzynarodowy festiwal Vilenica organizowany jest przez Stowarzyszenie Pisarzy Słoweńskich i Stowarzyszenie Vilenica; Festiwal Velenje powstał z inicjatywy władz miasta Velenje. Dzięki uczestnictwu w tych festiwalach dyrektor IM Maciej Melecki nawiązał pierwsze kontakty z przedstawicielami słoweńskiej sceny literackiej, które, rozszerzając się, zaowocowały wspomnianymi publikacjami oraz tłumaczeniami polskich twórców w Słowenii. Na festiwalu przyznawana jest corocznie Nagroda im. Tonego Pretnara dla ambasadorów kultury, literatury i języka słoweńskiego na całym świecie: tłumaczy, badaczy, krytyków literackich i propagatorów. Nagrodę ambasadorów literatury, kultury i języka słoweńskiego w 2007 roku oraz nagrodę ambasadorów kultur słowiańskich w 2011 roku otrzymało dwoje Polaków: Bożena Tokarz i Emil Tokarz.

osobista znajomość tłumacza z autorem i tłumacza z dyrektorem IM — Maciejem Meleckim lub Krzysztofem Siwczykiem, jego zastępcą. Tłumacz, w dosłownym tego słowa znaczeniu, znajduje się w roli pośrednika kulturowego i mediatora. To on proponuje nazwisko autora, troszczy się o wybór tekstów (czasami z pomocą innych pośredników — redaktorów, badaczy, twórców słoweńskich), a ponadto pozyskuje prawa autorskie i dofinansowanie przekładu oraz samego wydania książki¹⁹. Wydaje się, że decydując się na publikowanie autorów literatury słoweńskiej (niszowej), wydawca i tłumacz chcieli zainwestować w kapitał kulturowy i symboliczny, którymi niewątpliwie opublikowani twórcy dysponują w kulturze wyjściowej (zwłaszcza Kosovel czy Šalamun), gdyż na profity finansowe liczyć w tej sytuacji nie można. W takich przypadkach można mówić raczej o zysku symbolicznym (Bourdieu), zwłaszcza jeśli podobne działania przybierają charakter długotrwały, któremu badacz przypisuje znaczenie fundamentalne. Istnieje bowiem coś, co francuski socjolog nazywa „interese w bezinteresowności” — to interes symboliczny (uznanie, prestiż)²⁰, nawet jeśli nie ma on szerokiego zasięgu. Być może zainteresowanie twórczością Słoweńców ma także związek z chęcią poszerzenia profilu wydawniczego istniejącego od 1997 roku Instytutu, który przekłady literatury (głównie poezji) obcej publikuje od 2011 roku²¹. Biorąc pod uwagę wszystkie tytuły przekładowe wydane nakładem IM, twórczość słoweńska stanowi 60% i jest to w tej chwili jedyna literatura obca tak szeroko upowszechniana przez IM. Wyraźnie widać zatem potencjał, który przy poszerzeniu oferty przekładów (być może również o pozostałe literatury południowosłowiańskie czy zachodniosłowiańskie) i konsekwentnej (wydaje się obranej już) strategii wydawniczej może stać się wyróżnikiem IM w polskim polu wydawniczym i stanowić o jego kapitale kulturowym (wielokulturowym?) i symbolicznym.

Tłumacze literatury słoweńskiej, którzy współpracowali z IM, należą do trzech pokoleń. Najbardziej zasłużona w prezentacji i promocji literatury słoweńskiej w Polsce jest niewątpliwie Katarina Šalamun-Biedrzycka. Tłumaczyła utwory (zwłaszcza poetyckie) wielu słoweńskich autorów; przyczyniła się do wydania osobnych tomików, wyborów wierszy, autorskiej antologii poezji słoweńskiej pt. *Srebro i mech* oraz do ukazania się dużej liczby tekstów literatury słoweńskiej w czasopiśmie (bloki w czasopiśmie „Czas Kultury”, „FA-art”, „Studium” czy „Krasnogruda”). Zajął się również przekładem literatury dla

---

¹⁹ Prócz dwóch przypadków (Šalamun, Zupan), kiedy autorzy byli gośćmi Festiwalu Miłosza, jednak wówczas to tłumacze starali się zarówno o zgłoszenie kandydatury poety, jak i o pozyskanie wydawcy.

²⁰ Por. G. Jankowicz: *Formy heteronomii...*, s. 25.

²¹ Pierwszymi były tomiki słowackiego poety Ivana Štrpki i czeskiego poety Petra Hruški (oba w tłumaczeniu Franciszka Nastulczyka). Inni zagraniczni poeci to: Georg Trakl (Austria, 2012), Peter Gizzi (Ameryka, 2013) i Mark Ford (Wielka Brytania, 2014).

dzieci²². Miłosz Biedrzycki należy do tłumaczy średniego pokolenia, co ważne — sam jest poetą. On także ma w swym dorobku translatorskim wiele dzieł znanych twórców i sporo inicjatyw wydawniczych (samodzielnych lub wspólnych z Katariną Šalamun-Biedrzycką). Pozostali tłumacze należą do najmłodszego pokolenia i wszyscy są absolwentami śląskiej slawistyki (słowenistyki). W przypadku Karoliny Buckiej Kustec oraz Marcina Warmuza wspólna z IM inicjatywa wydawnicza przyczyniła się do ich książkowego debiutu translatorskiego²³.

Biorąc pod uwagę rozróżnienie Jerzego Jarniewicza na tłumaczy ambasadorów i legislatorów, należy uznać, że tłumacze literatury słoweńskiej (i szerzej: literatur peryferyjnych, o mniejszym zasięgu) łączą w sobie obie te role. Dążą do zaprezentowania kulturze docelowej najbardziej reprezentatywnych autorów, utworów, poetyk literatury wyjściowej, wybierają poetów kanonicznych (zwłaszcza Katarina Šalamun-Biedrzycka i Miłosz Biedrzycki), a jednocześnie ich wybory mają służyć zainspirowaniu twórców kultury sekundarnej i zainicjowaniu twórczego dialogu²⁴. Katarzyna Majdzik tłumacza podejmującego się takiego zadania nazywa „hybrydą, ambasadorem z ambicjami legislacyjnymi”²⁵.

Zgodnie z profilem wydawniczym IM ukierunkowanym na poezję, wskazane publikacje to w większości poezja. Powieść Mai Novak jest w zasadzie jedyną powieścią zagranicznego twórcy, jaka znalazła się w ofercie wydawnictwa. Leszek Małczak, komentując przekłady literatury serbskiej w latach 2007—2013, zwrócił uwagę na pewien paradoks:

Nigdy wcześniej poezja nie była bardziej popularna od prozy, zawsze była trudniejsza do przetłumaczenia, trudniejsza w odbiorze, przeznaczona dla

²² Również w bibliografii z roku 2015 znajdują się dwie pozycje firmowane nazwiskiem tłumaczki. J. Bauer: *Strasznowilka w Groźnym Gąszczu*. Tłum. K. Šalamun-Biedrzycka. Ilust. C. Thaw. Warszawa 2015 oraz P. Svetina: *Cyrk Antoniego*. Tłum. K. Šalamun-Biedrzycka. Warszawa 2015.

²³ Wojciech Domachowski tłumaczył wcześniej prozę Aleša Čara — zbiór krótkiej prozy pt. *Awaria (V okvari)* (Olsztyn 2006), oraz powieść Mihiy Mazziniego *Pies (Telesni čuvaj)* (Warszawa 2008). Marlena Gruda jest tłumaczką powieści Vlada Žabota pt. *Wilcze noce (Volčje noči)* wydanej nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego (Katowice 2010).

²⁴ Por. J. Jarniewicz: *Gościnność słowa. Szkice o przekładzie literackim*. Kraków 2012, s. 23, 26. Z pewnością sytuacja taka ma związek z faktem, iż podział Jarniewicza dotyczy tłumaczy literatury anglojęzycznej, a więc „dominującej”, „wielkiej”, której obraz osiągnąć kanonicznych jest w dużej mierze ustalony; a tu rozważana jest sytuacja tłumaczy literatury „peryferyjnej”, „małej”, „niszowej”, co do której nawet tzw. kanoniczne dzieła będą w kulturze przyjmującej mało znane, a więc będą posiadać potencjał do stanowienia inspiracji i inicjowania dialogu.

²⁵ K. Majdzik: *Literatura chorwacka i jej polscy ambasadorzy. Uwagi do bibliografii przekładów literatury chorwackiej w Polsce w latach 2007—2013*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 2, s. 46. O tłumaczu hybrydzie pisze również Bożena Tokarz (*Spotkania. Czasoprzestrzeń przekładu artystycznego...*). Łączy to natomiast z jego zanurzeniem w dwóch językach i dwóch kulturach oraz z ciągłą koniecznością ich przekraczania. „Tłumacz przypomina hybrydę powstałą w procesie ciągłego przekraczania granic oraz interioryzowania doświadczeń obcej kultury i języka” (ibidem, s. 249).

mniejszego kręgu odbiorców. Nie świadczy to o podniesieniu rangi twórczości poetyckiej, jakiejś jej szczególnej roli w literaturze serbskiej. Wręcz przeciwnie, wszędzie przeżywa ona głęboki kryzys. Polski czytelnik otrzymuje zatem zniekształcony obraz literatury serbskiej, ale jest to powszechne zjawisko w przypadku literatur narodów byłej Jugosławii²⁶.

Publikacje IM zdają się potwierdzać diagnozę Małczaka — wyjątek stanowi wybór poezji Kosovela, której przekładu bardzo w Polsce brakowało.

Między tłumaczonymi twórcami trudno znaleźć paralele — należą do różnych epok, nurtów artystycznych, różnych pokoleń, sięgają po odmienne tradycje i inspiracje. Przekłady prezentują zatem różnorodność poetyk oraz wielość tematyczną. Brak tu miejsca na charakterystykę każdego z nich. Uogólniając jednak i odwołując się ponownie do koncepcji Bourdieu, z perspektywy pola literatury wyjściowej są to twórcy konsekrowani (Šalamun, Novak oraz klasyk Srečko Kosovel), należą do konsekrowanej awangardy (Zupan) lub do awangardy czekającej na literacką kanonizację (Osojnik, Pisk, Detela). W przypadku pierwszej grupy literatów o tym, że ich twórczość traktowana jest w Słowenii w kategoriach kapitału symbolicznego, świadczy nie tylko obecność ich tekstów w podręcznikach szkolnych, lecz także konsekracja w postaci przyznanych nagród, wznowień publikacji, a także liczby przekładów i rozpoznawalności w polu międzynarodowym.

Dla recepcji przekładu w polu kultury przyjmującej, choćby ze względu na częsty brak znajomości u czytelnika sekundarnego kapitału kulturowego i symbolicznego, jakim dysponuje dany twórca w kulturze wyjściowej, ważna wydaje się dbałość o oprawę przekładu i kwestia paratekstów. Spośród wskazanych publikacji w obszerniejsze (wykraczające poza notkę o autorze na skrzydełku okładki) parateksty-komentarze wzbogacone są tomiki Kosovela, Osojnika, Deteli i Piska. Wybór wierszy Srečka Kosovela, prócz noty redakcji, opatrzony został dwiema obszernymi przedmowami znawców twórczości autora — polskiej badaczki, historyk literatury i przekłodoznawczyni Bożeny Tokarz²⁷ oraz słoweńskiego pisarza i antropologa Iztoka Osojnika²⁸. Obie przedmowy zostały opublikowane w wersji dwujęzycznej, polskiej i słoweńskiej, i prócz tego, że stanowią wprowadzenie w specyfikę twórczości słoweńskiego poety, otwierają również szerokie pole kontekstów interpretacyjnych. Bożena Tokarz dokładnie charakteryzuje

²⁶ L. Małczak: *Przekłady literatury serbskiej w Polsce...*, s. 145.

²⁷ Bożena Tokarz w roku 2004 opublikowała monografię poświęconą twórczości Kosovela: *Między destrukcją a konstrukcją. O poezji Srečka Kosovela w kontekście konstruktywistycznym*, będącą pierwszą w Polsce naukową prezentacją twórczości poety. Książka ta w roku 2013 została przetłumaczona i wydana także w Słowenii.

²⁸ Iztok Osojnik już wiele lat jest zaangażowany w promocję twórczości Kosovela w świecie, jest m.in. pomysłodawcą i współorganizatorem festiwalu kultury słoweńskiej „Zlati čoln” — „Złota Łódź”, który odbywa się od 2010 roku również w Polsce, a jego nazwa jest zarazem tytułem jedyne go tomiku Kosovela.

poezję Kosovela jako prekursorską w swoim czasie oraz ciągle inspirującą dla młodych twórców, zwraca uwagę na najważniejszą podejmowaną przez niego tematykę, na światopogląd poety oraz odkrywczy i metaliteracki aspekt jego propozycji artystycznych. Iztok Osojnik skupia się natomiast na politycznym wymiarze poezji i zaangażowanej postawie autora konsów²⁹. Warto w tym miejscu podkreślić wartość współpracy i integracji środowiska akademickiego, wydawniczego i artystycznego. Inną ciekawą formą komentarza jest zamieszczone w tomie przekładów poezji Iztoka Osojnika posłowie epistolarne. Składają się na nie osobiste oraz pełne erudycji refleksje na temat jego poezji wymieniane między dwiema słoweńskimi krytyczkami literackimi — Alenką Jovanovski i Jelką Kernev Štrajn — oraz badaczką literatury, kamparatystką Darją Pavlič. Polemiczny charakter komentarza zmusza czytelnika do współtworzenia znaczenia i ma na celu intrygować i wciągać odbiorcę w grę, w „strumień” inspiracji i niedopowiedzeń (autora i autorek posłowania). W mniejszym natomiast stopniu służy deszyfracji znaczeń czy prezentacji autora. Sam Iztok Osojnik jest także autorem posłowania pt. *Ekologia w pryzmacie poezji Jurego Deteli*³⁰ do tomiku tegoż poety. Jest to obszerna rozprawa sytuująca poezję Deteli w dyskursie ekologicznym i wydobywająca jej etyczny wymiar. Prócz niej na okładce zamieszczono krótką wypowiedź tłumaczki dotyczącą świadomości ekologicznej obecnej w wierszach oraz motywacji wyborów translatorskich. Komentarz do tomu poezji Klemena Piska wyszedł spod pióra tłumaczki Marleny Grudy. W posłowaniu zatytułowanym *Poetyckie rubato Klemena Piska*³¹ tłumaczka przybliży sylwetkę słoweńskiego twórcy (również tłumacza) oraz określa najważniejsze cechy wyróżniające jego poezję. Skrupulatnie wskazuje związki łączące go z polską sceną literacką, co wydaje się ważne z punktu widzenia odbiorcy sekundarnego — Polaka, podkreśla również znaczenie, jakie poeta przypisuje etymologii słów, odkrywaniu nowych zestawień leksykalnych i nowych znaczeń. Refleksji poddaje także kategorie muzyczności czy wielokulturowości w poezji Piska, a paraleli z poezją polską poszukuje, cytując fragmenty wierszy Leśmiana i Norwida. Niestety pozostałe publikacje (dla przypomnienia — M. Kušar, T. Šalamuna, M. Novak, U. Zupana) nie zostały opatrzone paratekstami obszerniejszymi niż biogram na skrzydełku okładki lub fragment wypowiedzi krytyka na ostatniej stronie okładki książki (M. Novak, T. Šalamun).

Warto podkreślić fakt, wydawałoby się oczywisty — choć biorąc pod uwagę wszystkie przekłady literatury słoweńskiej w Polsce, nieznanymi jednak potwierdzenia w praktyce i działaniach redaktorów, wydawców czy tłumaczy, którzy rzadko kiedy dbali o dołączenie paratekstu-komentarza do edycji przekła-

²⁹ Tak („konsy”) Srečko Kosovel nazwał swoje wiersze konstruktywistyczne.

³⁰ I. Osojnik: *Ekologia w pryzmacie poezji Jurego Deteli*. Tłum. M. Gawlak. W: J. Detela: *Mech i srebro*. Tłum. K. Bucka Kustec. Mikołów 2014, s. 73—96.

³¹ M. Gruda: *Poetyckie rubato Klemena Piska*. W: K. Pisk: *Za krzakiem majającego śli-maka*. Tłum. M. Gruda. Mikołów 2015, s. 67—75.

du — iż poszerzająca odbiór przedstawiona perspektywa i pogłębione rozważania autora przedmowy lub posłowania, stając się „akompaniamentem” samego przekładu, niewątpliwie wzbogacają obraz literatury obcej powstający w polu literackim kultury przyjmującej i są wyrazem dużej odpowiedzialności, świadomości kształtowania tego obrazu, jak również świadomości zbliżania kultur.

Podsumowując, IM — zgodnie z pozycją zajmowaną w polu wydawniczym — zalicza się do oficyn „małych”³².

Według francuskiego socjologa polem literackim [oraz wydawniczym — M.G.] rządzą dwie przeciwstawne siły: komercyjna (wpływająca na literaturę przeznaczoną dla tak zwanego szerokiego odbiorcy i nastawioną na szybki oraz maksymalny zysk finansowy) oraz eksperymentalna (która ożywia działania mające na celu rozwój literatury czystej, niezależnej względem zewnętrznych czynników)³³.

Analizując całość produkcji wydawniczej Instytutu Mikołowskiego, należy stwierdzić zatem, że jego inicjatywy (habitus) zdają się negować czynnik ekonomiczny, a stawiać na eksperyment i inwestycję w kapitał kulturowy i symboliczny. Świadczą o tym długoterminowe, niedające żadnej gwarancji sukcesu wydawniczej inwestycje w debiutantów, a także dowartościowanie literatury niszowej (również obcej) oraz sytuowanie się w przeważającej mierze w subpolu poezji. Jest to niewątpliwie konsekwencją *illusio* (Bourdieu), czyli obecnej w zespole IM i współdzielonej z innymi osobami zaangażowanymi w proces wydawniczy (np. tłumaczami i krytykami) wiary w wartość praktyki literackiej, przekładowej i wydawniczej oraz związanych z nią efektów estetycznych i społecznych. Należy zatem docenić zainteresowanie IM literaturą obcą, z perspektywy pola literackiego kultury przyjmującej — niszową, oraz próbę transferu kapitału symbolicznego słoweńskich twórców i względną autonomiczność działań wydawniczych w tym zakresie. Dzięki temu w obecnej sytuacji IM odgrywa znaczącą rolę w upowszechnianiu literatury słoweńskiej w Polsce.

---

³² Według wspomnianego raportu opracowanego m.in. przez: Grzegorza Jankowicza, Piotra Mareckiego, Alicję Pałęcką, Jana Sowę, Tomasza Warczoka, „duże” wydawnictwa publikujące literaturę to np. Znak (największe literackie wydawnictwo w Polsce), Świat Książki czy Wydawnictwo Literackie; „średnie” oficyny to np. Czarne lub Sonia Draga; „małe” natomiast to np. Lampa i Iskra Boża czy wydawnictwa działające przy niewielkich ośrodkach kulturalnych (tak jak Instytut Mikołowski).

³³ G. Jankowicz et al.: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre'a Bourdieu...* s. 89.

Publikacje literatury słoweńskiej wydane nakładem Instytutu Mikołowskiego (w porządku chronologicznym)

- Iztok Osojnik: *Spodnie na niebie*. Tłum. Marcin Warmuz. Mikołów 2012, 100 s. — wybór wierszy.
- Srečko Kosovel: *Kalejdoskop*. Tłum. Karolina Bucka Kustec. Mikołów 2012, 328 s. — wybór wierszy.
- Meta Kušar: *Lublana*. Tłum. Katarina Šalamun-Biedrzycka, Miłosz Biedrzycki. Mikołów 2013, 72 s. — tomik.
- Tomaž Šalamun: *Pora roku*. Tłum. Miłosz Biedrzycki. Mikołów 2013, 80 s. — tomik.
- Maja Novak: *Karfanaum czyli as killed*. Tłum. Wojciech Domachowski. Mikołów 2013, 271 s. — powieść.
- Jure Detela: *Srebro i mech*. Tłum. Karolina Bucka Kustec. Mikołów 2014, 100 s. — tomik.
- Klemen Pisk: *Za krzakiem majającego ślimaka*, tłum. Marlena Gruda. Mikołów 2015, 80 s. — wybór wierszy.
- Uroš Zupan: *Niespieszna żegluga*. Tłum. Katarina Šalamun-Biedrzycka, Miłosz Biedrzycki. Mikołów 2015, 68 s. — wybór wierszy.

Literatura

- Balcerzan E.: *Literatura z literatury*. Katowice, Śląsk, 1998.
- Bourdieu P.: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. Tłum. A. Zawadzki. Kraków, Universitas, 2007.
- Even-Zohar I.: *Miejsce literatury tłumaczonej w polisystemie literackim*. Tłum. M. Heydel. *Współczesne teorie przekładu. Antologia*. Red. P. Bukowski, M. Heydel. Kraków, Universitas, 2011, s. 195—203.
- Jankowicz G. et al.: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre'a Bourdieu. Raport z badań*. Kraków, Korporacja Ha!art, 2014.
- Jarniewicz J.: *Gościnność słowa. Szkice o przekładzie literackim*. Kraków, Znak, 2012.
- Kopczyk M.: *Terra (ki je vedno manj) incognita: O położaju slovenske literature na Poljskem po letu 1991*. W: *Preseganje meje. Slovenski slavistični kongres*. Red. M. Hladnik. Zagreb, Slavistično društvo Slovenije, 2006, s. 191—196.
- Majdzik K.: *Literatura chorwacka i jej polscy ambasadorzy. Uwagi do bibliografii przekładów literatury chorwackiej w Polsce w latach 2007—2013*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 2, s. 43—60.
- Małczak L.: *Przekłady literatury serbskiej w Polsce w latach 2007—2013*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 2, s. 141—149.
- Spyrka L.: *Przekład udomowiony — przekład wyobcowany*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2011, t. 2, cz. 1, s. 251—265.
- Tokarz B.: *Spotkania. Czasoprzestrzeń przekładu artystycznego*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010.

Monika Gawlak

Vloga Mikolovskega inštituta v razširjanju prevodov slovenskega leposlovja na Poljskem v zadnjih letih

Povzetek

Prispevek se nanaša na slovenske literarne publikacije, ki jih je v letih 2012—2015 redno izdajal *Mikolovski inštitut Rafała Wojaczka*. Obravnava vloge založniških hiš pri spodbujanju prevajanja periferne literature, pri čemer se opira na teorijo družbenih polj Pierra Bourdieuja. Avtorica opozarja na mehanizme in motivacijo za nastajanje teh publikacij — tako na strani založnika kot prevajalca. Loti se tudi vprašanja skrbi za zunanjo podobo prevodne publikacije ter prisotnosti oz. odsotnosti paratekstov. Povečanje zanimanja za nišno literaturo (vključno s tujo) je nedvomno posledica *illusio* (Bourdieu), torej verovanja v pomen literarne, prevajalske in založniške dejavnosti ter njenih estetskih in družbenih učinkov. Taka zavest je prisotna med člani *Mikolovskega inštituta* in drugimi, ki so vključeni v založniški proces (npr. prevajalci). Zato si *Mikolovski inštitut* za svoje zanimanje za tujo in (z gledišča literarnega polja) prejemniške literature) periferno književnost, poskus transferja simboličnega kapitala slovenskih ustvarjalcev ter za svojo relativno avtonomijo na področju založništva zasluži vse priznanje.

Ključne besede: Slovenska literatura na Poljskem, Mikolovski inštitut, Pierre Bourdieu, simbolični kapital.

Monika Gawlak

The Mikolowski Institute's Role in Promoting Slovenian Literature in Poland in the last years

Summary

This article focuses on the dissemination of Slovenian literature in Polish by the Rafał Wojaczek Institute in Mikołów between 2012 and 2015. The author approaches the role of publishers in promoting literatures that are viewed from the Polish perspective as marginal using Pierre Bourdieu's theory of social fields. She points to the mechanisms and motivations of both the publisher and the translators, addresses issues related to graphic design, and examines the impact of paratextuality. The appreciation of non-mainstream literatures, including translations, stems from Bourdieu's notion of *illusio*, a belief shared by the Institute's staff and the team supporting the publishing process (i.e. translators) in the value of literature, translation and publishing, and their aesthetic and social impacts. The interest of the Mikolowski Institute in propagating fringe literatures, its attempts to transfer symbolic Slovenian capital into Polish and its relative autonomy in the publishing market are well worth noting.

Key words: Slovenian literature in Poland, The Mikolowski Institute, Pierre Bourdieu, symbolic capital.

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowenii w 2015 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Bargielska Justyna:** *Seria drobnych okaleczeń / Serija manjših ran*. Prev. Staša Pavlovič. Ljubljana, Beletrina, 2015, 39 s. [poezja].
Do chloris / Za Chloris, s. 19.
Dwa lusterka, w tym jedno powiększające / Dve ogledalci, od tega eno povečevalno, s. 23.
Inna róża / Drugačna vrtnica, s. 5.
Jednym słowem / Z eno besedo, s. 29.
Kamienica / Stanovanjska hiša, s. 39.
Kawa z imprinterką / Kava z ročnim čitalcem kartic, s. 35.
Kobieta obwieszcza pszczołom śmierć pana domu i zakłada czarną wstążkę na ulu / Ženska obvesti čebele o gospodarjevi smrti in na panj priveže črn trakec, s. 17.
O dziewczynie, która spleonie w piekle / O dekletu, ki se bo scvrlo v pekle, s. 9.
Ona liczy na seks / Ona računa na seks, s. 7.
Piękna młynarka / Lepa mlinarica, s. 31.
Pies ci je kapelusz / Pes je tvoj klobuk, s. 15.
Pole bawełny / Bombažno polje, s. 33.
Projekt wymiany ramek we wszystkich obrazkach / Projekt zamenjave okvirčkov vseh slik, s. 27.
Przygoda / Prigoda, s. 25.
Seria drobnych okaleczeń / Serija manjših ran, s. 37.
Sól i ogień / Sol in ogenj, s. 13.
Spóźniona nowenna do świętej Rity / Zapoznena devetdnevnicica za sveto Rito, s. 21.
To nie jest żaden z tych słodkich arbuźów / To ni nobena od teh sladkih lubenic, s. 11.
2. **Czaczkowska Ewa K.:** *Siostra Faustyna / Sestra Favstina Kowalska: življenjepis glasnice Božjega usmiljenja*. Prev. Andrej Turk. Ljubljana, Družina, 2015, 460 s. [proza].

3. **Jan Paweł II:** *Jestem bardzo w rękach Bożych / Ves sem v božjih rokah: osebni zapiski 1962—2003.* Prev. Andrej Turk. Ljubljana, Družina, 2015, 603 s. [proza].
4. **Maleszka Andrzej:** *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło / Čarobno drevo. Rdeči stol.* Prev. Andrej Turk. Ljubljana, Družina, 2015, 239 s. [proza].
5. **Maleszka Andrzej:** *Magiczne drzewo. Tajemnica mostu / Čarobno drevo. Skrivnost mostu.* Prev. Andrej Turk. Ljubljana, Družina, 2015, 263 s. [proza].
6. **Odzven prostora, zbornik 30. mednarodnega festivala Vilenica.** Ljubljana, avgust 2015.
Chutnik Sylwia
W krainie czarów / V čudežni deželi (odlomek iz romana). Prev. Lara Unuk, s. 166—171 [proza].
7. **Odprta okna, odprta vrata. Antologija nagrajencev Vilenice 1986—2015.** Ljubljana, DSP, 2015.
Herbert Zbigniew
Beethoven / Beethoven. Prev. Niko Jež, s. 77.
Jesień sprawiedliwa / Pravična jesen. Prev. Niko Jež, s. 78.
Objawienie / Razodetje. Prev. Niko Jež, s. 75.
Raport z obłożonego Miasta / Raport iz obkoljenega mesta. Prev. Tone Pretnar, s. 70.
Struna / Struna. Prev. Niko Jež, s. 73 [poezja].
Stasiuk Andrzej
Dojczland / Dojčland. Prev. Jana Unuk, s. 233—237 [proza].
Tokarczuk Olga
Najbrzydsza kobieta świata / Najgrša ženska sveta. Prev. Jana Unuk, s. 269—281 [proza].
Zagajewski Adam
Autoportret / Avtoportret, s. 121.
Chwila / Trenutek, s. 119.
List od czytelnika / Pismo bralca, s. 118.
Mistyka dla początkujących / Mistika za začetnike, s. 120.
W obcych miastach / V tujih mestih. Prev. Niko Jež, s. 117 [poezja].
8. **Onichimowska Anna:** *Piecyk, czapeczka i budyń / Pečka, kapica in puding.* Prev. Jana Unuk. Ljubljana, KUD Sodobnost International, 2015, 45 s. [proza].
9. **Onichimowska Anna:** *Sen, który odszedł / Sanje, ki so odšle.* Prev. Jana Unuk. Ljubljana, KUD Sodobnost International, 2015, 40 s. [proza].
10. **Różewicz Tadeusz:** *Nożyk profesora; Szara strefa / Profesorjev nožek; Siva cona.* Prev. in spremna beseda Jana Unuk. Ljubljana, Književno društvo Hiša poezije, Zbirka Poetikonove lire 50, 2015, 152 s. [poezja].
 ***(*I znów zaczyna się...*) / ***(*in spet se začenja...*), s. 60.
 ***(*Mistrz Jakob Böhme...*) / ***(*Mojster Jakob Böhme...*), s. 67.

- ***(*na drodze...*) / ***(*na poti...*), s. 45.
21 marca 2001 roku — Światowy dzień poezji / 21. marca leta 2001 — sveto-vni dan poezije, s. 86.
brama / vrata, s. 28.
Budowanie wieży Bubel / grajenje Bejbilonskega stolpa, s. 106.
budzik / budilka, s. 62.
deszcz w Krakowie / dež v Krakovu, s. 39.
dlaczego piszę? / zakaj pišem?, s. 85.
dotatkowe korzyści z książek / dodatne koristi od knjig, s. 83.
Dos moi pou sto / Dos moi pou sto, s. 123.
Dos moi pou sto (Leopold Staff) / Dos moi pou sto (L. Staff), s. 122.
druga tajemnica poety / druga pesnikova skrivnost, s. 71.
eciepecie o poecie / uhuhu o pesniku, s. 89.
jest taki pomnik / stoji neki spomenik, s. 64.
katar w Chinach / nahod na Kitajskem, s. 93.
Królestwo / Kraljestvo, s. 121.
Królestwo (Leopold Staff) / Kraljestvo (L. Staff), s. 120.
kropka nad i / pika na i, s. 130.
Krzywda / Krivica, s. 125.
Krzywda (Leopold Staff) / Krivica (L. Staff), s. 124.
nic o tobie nie wiem / nič ne vem o tebi, s. 53.
nożyk profesora / profesorjev nožek, s. 5.
pajęczyna / pajčevina, s. 43.
patyczek / palčka, s. 35.
przelewanie krwi / prelivanje krvi, s. 98.
Regression in die Ursuppe / regression in die Ursuppe, s. 50.
rozmowa z panem Scardanellim (apokryf) / pogovor z gospodom Scardanel-lijem (apokrif), s. 69.
Siostry syjamskie / Siamski dvojčici, s. 127.
Siostry syjamskie (Leopold Staff) / Siamski dvojčici (L. Staff), s. 126.
Spłakane supermocarstwo (sobota 20 stycznia 2001) / Objokana velesila (so-bota 20. januarja 2001), s. 102.
Statek widmo / Ladja privid, s. 30.
szara strefa / siva cona, s. 47.
Szkoda / Škoda, s. 76.
Świt dzień i noc z czerwoną różą / Svit dan in noč z rdečo vrtnico, s. 25.
Tajemnica filozofa / Filozofova skrivnost, s. 80.
Tajemnica wieczoru poetyckiego / Skrivnost pesniškega večera, s. 73.
tajemnica wiersza / skrivnost pesmi, s. 32.
ten to też / in on tudi, s. 91.
Tolstoj / Tolstoj, s. 113.
Tolstoj (Leopold Staff) / Tolstoj (L. Staff), s. 112.

Uciezka świnek dwóch (z obozu zagłady — rzeźni) / Pobeg prašičkov dveh (iz taborišča smrti — klavnice), s. 100.

Wieczór / Večer, s. 117.

Wieczór (Leopold Staff) / Večer (L. Staff), s. 116.

Wilga (Wspomnienie o Monice Żeromskiej. Fragment) / Kobilar (Spomin na Moniko Žeromsko. Fragment), s. 56.

Wiosna / Pomlad, s. 115.

Wiosna (Leopold Staff) / Pomlad (L. Staff), s. 114.

Włos (Leopold Staff) / Las (L. Staff), s. 118.

Włos podzielony / Razcepljen las, s. 119.

Zakatrupiony / Zatoččen, s. 78.

Zdarzenie / Dogodek, s. 129.

Zdarzenie (Leopold Staff) / Dogodek (L. Staff), s. 128.

Zła muzyka (uwagi na marginesie Festiwalu piosenki) / Slaba glasba (pri-pombe festivalu popevke ob rob), s. 98.

11. **Schilling Ewa**: *Glupiec / Norec*. Prev. Tatjana Jamnik. Ljubljana, Škuc, Zbirka Lambda, 2015, 276 s. [proza].

12. **Sodobna poljska drama. Izbor dramskih besedil**: Goran Injac; uredila Alja Predan. Maribor, Festival Borštnikovo srečanje, SNG, Zbirka Sodobna evropska drama, 2015, 259 s. [dramat].

Demirski Paweł

Teżowa trybuna 2012 / Mavrična tribuna 2012. Prev. Jana Unuk, s. 99—217.

Fertacz Magda

Trash story / Trash story. Prev. Tatjana Jamnik, s. 45—96.

Jakimiak Agnieszka

Jak być kochaną / Kako biti ljubljena. Prev. Tatjana Jamnik, s. 219—259.

Sikorska-Miszczuk Malgorzata

Walizka / Kovček. Prev. Darja Dominkuš, s. 7—44.

13. **Stasiuk Andrzej**: *Dukla / Dukla*. Prev. Jana Unuk. Ljubljana, Beletrina, 2015, 155 s. [proza].

14. **Szczypiorski Andrzej**: *Msza za miasto Arras / Maša za mesto Arras*. Prev. Jana Unuk. Ljubljana, Pretakanja 3, Družina, 2015, 136 s. [proza].

15. **Tulli Magdalena**: *Skaza / Motnja*. Prev. in spremna beseda: Jana Unuk. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2015. Zbirka Moderni klasiki, 124 s. [proza].

16. **Tuszyńska Agata**: *Oskarżona / Obtożena: Wiera Gran*. Prev. Tatjana Jamnik. Ljubljana, Modrijan, 2015, 334 s. [proza].

17. **Żółtowska-Darska Yvette**: *Messi. Mały chłopiec, który stał się wielkim piłkarzem / Messi: mali deček, ki je postal velik nogometni junak*. Prev. Martin Jankovič. Tržič, Učila International, 2015, 192 s. [proza].

18. **Żółtowska-Darska Yvette**: *Ronaldo. Chłopiec, który wiedział, czego chce / Ronaldo: fant, ki je vedel, kaj hoče*. Prev. Jure Šešet. Tržič, Učila International, 2015, 207 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Cicido: revija za predšolske otroke” 2015, št. 7.
Gorczycka Zofia
O sześciu myszkach / O šestih miškah. Prev. Tone Dodlek, s. 8–9 [proza].
2. „Idiot” 2015, št. 15.
Zabłocki Michał
***(*Drogi Abelardzie...*) / ***(*Heloiza piše Abelardu...*), s. 32.
***(*Drogi Kwintusie...*) / ***(*Dragi Kvintus...*), s. 31.
***(*Drogi Septymusie...*) / ***(*Dragi Septimus...*). Prev. Katarina Šalamun-Biedrzycka, s. 30 [poezja].
3. „Literatura” 2015, št. 283/284.
Bator Joanna
Ciemno, prawie noc / Temno, skoraj noč (odlomek iz romana). Prev. Jana Unuk, s. 183–219 [proza].
4. „Literatura” 2015, št. 291/292.
Bonowicz Wojciech
Co można, co nie można / Kar se lahko, kar se pa ne, s. 139.
Czystość / Čistost, s. 137.
Dalej / In naprej, s. 143.
Dwa ruchy / Dve gibanji, s. 141.
Fragment / Fragment, s. 140.
Kobieta płacze jak smok (ponieważ jestem poetą) / Ženska joka kot zmaj (ker sem pesnik), s. 145.
Kolumny / Stebri, s. 142.
Łowcy / Ribiča, s. 142.
Moi ludzie / Moji ljudje, s. 136.
My / Mi, s. 136.
Na strony / Strani, s. 141.
Nie mogę odpowiadać każdemu / Ne morem odgovarjat vsakomur, s. 139.
Oczywiście / Seveda, s. 147.
Ognik / Ogenjček, s. 141.
Ostatnia taśma / Zadnji trak, s. 144.
Pelne morze / Odprto morje, s. 145.
Piątek / Petek, s. 146.
Piosenka amerykańska / Ameriška pesmica, s. 138.
Początek roku / Začetek leta, s. 137.
Pokój / Soba, s. 147.
Powstaniec / Vstajnik, s. 140.
Słabość domu / Šibkost domače hiše, s. 138.
Święto Polski / Praznik Poljske, s. 137.
Uzgodnienie / Dogovarjanje, s. 142.

Wiersz przyjemności / Pesem prijetnosti, s. 146.

W zatoce / V zalivu, s. 140.

Z mądrości pustyni / Iz puščavskih modrosti, s. 142.

Z wykładu / Iz predavanja, s. 142.

Złości / Slabo slabo. Prev. Katarina Šalamun-Biedrzycka, s. 136 [poezja].

5. „Rp. / Lirikon 21” 2015, let. XI.

Sobol Michał

Czarny lodowiec / Črni ledenik, s. 106.

Czerwona kartka / Rdeči karton, s. 110.

Farmakon / Farmakon, s. 112.

Groch / Grah, s. 109.

Kras / Kras, s. 108.

Na zabrudzonej plaży / Na umazani plaži, s. 111.

Nie ruiny / Ne ruševine, s. 107.

Przebudzenie / Prebujenje, s. 110.

Pstrągi / Postrvi, s. 106.

Ściąłem / Posekal sem, s. 105.

Tunel / Tunel, s. 107.

Widok / Razgled, s. 105.

Wioska / Vasica, s. 111.

Zmarszczki / Gube. Prev. Katarina Šalamun-Biedrzycka, s. 108 [poezja].

6. „Sodobnost” 2015, št.10.

Brandys Kazimierz

Jak być kochaną / Kako biti ljubljena. Prev. Tatjana Jamnik, s. 1339—1366 [proza].

Opracowała Karolina Bucka Kustec

Przekłady literatury polskiej w Słowenii w 2015 roku Polish literature in Slovenian translation in 2015

Anna Muszyńska Vizintin

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, melvien@poczta.fm

Data zgłoszenia: 24.04.2016 r. — Data recenzji i akceptacji: 16.05.2016 r.

Abstract: This article examines the situation and the presence of Polish literature in the Slovenian literary market in 2015. It analyzes Slovenian translators' choices concerning the selection of Polish authors, the frequency of publication, and the publishing houses and journals that deal with Polish literature.

Key words: translations in 2015, translation choices, intercultural dialogue.

Najbardziej powszechnym doświadczeniem dialogu międzykulturowego w życiu człowieka, niezależnie, czy zdaje on sobie z tego sprawę, czy nie, jest przekład — tłumaczenie stanowi integralną część ludzkiej codzienności: wystarczy wejść do księgarni, pójść do kina, włączyć telewizję czy internet. Świat po zburzeniu biblijnej wieży Babel¹, mimo nieuchronnie szerzącego się widma globalizacji i uniformizacji, bez względu na wszystko, charakteryzuje się niewypowiedzianą różnorodnością — uświadomienie sobie owej różnorodności zakłada wychylenie się poza „granice własnego, oswojonego świata”, a więc przekład.

Świat końca XX wieku — pisze Elżbieta Skibińska — stał się globalną wioską, w której dzięki nowoczesnym technikom przenoszenia informacji wszyscy mieszkańcy niemal jednocześnie dowiadują się o tych samych wydarzeniach — od przebiegu międzynarodowych konfliktów, wynalezienia nowego lekarstwa na AIDS, przez wynik meczu w rozgrywkach o Puchar Świata, po ukazanie się jednocześnie w kilku miejscach świata najnowszej powieści amerykańskiego

---

¹ Por. G. Steiner: *Po wieży Babel. Problemy języka i przekładu*. Przeł. O. i W. Kubińscy. Kraków 2000.

pisarza, płyty Preisnera czy pojawienie się nowej odmiany hamburgera w restauracji McDonald's. Ta globalna wioska ma jednak charakter wielonarodowy, wielokulturowy i wielojęzyczny; zatem informacje są tworzone i przekazywane w różnych językach (mimo dominacji angielskiego). Wobec wielości języków, a jednocześnie wobec konieczności dostępu do informacji i wiedzy, bez której we współczesnym świecie nie można przetrwać, jednym z głównych narzędzi komunikacji jest tłumaczenie, stające się coraz ważniejszą dziedziną ludzkiej działalności².

Przekład, niezależnie od tego czy dobry, czy zły, jest „narzędziem przyswajania dorobku innych kultur” i nie trzeba być translatorologiem, aby rozglądając się np. po księgarni, ów fakt nieustannie dokonującego się transferu kulturowego zauważyć. Problematyka praktyki przekładowej, widziana z perspektywy współczesności, kryje w sobie z pewnością wątpliwości i pytania w rodzaju: dlaczego w danym kraju czy obszarze historyczno-kulturowym tłumaczy się akurat takich a nie innych autorów? Jak duży wpływ na publikacje konkretnych tekstów obcojęzycznych mają pomysły i propozycje poruszających się między kulturami ekspertów, czyli tłumaczy, nazwanych przez Bożenę Tokarz „wtajemniczonymi”³? Dlaczego ludzie czytają takie a nie inne książki? Pytania te warto pozostawić pozornie bez odpowiedzi, choć odpowiedzi każdemu myślącemu i obserwującemu świat człowiekowi narzucają się niejako same.

Zmiany dokonujące się we współczesnym świecie wpłynęły — rzecz jasna — również na przekład: nastąpiła komercjalizacja rynku wydawniczego, co znacznie ograniczyło wolność wyboru tłumacza. W badaniach nad przekładem pisze się o jego względnej swobodzie w płaszczyźnie makrowyborów, czyli „zewnętrznych decyzji” dotyczących sięgnięcia po dzieła danego obcojęzycznego autora, konkretny tekst, zbiór, tom etc., co jest niejako pierwszym znakiem pewnej strategii translatora wobec kultury przyjmującej, a także wyrazem jego stosunku do kultury języka oryginału. Dziś jednak i w tej kwestii zostawia się tłumaczowi niewielki margines wolności — na makrowybory tłumaczy wpływają najczęściej mechanizmy rynkowe i względy ekonomiczne, takie jak: potencjalne zapotrzebowanie czytelnicze, popyt, krzywa sprzedaży, opłacalność danego przedsięwzięcia wydawniczego. W skomercjalizowanym świecie dobra duchowe zrodzone z niematerialnej wyobraźni człowieka muszą zostać przetopione na materię; decyzje dotyczące korzyści płynących z transferu kulturowego, jakim jest przekład, których podstawą powinno być pytanie: „czy jest tam coś, co warto zrozumieć”⁴, zastąpiono krótkim i konkretnym rozważeniem kwestii: „czy ten transfer będzie

² E. Skibińska: *Przekład a kultura. Elementy kulturowe we francuskich tłumaczeniach „Pana Tadeusza”*. Wrocław 1999, s. 11.

³ Zob. B. Tokarz: *Spotkania. Czasoprzestrzeń przekładu artystycznego*. Katowice 2010, s. 17—29.

⁴ G. Steiner: *Po wieży Babel...*, s. 405.

się opłacał finansowo”, bo — jak smutno zauważa Bożena Tokarz — „kultura ponowoczesna nie sprzyja pasjonatom zdolnym dostrzec i propagować wartości pozbawione lub pozornie pozbawione piętna rynkowości”⁵.

Efekty owej komercjalizacji literatury i rynku czytelniczego, wynikające z praw kapitalizmu wprowadzanego w Europie przez państwa silniejsze ekonomicznie i politycznie, widoczne są np. na półkach większości europejskich księgarni: przeważająca liczba przekładów to tłumaczenia z literatury anglojęzycznej. Przekład, „funkcjonując jako narzędzie dialogu międzykulturowego oraz medium w internacjonalizacji dyskursu estetycznego”, jest również „*realnym* znakiem widocznej asymetrii (nierówności) pomiędzy światowymi systemami polityczno-ekonomicznymi, których konsekwencją jest asymetria języków i literatur”⁶. Z drugiej jednak strony można zaobserwować reakcję na to zjawisko: dominacja wszechobecnej angielszczyzny i masowy pęd do uczenia się, szczególnie w krajach postkomunistycznych z powodów czysto pragmatycznych, języków tzw. bogatszego Zachodu znalazły się w fazie pewnego przesytu, która generuje potrzebę sięgnięcia po to, co mniej znane, inne, nowe. Być może w ramach intelektualnego buntu budzi się coraz większe zainteresowanie kulturami, a więc i literaturami innymi niż te powszechnie znane, dostępne i promowane. Młodzi ludzie, coraz bardziej nieufni wobec globalnej unifikacji i zmęczeni wszechobecnym propagowaniem ciągle tych samych wzorców, coraz częściej zwracają się ku temu, co niekomercyjne, niepromowane, mniej popularne, marginalizowane — coraz modniejsze staje się to, co niemodne, i fakt ten można zaobserwować na przykładzie małej (a więc w pewnym sensie modelowej) Słowenii. W kraju tym z roku na rok rośnie liczba przekładów literatury polskiej, czeskiej czy nawet węgierskiej, co oznacza, że literatury — nazwijmy je pragmatycznie: mniej powszechnych języków „niekonferencyjnych” — wabiąc „innością” i swoistą „nie-dostępnością”, wzbudzają coraz większą ciekawość, a więc jest na nie czytelnicze zapotrzebowanie.

O ile w roku 2014 w Słowenii, pod auspicjami dość prestiżowych wydawnictw, ukazało się osiem książkowych tłumaczeń z literatury polskiej (Szymborska, Lem, Tokarczuk, Huelle, Myśliwski, Wojtyła, Franczak, Kindziuk)⁷, co już wydaje się liczbą całkiem niemałą, o tyle w roku 2015 wydano ich aż piętnaście, co daje (statystycznie) 1,25 książki na miesiąc. To, co w 2015 roku zwraca uwagę szczególną, to fakt, że są to publikacje bardzo zróżnicowane: począwszy od klasyków literatury polskiej (Różewicz, Szczępiński, Stasiuk), poprzez literaturę religijną (Jan Paweł II, Czackowska) oraz — w ramach „kontry” — literaturę lesbijską (Schilling), na dziecięcej literaturze popularnej (Maleszka,

⁵ B. Tokarz: *Spotkania...*, s. 25.

⁶ M. Juvan: *Literatura światowa a przekład*. W: „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 1, s. 39.

⁷ Zob. A. Muszyńska Vizintin: *Przekłady literatury polskiej w Słowenii w roku 2015*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2015, t. 6, cz. 2, s. 193—206.

Onichimowska, Żółtowska-Darska) i fabularyzowanej biografii (Tuszyńska) kończąc. Podobnie jak w roku ubiegłym, w wyborach tłumaczy (i wydawnictw) dominowała proza. Jeśli chodzi o poezję, pojawiły się: dwa tomiki wierszy dobrze znanego już odbiorcy słoweńskiemu Tadeusza Różewicza — wydane w formie jednej książki pt. *Profesorjev nožek; Siva zona — Nożyk profesora* z roku 2001 i *Szara strefa* z roku 2002 oraz wybór wierszy autorki młodszego pokolenia — Justyny Bargielskiej — znanej w Polsce głównie za sprawą znakomitego debiutu prozatorskiego, jakim były *Obsoletki*. Po teksty klasyka poezji sięgnęła doświadczona w przekładach dzieł najbardziej reprezentatywnych dla literatury polskiej autorów (Szyborska, Herbert, Tokarczuk, Stasiuk, Tulli, Huelle) Jana Unuk, która w roku 2014 opracowała i przetłumaczyła również najobszerniejszy do tej pory wybór wierszy Wisławy Szymborskiej, wydany w Słowenii pod zbiorczym tytułem *Ključ*.

Poezja Różewicza „powojennego” jest już Słoweńcom dobrze znana głównie dzięki przekładom tłumaczy starszego pokolenia, jak Tone Pavček, Lojze Krakar, Dušan Pirc, Tone Pretnar⁸. Właściwie do pełnego obrazu twórczości „kolumba ocalonego” brakowało jego wierszy z lat ostatnich — wierszy, które są „różewiczowską” diagnozą czasów najnowszych (zob. np. *Budowanie wieży Bubel* z tomu *Szara strefa*). Obraz ten dopełniają wybory i przekłady Jany Unuk — zarówno słoweński wybór wierszy poety, zatytułowany *Pisano na vodi* z roku 2009, jak i przede wszystkim ubiegłoroczne, przetłumaczone w całości zbiorki *Profesorjev nožek* i *Siva zona* (warto wspomnieć, że poza tomikiem *Wyjście* były to ostatnie dwa zbiorki Różewicza nominowane do Nagrody Literackiej Nike). Pojawienie się w Słowenii w roku 2015 aż dwóch tomików wierszy Tadeusza Różewicza wydaje się ponadto pięknym hołdem złożonym zmarłemu w roku 2014 poecie, którego poetycki głos opisujący kondycję podmiotu zdeterminowanego zmienną rzeczywistością historyczną towarzyszył Słoweńcom od lat 60., czyli od wydania pierwszego przekładu wyboru jego wierszy wojennych i powojennych, zatytułowanego *Nemir (Niepokój)*.

Jeśli chodzi o wiersze Justyny Bargielskiej, to jest to pierwsze spotkanie odbiorcy słoweńskiego z tą autorką (okazyjnie, w roku 2007, kilka jej wierszy pojawiło się w periodykach literackich „Apokalipsa” i „Primorska srečanja”). Po poezję Bargielskiej sięgnęła „zakochana — jak sama mówi — w szeleszczącym języku polskim”⁹ młoda tłumaczka literatury polskiej Staša Pavlović, która w 2014 roku za przekład powieści *Mercedes Benz* Pawła Huellego otrzymała prestiżową słoweńską nagrodę dla tłumaczy im. Radojki Vrančič. Staša Pavlović, która również w roku 2014 przetłumaczyła na język słoweński monumentalną, „dojrzałą” powieść-gawędę Wiesława Myśliwskiego pt. *Traktat o łuskaniu fasoli*

⁸ Zob. B. Tokarz: *Obraz poezji Różewicza w Słowenii*. W: Eadem: *Wzorzec, podobieństwo, przypomnienie*. Katowice 1998, s. 72—81.

⁹ Zob. wywiad ze Stašą Pavlović dostępny na: http://www.bukla.si/?action=clanki&limit=30&article_id=2638 [Data dostępu: 26.11.2014].

(*Traktat o luščenju fižola*), tym razem — jak widać — zwróciła się ku poezji. Współczesna, kobieca i jednocześnie bardzo odważna wizja świata z wierszy Bargielskiej wydaje się bliska tłumaczcze. W wyborze wydanym pod zbiorczym tytułem *Serija manjših ran* (*Seria drobných ran*), będącym jednocześnie tytułem jednego z wierszy z tomu *China shipping*, znalazły się utwory z trzech najbardziej znanych i poczytnych tomików poetki: *China shipping* (z roku 2005), *Dwa fiaty* (z roku 2009) oraz *Bach for my baby* (z roku 2012). Warto zaznaczyć, że większość włączonych przez tłumaczkę do wyboru utworów pochodzi z kluczowego dla twórczości poetyckiej Bargielskiej zbioru: *Bach for my baby*, nominowanego w roku 2014 do Nagrody im. Wisławy Szymborskiej oraz do wrocławskiej nagrody poetyckiej Silesius. Zaprezentowany wybór wierszy współczesnej i „nowej” z perspektywy odbiorcy słoweńskiego autorki polskiej w dobrym tłumaczeniu i pod auspicjami prestiżowego i bardzo popularnego wśród młodych ludzi wydawnictwa Beletrina, zwiastuje możliwość szerszego zaistnienia jej twórczości w kulturze przyjmującej. Być może Staša Pavlovič wkrótce pokusi się o przekład niełatwych pod wieloma względami *Obsoletek*?

W roku 2015 przetłumaczono na język słoweński aż sześć książek przeznaczonych dla dzieci i młodzieży (co stanowi prawie połowę wszystkich tegorocznych przekładów!). Są to: dwie pierwsze części serii *Magiczne drzewo* (*Čarobno drevo*) Andrzeja Maleszki w przekładzie związanego z wydawnictwem Družina Andreja Turka, dwie znakomite książeczki dla najmłodszych *Piecyk, czapeczka i budyń* (*Pečka, kapica in puding*) oraz *Sen, który odszedł* (*Sanje, ki so odšle*) Anny Onichimowskiej w tłumaczeniu Jany Unuk, a także dwie biograficzno-dokumentalne opowieści o współczesnych idolach piłki nożnej: *Ronaldo. Chłopiec, który wiedział, czego chce* (*Ronaldo: fant, ki je vedel, kaj hoče*) i *Messi. Mały chłopiec, który stał się wielkim piłkarzem* (*Messi: mali deček, ki je postal velik nogometni junak*) autorstwa Yvette Żółtowskiej-Darskiej, w przekładzie mało znanego tłumacza Martina Jankoviča. Te ostatnie pozycje, pokazujące drogę młodych ludzi do tak pożądanego w dzisiejszym świecie sukcesu, wpisują się raczej w globalny trend promujący współczesne (pop)wzorce parenetyczne, niż są prezentacją polskiej kultury czy literatury — niemniej jednak, ze względu na narodowość autorki, można potraktować je jako subtelny, acz obecny w kulturze przyjmującej ślad polskości.

Obiecującym wydarzeniem wydaje się natomiast rozpoczęcie przekładowej współpracy Słowenców z reżyserem, autorem książek i scenariuszy Andrzejem Maleszką. Wydane w Słowenii w roku 2015 dwie jego powieści dla dzieci: *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło* (*Čarobno drevo. Rdeči stol*) oraz *Tajemnica mostu* (*Skrivnost mostu*) zapoczątkowują pełną humoru i pasjonującą fabularnie serię, zaczynającą się opowieścią o tym, jak „w dwutysięcznym roku, nad doliną Warty [...] burza powaliła olbrzymi stary dąb”¹⁰ o magicznej mocy, z którego „lu-

¹⁰ A. Maleszka: *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło*. Kraków 2015, s. 5.

dzie zrobili z setki przedmiotów”¹¹, posiadających, podobnie jak drzewo, nadnaturalne właściwości. Wokół tychże magicznych przedmiotów (czerwone krzesło, most, kostka do gry, szachy itd.) skupiają się perypetie młodych bohaterów w kolejnych książkach serii. Z punktu widzenia odbiorcy kultury przyjmującej jest to bardzo ciekawa propozycja przekładowa, ze względu na fakt, iż Słoweńcy nie mają rodzimej tradycji gatunku „dziecięcego fantasy”, a takie słowiańskie „fantasy” (w wydaniu powieści osadzonych w polskich realiach kulturowych) może być alternatywą dla wszechobecnego i do znudzenia promowanego Harry’ego Pottera. Zważywszy na to, iż seria ta jest tłumaczona w porządku chronologicznym, a jej dwie pierwsze części zostały opublikowane w dość prestiżowym wydawnictwie Drużina, istnieje duża szansa, że — z pożytkiem dla obu kultur — będzie w następnych latach kontynuowana.

Pod auspicjami tego samego wydawnictwa, będącego zresztą oficyną o profilu katolickim, ukazały się również dwie inne publikacje — tym razem z kręgu literatury religijnej: osobiste zapiski Jana Pawła II z lat 1962–2003 pt. *Jestem bardzo w rękach Bożych (Ves sem v božjih rokah)* oraz opowieść o życiu polskiej świętej pt. *Siostra Faustyna (Sestra Favstina Kowalska: življenjepis glasnice Božjega usmiljenja)* autorstwa Ewy Czaczkowskiej. Obydwie pozycje także w przekładzie Andreja Turka. Pojawiające się ostatnimi czasy w Słowenii dość regularnie przekłady książek religijnych (także w roku 2014 były to dwie pozycje, jedna o księdzu Popiełusce, a druga: zbiór anegdot o Janie Pawle II) można w pewnym sensie potraktować jako rodzaj prezentacji polskiej specyfiki kulturowej, której integralną część stanowi przywiązanie do tradycji katolickiej oraz wartości chrześcijańskich — w ramach tychże wartości promuje się wielkie osobowości religijne (Karol Wojtyła, Jerzy Popiełuszko, Maksymilian Kolbe czy Faustyna Kowalska).

Po stronie — rzecz można — światopoglądowo przeciwnej znajduje się przetłumaczona przez Tatjanę Jamnik powieść pt. *Glupiec (Norec)*, autorstwa specjalizującej się w literaturze lesbijskiej Ewy Schilling. Wybory translatorskie Tatjany Jamnik zawsze wydają się bardzo przemyślane i w pewnym sensie — z punktu widzenia zarówno praktyki przekładowej, jak i kultury oryginału — ciekawe i nieoczywiste. Tłumaczka sięga zazwyczaj po autorów młodszego pokolenia (np. Dorota Masłowska), mniej znanych (np. Jerzy Franczak, mikołowski poeta Maciej Melecki), choć warto również wspomnieć, że to właśnie ona przetłumaczyła na język słoweński monumentalną powieść *Solaris* Stanisława Lema.

Książka Ewy Schilling, wydana w Polsce w dość niszowym, choć znakomitym krakowskim wydawnictwie Korporacja Ha!art, przekracza granice społecznego tabu: poza ciągle jeszcze kontrowersyjną, aczkolwiek w ostatnich latach dość modną tematyką lesbijską, porusza także kwestię społecznych autorytetów: opowiada historię miłości między nauczycielką i jej uczennicą. Także pod względem

¹¹ Ibidem, okładka.

formalnym jest to w pewnym sensie proza eksperymentalna, którą „trudno się czyta” z perspektywy przywiązanego do klasycznych kryteriów literatury pięknej odbiorcy, wierzącego w porządkującą świat funkcję języka — autorka nie stosuje bowiem w tekście dużych liter oraz przecinków. Tak też dzieje się rzecz jasna w przekładzie. Książka ta dla słoweńskich purystów językowych, dla których szacunek do reguł języka pisanego — ze względów kulturowo-historycznych — ma wartość szczególną, może być dość trudna w odbiorze. Pomijam fakt, że nawet w oryginale wymaga ona od czytelnika cierpliwości i nieustannego zmagania się z poczuciem stylistyczno-semantycznego chaosu.

Na szczególną uwagę, pod wieloma względami, zasługuje natomiast inny wybór słoweńskiej tłumaczki Tatjany Jamnik: znakomita biograficzna publikacja autorstwa Agaty Tuszyńskiej pt. *Oskarżona Wiera Gran (Obłożona Wiera Gran)*, która ukazała się w popularnym słoweńskim wydawnictwie Modrijan. Nie jest to standardowa powieść biograficzna, lecz biografia w rodzaju wywiadu rzeki, w konwencji świetnie napisanego reportażu. Już sama forma zapisu historii życia bohaterki wydaje się z perspektywy kultury przyjmującej ciekawa, oryginalna, a nawet nowatorska. Wiera Gran to polska pieśniarka żydowskiego pochodzenia, gwiazda przedwojennych scen polskich — w czasach II wojny światowej wraz ze sławnym pianistą Władysławem Szpilmanem występowała w kawiarni Sztuka w getcie warszawskim. Po wojnie, głównie za sprawą plotek — jak sama twierdzi — szerzonych przez Szpilmana, oskarżono ją o kolaborację z Niemcami; mimo iż polskie sądy całkowicie oczyściły ją z zarzutów, na zawsze przyłgnęła do niej opinia kolaborantki. Plotka ta, powtarzana i utwierdzana głównie w środowisku żydowskim, skazała ją na dożywotnie wykluczenie i swoistą egzystencjalną baniację, choć całe życie próbowała dowieść światu swojej niewinności. „Ta kobieta — jak powiedziała w jednym z wywiadów Agata Tuszyńska — za życia została zabita słowem-kamieniem”¹². Historia Wiery Gran — zbadana na podstawie licznych dokumentów i spisana przez Tuszyńską, która towarzyszyła artystce w ostatnim okresie życia — wzbudziła ogromne kontrowersje zarówno w Polsce, jak i za granicą, ze względu na odmienną od oficjalnej prawdę pieśniarki o pianiście Władysławie Szpilmanie. Gran twierdziła (m.in. w wydanej w latach 80. i zignorowanej przez środowisko książki autobiograficznej), że „2 sierpnia 1942 roku widziała Szpilmana ubranego w czapkę żydowskiego policjanta, jak ciągnął starców i kobiety na Umschlagplatz”¹³, skąd odchodziły transporty do Treblinki i Majdanka. Szpilman oczywiście wszystkiemu zaprzeczył, twierdząc, że kolaborantką była młodziczka wówczas Wiera. Są to dwie wersje wydarzeń istniejące na zasadzie „słowo przeciwko słowu”, niemniej jednak to pieśniarka Wie-

¹² Zob. wywiady i spotkania autorskie z Agatą Tuszyńską na kanale Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=gfuZ1Az4rfI> [Data dostępu: 18.12.2013]; <https://www.youtube.com/watch?v=KSWOD6mKg7Q> [Data dostępu: 6.02.2015]; <https://www.youtube.com/watch?v=DUVpXkXq6I0> [Data dostępu: 16.12.2010].

¹³ Zob. <https://www.youtube.com/watch?v=gfuZ1Az4rfI> [Data dostępu: 18.12.2013].

ra Gran musiała zmagać się z tymi oskarżeniami przez całe życie. Po wojnie, społecznie zaszczuta i wykluczona, wyemigrowała z kraju, podczas gdy Szpilman zrobił zawrotną karierę w Polskim Radiu, a na podstawie jego dzienników Roman Polański nakręcił dystrybuowany na całym świecie, nagrodzony trzema Oskarami film. „Klątwa Wiery Gran” dosięgnęła również autorkę jej biografii: Tuszyńska została oskarżona przez rodzinę Szpilmana o bezczeszczenie pamięci po zmarłym. Tuszyńskiej wytoczono proces, żądając usunięcia z książki wszystkiego, co Gran powiedziała o Szpilmanie (autorka proces ten wygrała)¹⁴. Co ciekawe, w wydaniach książki w przekładzie niemieckim pominięto fragmenty tekstu nieprzychylnie sławnemu pianiście. W słoweńskim tłumaczeniu Tatjana Jamnik biografia pieśniarki ukazała się w całości. Co więcej, na kontrowersji wokół jej konfliktu ze Szpilmanem została niejako zbudowana strategia promocyjna tej publikacji — w słoweńskim informatorze *Dobre knjige*, poświęconym wartym uwagi propozycjom wydawniczym, czytamy taki oto opis książki:

Obtožena ni klasična biografija. Ni monografija o dosežkih znamenite judovske pevke Wiere Gran. Agata Tuszyńska, poljska pisateljica, pesnica in publicistka, je pričujoče delo napisala s pomočjo brskanja po poljskih, ameriških, izraelskih, nemških in francoskih arhivih. Zbrala je tudi različna pričevanja in s krajšimi ali daljšimi premori osebno preživela z Wiero Gran več zadnjih let njenega življenja. Lepotica Wiera Gran je bila ruska Judinja. Med nemško okupacijo je sredi varšavskega geta nastopala ob spremljavi (kasneje) svetovno znanega pianista Szpilmana. Wiera je leta 1942 videla pianista, kako oblečen v uniformo judovske policije žene Jude iz geta v konvoj za taborišče. Ravno on pa je po vojni sprožil klevete, da je bila Wiera tista, ki je sodelovala z okupatorjem. Kljub temu da je bila na vseh procesih oproščena in je zadnjih trideset, štirideset let živela le zato, da se opere krivde, ji to nikoli ni uspelo. Szpilmanova različica dogodkov je osvojila svet. Roman Polanski je o njem posnel sloviti film Pianist, v katerem ni mesta za Wiero¹⁵.

Czyżby prawda Wiery Gran okazała się dla pewnych środowisk powojennych zbyt niewygodna?

W perspektywie szeroko pojętej strategii prezentacji książka ta jest bardzo ciekawym wyborem translatorskim słoweńskiej tłumaczki, nie tylko z powodów formalnych (nowatorski typ biografii), ale przede wszystkim ze względów kulturowo-historycznych (Warszawa w poździe wojny, sytuacja Żydów polskich w getcie warszawskim podczas okupacji niemieckiej), obyczajowych (artyści i świat sztuki w okółwojennej Polsce i w czasach wojny za murami getta), moralno-etycznych (ocena ludzkich zachowań w sytuacjach ekstremalnych, moc

¹⁴ Zob. http://wyborcza.pl/1,76842,17010732,Agata_Tuszyńska_wygrała_po_raz_drugi_z_rodzina_Szpilmana.html [Data dostępu: 22.11.2014].

¹⁵ <http://www.dobreknjige.si/Knjiga.aspx?knjiga=1436> [Data dostępu: 26.06.2015].

„złego słowa”, napiętnowanie człowieka przez oskarżenie o czyny, których być może nie popełnił), wreszcie: przez samo zaprezentowanie tragicznej postaci genialnej pieśniarki Wiery Gran — kobiety, która głosząc niewygodną prawdę, być może stała się kozłem ofiarnym w tendencyjnej, wykreowanej na użytek kogoś innego historii. Książka ta ma głęboki wymiar moralizatorski — uczy, że nie każda uznana „powszechnie” i powtarzana przez „większość” prawda jest prawdą absolutną i że nie istnieją krystalicznie czyste autorytety, tak samo jak nie istnieją jednostki jednoznacznie zasługujące na potępienie. Dzięki przekładowi Tatjana Jamnik domagający się sprawiedliwości głos moralnie „uśmierconej” za życia śpiewaczki Wiery Gran mogą dziś usłyszeć również odbiorcy słoweńscy.

Niemal co roku w Słowenii publikuje się przekłady książek polskich autorów, którzy mają już ugruntowaną pozycję w literaturze polskiej i których dzieła można zaliczyć do jej literackiego kanonu.

W roku 2015, poza wspomnianymi już tomikami wierszy Tadeusza Różewicza w przekładzie Jany Unuk, pojawiły się również trzy powieści klasyków prozy polskiej. Są to: *Msza za miasto Arras (Maša za mesto Arras)* Andrzeja Szczypiorskiego, *Dukla (Dukla)* Andrzeja Stasiuka oraz *Skaza (Motnja)* Magdaleny Tulli. Wszystkie również w tłumaczeniu Jany Unuk — być może w myśl zasady, iż klasykę literatury tłumaczą (zazwyczaj) klasycy przekładu. Wszyscy trzej autorzy znani są już czytelnikom słoweńskim — Szczypiorski głównie dzięki powieści *Początek (Začetek)*, która ukazała się w Słowenii w przekładzie Katariny Šalamun-Biedrzyckiej w roku 1996, Tulli zaś — jako autorka powieści *W czerwieni (V rdečem)* przetłumaczonej w roku 2008 przez Janę Unuk. Warto zaznaczyć, że przekład powieści *W czerwieni* stanowił część zainicjowanego przez wydawnictwo Modrijan projektu „Euroman”, w ramach którego wydana została seria 27 dzieł prozatorskich wybranych z 27 krajów członkowskich Unii Europejskiej. Ubiegłoroczny przekład powieści Tulli *Skaza (Motnja)* także ukazał się w serii wydawniczej, tym razem pod szyldem *Klasyki Współczesności* („Sodobni klasiki”). Serię tą opublikowało jedno z najstarszych i najbardziej prestiżowych wydawnictw słoweńskich Cankarjeva založba.

Szczególną popularnością cieszy się natomiast w Słowenii proza Andrzeja Stasiuka — znów znana odbiorcy słoweńskiemu głównie dzięki tłumaczeniom niestrudzonej propagatorki literatury polskiej Jany Unuk. W jej przekładzie oprócz *Dukli* do tej pory ukazały się jeszcze cztery książki tegoż autora: *Dziewięć (Devet)* w roku 2004, *Jadąc do Babadag (Na poti Babadag)* w roku 2007, *Opowieści galicyjskie (Galicijske zgodbe)* w roku 2009 oraz *Taksim (Taksim)* w roku 2012. Wszystkie — z wyjątkiem *Opowieści galicyjskich* — wydało wspomniane już znakomite wydawnictwo Beletrina, znane z szerokiej aktywności promocyjnej oraz promujące tzw. dobrą literaturę dla odczytanego i zainteresowanego nowinkami literackimi odbiorcy.

Jak widać, wybory translatorskie słoweńskich tłumaczy w roku 2015 poprzez swoją różnorodność w zaskakująco spójny sposób odzwierciedlają ogólny zarys

pewnych kierunków czy też tendencji dających się zauważyć we współczesnej literaturze polskiej, widzianej w perspektywie szerszego kontekstu kulturowego. Są to: 1) ponadczasowa obecność polskich klasyków reprezentujących zarówno starsze pokolenie (Różewicz, Szczępiński), jak i młodsze (Stasiuk, Tulli), 2) obecność literatury z kręgu tematyki żydowskiej (Tuszyńska) oraz chrześcijańskiej (Jan Paweł II, Czackowska), 3) obecność literatury fantasy (tym razem w wersji dla młodzieży — Maleszka) oraz 4) pojawiająca się w nurtach alternatywnych czy awangardowych literatura feminizująca i genderowa (Bargielska, Schilling).

Warto również zaznaczyć, iż większość przekładów literatury polskiej w roku 2015 ukazała się w znanych i popularnych wydawnictwach słoweńskich, takich jak: Beletrina, Modrijan, Družina czy Cankarjeva založba.

Słoweńcy mają ogromną kulturę i świadomość czytelniczą. Literatura zajmuje w ich życiu bardzo ważne miejsce, a życie literackie kraju w dużej mierze koncentruje się w księgarniach i bibliotekach. Biblioteki miejskie inicjują wieczorki literackie, koncerty, imprezy kulturalne poświęcone pamięci wielkich literatów słoweńskich, organizowane w rocznicę ich śmierci czy urodzin — na spotkania te przychodzą całe wielopokoleniowe rodziny. Tutaj też artyści najchętniej wystawiają swoje obrazy czy fotografie, bo przestrzeń bibliotek nieustannie pulsuje życiem, o wiele bardziej niż zimne muzealne sale. W tym małym, zamieszkanym przez 2 miliony obywateli kraju południowosłowiańskim przyznaje się kilkadziesiąt stypendiów i nagród literackich rocznie¹⁶, z których — z perspektywy popularyzacji literatury polskiej — na szczególną uwagę zasługuje nagroda Vilenica, przyznawana twórcom z obszaru tzw. Europy Środkowej podczas organizowanego w pierwszym tygodniu września festiwalu literatury o tej samej nazwie (Festival Vilenica). Warto o tym wydarzeniu wspomnieć w kontekście ukazania się w roku 2015 jeszcze jednej wartej uwagi publikacji: antologii prezentującej twórczość wszystkich laureatów tejsze nagrody, wśród których znalazło się aż 4 autorów polskich: Zbigniew Herbert uhonorowany nagrodą w roku 1991, Adam Zagajewski uznany w roku 1996, Andrzej Stasiuk nagrodzony w roku 2008 oraz Olga Tokarczuk w roku 2013 — co w dużym stopniu przyczyniło się do popularyzacji ich twórczości w Słowenii. Antologia pt. *Odprta okna, odprta vrata*, poprzedzona piękną przedmową założyciela festiwalu Veno Taufera — słoweńskiego poety, dramaturga i eseisty — zawiera przekłady fragmentów bądź całości utworów wszystkich dotychczasowych laureatów Vilenicy, wraz ze wszystkimi tytułami ich książek, które do roku 2015 przetłumaczone zostały na język słoweński. Antologia ta jest nie tylko wspaniałym przeglądem i prezentacją twórczości autorów środkowoeuropejskich, ale stanowi również ważne źródło informacji bibliograficznej na temat ich historycznoliterackiej obecności w przestrzeni kultury przyjmującej.

---

¹⁶ Zob. słoweńskie nagrody literackie: https://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_slovenskih_na_grad_za_knji%C5%Beevnost [Data dostępu: 14.11.2016].

Inną, wartą odnotowania pozycją pofestiwalową, będącą owocem tym razem festiwalu literackiego o nazwie Borštnikovo srečanje, jest publikacja prezentująca najnowszy dramat polski, która ukazała się w ramach serii „Sodobna evropska drama” (Współczesny Dramat Europejski) w przekładzie różnych tłumaczy słoweńskich (Unuk, Jamnik, Dominkuš). W liczącym 259 stron wyborze zatytułowanym *Sodobna poljska drama* znalazły się utwory dramatyczne czterech polskich autorów młodszej generacji: Pawła Demirskiego, Magdaleny Fertacz, Agnieszki Jakimiak oraz Małgorzaty Sikorskiej-Miszczuk. Jeśli publikację tę potraktuje się — w wersji optymistycznej — jako zapowiedź dalszej współpracy „dysponentów i wtajemniczonych”¹⁷ z młodymi polskimi dramaturgami, być może kiedyś ich utwory znajdą swoją najpełniejszą realizację na słoweńskich scenach teatralnych.

Każdy przekład (pominęłam tutaj nieliczne przekłady utworów rozproszonych w czasopismach literackich) jest świadectwem czy też dokumentem obecności życia literackiego kultury oryginału w życiu literackim kultury przekładu, jest prezentacją Innego, a także miarą otwartości i ciekawości świata odbiorcy sekundarnego. Rosnąca z roku na rok liczba przekładów literatury polskiej w Słowenii również w kontekście rynkowych kategorii podaży i popytu napawa optymizmem — jest dowodem na to, że Słoweńcy są literaturą polską zainteresowani i coraz częściej sięgają po autorów — interesującego ich pod wieloma względami — kraju nad Wisłą.

Literatura

http://www.bukla.si/?action=clanki&limit=30&article_id=2638.

<http://www.dobreknjige.si/Knjiga.aspx?knjiga=1436>.

http://wyborcza.pl/1,76842,17010732,Agata_Tuszynska_wygrala_po_raz_drugi_z_rodzina_Szpilmana.html.

https://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_slovenskih_nagrad_za_knji%C5%Beevnost.

<https://www.youtube.com/watch?v=DUVpxkXq6I0>.

<https://www.youtube.com/watch?v=gfuZ1Az4rfI>.

<https://www.youtube.com/watch?v=KSWOD6mKg7Q>.

Juvan M.: *Literatura światowa a przekład*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2014, t. 5, cz. 1, s. 39.

Maleszka A.: *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło*. Kraków 2015.

Muszyńska Vizintin A.: *Przekłady literatury polskiej w Słowenii w roku 2015*. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2015, t. 6, cz. 2, s. 193—206.

Skibińska E.: *Przekład a kultura. Elementy kulturowe we francuskich tłumaczeniach „Pana Tadeusza”*. Wrocław 1999.

¹⁷ Zob. B. Tokarz: *Dysponenti i wtajemniczeni*. W: Eadem: *Spotkania...*, s. 17—29.

Steiner G.: *Po wieży Babel. Problemy języka i przekładu*. Przeł. O. i W. Kubińscy. Kraków 2000.

Tokarz B.: *Obraz poezji Różewicza w Słowenii*. W: Eadem: *Wzorzec, podobieństwo, przypominanie*. Katowice 1998, s. 72—81.

Tokarz B.: *Spotkania. Czasoprzestrzeń przekładu artystycznego*. Katowice 2010.

Anna Muszyńska Vizintin

Poljska književnost v slovenskih prevodih v letu 2015

Povzetek

Leta 2015 je v slovenskih prevodih izšlo 15 poljskih knjig, kar je skoraj dvakrat več v primerjavi z letom 2014. Dominirala je proza; glede poezije poljsko leposlovje sta predstavljala dva pesnika različnih generacij: Tadeusz Różewicz, katerega dve zbirki (*Profesorjev nožek* in *Siva zona*) prevedla je izkušena prevajalka Jana Unuk ter Justyna Bargielska, mlada poljska avtorica, katere je izbor pesmi z naslovom *Serija manjših ran* pripravila prevajalka Staša Pavlovič. Zanimivo je, da so Slovenci leta 2015 prevedli celo 6 knjig za otroke in mlajše bralce (Onichimowska, Maleszka, Żółtowska-Darska) ter dve knjigi o verskih tematikah (*Sestra Faustina* Ewe Czaczkowske ter osebni zapiski Janeza Pavla II z let 1962—2003). Popestren izbor, ponudba prevajalcev ter z leta v leto naraščajoče število slovenskih prevodov poljskega leposlovja (ki so jih večinoma izdale zelo prestižne založbe, kot so Beletrina, Družina, Modrijan in Cankarjeva založba) pokazuje, da se slovenski bralci zanimajo za poljsko kulturo in rade volje berejo poljske knjige.

Ključne besede: prevodi 2015, prevajalskih izbor, medkulturni dialog.

Anna Muszyńska Vizintin

Polish literature in Slovenian translation in 2015

Summary

In 2015, fifteen Polish books were translated into Slovenian, which is almost twice as much when compared to 2014. Prose has been dominant; Polish poetry was represented by two poets of different generations: Tadeusz Różewicz, whose two collections (*Profesorjev nožek* and *Siva Zona*) were translated by the experienced translator Jana Unuk. Furthermore, Justyna Bargielska, a young Polish poetess, whose poetry selection entitled *Serija manjših ran* was prepared by Staša Pavlovič. Interestingly, in 2015 Slovenes translated six books for children and young readers (Onichimowska, Maleszka, Żółtowska-Darska) and two books on religious topics (Ewa Czaczkowska's *Sestra Faustina* and John Paul II's personal notes from 1962 to 2003). The varied selections, translators' offerings and the growing number of Slovenian translations of Polish literature (which were mostly published by very prestigious companies such as Beletrina, Družina, Modrijan and Cankarjeva založba) demonstrate that Slovenian readers are interested in Polish culture and interested in reading Polish books.

Key words: translations in 2015, translation choices, intercultural dialogue.

Przekłady

Dodatek

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Bułgarii w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. *Полска поезиѝ в превод на П'рван Стефанов*. S''stavitel i pregovor Panajot Karag'ozov. Prev. P''rvan Stefanov. Sofiѝ, Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski”, 2014 [poezja].

Opracowała *Adriana Kovacheva*

Noty o Autorach

Jakob Altmann, magister, doktorant w Zakładzie Teorii Literatury i Translacji w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Urodził się w Hanowerze, od ponad siedmiu lat jest związany z Polską. Absolwent bohemistyki w Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej. Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół zagadnień językoznawczych widzianych w kontekście kulturowym.

Magdalena Błaszak, doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Badań Kontrastywnych i Glottodydaktyki w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół językoznawstwa synchronicznego, badań konfrontatywnych w obrębie pragmalingwistyki i struktury tekstu, a także wokół zagadnień z zakresu socjolingwistyki oraz normy i uzusu społecznego języków południowosłowiańskich. Autorka monografii *Imperceptywność w języku macedońskim i polskim* (Katowice 2014).

Karolina Bucka Kustec, tłumaczka literatury słoweńskiej. Absolwentka filologii słoweńskiej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Tłumaczenia utworów słoweńskich poetów (m.in. Jana Putrle Srdić, Vida Mokrin Pauer, Bina Štampe Žmavc, Radharani Pernarčič, Barbara Korun, Tatjana T. Jamnik, Slavica Šavli, Mateja Bizjak Petit, Milan Vincetič, Ivo Stropnik, Ivan Dobnik) publikowała w pismach literackich (m.in. „Arkadia”, „Studium”, „Opcje”, „Pobocza”) oraz w antologii słoweńskiego haiku *Jeziro ciszy (Ribnik tišine)*, 2005). Przełożyła wybór wierszy Srečka Kosovela *Kalejdoskop. Izbrane pesmi / Wiersze wybrane* (KUD Police Dubove, Instytut Mikołowski 2012) i tom poetycki *Mah in srebro / Mech i srebro* Jurego Deteli (Instytut Mikołowski 2014). Obecnie pracuje nad przekładem wierszy wybranych Sašy Vegri.

Marta Buczek, doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Teorii Literatury i Translacji w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, słowacystka. Bada XX-wieczną literaturę słowacką i jej przekłady oraz recepcję w Polsce, a także literaturę polską w słowackich przekładach.

Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół zagadnień recepcji przekładu, uwarunkowań kulturowych przekładu, teorii przekładu. Od 2008 roku realizuje wraz z pracownikami Zakładu Teorii Literatury i Translacji projekt wydawniczy „Przekłady Literatur Słowiańskich” pod kierownictwem prof. dr hab. Bożeny Tokarz. Autorka monografii *O polskich przekładach prozy Vincenta Šikuli* (Katowice 2010), współredaktorka tomu *Z dziejów podmiotu i podmiotowości w literaturach słowiańskich XX wieku* (współredakcja: B. Czapik-Lityńska, Katowice 2005). Opublikowała ponad 20 artykułów naukowych z zakresu literaturoznawstwa oraz przekładoznawstwa. Tłumaczy z języka słowackiego i języka czeskiego, m.in. artykuły naukowe (T. Žilka, M. Součková, A. Valcerová, J. Šnytová, A. Kulihová), teksty literackie (M. Kukučín), dramaty (I. Škripkova: *Neplač Anna / Nie płacz Anno* — współautorstwo z S. Sojda; premiera sztuki odbyła się 5 lutego 2011 roku w Opolskim Teatrze Lalki i Aktora im. A. Smolki, oraz *Mocad[r]amy* — projekt Štúdia T.W.I.G.A., dla Bábkové divadlo na Rázcestí, Divadelný Ústav, 2010).

Zofia Dembowska, magister, doktorantka w Zakładzie Badań Kontrastywnych i Glottodydaktyki w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół komunikacji niewerbalnej Macedończyków oraz przekładu literackiego. Przetłumaczyła zbiór opowiadań Branka Prlji pt. *Jak trzymać parasol bez ręki* i współtłumaczyła powieść *Spectator* Žarka Kujundziskiego. Współpracuje z portalem Balkanistyka.org.

Monika Gawlak, doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Teorii Literatury i Translacji w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, literaturoznawczyni, słowenistka. Bada XX-wieczną literaturę słoweńską oraz jej polskie przekłady. Tłumaczyła z języka słoweńskiego teksty literackie i naukowe (m.in. poezję Barbary Simoniti; prozę Mihiy Mazziniego, Polony Glavan, Roberta Šabca; artykuły Ireny Novak-Popov, Nikolaja Ježa, Any Makuc). Publikowała w Polsce i za granicą, m.in. w „Studium”, „Opcjach”, „Tekstualich”, „Przekładach Literatur Słowiańskich”, „Novej reviji”. Współorganizowała liczne wydarzenia promujące słoweńską kulturę w Polsce. Autorka monografii *Świat poetycki Gregora Strnišy* (Katowice 2012).

Dorota Golek-Sepetliewa, doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Sławistyki Kulturoznawczej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, bułgarystka. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół XIX- i XX-wiecznej literatury i kultury bułgarskiej, ze szczególnym uwzględnieniem twórczości poetyckiej, literatury emigracyjnej oraz współczesnej dramaturgii, a także poetyki pamięci w najnowszej literaturze bułgarskiej. Autorka monogra-

fi *Formuły absurdu w twórczości poetyckiej Konstantina Pawłowa* (Katowice 2011) i kilkunastu artykułów.

Petra Gverić Katana, magister filologii chorwackiej oraz filologii polskiej, lektorka języka chorwackiego w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół glottodydaktyki, przekładoznawstwa, komparatystyki i teatrologii.

Adriana Kovacheva, doktor nauk humanistycznych, zatrudniona w Pracowni Genderowych i Transkulturowych Studiów Bałkanistycznych funkcjonującej w ramach Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, wykładowczyni Gender Studies w Interdyscyplinarnym Centrum Badań Płci Kulturowej i Tożsamości na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza, literaturoznawczyni, tłumaczka. Autorka książki *Ścieżkami tłumaczy. Poezja polska w Bułgarii w latach 1956–1989* oraz artykułów naukowych z zakresu translatologii, historii przekładu i performatywności tłumaczenia. Publikowała m.in. w czasopismach: „Przekłady Literatur Słowiańskich”, „Przekładaniec”, „Литературен вестник”, „Poznańskie Studia Polonistyczne”.

Antonina Kurtok, magister, doktorantka w Zakładzie Sławistyki Kulturoznawczej Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Jej zainteresowania naukowe skupiają się przede wszystkim wokół literatury i kultury chorwackiej XIX i XX wieku. Jej obecne działania naukowe koncentrują się na szeroko rozumianych chorwacko-węgierskich kontaktach literackich oraz wzajemnych relacjach historycznych i kulturowych.

Katarzyna Majdzik, doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Literatur Słowiańskich Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Absolwentka filologii chorwackiej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach i lingwistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Publikowała m.in. w czasopismach „Studia o Przekładzie”, „Przekłady Literatur Słowiańskich” i w pracach zbiorowych poświęconych literaturze i kulturze chorwackiej. Współredagowała wybór przekładów najnowszego dramatu chorwackiego *Kroatywni*. W jej dorobku znajdują się artykuły poświęcone chorwackiej literaturze kobiecej, przekładowi artystycznemu w ramach języka chorwackiego i polskiego oraz teksty teoretyczne z zakresu przekładoznawstwa i filozofii przekładu. Autorka monografii *Przekład, czyli na styku dwóch podmiotowości* (Katowice 2015) oraz *Narzędzia analizy przekładu* (współautor: D. Słapek, Toruń 2015).

Izabela Mroczek, doktor nauk humanistycznych, starszy wykładowca w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej

zainteresowania naukowe skupiają się wokół współczesnej literatury czeskiej oraz jej polskiej recepcji. Autorka monografii poświęconej czeskiej poetyckiej Grupie 42 (*Dom, ulica, miasto w poezji czeskiej Grupy 42*, Katowice—Warszawa 2005) i szeregu publikacji dotyczących tekstualizacji przestrzeni miasta we współczesnej literaturze czeskiej oraz zagadnień przekładu literackiego na bazie polsko-czeskich tłumaczeń.

Anna Muszyńska Vizintin, absolwentka filologii polskiej i filologii słowiańskiej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Autorka publikacji o przekładzie, takich jak np. *Kultura, gramatyka i uczucia. O interpretacyjnej funkcji liczby podwójnej w języku słoweńskim* (w: *Kultura w stanie przekładu*, red. W. Bolecki, E. Kraskowska, Warszawa 2012), *Wiedza i zmysły w pracy tłumacza* (w: „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2015, t. 6, cz. 1). Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół literatury i kultury słoweńskiej. Przygotowuje pracę doktorską na temat szeroko pojętych granic przekładalności. Obecnie mieszka we Włoszech, gdzie pracuje jako tłumaczka oraz poszerza swoje filologiczno-kulturowe zamiłowania o nowe obszary badawcze (takie jak: dwujęzyczność naturalna, kultura Italii, kultury słowiańskie na styku innych kultur i języków niesłowiańskich).

Zuzana Pojezdalová, magister, absolwentka Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie (studia magisterskie, program: tłumaczenie pisemne i ustne: język polski i kultura oraz język niemiecki i kultura), doktorantka w Instytucie Filologii Słowiańskich Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie (program: slawistyka). Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół polsko-słowackich stosunków literackich, a także tłumaczenia literackiego.

Ester Sobalkowska, studentka studiów magisterskich filologii słowiańskiej (specjalność z językiem serbskim i macedońskim), studiów licencjackich na kierunku rosjoznawstwo na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach oraz absolwentka kulturoznawstwa (specjalność teoria i historia kultury) i politologii (specjalność dziennikarstwo i komunikacja społeczna) również na Uniwersytecie Śląskim. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół historii prasy i druku w Piekarach Śląskich, relacji między Rosją i Serbią oraz recepcji literatury serbskiej w Polsce.

Indeks autorów

A

Ajvaz Michal 85
Altmann Jakob 77, 81, 83, 84, 203
Andrić Ivo 48, 68, 111, 118, 119
Andruchovyč Jurij 80, 145
Angelowa Wania 9
Arsić Vlado 117
Ashbery John 171
Ataman Janina 141

B

Balabán Jan 75, 84, 85
Balcerzan Edward 171, 178
Barańczak Stanisław 112, 115, 119, 171
Barborik Vladimír 135, 142
Bardijewska Liliana 12
Bargielska Justyna 181, 190, 191, 196, 198
Bass Eduard 86
Bator Joanna 46, 65, 79, 87, 185
Bauer Jana 161, 174
Bednářová Katarína 150, 152, 157
Beganović Davor 39, 50, 58, 70
Beňová Jana 127, 131, 139, 140, 142—144
Białkowski Tomasz 140, 142
Białoszewski Miron 154
Bieliński Mariusz 12
Bieńczyk Marek 11
Binar Vladimír 75, 86
Blašković Laslo 107
Blažević Zrinka 50, 71
Blažina Dalibor 31
Blažková Jaroslava
Błaszak Magdalena 93, 95, 203
Boček Evžen 75
Bocheński Józef Maria 31
Bodacz Bohuš 155, 157
Bogdanović Predrag 121
Bonowicz Wojciech 79, 88, 146, 185

Borisow Georgi 11
Borowski Tadeusz 31, 46, 65, 154
Bourdieu Pierre 132, 140, 142, 167—170, 172, 173, 175, 177—179
Brandstaetter Roman 79, 87
Brandys Kazimierz 186
Brenkus Radovan 128, 130, 131, 141, 144
Brešan Ivo 38, 47, 56, 67
Breza Tadeusz 111
Broeck Raymond Van den 170
Bruczkowski Marcin 111, 115, 118
Brycz Pavel 85
Bucka Kustec Karolina 186, 203
Buczek Marta 130—132, 142, 144, 203
Bukowski Piotr 12, 97, 103, 132, 142, 171, 178
Bulatović Marijana 117

C

Cesarić Dobriša 38, 56
Chrappa Štefan 155, 157
Chrobák Dobrosław 134
Chutnik Sylwia 182
Crnjanski Miloš 118, 121
Culfield Holden 138
Cwetkova Mariana 17
Czaczkowska Ewa K. 181, 189, 192, 196, 198
Czapik-Lityńska Barbara 42, 50, 61, 70, 204
Czechowicz Jarosław 136, 140, 142
Czermińska Małgorzata 21, 23

Č

Čapek Karel 75, 85
Čar Aleš 174
Čilić-Škeljo Đurdica 37, 44, 45, 50, 55, 64, 71
Čumba Ladislav 77, 87

D

Dán Dominik 127
Darovec Peter 139
Darska Bernadetta 135, 142
Dąbrowska Maria 153
Dąbrowska-Partyka Maria 47, 50, 67, 71
Dąbrowski Tadeusz 79, 87
Degórska Izabela 12
Dehnel Jacek 79, 87
Dembowska Zofia 97, 104, 204
Demirski Paweł 184, 197
Denemarková Radka 85, 89
Desnica Vladan 56
Detela Jure 172, 175, 176, 178, 203
Dobriková Mária 155, 157
Dobrowolski Piotr 17, 23
Dobšinský Pavol 134
Dodić Danica Dana 121
Doležal Miloš 76, 87
Dołęga-Mostowicz Tadeusz 11
Drakulić Slavenka 40, 42, 43, 47, 48, 59,
61—63, 69
Dučić Jovan 118
Duda Maciej 38, 49, 50, 57, 70, 71
Dukaj Jacek 11
Dukić Davor 50, 71
Dušek Dušan 134

E

Effenberger Vratislav 85
Engelking Leszek 113, 115, 119
Even-Zohar Itamar 132, 142, 170, 171, 178

F

Farkašová Etela 128—130, 141
Fařara Božena 136, 142
Ferić Zoran 42, 62
Fertacz Magda 12, 184, 197
Figuli Margita 134
Fijał Dominika 135, 142
Filip Ota 85, 95, 100, 101
Fischerová Sylva 85
Fischerová Viola 85
Ford Mark 173
Fryz Artur 146
Fulińska Agnieszka 20, 23

G

Gavran Miro 42, 46, 61, 67, 112
Gawlak Monika 165, 167, 179, 204

Geremek Bronisław 31
Gill-Piątek Hanna 11
Gizzi Peter 173
Głowacki Janusz 45, 46, 64, 66, 154
Gołek-Sepetliewa Dorota 10, 15, 24, 204
Gombrowicz Witold 45, 46, 64—66, 95, 100,
101, 103, 137
Gorczycka Zofia 185
Gorp Hendrik Van 170
Grabiński Stefan 145
Grass Günter 138, 139
Gregor Ján 138
Grendel Lajos 138
Gruszka-Zych Barbara 32
Guśniowska Marta 13
Gutowska-Adamczyk Małgorzata 11
Gverić Katana Petra 33, 35, 37, 46, 50—53,
55, 66, 71, 72, 205
Gyrdeu Borisław 19
Gyrdeu Jawor 17

H

Hájíček Jiří 75
Herbert Zbigniew 32, 33, 45, 64, 154, 155,
182, 190, 196
Herceg Ivan 43, 63
Herling-Grudziński Gustaw 31, 32, 46, 65
Heydel Magdalena 97, 103, 132, 142, 171,
178
Hladnik Miran 171, 178
Hočevar Kristina 161
Hop Wiesław 141
Horvat Oto 107
Horváth Ivan 134
Hruška Peter 89, 173
Hrušovski Ján 134
Hudák Pavol 128, 131, 141, 144
Huelle Paweł 46, 65, 189, 190
Hůlová Petra 85
Hvišč Jozef 152, 155, 157
Hvorecký Michal 135
Hykish Anton 134

I

Ignjatović Srba 121
Igow Aniel 19, 20
Ilić Dejan 107
Iwasiów Sławomir 135, 142
Iwaskiewicz Jarosław 153, 154

J

Jachimowicz Marian 153
Jagić Dorta 43, 63
Jakimiak Agnieszka 184, 197
Jan Paweł II, papież (zob. też: Wojtyła Karol)
182, 189, 192, 196
Jančar Drago 171
Jankowicz Grzegorz 132, 140, 142, 168—170,
173, 177, 178
Jarniewicz Jerzy 50, 71, 174, 178
Jarosz Robert 13
Jaroš Peter 134
Jasieński Bruno 31, 46, 65
Jastrun Mieczysław 153
Jeger Rujana 42, 43, 46, 61, 62, 66
Jergović Miljenko 29, 39, 41, 43, 47, 48, 57,
60, 62, 63, 68
Jezernik Božidar 47, 67
Jovanović Danilov Dragan 108
Jovanović Nenad 108
Jovanovski Alenka 176

K

Kapitaňová Denela 127, 138, 140, 143, 144
Kapuściński Ryszard 11, 64
Karabaszliw Zachari 9, 15, 16, 21, 22
Karanović Vojislav 108
Kasdepke Grzegorz 145
Káša Peter 155, 157
Kęczkowska Beata 140, 142
Kielar Marzanna 11
Kisielewski Stefan 32
Klas Teofil 127
Klimko-Dobrzaniecki Hubert 79, 145
Koch Magdalena 47, 50, 67, 71
Kochanowski Jan 45, 64
Kodrić Gagro Ana 46, 50, 66, 71
Kolář Jiří 85
Konwicki Tadeusz 155
Kopczyk Michał 171, 178
Kopyta Szczepan 171
Kosovel Srečko 172, 173, 175, 176, 178, 203
Koterski Marek 12
Kovacheva Adriana 13, 201, 205
Kovač Mirko 41, 43, 60, 63
Kovačičová Oľga 149, 157
Kowal Marta 136, 137, 142
Kowalewski Maciej 12
Kowalska Faustyna 145, 181, 192

Knežević Marija 108
Krajewski Marek 45, 65
Krajňak Maroš 127, 131—134, 137, 138, 140,
143, 144
Krakowiak Małgorzata 135, 142
Kramberger Nataša 162
Krasko Ivan 134
Kraszewski Adam 135, 136, 142, 143
Kratochvil Jiří 86
Krištúfek Peter 127, 129, 131, 133—135, 140,
143, 144
Krléža Miroslav 38, 47, 56, 67
Krzywonos Henryka 11
Kubiak Jacek 80, 88
Kubów Stefan 136
Kulundžija Dragan 121
Kuroń Jacek 32
Kurtok Antonina 29, 205
Kusá Mária 149, 157
Kuszak Iwona 13
Kušar Meta 165, 172, 176, 178

L

Lafazanovski Ermis 93, 98
Lambert José 170
Lebović Đorđe 107, 120, 121
Lem Stanisław 111, 116, 189, 192
Leśmian Bolesław 176

Ł

Łoziński Mikołaj 79, 87

M

Machej Zbigniew 145, 146, 156
Macierzyński Piotr 79, 87, 88
Majdzik Katarzyna 43, 44, 50, 62, 63, 71, 110,
174, 178, 205
Maksimović Desanka 121
Maleszka Andrzej 182, 189, 191, 196—198
Malijevsky Igor 89
Małczak Leszek 38, 42—44, 50, 51, 56, 62,
63, 71, 168, 169, 174, 175, 178
Marecki Piotr 132, 140, 142, 169, 172, 177
Marinković Ranko 38, 56
Marković Tomislav 108
Maróthy-Šoltesová Elena 134
Masłowska Dorota 12, 31, 192
Masłyk Tadeusz 141
Masternak Zbigniew 11

- Matović Petar 108
Matvejević Predrag 41, 42, 47, 60, 61, 68
Mazzini Miha 174, 204
Melecki Maciej 172, 173, 192
Michnik Adam 32
Mićanović Miroslav 42, 62
Midžović Marija 108
Mielcarek Tomasz 11
Mieroszewski Juliusz 32
Mihalić Slavko 38, 56
Mihanović Dubravko 46, 61, 67
Miklínová Galina 85
Mikołajewski Jarosław 134
Miłosz Czesław 31, 37, 45, 46, 55, 64, 65, 100, 112, 155, 173
Miłoszewski Zygmunt 80, 87, 95, 101, 145
Mišák Peter 129
Mitana Dušan 134, 135
Modzelewski Karol 80, 87
Mortka Marcin 79, 87
Mroczek Izabela 83, 89, 90, 205
Mrozek Sławomir 45, 46
Muskaria Amanita 12
Muszyńska Vizintin Anna 187, 189, 197, 206
Myśliwski Wiesław 46, 65, 189, 190
- N**
Nałkowska Zofia 153, 154
Nastasijević Momčilo 109, 120, 122
Nawrocki Jerzy Stefan 141
Nawrocki Witold 134, 143
Němec Jan 89
Nenadović Ljubomir 118
Nikołowa Kamelia 16—18, 23
Njagołowa Ełka 10
Norwid Cyprian Kamil 176
Novák Jan 75, 84
Novak Maja 172, 174—176, 178
Novak Slobodan 38, 47, 56, 61, 67
Nowak Tadeusz 154, 158
Nowak-Bajcar Sylwia 111, 118
Nowak-Jeziorański Jan 134
Nowkow Mitko 21
Nuhanović Gordan 42, 62
Nyczaj Stanisław 12
- O**
Olszewski Marek 171
Ondrejov Ľudo 134
Onichimowska Anna 182, 190, 191, 198
Országh Hviezdoslav Pavol 134
Orzeszkowa Eliza 153
Osadnik Waclaw M. 170
Osojnik Iztok 175, 176, 178
Ostałowska Lidia 145
Ostermeier Thomas 18, 23
- P**
Pałęcka Alicja 132, 140, 142, 169, 172, 177
Pałyga Artur 12
Papierz Maryla 139
Parun Vesna 38, 47, 56, 67
Pavičić Jurica 42, 62
Pavlič Darja 11, 38, 57, 176
Paziński Piotr 45, 65
Pelanowski Augustyn 31
Pelinko Marta 127, 141, 146
Perišić Robert 42, 43, 62
Petković Miloš 116
Petraško Ľudovít 127—129, 141
Petrović Miro 109
Petrović Uroš 116
Petrykowski Marek 141
Pick Jiří Robert 75, 86
Pilipiuk Andrzej 80, 87
Pirozowa Gergana 19
Pisk Klemen 162, 172, 175, 176, 178
Pišťanek Peter 138, 139
Platzová Magdaléna 89
Plochy Serhii 134
Podboj Martina 45, 51, 65, 71
Pojezdalová Zuzana 147, 149, 158, 206
Postnikov Boris 39, 40, 51, 58, 59, 71
Poznański Przemysław 42, 50, 61, 70, 140, 143, 205
Prlja Branka 93, 99, 204
Pruchniewski Marek 12
Prus Bolesław 100, 111, 119, 152
Prześluga Malina 13
Przyboś Julian 153, 157
Pusłojć Adam 109, 120, 122
Pyplacz Sebastian 143
- R**
Račanin Jerotej 118
Radaković Borislav 42, 62
Radilović Julij „Jules” 107, 120, 121
Radojčić Saša 108

Radojičić Snežana 118
Rafolt Leo 44, 50, 63, 71
Rankov Pavol 127, 129, 131—136, 140—
144
Rapacka Joanna 49, 51, 69, 71
Reiner Martin 75, 86, 89
Rejmer Małgorzata 80, 87, 111, 115, 118
Rem Goran 40, 44, 59, 63
Reymont Władysław 154
Ristić Obren 108
Ristović Ana 108
Rogić Musa Tea 46, 49, 51, 66, 69, 71
Rokita Zbigniew 80, 88
Różewicz Tadeusz 46, 66, 154, 155, 157, 182,
189, 190, 195, 196, 198
Rudan Evelina 29
Rudan Vedrana 42, 46, 61, 66
Rudiš Jaroslav 84, 89
Rudzka Zyta 12
Rut Přemysl 85

S

Sajewska Dorota 18, 23
Sajko Ivana 42, 46, 61, 67
Sapkowski Andrzej 80, 87, 111, 115, 116, 145,
156
Schefs Milena 137, 140, 143
Schilling Ewa 184, 189, 192, 196
Scholz Bernhard 170
Schulz Bruno 31, 37, 45, 46, 55, 64, 65, 95,
100, 102, 112, 117
Sehnal Miroslav 75, 85
Sendek Robert 16, 17, 23
Sidon Karol 89
Sienkiewicz Henryk 45, 49, 64, 69, 100, 111,
115, 152
Sierny Tadeusz 134, 143
Sikorska-Miszczuk Małgorzata 12, 184, 197
Simić Roman 42, 45, 62, 65
Siwczyk Krzysztof 171, 173
Skibińska Elżbieta 100, 103, 187, 188, 197
Slaviček Milivoj 38
Sloboda Rudolf 38, 42, 47, 56, 61, 67, 134
Smolarová L. 135
Smoleński Paweł 80, 88, 145
Sobalkowska Estera 4, 113, 115, 206
Sobol Michał 186
Solar Maja 108
Solarz Ewa 80, 87, 108, 111, 120, 192

Soukupová Petra 76, 85
Sowa Jan 132, 140, 142, 169, 172
Spyrka Lucyna 170, 171, 178
Srniec Todorović Asja 46, 66
Staff Leopold 153, 183, 184
Stamenković Vladan 121
Stasiuk Andrzej 45, 46, 65, 111, 117, 118, 182,
184, 189, 190, 195, 196
Staviarský Viťo 138
Stepančić Damijan 164
Stojiljković Dejan 116
Svěrák Zdeněk 76, 85
Svetina Peter 164, 174
Szczerek Ziemowit 80, 88
Szczypiorski Andrzej 184, 189, 195, 196
Szejnert Małgorzata 134
Szulecki Kacper 80, 88
Szurik Bartosz 17, 23
Szymborska Wisława 155, 190, 191

Š

Šabach Petr 76, 85
Šalamun Tomaž 171—173, 175, 176, 178
Šaramac Aleksandar 109
Šikula Vincent 134, 204
Šindelka Marek 89
Šípková Ružena 127
Škvorc Boris 39, 51, 57, 58, 71
Šnajder Slobodan 42, 61
Šrut Pavel 85
Štengl Petr 76, 79, 86—88
Štikš Igor 39, 41, 57, 60
Štivičić Tena 46
Štrajcn Jelka 176
Štrpka Ivan 173
Švantner František 134

T

Tadijanović Dobriša
Tale Samko 127, 138, 139, 143
Tarczyn Joanna 141
Tenew Georgi 10, 15—19, 23, 24
Terakowska Dorota 112, 116
Terzijski Kalin 9, 10, 15, 16, 19—22
Tešić Aleksandar 116
Thaw Caroline 161, 174
Tochman Wojciech 145
Tokarczuk Olga 45, 65, 145, 156, 182, 189,
190, 196

Tokarz Bożena 5, 169, 172, 174, 175, 178,
188—190, 197, 198, 204

Tomczyk Wojciech 12

Tomić Ante 42, 62

Toury Gideon 170

Trakl Georg 173

Trumić Marina 27, 43, 63

Tučková Kateřina 85, 89

Tulli Magdalena 184, 190, 195, 196

Turek Waclaw 128

Tuszyńska Agata 184, 190, 193, 194, 196

Tuwim Julian 31, 46, 65

Tvrda Eva 86

Ť

Ťažký Ľadislav 134

U

Ugrešić Dubravka 38—43, 46—48, 50,
57—63, 66, 68—70

Uhlář Břetislav 75, 85

Uličiansky Ján 128

Urban Milo 134

Urban Miloš 76, 84

V

Vaculík Ludvík 76, 86

Valjarević Srđan 109

Varga Krzysztof 112

Vargová-Hábovčíková Bohuslava 127

Vidović Bolt Ivana 37, 44, 50, 55, 64, 71

Viewegh Michal 76, 86

Vilikovský Pavel 128—134, 136—138, 140,
142—144

Vitezović Milan 121

Vojtech Miloslav 152, 157

Vonnegut Kurt 138

Vosgian Varujan 134

W

Walkowitz Rebecca 41, 51, 61, 72

Warczuk Tomasz 132, 140, 142, 169, 172, 177

Wichrowska Elżbieta 168

Winczer Pavol 152—154, 157, 158

Witkiewicz Stanisław Ignacy 46, 66, 112

Wnuk Małgorzata 16, 23

Wojtyła Karol (zob. też: Jan Paweł II) 31, 69,
155, 189, 192

Wojtyszko Maciej 13

Wójcińska Agnieszka 162

Z

Zabłocki Michał 185

Zagajewski Adam 13, 80, 87, 171, 182

Zajac Ondřej 76, 79, 86—88

Zawada Andrzej 21, 23

Zelinová Hana 134

Zieliński Bogusław 44, 47, 51, 63, 67, 72

Zupan Uroš 164, 167, 172, 173, 175, 176,
178

Ż

Żelazińska Aleksandra 140, 143

Żeromski Stefan 153, 184

Żołyński Cezary 13

Żółtowska-Darska Yvette 13, 184, 190, 191,
198

Ž

Žabot Vlado 165, 174

Žigová Ľudmila 156, 157

Žilka Tibor 137, 143, 214

Žiška Kamil 135

Opracowała Joanna Ciešlar

Indeks tłumaczy

A

Adamik Hanna 13, 128
Adamik Štefan 13, 128
Alexa Michal 80, 87, 145
Andráš Matej 151
Andričik Juraj 145, 151, 156

B

Babiaková-Bajová Mária 151—154
Babuchowski Andrzej 76, 77, 87
Bachura Slavomír 145
Balas Jan 139
Benešová Michala 80, 81, 88
Biedrzycki Miłosz 164, 165, 172, 174, 178
Biłos Piotr 168
Binar Ivan 89
Blažina Dalibor 31
Błażejczak Karolina 89
Borisova Silviâ 11, 13
Božkov Božko 11, 12
Brenkus Radovan 146
Bucka Kustec Karolina 172, 174, 176, 178
Bunčák Pavel 151

C

Chmel Karol 145—147, 149, 151, 155—158
Ćirlić-Straszyńska Danuta 27, 41, 60
Cvitanović Adrian 31
Czycibor-Piotrowski Andrzej 75, 85
Czernikow Olga 75, 86

Ć

Ćirlić-Mentzel Dorota Jovanka 41, 60

Č

Čačko Peter 151
Červenka Jiří 79, 87, 88
Čilić-Škeljo Đurdica 64

D

Daňhelová Lenka 79, 88
Deánova Vera 11—13
Dembowska Zofia 93, 99
Dimevski Filip 95, 100—101
Dobrew Dorota 75, 76, 85, 194
Dodlek Tone 185
Domachowski Wojciech 172, 174, 178
Dominkuš Darja 184, 197
Domsová Jana 145
Dudzic-Grabińska Katarzyna 89

Đ

Đerić Zoran 113, 119
Đorđević Miloš 32
Đukanović Snežana 112, 117, 119

E

Eichler Patrik 80, 88
Ejsymont Elżbieta 12
Engelking Leszek 75, 85

F

Feldek Ľubomir 151

G

Gavrilović Mila 111
Gawlak Monika 176
Gazdík Jozef 151, 154
Gerbóc Jozef 151, 154
Germuška Andrej 151, 152
Godlewski Piotr 85, 136
Gogola Weronika 127, 132, 137
Grabiński Tomasz 89, 127—130, 132, 133, 135, 136, 139
Gregorová Barbora 79, 87, 88
Grigorova Margreta 11
Gruda Marlena 162, 165, 172, 174, 176, 178

H

Halaša Andrej 151
 Halaša Pavol 151
 Hečko Viťazoslav 151
 Heveši Marián 151
 Hollý Ján 151, 152
 Horák Alexander 80, 145
 Horal Peter Bella 151
 Horov Pavol 151, 153, 155, 157
 Horváth Tomáš 145

I

Irmler Ján 151

J

Jamnik Tatjana 184, 186, 192—195, 197,
 203
 Jamrichová Ružena 151
 Jankovič Martin 184, 191
 Jánsky Ladislav 151
 Janyška Petr 89
 Jež Niko 182, 204
 Jeżycki Antoni 127
 Jočić Anđelija 111, 112

K

Karpińska Hanna 9, 10, 15, 16, 23
 Kasumović Siniša 31
 Kędzierski Jerzy 87
 Kędzierski Marek 127, 139
 Kępka-Falska Katarzyna 76, 85
 Kišević Enes 31
 Klačko Rudolf 151
 Knežević Lazar 108, 111, 119
 Koperdán Štefan 151
 Kováčik Marián 151
 Kovalčík Vlastimil 151, 154, 155, 157
 Kurtok Antonina 70

L

Lalić-Krowicka Olga 119
 Lau-Bukovska Dimitrina 12
 Laučíková-Dugast Katarína 145, 156
 Lavrík Silvester 145
 Linogorska Blagovesta 11
 Lipski Robert 107, 121
 Lisowski Krzysztof 75
 Lutovac Zorana 111

L

Latuszyński Grzegorz 41, 43, 60, 63, 109, 119,
 122

M

Majewski Lech 12
 Malić Zdravko 13, 31, 89
 Markić Milica 111, 112, 117
 Martić Mladen 31, 32
 Mihajlova Ina 11, 12
 Mikešková Iveta 88
 Mileva Milena 11, 12
 Milutinović-Đurić Vesna 111
 Minkovska Mariána 11, 12
 Mioč Pero 32, 33
 Mlejnek Josef 80, 88

N

Nastulczyk Franciszek 77, 87, 89, 173
 Nawrocki Aleksander 10
 Novljaković Jasmin 31
 Nowak-Bajcar Sylwia 111
 Nuić Emilio 31

O

Oprychał-Bojarski Janusz 139
 Országh Hviezdoslav Pavol 151
 Ostrowska Lýdia 145

P

Patryn Aleksandra 129
 Pavlović Staša 181, 190, 191, 198
 Pelinko Marta 128—130, 141
 Petryńska Magdalena 29, 41, 60
 Pomorska Joanna 161, 162
 Popova Antoaneta 12, 13
 Popova Desislava 13
 Popova Joanna 12
 Pospiszil Karolina 86
 Pretnar Tone 172, 190
 Prpić Ana 31
 Punčeva Borána 12

R

Rajčić Biserka 111, 112, 116, 119
 Różewicz Julia 76, 85

S

Sapeta Aneta 93, 99
 Seláški L'čezar 11, 12

Sivova Pavlina 11
Spasova Pravda 11—13
Spyrka Lucyna 139
Stachowski Jan 75
Stano Mikuláš 152
Stawińska Olga 127, 129, 132, 133
Stefanov P'rvan 201
Subotin Stojan 117
Syska Agnieszka 109, 122

Ś

Śmigielski Mirosław 75, 76, 86
Średziński Stanisław Andrzej 127

Š

Šalamun-Biedrzycka Katarina 161, 164, 165,
172—174, 178, 185, 186, 195

Šešet Jure 184

T

Tanuševska Lidija 95, 101
Tarajło-Lipowska Zofia 75, 86
Tarnowska Krystyna 28
Turk Andrej 181, 182, 191, 192

U

Unuk Jana 182, 184, 185, 190, 191, 195, 197
Unuk Lara 182

V

Vasileva Lina 11
Vidović Bošt Ivana 31
Vladić Vlado 33
Vujičić Petar 37, 56, 111, 119
Vuković Jelena 31
V'lev Ivan 11

W

Waczków Józef 136
Walczak Grzegorz 107, 121, 122
Waligórski Miłosz 29, 107, 110, 121, 122, 127,
132, 133, 137—139, 143
Wanik Anna 89
Warmuz Marcin 172, 174, 178
Węglowski Jan 76
Wodzislawska Justyna 136
Wojtasik Mieczysław 9
Wyszogrodzka-Liberadzka Natalia 29

Z

Zajacová Anna 10, 76, 86, 88
Zajac Izabela 127, 138, 139, 143
Zakopalová Lucie 88, 89
Zawadzki Andrzej 132, 142, 169, 178

Ž

Živanović Đorđe 111

Opracowała *Joanna Ciešlar*

Na okładce i stronach działowych wykorzystano *Grafikę komputerową* Bożeny Witkiewicz
Wydawnictwo dziękuje Instytutowi Sztuki na Wydziale Artystycznym Uniwersytetu Śląskiego
za wyrażenie zgody na publikację grafiki

Redaktorzy Marta Buczek, Monika Gawlak, Barbara Jagoda

Projektant okładki i stron działowych Paulina Dubiel

Korektor Marzena Marczyk

Łamanie Bogusław Chruściński

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 1899-9417

(wersja drukowana)

ISSN 2353-9763

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład 70 + 50 egz. Ark. druk. 13,50.

Ark. wyd. 13,5. Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.

ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław